

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ชุดโครงการวิจัย

การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ

เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและ
ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ

โดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ

ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันพระปกเกล้า พฤศจิกายน 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ชุดโครงการวิจัย

การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ

เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและ
ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ

โดย ดร.ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ

ได้รับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันพระปกเกล้า พฤศจิกายน 2547

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

ถวิลวดี บุรีกุล

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กร

อิสระ. -- กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2547.

274 หน้า. - (ชุดโครงการวิจัย การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ)

1. ไทย -- การเมืองและการปกครอง. 2. สิทธิทางการเมือง.

I. สถาบันพระปกเกล้า. II. ชื่อเรื่อง.

320.9593

ISBN 974-13-3269-6

ชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ

เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล
และองค์กรอิสระ

โดย : ดร.ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สถาบันพระปกเกล้า

47/101 หมู่ 4 อาคารศูนย์สัมมนา 3 ชั้น 5

สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน ถ.ติวานนท์

ต.ตลาดขวัญ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000

พิมพ์ : พฤศจิกายน 2547

ภาพปก : ด.ช.ไพฑูรย์ ใจเพชรน้ำทิพย์ โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ออกแบบปก : นายจักรกฤษ ฤกษ์อินทรอารีย์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

โทร. 0-2215-1991-2 ต่อ 11-14, 0-2218-3557, 0-2218-3563

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

คำนำ

ชุดโครงการวิจัย เรื่อง การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ดำเนินการโดยสถาบันพระปกเกล้า และคณะนักวิจัยจากสถาบันต่างๆ ได้รับทุนอุดหนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์หลัก
2. ศึกษาแนวทางแก้ปัญหา หรืออุปสรรคต่างๆ ต่อการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในการดำเนินการศึกษาวิจัยนั้น สถาบันฯ ได้ใช้เจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญ 3 ประการ ได้แก่ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยที่แบ่งโครงการวิจัยย่อยออกเป็น 8 โครงการ ดังนี้

1. ส่วนที่ 1 สิทธิเสรีภาพและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - (1) สิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
 - (2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
 - (3) การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540
2. การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย
 - (4) บทบาทการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง พรรคการเมือง ผู้สมัครรับเลือกตั้ง และประชาชนในการเลือกตั้งระบบใหม่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ
 - (5) การตรวจสอบการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งต่างๆ
 - (6) การเมืองกับผลประโยชน์ทางธุรกิจภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540
3. สถาบันทางการเมือง
 - (7) ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารและเสถียรภาพของรัฐบาล
 - (8) ประสิทธิภาพของรัฐบาลไทย

จากการศึกษาวิจัยของคณะนักวิจัยแต่ละคณะ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยซึ่งมีความเหมือนและแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละโครงการนั้น ปรากฏว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีเจตนารมณ์หลัก 3 ประการดังกล่าวข้างต้น เมื่อบังคับใช้ไประยะหนึ่งแล้ว มีปัญหาเกิดขึ้น โดยสรุปภาพรวมแล้วแบ่งแยกปัญหาได้ 4 ประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาที่เกิดจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญเองซึ่งบัญญัติไว้มืดมน ไม่ครอบคลุม จำต้องมีการตีความ ซึ่งก็เกิดปัญหาในการตีความที่ไม่ตรงกันเกิดขึ้น รวมทั้งมีปัญหาโต้แย้งระหว่างองค์กรต่างๆ

ประการที่สอง กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายต่างๆ ทั้งที่มีอยู่ก่อนรัฐธรรมนูญบังคับใช้และที่ออกมารองรับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มีปัญหาไม่สอดคล้องหรือไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ประการที่สาม ปัญหาซึ่งเกิดจากการปฏิบัติของผู้บังคับใช้และผู้ถูกบังคับใช้รัฐธรรมนูญ รวมทั้งกฎหมายต่างๆ

ประการที่สี่ ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจ ซึ่งทำให้ไม่สามารถใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในการนี้ คณะนักวิจัยแต่ละคณะได้เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ ดังมีรายละเอียดปรากฏในแต่ละโครงการย่อย

สถาบันพระปกเกล้า คณะนักวิจัย และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผลการศึกษาวิจัยในชุดโครงการวิจัย การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญนี้ คงจะเกิดประโยชน์หน่วยงาน องค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องหยิบยกผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้ เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดของการปฏิรูปการเมืองนั่นเอง หากมีข้อผิดพลาด หรือบกพร่องประการใด สถาบันฯ ขอประทานอภัยไว้ ณ โอกาสนี้ และยินดีน้อมรับข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงในโอกาสต่อไป

4/46 16/7/97

(รองศาสตราจารย์ นรินทร์ เศรษฐบุตร)

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า

พฤศจิกายน 2547

คำนำ

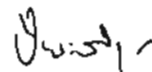
ชุดโครงการวิจัย “การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ” โดยสถาบันพระปกเกล้า และคณะนักวิจัยจากสถาบันต่างๆ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ โดยมุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเจตนารมณ์หลัก

2. ศึกษาแนวทางแก้ปัญหา หรืออุปสรรคต่างๆ ต่อการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

จากการศึกษาวิจัย พบว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งมีเจตนารมณ์หลัก 3 ประการ ได้แก่ การส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เมื่อบังคับใช้ไประยะหนึ่งแล้ว มีปัญหาเกิดขึ้นทั้งจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ กฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ และกฎหมาย รวมทั้งปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติของผู้บังคับใช้และผู้ถูกบังคับใช้ด้วย ในการนี้ คณะนักวิจัยได้เสนอแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งนี้ เพื่อให้การบังคับใช้รัฐธรรมนูญเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดต่อไป

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยและสถาบันพระปกเกล้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลการศึกษาวิจัยในชุดโครงการวิจัย “การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ” นี้ จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ และการนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการผลักดันและดำเนินการต่างๆ เพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญดังกล่าว

(ศาสตราจารย์ ดร.ปิยะวดี นุ่น-หลง)

ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

พฤศจิกายน 2547

คำนำ

รายงานเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ” เป็นหนึ่งในชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ” ซึ่งดำเนินการโดยสถาบันพระปกเกล้า โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) โดยมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาวิจัยคือ

1. เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะที่เป็นผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เช่น ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น

2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล โดยการวัดระดับความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการบริหาร ทั้งที่ออกมาในรูปกฎหมาย นโยบาย และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชน

3. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในด้านการรับรู้ของประชาชน การมีส่วนร่วมโดยการใช้บริการ และความพึงพอใจที่มีต่อการทำงานที่ผ่านมา

4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป

ในการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้แบบสอบถาม จากประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบ จากบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนตัวอย่าง 2,000 ตัวอย่าง จาก 42 จังหวัดทั่วประเทศ แล้วนำข้อมูลที่ได้ออกมาศึกษาวิเคราะห์นำเสนอข้อเสนอแนะอย่างใดก็ตาม ข้อเสนอแนะจากโครงการศึกษาวิจัยนี้ จะไม่สามารถบรรลุผลสำเร็จได้โดยลำพัง เพราะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของชุดโครงการวิจัยเรื่อง “การติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ” จึงจำเป็นต้องพิจารณาผลการศึกษาร่วมกันจากโครงการอื่นๆ ประกอบด้วย คณะผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ” จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้การปฏิรูปการเมืองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บรรลุผลได้อย่างแท้จริง

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณประชาชนที่ให้ข้อมูลต่อการวิจัย ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ช่วยให้คำแนะนำ ตั้งแต่ต้น ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประชัน รักพงษ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ทศพล สมพงษ์ และ พนักงานสัมภาษณ์ทุกคนที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ตลอดจนขอขอบคุณทุกท่านที่มีได้เอ่ยนาม แต่มีส่วนช่วยในการทำให้งานวิจัยนี้บรรลุได้

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ

มีนาคม 2546

สารบัญ

หน้า

คำนำ	ก
บทคัดย่อ	ณ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 สมมติฐานของการวิจัย	3
1.4 ขอบเขตของการศึกษา	3
1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา	4
1.6 ตัวแปรและนิยามปฏิบัติการ	10
1.7 ระยะเวลาดำเนินการ	14
1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
1.9 คณะผู้วิจัย	14
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	15
2.1 ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง	15
2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และการแปลงเจตนารมณ์ไปสู่การปฏิบัติในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา	17
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง	58
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการทำงานของรัฐบาล	68
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	73
3.1 วิธีวิจัย	73
3.2 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง	73
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	74
3.4 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล	83

3.5 การทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	84
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม	85
3.7 การวิเคราะห์หัตถ์แปร	86
บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย	87
4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ	87
4.2 การเปิดรับสื่อ	92
4.3 โลกทัศน์และความเห็นทางการเมือง	93
4.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองไทยปัจจุบัน	105
4.5 การมีส่วนร่วมทางการเมือง	115
4.6 ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล	126
4.7 ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ	139
บทที่ 5 สรุปและเสนอแนะ	149
5.1 สรุป	149
5.2 เสนอแนะ	162
บรรณานุกรม	167
ภาคผนวก	173
ภาคผนวก ก แบบสอบถาม	175
ภาคผนวก ข การทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	207
ภาคผนวก ค ตารางสรุปผลการเก็บข้อมูลภาคสนาม	221
ภาคผนวก ง รายงานการประชุม	233
ภาคผนวก จ รูปภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม	253

บทคัดย่อ

โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ” เป็นหนึ่งในชุดโครงการวิจัยการติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความพอใจต่อการทำงานของสถาบันดังกล่าว เพื่อเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงแก้ไขต่อไป โดยใช้วิธีการศึกษาวิเคราะห์เอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยแบบสอบถามจำนวน 2,000 ตัวอย่าง จาก 42 จังหวัดทั่วประเทศ

จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง - ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้เข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย

ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือคนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมือง - ชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากกว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมือง

ผลจากการบูรณาการปัจจัยต่างๆ เชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเพื่อการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหลายประการ โดยเฉพาะการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน โดยอาศัยช่องทางผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ ด้วยข้อมูลที่แม่นยำและเป็นกลางซึ่งมีผลโดยตรงต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้กว้างขวางขึ้น และเมื่อประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงก็มีแนวโน้มที่จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ทำให้องค์กรอิสระมีความเข้มแข็งและสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเพื่อสร้างคุณสุจริต โปร่งใสให้กับระบบการเมืองได้อย่างแท้จริง ในขณะที่ตัวองค์กรอิสระต่างๆ จะต้องแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองให้ชัด ให้สมกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจ ตลอดจนการเป็นองค์กรที่มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและได้รับทราบช่องทางที่สามารถเข้าถึงระบบการเมืองที่เปิดกว้างมากกว่าในอดีต ประชาชนก็จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระทั้งหลายมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วมในทางกลับกันด้วย

สำหรับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลนั้น หากรัฐสภาพฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการทำงานในหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติที่คอยตรวจสอบรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็จะได้รับความพอใจจากประชาชนมากด้วย

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจัดเป็นปัจจัยสำคัญ การวิจัยนี้พบว่า การที่คนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อาจมีสาเหตุจากความไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมือง อันเป็นประสบการณ์ที่มีให้เห็นในอดีต โดยเป็นการจัดการปัญหาด้วยพลังของประชาชนที่ออกมาชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งถือเป็นด้านดีที่สะท้อนให้เห็นความตระหนักในสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน หากทว่าการแสดงออกเพื่อแก้ปัญหานี้ขาดซึ่งความเข้าใจระหว่างกันก็อาจนำไปสู่ความรุนแรง และความเสียหายได้ เจตนารมณ์ที่มุ่งสร้างการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจถูกบิดเบือนและมีใช้สิ่งที่พึงปรารถนา ดังนั้น ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันผลักดันการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเน้นระบบการเมืองที่กระจ่างชัด โปร่งใสไม่ปิดบังอำพราง สามารถตอบคำถามสาธารณะได้ทุกเรื่อง เป็นการเมืองที่ไม่เห็นแก่พวกพ้องและไม่ผูกขาดอำนาจไว้ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ต้องแสดงให้เห็นที่มั่นใจได้ว่าเป็นระบบการเมืองของประชาชนทุกคน และการเลือกตั้งตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้

สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับความเชื่อมั่นต่อประสิทธิภาพทางการเมืองนั้น พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล กล่าวคือคนที่เห็นวาระบบการเมืองเป็นเรื่องซับซ้อนยากแก่

การเข้าใจ รวมทั้งเป็นเรื่องเฉพาะของคนบางกลุ่มที่คนธรรมดาเข้าไปมีอิทธิพลได้น้อยจะพอใจต่อการ
ทำงานของรัฐบาลมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นในสภาวะที่ประชาชนรอรับประโยชน์
โดยยอมให้คนอื่นคือรัฐบาลคิดแทนตน มากกว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจสภาพปัญหาและ
ความต้องการของตนและท้องถิ่น แล้วพยายามผลักดันให้เกิดการสนองตอบ รัฐบาลจึงเป็นที่ซึ่งประชาชน
ที่มีทัศนคติทางการเมืองเช่นนี้ฝากความหวังให้เป็นผู้จัดการปัญหาต่างๆ แทน ดังนั้น แม้ว่ารัฐบาลจะ
ทำงานได้เป็นที่พอใจของประชาชน แต่ก็ยังค่อนข้างน่าเป็นห่วง และเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางความคิดที่
ไม่เกื้อหนุนต่อการกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย

จากบทสรุปดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาและมีข้อเสนอแนะเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของ
รัฐธรรมนูญ ในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำให้การเมืองมีเสถียรภาพ ดังต่อไปนี้

เนื่องจากความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมใน
ทางการเมือง และจากการศึกษาพบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ ดังนั้นควรมี
แนวทางในการเสริมสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีต่อประชาชน ดังนี้

1. ให้ความรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนและผู้บริหารท้องถิ่น และปลูกฝังค่านิยม
แบบประชาธิปไตย

1.1 รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเมือง
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจให้
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ที่น้อยที่สุด

1.2 รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรจัดหลักสูตรเกี่ยวกับสิทธิและ
หน้าที่ของชนชาวไทย โดยเน้นในเรื่องสิทธิทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ
พ.ศ. 2540

1.3 การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ฝ่ายสื่อต่างๆ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่
เกี่ยวข้องควรปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เยาวชน กลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง

2. เสริมสร้างความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนโดยปรับปรุง
แก้ไขหลักเกณฑ์และช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด ตลอดจน
การสร้างช่องทางในการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การสนับสนุน ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม
ทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เอกชนหรือพรรคการเมือง โดยที่รัฐ
ต้องมึงบประมาณในส่วนนี้และให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียงต่อการทำงานด้านนี้ของ
องค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งพยายามขจัดปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

3. การสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมือง อาทิ รัฐบาลโดยกระทรวง
มหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีรางวัลท้องถิ่นดีเด่น โดยที่ประเมินผลจากการมีส่วนร่วม

ด้านต่างๆ ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวที่จะเข้ามามีส่วนร่วมด้านต่างๆ ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มงบประมาณให้กับท้องถิ่นที่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงหรือผ่านเกณฑ์

4. รัฐบาลจะต้องมีการรวบรวม สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้จัดทำนโยบายและให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

5. เนื่องจากประชาชนยังรู้จักองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญน้อยมาก องค์กรอิสระจึงควรเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

5.1 ประชาสัมพันธ์องค์กรในทุกรูปแบบในเชิงรุก

5.2 องค์กรอิสระต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาลเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นในการทำงาน

6. สื่อมวลชนต้องมีธรรมาภิบาลในการทำหน้าที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะโทรทัศน์ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่กำลังมีการปฏิรูปการเมืองมุ่งสู่การเป็นประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน และมีการให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมต่างๆ โดยระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหลายๆ มาตรา จนมีผู้มักกล่าวว่า รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นรัฐธรรมนูญฉบับมีส่วนร่วมของประชาชนภายใต้เจตนารมณ์หลัก 3 ประการ กล่าวคือ ประการแรก เปลี่ยนการเมืองของนักการเมืองให้เป็นการเมืองของพลเมือง ประการที่สอง ทำให้การเมืองสุจริต และโปร่งใส และประการที่สาม ทำให้การเมืองมีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ

เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว รัฐธรรมนูญจึงได้วางหลักการไว้ให้โครงสร้างทางการเมือง มีลักษณะเปิด และมีการตรวจสอบถ่วงดุลกันระหว่างสถาบันทางการเมือง จะเห็นได้จากโครงสร้างของ รัฐสภาซึ่งยังคงใช้ระบบสองสภา ซึ่งมีข้อดีในการตรวจสอบถ่วงดุลกันทางนิติบัญญัติ และได้เพิ่มในส่วนที่มาของสมาชิกในสภาทั้งสอง โดยเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่บัญญัติให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนอันจะสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ในส่วนของฝ่ายบริหารเอง รัฐธรรมนูญได้วางหลักการไว้ชัดเจนที่จะทำให้ฝ่ายบริหารแยกขาดจากฝ่ายสภา โดยการบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกันมิได้ อันจะเป็นผลดีในการแบ่งแยกการทำหน้าที่และทำให้การถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อให้การเมืองสุจริตและโปร่งใส รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้เพิ่มระบบตรวจสอบให้ครบถ้วน มีอิสระอย่างแท้จริงและไม่ซ้ำซ้อนกันแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเพิ่มองค์การอิสระเพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่ายการเมือง และฝ่ายราชการให้ครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

จะเห็นได้ว่าการจัดโครงสร้างทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มุ่งสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ สุจริตโปร่งใส และเพิ่มส่วนร่วมทางการเมือง แต่การวางหลักการดังกล่าวไว้เป็นเพียงก้าวแรกของเส้นทางปฏิรูปไปสู่การมีประชาธิปไตยที่ยั่งยืนของประเทศเท่านั้น การปฏิรูปทาง

การเมืองจะต้องมีก้าวต่อไปซึ่งส่วนสำคัญจะต้องขึ้นอยู่กับประชาชน คนไทยผู้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนรัฐธรรมนูญนี้จะต้องมีความตื่นตัว และมีสำนึกของการเป็นพลเมืองที่เห็นกิจการของบ้านเมืองเป็นเรื่องสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องของตนเอง รวมทั้งการมีทัศนคติความเชื่อที่มีเหตุผล มีการวิเคราะห์ วิจารณ์ และมองโลกในแง่ความเป็นจริงอันเป็นพื้นฐานของการมีวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย

นับตั้งแต่มีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับนี้เป็นต้นมา เจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญทั้งหลายได้ถูกแปลงไปสู่กระบวนการทางการเมืองในทางปฏิบัติเป็นเวลา 5 ปีแล้ว น่าสนใจว่าการเมืองไทยภายใต้กรอบกติกาใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อยเพียงใด โดยเฉพาะในมิติของการมีส่วนร่วมของประชาชน อันเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิรูป และการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลการทำงานของสถาบันทางการเมืองหลักที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแน่นอนว่าภาพสะท้อนที่น่าจะชัดเจนมากที่สุดย่อมมาจากการประมวลความคิดเห็นของประชาชนทั้งที่เป็นเรื่องของความรู้ความเข้าใจ ความสนใจ และทัศนคติความพึงพอใจที่มีต่อระบบการเมืองและการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ทั้งที่ออกมาในรูปกฎหมาย นโยบาย และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชน

สภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้สมควรที่จะได้มีการวิจัยเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ โดยการประเมินความสำเร็จจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนว่าได้มีส่วนส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้นหรือไม่ เพียงใด และปัจจัยอะไรที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมไปกับการประเมินผลการทำงานของฝ่ายบริหารผ่านตัวการสำคัญคือรัฐบาลและผลจากการดำเนินนโยบายที่ได้ประกาศไว้ต่อสาธารณะว่ามีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนหรือไม่อย่างไร รวมทั้งการประเมินผลการทำงานของกระบวนการตรวจสอบการใช้อำนาจผ่านองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญว่ามีความสุจริต และมีความชอบธรรมในการใช้อำนาจหรือไม่ ประชาชนมีความเชื่อมั่นและพอใจต่อการทำงานที่ผ่านมาในระดับใด คำตอบจากการทำวิจัยซึ่งอ้างอิงบนหลักวิชาการที่ถูกต้องจะทำให้ได้รับทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาระบบการเมืองของประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ที่ประชาชนให้ความสำคัญและมีส่วนร่วมในระดับสูง และผลจากการประเมินการทำงานของกลไกทางการเมืองต่าง ๆ จะนำไปสู่ข้อเสนอในการปรับปรุงการทำงานของสถาบันทางการเมืองที่เกี่ยวข้องให้มีความสอดคล้องต่อความต้องการของประชาชน ตลอดจนใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการเสนอแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญที่เกี่ยวข้องต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะที่เป็นผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เช่น ระดับของการมี

ส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เป็นต้น

2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล โดยการวัดระดับความรู้ความเข้าใจ และทัศนคติความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการบริหาร ทั้งที่ออกมาในรูปกฎหมาย นโยบาย และการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของประชาชน

3. เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ทั้งในด้านการรับรู้ของประชาชน การมีส่วนร่วมโดยการใช้บริการ และความพึงพอใจที่มีต่อการทำงานที่ผ่านมา

4. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญว่าประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวอย่างไร และเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพื่อนำเสนอเป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงการทำงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และนำไปสู่การแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มุ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง เมื่อมีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญมาได้ห้าปีน่าจะทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ค่อนข้างสูง และปัจจัยทางเศรษฐกิจ-สังคม ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และความคาดหวังและความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองน่าจะส่งผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังได้กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น น่าจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองต่างๆ รวมถึงน่าจะส่งผลทำให้ประชาชนมีระดับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล รัฐบาล องค์กรอิสระ และหน่วยงานต่างๆ ค่อนข้างสูง และดีขึ้นกว่าในอดีต ทั้งนี้ปัจจัยด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความคาดหวังต่อบทบาทของสถาบันทางการเมืองต่างๆ น่าจะส่งผลต่อความพอใจในการทำงานของสถาบันทางการเมืองนั้น

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

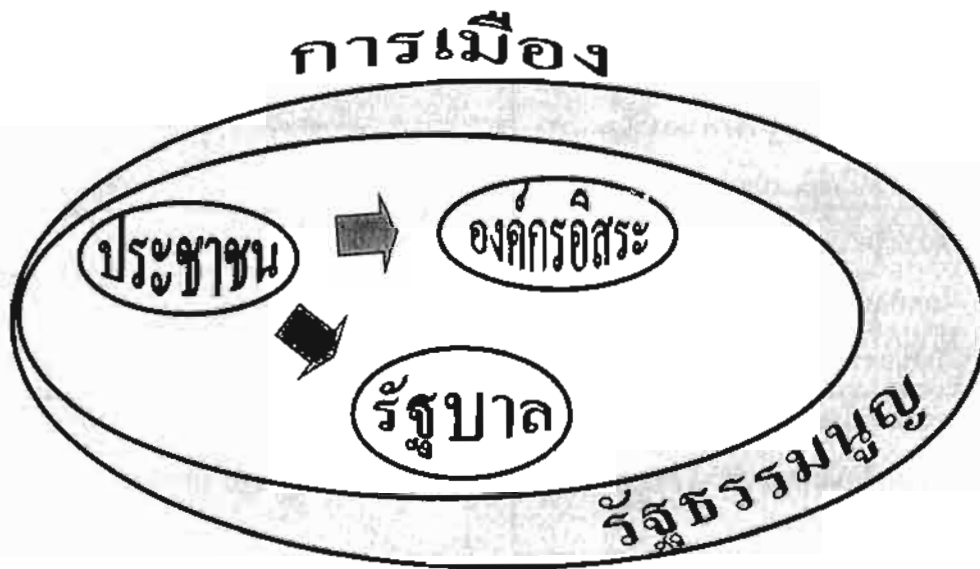
การวิจัยนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยเน้นที่ประเด็นหลักดังต่อไปนี้

1. ศึกษาวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่
 - 1.1 ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน
 - 1.2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาล โดย
 - 2.1 วิเคราะห์ระดับความพึงพอใจในของประชาชนต่อนโยบายรัฐบาลโดยแบ่งเป็นนโยบายด้านต่างๆ
 - 2.2 ประเมินผลสำเร็จของนโยบายรัฐบาลที่ได้เริ่มดำเนินการไปแล้ว และอยู่ในความสนใจของประชาชนจากการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของประชาชน
3. ศึกษาวิเคราะห์ความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรอิสระ โดย
 - 3.1 วัดระดับความเป็นที่รู้จักของประชาชนเกี่ยวกับองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ
 - 3.2 วิเคราะห์ผลการทำงานขององค์กรอิสระจากระดับความเชื่อมั่น และความพึงพอใจของประชาชนต่อการใช้อำนาจหน้าที่ และแสดงบทบาทที่ผ่านมาขององค์กรอิสระต่างๆ
4. ศึกษาวิเคราะห์การทำงานขององค์กรอิสระและรัฐบาลในภาพรวม

1.5 กรอบแนวคิดในการศึกษา

กรอบแนวคิดของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้สร้างจากเจตนารมณ์หลักของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่มีสาระสำคัญเป็นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการทำการเมืองให้เสถียรภาพและประสิทธิภาพ โดยสะท้อนจากการทำงานของรัฐบาลตามนโยบายที่แถลงไว้ และประชาชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติตามนโยบายต่างๆ ตลอดจนความพอใจต่อหน่วยงานระดับกระทรวงที่เป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ และความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง และการก่อตั้งองค์กรอิสระต่างๆ เพื่อคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยสะท้อนการทำงานขององค์กรอิสระเหล่านี้จากความเชื่อมั่นและความพึงพอใจที่ประชาชนมีต่อสถาบันเหล่านี้ด้วย โดยการศึกษาได้กำหนดกรอบการศึกษาให้มีประชาชนเป็นศูนย์กลาง เนื่องจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนี้มีที่มาจากการต้องการของประชาชนในการปฏิรูปทางการเมืองและการบริหาร

ภาพที่ 1.1
แผนผังแสดงสถาบันที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

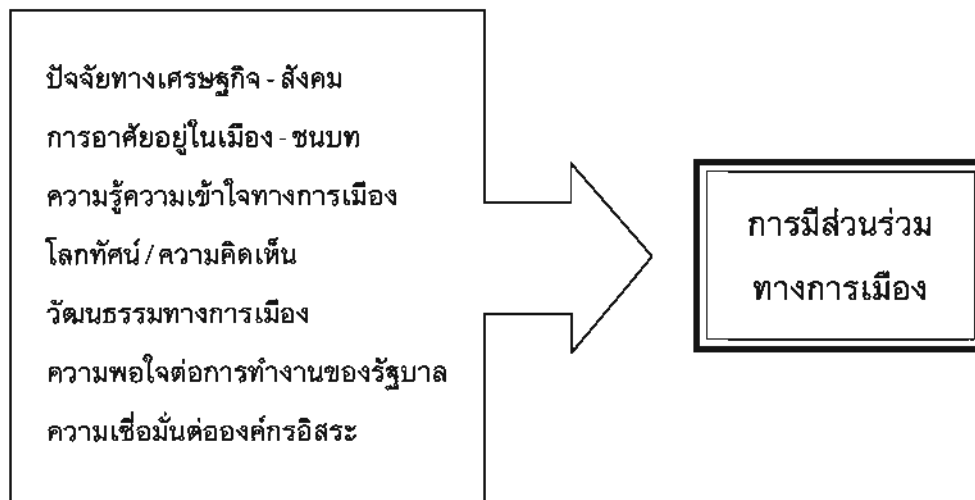

ภายใต้กรอบแนวคิดดังกล่าว ผู้วิจัยได้สร้างแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ เพื่อการศึกษาในประเด็นหลักสำหรับงานวิจัยชั้น 3 ส่วน กล่าวคือ แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง แนวคิดเรื่องความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และแนวคิดเรื่องความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ดังนี้

แนวคิดในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้น ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีของการมีส่วนร่วม ตาม Milbrath และ Goel (1965) Almond และ Verba (1965) Herbert Mecllosky (1968) และธงชัย และเทียนชัย วงศ์สุวรรณ (2542) ที่ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นการกระทำของบุคคล โดยสมัครใจ ที่พยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนระบบการเมือง และมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมจะมีหลายระดับตามแนวคิดของ Roth และ Wilson (1980) คือระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู ระดับกลางหรือผู้มีส่วนร่วมทางการเมือง คือปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม (ตามทฤษฎีของ Creighton แพลโดยวันชัย วัฒนศัพท์, 2543 Sherill and Vogler, 1982 Conway, 2000 และอมร รักษาสัตย์ และคณะ, 2544) ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งนำมาสู่การได้มาซึ่งแนวคิดทางการเมือง (Conway, 2000 และถวิลาดี บุรีกุล, 2543) และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง (Conway, 2000) ซึ่งอธิบายได้จากความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลในการบริหารงาน ซึ่งความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ สามารถอธิบายได้โดยง่าย ในลักษณะของตัวแบบในภาพที่ 1.2

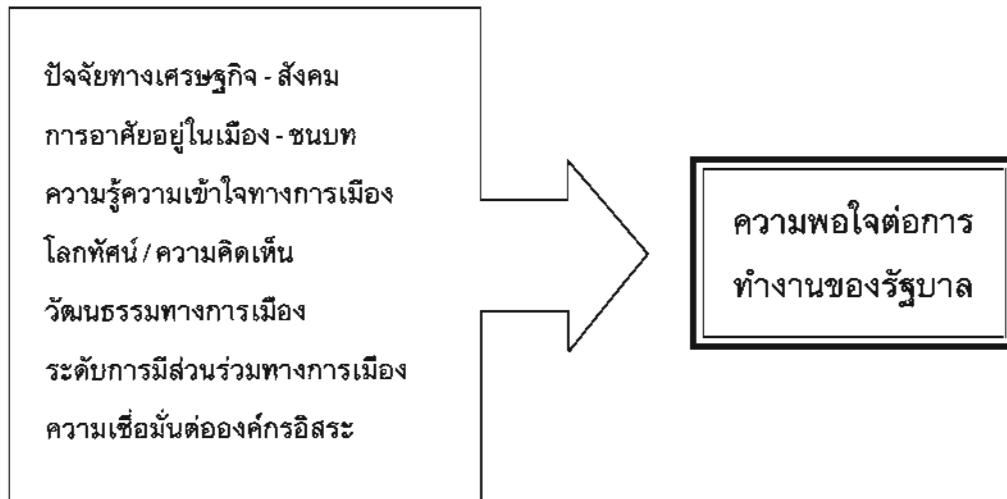
ภาพที่ 1.2

ตัวแบบของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การศึกษาความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลในที่นี้มีกรอบแนวคิดตามการศึกษาของ Borre และ Scarbrough, 1998 ว่าระดับการสนับสนุนกิจกรรมหรือนโยบายต่างๆ ของรัฐ เป็นเรื่องสำคัญที่สนับสนุนระบบการเมืองโดยรวม การสะท้อนความต้องการและการสนับสนุนของประชาชน ศึกษาได้จากการทำงานของรัฐบาล อธิบายได้ด้วยความพอใจต่อนโยบายของรัฐ ความรู้เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล ซึ่งจัดเป็นตัวแปรที่สำคัญ ส่วนความพอใจต่อนโยบายด้านต่างๆ ของรัฐ ยังขึ้นอยู่กับประเด็นทางเศรษฐกิจสังคมต่างๆ ซึ่งได้มีการศึกษากันในหลายประเทศและค้นพบว่ามีความสำคัญมากต่อการสนับสนุนการทำงานของรัฐบาล (Inglehard, 1990)

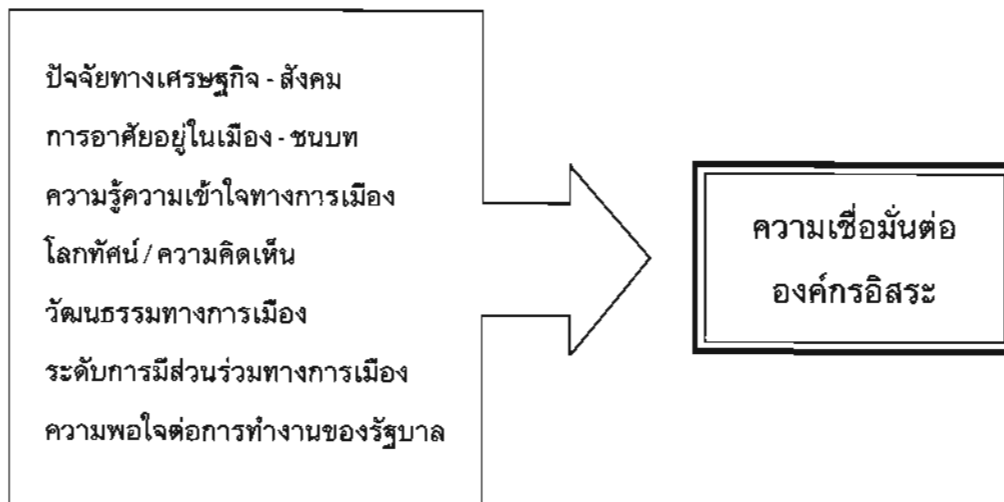
ภาพที่ 1.3
ตัวแบบของความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล

สำหรับกรอบแนวคิดเรื่องความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระนั้น เช่นเดียวกับการศึกษาประเด็นต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว องค์กรอิสระเป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ เกิดขึ้นจากการปฏิรูปการเมือง เพื่อมุ่งทำให้บรรลุนิติธรรมของรัฐธรรมนูญ และการปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระจึงเป็นสิ่งสำคัญ ที่อธิบายได้ด้วยความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อสถาบันทางการเมือง ความพอใจต่อการทำงานของภาครัฐและต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล ทั้งนี้ เพราะองค์กรอิสระตั้งขึ้นมาเพื่อตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย พิทักษ์สิทธิเสรีภาพ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หากองค์กรอิสระเหล่านี้ทำงานไม่มีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการลดทอนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ซึ่งแสดงได้โดยนโยบายหรือการทำงานของรัฐบาล ความเชื่อมั่นต่อองค์กรเหล่านี้คงจะลดลง

ภาพที่ 1.4

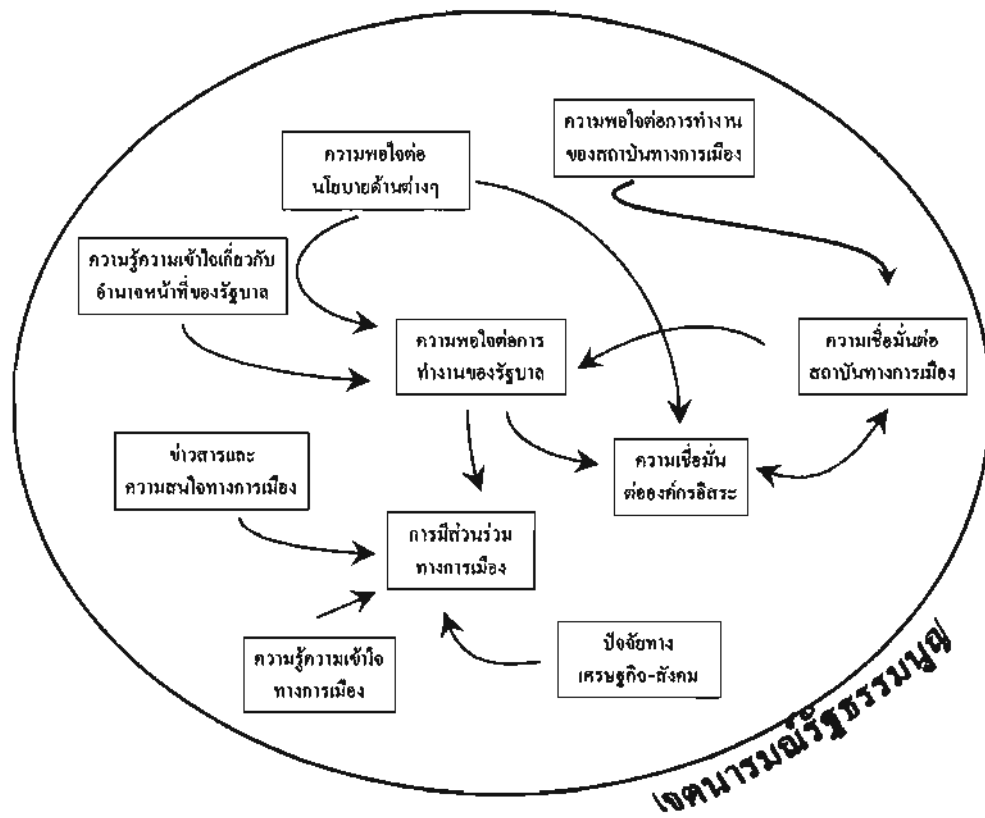
ตัวแบบของความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ กับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

ตามแบบแนวคิดของ Borre และ Scarroughs 1998 และจากการศึกษาของนักวิชาการหลายท่านในเรื่องนี้เพื่อส่งเสริมแนวคิดดังกล่าวข้างต้น พบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ ที่สามารถบูรณาการเป็นกรอบแนวคิดของการศึกษา ดังนี้

ภาพที่ 1.5

บูรณาการความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ภาพที่ 1.6

กรอบแนวคิด “การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ”

เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ
● มีส่วนร่วมทางการเมือง ● รัฐบาลมีเสถียรภาพ (ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล) ● ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

กรอบแนวคิดของการศึกษาการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมณูญนี้ ใช้หลักการสำคัญของการร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งมุ่งพิทักษ์สิทธิเสรีภาพของประชาชนและสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองที่สะท้อนด้วยเสถียรภาพของรัฐบาล โดยมีองค์กรอิสระเกิดขึ้นเพื่อให้เจตนารมณ์เหล่านี้บรรลุผล ดังปรากฏในภาพข้างต้น

1.6 ตัวแปรและนิยามปฏิบัติการ

ตัวแปรที่ใช้ประกอบเป็นแบบสอบถาม สำหรับตอบสมมติฐานในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย

1.6.1 ตัวแปรตาม ได้แก่

- (1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง
- (2) การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมณูญ

(1) การมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองหมายถึงการปฏิบัติกรอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความสมัครใจ ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายหรือไม่มีกฎหมายบัญญัติรองรับ มีการดำเนินการแบบจัดองค์กรหรือไม่ โดยจะเป็นการกระทำที่มีความต่อเนื่องหรือเป็นครั้งคราวก็ได้ รวมทั้งจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารงานนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น

การศึกษาตัวแปรการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการศึกษาคั้งนี้จะอาศัยระดับของการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง ทั้งที่เป็นการบัญญัติไว้ตามรัฐธรรมนูญโดยตรงและกิจกรรมที่เป็นผลโดยอ้อมจากการที่รัฐธรรมนูญได้เปิดกว้างไว้ เพื่อทำความเข้าใจระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยใช้คำถามที่ถามถึงความถี่ของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ได้แก่

ก. ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับต่ำ

1. พุดคุยเรื่องการเมือง
2. ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่น
3. ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งระดับชาติ
4. พุดชักชวนผู้อื่น ให้ไปลงคะแนน
5. ร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง

ข. ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

1. มีการติดต่อกับนักการเมือง
2. เคยบริจาคเงินหรือสิ่งของ
3. ร่วมชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว

4. เข้าร่วมในเวทีสาธารณะ
5. มีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม
6. ช่วยผู้สมัครหรือพรรคการเมืองหาเสียง
7. บริจาคเงินเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง
8. เป็นสมาชิกพรรคการเมือง

ค. ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับสูง

1. ดำรงตำแหน่งสำคัญในพรรคการเมือง
2. ลงสมัครรับเลือกตั้ง

ในการตอบคำถามที่เป็นการถามถึงความถี่ที่มีตัวเลือกแบ่งตามความถี่ของการปฏิบัติกิจกรรม เช่น บ่อยมาก ค่อนข้างบ่อย นานๆ ครั้งจนถึงไม่เคยเลย เป็นต้น หลังจากนั้นจะมีการให้คะแนนสำหรับตัวเลือก (ตั้งแต่ 0 คะแนนขึ้นไป) และทำการรวมคะแนน โดยจะต้องมีการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย เพื่อเลือกคำถามที่สามารถนำคำตอบมารวมเป็นคะแนนรวมของการมีส่วนร่วมต่อไป

(2) การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ใช้ในการศึกษานี้ คือเจตนารมณ์ตามคำปรารภในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งมีสาระสำคัญหลักแยกได้เป็นสามประการ กล่าวคือ **ประการแรก** ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน **ประการที่สอง** ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น **ประการที่สาม** ปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนเป็นสำคัญ

การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ดังกล่าวจะเป็นการทดสอบผลการศึกษา ได้แก่

ก. การมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งพิจารณาจากตัวแปรด้านปัจจัยทางเศรษฐกิจ - สังคม ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ความคาดหวังและความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเมือง

ข. ความพอใจของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล พิจารณาจากความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ และความพอใจต่อนโยบายด้านต่างๆ

ค. ความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง สะท้อนได้จากการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความพอใจต่อการทำงาน และความคาดหวังต่อการทำหน้าที่

ง. ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ โดยพิจารณาจากระดับความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันทางการเมืองต่างๆ โดยรวม รวมไปถึงปัจจัยที่เกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาล

1.6.2 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- (1) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคม
- (2) การเปิดรับสื่อ
- (3) โลกทัศน์และความเห็นทางการเมือง
- (4) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ
- (5) ความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภา
- (6) ความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล
- (7) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง
- (8) ความรู้ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และสถาบันทางการเมืองต่างๆ
- (9) การทำงานโดยภาพรวมของกระทรวงต่างๆ
- (10) ทศนคติและประสบการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน

(1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานทางด้านประชากร สังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ การศึกษา การนับถือศาสนา ภาษาที่ใช้ในครอบครัว และเขตที่อยู่อาศัย

(2) การเปิดรับสื่อ

ศึกษาถึงการเปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของประชาชนว่ามีการเปิดรับจากแหล่งใดบ้าง ในระดับใด และจากแหล่งข่าวสารใดมากที่สุด ซึ่งในการศึกษานี้ได้สอบถามการเปิดรับสื่อจากหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์

(3) โลกทัศน์และความเห็นทางการเมือง

ศึกษาโลกทัศน์และความเห็นที่เป็นการสนับสนุนและขัดต่อความคิดแบบประชาธิปไตย เช่น ประเด็น ความเห็นต่อระบบการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง และความเชื่อมั่นต่อระบอบการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย

(4) ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญถือเป็นกรอบพื้นฐานที่จะนำไปสู่การบรรลุตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงได้เลือกสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญบางประการที่ประชาชนควรมีความรู้ เพื่อทดสอบระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (มาตรา 43) สิทธิที่จะได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพและทั่วถึง (มาตรา 52) สิทธิในการร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (มาตรา 56) เป็นต้น

(5) รัฐสภา

การศึกษาตัวแปรนี้จะเริ่มต้นตั้งแต่การทดสอบความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นที่มีต่อรัฐสภา จากนั้นจะเป็นการศึกษาระดับความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาทั้งในแง่ตัวบุคคล คือ ผู้ดำรงตำแหน่งสำคัญๆ และในแง่ภาพรวมขององค์กร และในตอนท้ายจะเป็นพิจารณาในเรื่องความคาดหวังที่มีต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาในอนาคตว่าประชาชนมีความต้องการให้เป็นสถาบันที่ทำหน้าที่ใดมากที่สุดเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

(6) รัฐบาล

เช่นเดียวกันกับการศึกษาในเรื่องรัฐสภา การศึกษาตัวแปรนี้จะเริ่มต้นจากการทดสอบความรู้ความเข้าใจเบื้องต้น แต่ในการวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลนั้นจะเน้นไปที่นโยบายของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายที่มีผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชนและมีการปฏิบัติไปแล้วตั้งแต่รัฐบาลชุดปัจจุบันภายใต้รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 เข้าดำรงตำแหน่ง รวมไปถึงความสนใจของประชาชนในการตรวจสอบติดตามการทำงานของรัฐบาลด้วย

(7) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง

ศึกษาถึงกลุ่มเป้าหมายและวิธีการที่ประชาชนใช้เพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน ว่าเมื่อเกิดปัญหาขึ้นประชาชนจะติดต่อกับใครเพื่อช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหา โดยยกองค์กร หน่วยงาน และบุคคลทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น ข้าราชการ สมาชิกสภา พรรคการเมือง องค์กรอิสระ สื่อมวลชน ฯลฯ

(8) องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และสถาบันทางการเมืองต่างๆ

องค์กรอิสระที่ใช้ในการวิจัยนี้ มุ่งศึกษาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญเป็นหลัก โดยที่มีการเพิ่มองค์กรอิสระตามกฎหมายอื่นที่สำคัญเข้าไปด้วย ในการทำการศึกษานั้นจะเน้นไปที่การวัดระดับความเข้าใจที่รู้จักขององค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญในฐานะองค์กรที่เพิ่งเกิดใหม่ ความเชื่อมั่นที่มีต่อองค์กรเหล่านี้ โดยผนวกมิติของเปรียบเทียบกับสถาบันทางการเมืองที่มีมาต่อเนื่องและยาวนานอื่นๆ รวมไปถึงความพึงพอใจที่มีต่อการทำงานสถาบันทางการเมืองต่างๆ

(9) การทำงานโดยภาพรวมของกระทรวงต่างๆ

กระทรวงที่ใช้ศึกษาในงานวิจัยนี้คือกระทรวงตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พุทธศักราช 2534 ประกอบด้วยหน่วยงานระดับกระทรวงและเทียบเท่ารวม 15 หน่วยงานในการศึกษาจะเน้นไปที่การวัดระดับความพอใจของประชาชนต่อการทำงานโดยภาพรวมของกระทรวงต่างๆ

(10) ทศนคติและประสบการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน

การศึกษาเกี่ยวกับการคอร์รัปชันนับเป็นภาพสะท้อนอีกอันหนึ่งของระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องมีความสุจริตและเที่ยงธรรมด้วย ในการวิจัยครั้งนี้ได้วางประเด็นการศึกษาเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน

ไว้เป็นตัวแปรที่สำคัญอันหนึ่ง โดยสร้างคำถามที่เป็นการวัดทัศนคติเกี่ยวกับคอร์รัปชันของประชาชน และการสอบถามถึงประสบการณ์ของประชาชนที่มีส่วนรับทราบหรือพบเห็นเกี่ยวกับการคอร์รัปชันในประเทศไทย

1.7 ระยะเวลาดำเนินการ

มกราคม - ธันวาคม 2545

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้รับทราบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ตั้งแต่ความรู้ความเข้าใจ การให้ความสำคัญ ระดับของการมีส่วนร่วม และปัจจัยที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อไป
2. ได้รับทราบทัศนคติและระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อสถาบันทางการเมืองทั้งฝ่ายบริหาร และองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบตามรัฐธรรมนูญ
3. ได้รับทราบแนวทางในการปรับปรุงการทำงานของรัฐบาล และผู้ทำหน้าที่ในองค์กรอิสระให้มีความสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
4. ได้รับข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองต่างๆ เผยแพร่ต่อประชาชนและผู้สนใจ นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครองไทย และการพัฒนาระดับความเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลของประเทศต่อไป
5. ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และองค์กรอิสระ ว่าเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหรือไม่ เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขรัฐธรรมนูญต่อไป

1.9 คณะผู้วิจัย

1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล	หัวหน้าโครงการและนักวิจัย
2. รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ	นักวิจัย
3. นายเลขา วิลไพจิตร	ผู้ช่วยนักวิจัย
4. นางสาวปัทมา สุกกำปัง	ผู้ช่วยนักวิจัย
5. นายสตีล ธนานิธิโชติ	ผู้ช่วยนักวิจัย

2

ทบทวนวรรณกรรม

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ผ่านมาว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มุ่งส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองและตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้มีการจัดตั้งองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญขึ้น เพื่อควบคุมให้มีการดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ทั้งมีการแบ่งแยกอำนาจฝ่ายบริหารออกจากนิติบัญญัติอย่างชัดเจน ตลอดจนทำให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ กล่าวคือ มีเสียงข้างมากที่จะทำให้สามารถทำตามนโยบายที่รัฐบาลแถลงต่อสภาบรรลุลผลได้ งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ โดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลางในการประเมิน ทั้งนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น ในบทนี้ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนเอกสารทางวิชาการที่มีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และแนวคิดในการประเมินการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ ตามลำดับดังนี้

(2.1) ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเสียสิทธิตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยการเลือกตั้ง

(2.2) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และการแปลงเจตนารมณ์ไปสู่การปฏิบัติในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

(2.3) แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

(2.4) แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการทำงานของรัฐบาล

2.1. ข้อกำหนดในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ดังนี้

ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ในทุกระดับตั้งแต่ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมกระทำการและรับผล ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย และร่วมในกระบวนการนิติบัญญัติ ดังนี้

(1) ประชาชนมีสิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น เว้นแต่การเปิดเผยข้อมูลนั้น จะกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือส่วนได้เสียอันพึงได้รับความคุ้มครองของบุคคลอื่น ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ¹

(2) ประชาชนมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูล คำชี้แจง และเหตุผลจากหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น ก่อนการอนุญาตหรือการดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมใด ที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิต หรือส่วนได้เสียสำคัญอื่นใดที่เกี่ยวกับตนหรือชุมชนท้องถิ่น และมีสิทธิแสดงความคิดเห็นของตนในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ ตามกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่กฎหมายบัญญัติ²

(3) ให้ประชาชนมีสิทธิเข้ามีส่วนร่วมร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ³

(4) ให้บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจาริตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่นหรือของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ⁴

(5) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ทั้งนี้ตามกฏหมายบัญญัติ⁵

(6) ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น โดยที่ กำหนดให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 50,000 คน เข้าชื่อร่วมเสนอให้ถอดถอนนักการเมืองและข้าราชการระดับสูง รวมทั้งกรรมการองค์กรอิสระ⁶ และให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยกว่า 3 ใน 4 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ที่มาลงคะแนนเสียงสามารถลงคะแนนเสียงให้สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นพ้นจากตำแหน่งได้ ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ⁷

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 58

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 59

³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 56

⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 46

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 60

⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 304

⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 286

(7) ให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง 50,000 คน เข้าชื่อร่วมกันเสนอร่างกฎหมาย⁸ และผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานสภาท้องถิ่นให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้⁹

(8) ผู้เสียหายจากการกระทำความผิดของนักการเมืองหรือข้าราชการการเมืองมีสิทธิยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ให้ดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและส่งเรื่องให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองพิจารณาพิพากษาได้¹⁰

ในการนี้ รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย¹¹ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการคุ้มครอง บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม¹² และเสริมสร้างและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน¹³

2.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และการแปลงเจตนารมณ์ไปสู่การปฏิบัติในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

2.2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

ระบบการเมืองการปกครองในแต่ละประเทศอาจมีความแตกต่างกันในรายละเอียด อันเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของประเทศเหล่านั้น รวมไปถึงสถานการณ์ทางการเมืองที่ผันแปรของสังคมโลก แต่โดยทั่วไป (โดยเฉพาะในวงวิชาการรัฐศาสตร์) ต่างยอมรับกันว่ามีระบบการปกครองประเทศที่เป็นแม่แบบหลักอยู่สองระบบ (Dickerson and Flanagan, 1998: 265) กล่าวคือ ระบบรัฐสภา (Parliamentary Systems) และระบบประธานาธิบดี (Presidential Systems)

⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 170

⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 286

¹⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 309

¹¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 76

¹² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 79

¹³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 80

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นระบบการเมืองการปกครองแบบใดก็มักจะมีการแบ่งการใช้อำนาจ (Separation of Power) ออกเป็นสามทาง คือ (1) อำนาจนิติบัญญัติ (Legislative) หรืออำนาจในการบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้ในการปกครองประเทศ (2) อำนาจบริหาร (Executive) ซึ่งหมายถึงการใช้อำนาจในการปกครองประเทศและการบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย และ (3) อำนาจตุลาการ (Judicial) ได้แก่ อำนาจในการจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากการที่สมาชิกในสังคมไม่เคารพเชื่อฟังกฎหมาย และรวมไปถึงบางครั้งที่กฎหมายถูกเข้าใจแตกต่างกันด้วย

ในการใช้อำนาจทั้งสามทางนั้นจะเป็นการใช้อำนาจผ่านสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ อาทิ การใช้อำนาจนิติบัญญัติผ่านทางรัฐสภา อำนาจบริหารผ่านทางประธานาธิบดี นายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี และอำนาจตุลาการผ่านศาล ซึ่งมีลักษณะเฉพาะแตกต่างกันไปตามระบบการเมือง อย่างไรก็ตาม แม้ว่าอำนาจทั้งสามจะถูกแบ่งแยกการใช้ไม่ก้าวล้ำกัน แต่ในระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยการใช้อำนาจเหล่านี้จะมีการถ่วงดุลกัน หรือที่เรียกว่า Check and Balance เสมอ เพื่อมิให้การใช้อำนาจมีความเหลื่อมล้ำมากเกินไปจนอาจก่อความไม่เป็นธรรมขึ้นได้

สำหรับประเทศไทยนั้นได้นำระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภามาใช้ โดยแบ่งการใช้อำนาจอธิปไตยเป็นสามทางผ่านรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล เช่นเดียวกับนานาประเทศที่ยึดมั่นในระบบเดียวกัน ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันก็ยังคงหลักการดังกล่าวไว้ โดยที่ได้กำหนดมาตรการเพื่อแก้ไขปัญหามาในอดีต เช่น กำหนดให้ม็อดกรอิสระเพื่อทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้นอีกหลายองค์กร ในลำดับต่อไปนี้จะได้ทบทวนแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองเหล่านี้ รวมถึงบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญของสถาบันทางการเมืองต่างๆ เพื่อเป็นกรอบแนวคิดสำหรับการศึกษาวิจัย และการจัดทำแบบสอบถามเพื่อวัดระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองที่สำคัญ รวมไปถึงการสอบถามระดับความพึงพอใจที่มีต่อการทำหน้าที่ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา นับจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ความเชื่อมั่นและความคาดหวังที่มีต่อสถาบันเหล่านี้ในการใช้อำนาจทางการเมืองแทนปวงชน

รัฐสภา

ในประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยซึ่งยอมรับระบบการเลือกตั้งตัวแทน (Representative System) เพื่อคัดสรรบุคคลเข้าสู่ระบบการเมือง “รัฐสภา” ถือว่ามีความสำคัญมาก เนื่องจากรัฐสภาคือสถาบันการปกครองของประเทศ ซึ่งทำหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายเพื่อนำมาใช้ในการปกครองประเทศ และมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน หรือรัฐบาลให้เป็นไปตามนโยบายที่รัฐบาลได้แถลงไว้กับสภา (ธนนิติ, 2544: 101) ดังนั้น รัฐสภาจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของคนส่วนใหญ่ เป็นศูนย์รวมของบรรดาตัวแทนของประชาชนที่เข้ามาทำหน้าที่ทางการเมือง และมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

โดยเฉพาะในการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา ความสำคัญของรัฐสภาจะยิ่งมีมาก โดยรัฐสภาเป็นผู้เลือกนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นผู้นำสูงสุดของฝ่ายบริหาร เพื่อไปจัดตั้งรัฐบาล ซึ่งจะต้องแถลงนโยบายต่อสภาและรับผิดชอบในการปฏิบัติให้เป็นไปตามนโยบายที่แถลงนั้นด้วย (Ball and Peter, 2000: 176) ดังนั้น การเลือกตัวแทนประชาชนในระบบรัฐสภาจึงเป็นทั้งการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่นิติบัญญัติและทำหน้าที่บริหารด้วยในขณะเดียวกัน

โครงสร้างของรัฐสภา

การจัดโครงสร้างของรัฐสภาที่ใช้โดยทั่วไปในประเทศประชาธิปไตยนั้นมีอยู่ด้วยกันสองรูปแบบ คือ รูปแบบสภาเดี่ยว (Unicameral Parliament) หรือรูปแบบสองสภา (Bicameral Parliament)

รูปแบบสภาเดี่ยว คือมีสภาที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติสภาดังนั้น ในต่างประเทศถือว่าเป็นรูปแบบของประชาธิปไตยแบบซ้ายจัด ดังที่ปรากฏในฝรั่งเศสสมัยก่อนและในสหรัฐอเมริกาสมัยที่มีการร่างรัฐธรรมนูญขึ้นใหม่ๆ ภายใต้แนวความคิดที่ยึดหลักของความเสมอภาคที่ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งผู้แทนเพียงคนเดียวเหมือนกันหมด

ในกรณีของประเทศไทยที่ผ่านมาเคยมีการใช้รูปแบบรัฐสภาทั้งสองแบบ โดยรูปแบบสภาเดียวนั้นมักจะถูกใช้ในยามที่บ้านเมืองมีการเปลี่ยนแปลงจากการเกิดเหตุการณ์ทางการเมืองสำคัญๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เกิดรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้นกำหนดให้มีสภานิติบัญญัติเป็นสภาแต่งตั้ง ประกอบด้วยสมาชิกคณะราษฎร และเมื่อมีรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ก็ยังคงรูปแบบสภาเดี่ยวไว้โดยกำหนดให้ประกอบด้วยสมาชิกสองประเภท คือ ประเภทแต่งตั้งและประเภทเลือกตั้ง

นอกจากนี้ ภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารยึดอำนาจการบริหารโดยกองทัพในอดีต การบัญญัติรัฐธรรมนูญหรือที่เรียกว่า “ธรรมนูญการปกครอง” ขึ้นใช้ มักจะกำหนดให้มีสภานิติบัญญัติเพียงสภาเดี่ยว โดยเรียกชื่อแตกต่างกัน เช่น ธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2520 เรียก “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2515 ธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2520 และธรรมนูญการปกครอง พ.ศ. 2534 เรียก “สภานิติบัญญัติแห่งชาติ” เป็นต้น

รูปแบบสภาคู่ หรือการมีสองสภาทำหน้าที่นิติบัญญัตินั้นโดยทั่วไปรูปแบบสองสภาจะประกอบด้วยสภาผู้แทนราษฎรกับวุฒิสภา ในประเทศที่มีพัฒนาการของระบอบประชาธิปไตยยาวนาน เช่น อังกฤษ การมีระบบสองสภานั้นก็เพื่อเป็นการประนีประนอมทางการเมืองระหว่างพลังมวลชนกับอิทธิพลของกลุ่มอำนาจเก่า ได้แก่ ฝ่ายขุนนาง และชนชั้นผู้มั่งคั่ง ส่วนในสหรัฐอเมริกาและเยอรมันวุฒิสภาหรือสภาสูงถือเป็นผู้แทนของมลรัฐเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในรัฐสภา นอกจากนี้ สำหรับประเทศที่ประชาธิปไตยยังพัฒนาไปได้ไม่ไกลนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการมีสองสภานั้นเป็นไปเพื่อให้มีสภาที่ทำหน้าที่นิติบัญญัติอีก

สภาหนึ่งเป็นสภาที่เสี่ยงในกระบวนการกลั่นกรองกฎหมายให้มีความรอบคอบและป้องกันการใช้อิทธิพลในทางมิชอบจากฝ่ายที่คุมเสียงข้างมากในสภา

สำหรับประเทศไทย ระบบรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญที่ยอมรับหลักการประชาธิปไตยเท่าที่ผ่านมา มักเลือกใช้รูปแบบสภาคู่ เพื่อให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของตน พร้อมไปกับการมีวุฒิสภาอีกหนึ่งสภาเป็นสภาถ่วงดุล อย่างไรก็ตาม ที่มาของวุฒิสภาไทยยังมิอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ เนื่องจากวุฒิสภาไทยก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันล้วนมีที่มาจากการแต่งตั้งแทบทั้งสิ้น กล่าวคือ มีเพียงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2489 ฉบับเดียวที่วุฒิสภาหรือที่เรียกตามรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวว่า “พฤฒิสภา” เท่านั้นที่มาจากการเลือกตั้งทางอ้อม

อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของรัฐสภา โดยยังคงรูปแบบสภาคู่ไว้ แต่กำหนดให้ที่มาของสมาชิกรัฐสภาต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งสองสภา กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยตรงจากผู้สมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของตน พร้อมไปกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง นอกจากนี้ นับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรงอีกทางหนึ่งด้วย จึงอาจสรุปได้ว่าโครงสร้างของรัฐสภาไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกอบไปด้วยสองสภา โดยมีที่มาและองค์ประกอบที่แตกต่างกันดังนี้

1. สภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎรของไทยตามรัฐธรรมนูญปัจจุบันประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 500 คน (มาตรา 98 วรรค 1) โดยเป็นสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อจำนวน 100 คน (มาตรา 99) และสมาชิกซึ่งมาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวน 400 คน (มาตรา 102) มีอำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายและให้ความเห็นชอบพระราชกำหนด การควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน การกำหนดระเบียบวิธีการประชุม และหน้าที่ที่กำหนดให้กระทำร่วมกับวุฒิสภา

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 107)

- (1) มีสัญชาติไทย โดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง
- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า เว้นแต่เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภา
- (4) เป็นสมาชิกพรรคการเมืองใดพรรคการเมืองหนึ่งแต่เพียงพรรคเดียว นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 90 วัน
- (5) ผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้งต้องมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าหนึ่งปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

(ข) เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง หรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น

(ค) เป็นบุคคลซึ่งเกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง

(ง) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา

(จ) เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปี

วาระการดำรงตำแหน่ง

รัฐธรรมนูญกำหนดอายุของสภาผู้แทนราษฎรไว้คราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง¹⁴ เมื่ออายุของสภาผู้แทนราษฎรสิ้นสุดลง จะต้องกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปภายใน 45 วัน¹⁵ กรณีมีการยุบสภาผู้แทนราษฎรกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไปภายใน 60 วัน¹⁶

นอกจากนี้ อาจมีกรณีที่ตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่างลงเพราะเหตุอื่นนอกจากถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎรหรือเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งตามรัฐธรรมนูญมาตรา 118 บัญญัติถึงการสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้รวม 12 กรณี กล่าวคือ

(1) ถึงคราวออกตามอายุของสภาผู้แทนราษฎร หรือมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร

(2) ตาย

(3) ลาออก

(4) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 107

(5) มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 109

ยกเว้น (4)

(6) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 110 หรือ มาตรา 111

(7) ได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี โดยให้มีผลในวันถัดจากวันที่ครบ 30 วัน นับแต่วันที่มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง

¹⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 114

¹⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 115

¹⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 116 วรรคสอง

(8) ลาออกจากพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกหรือพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกมีมติให้พ้นจากการเป็นสมาชิกของพรรค .

(9) ขาดจากการเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งยุบพรรคการเมืองและไม่สามารถเข้าเป็นสมาชิกของพรรคการเมืองอื่นได้ภายใน 60 วัน

(10) วุฒิสภามีมติให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งตามมาตรา 307 หรือรัฐธรรมนูญ มีคำวินิจฉัยให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 96

(11) ขาดประชุมเกินจำนวน 1 ใน 4 ของจำนวนวันประชุมโดยไม่ได้รับอนุญาต จากประธานสภาผู้แทนราษฎร

(12) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ความผิดอันได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

ส่วนการดำเนินการภายหลังการมีตำแหน่งว่างนั้น รัฐธรรมนูญวางหลักการไว้โดยพิจารณาจากประเภทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยหากเป็นกรณีตามมาตรา 119 (1) กล่าวคือในกรณีที่ตำแหน่งที่ว่างเป็นตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในบัญชีรายชื่อพรรคการเมืองใด ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรประกาศในราชกิจจานุเบกษาภายใน 7 วันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่างลง ให้ผู้มีชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองนั้นในลำดับถัดไป เลื่อนขึ้นมาเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแทน โดยสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้แทนตำแหน่งที่ว่าง ให้เริ่มตั้งแต่วันที่ถัดจากวันที่ได้รับการประกาศชื่อ

หากเป็นกรณีตำแหน่งว่างของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจากการเลือกตั้งแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง รัฐธรรมนูญมาตรา 119 (2) กำหนดให้มีการเลือกตั้งขึ้นแทนภายใน 45 วันนับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง เว้นแต่อายุของสภาผู้แทนราษฎรจะเหลือไม่ถึง 180 วัน ทั้งนี้ให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เข้ามาแทนตำแหน่งที่ว่างให้อยู่ในตำแหน่งได้เท่าอายุของสภาผู้แทนราษฎรที่เหลืออยู่

2. วุฒิสภา

ตามรัฐธรรมนูญปัจจุบัน วุฒิสภาประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งจำนวนคงตัวคือ 200 คนทั้งประเทศ¹⁷ เพื่อทำหน้าที่นิติบัญญัติ และตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ ตลอดจนการพิจารณาเรื่องต่างๆ ตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา¹⁸

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 40 ปีบริบูรณ์ในวันเลือกตั้ง

¹⁷ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 121

¹⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 125

- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (4) มีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา 107 (5) กล่าวคือ
 - (ก) มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งมาแล้วเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง
 - (ข) เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งหรือเคยเป็นสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นในจังหวัดนั้น
 - (ค) เป็นบุคคลที่เกิดในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้ง
 - (ง) เคยศึกษาในสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่สมัครเป็นเวลาติดต่อกันไม่น้อยกว่าสองปีการศึกษา
 - (จ) เคยรับราชการหรือเคยมีชื่ออยู่ในทะเบียนในจังหวัดที่สมัครรับเลือกตั้งติดต่อกันไม่น้อยกว่า 2 ปี

วาระการดำรงตำแหน่ง

อายุของสมาชิกวุฒิสภามีกำหนดเวลาคราวละ 6 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง¹⁹ และสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาลิ้นสุดลงเมื่อ

- (1) ถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภา
- (2) ตาย
- (3) ลาออก
- (4) ขาดคุณสมบัติของผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา
- (5) มีลักษณะต้องห้ามมิให้ใช้สิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภา
- (6) ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีหรือข้าราชการการเมือง
- (7) กระทำการอันต้องห้ามตามมาตรา 128
- (8) วุฒิสภามีมติถอดถอนออกจากตำแหน่งหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยตามมาตรา 307 ให้พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 96 ในกรณีเช่นนี้ให้ถือว่าสิ้นสุดสมาชิกภาพนับแต่วันที่วุฒิสภามีมติหรือศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้วแต่กรณี
- (9) ขาดประชุมเกินจำนวน 1 ใน 4 ของจำนวนวันประชุมในสมัยประชุมที่มีกำหนดเวลาไม่น้อยกว่า 120 วัน โดยไม่ได้รับอนุญาตจากประธานวุฒิสภา
- (10) ถูกจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ (มาตรา 133)

¹⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 130

ทั้งนี้ เมื่ออายุของวุฒิสภาลิ้นสุดลงตามวาระการดำรงตำแหน่ง จะต้องกำหนดให้มีการเลือกตั้งทั่วไป ภายใน 30 วันนับแต่วันที่อายุของวุฒิสภาลิ้นสุดลง (มาตรา 131) แต่หากเป็นกรณีเมื่อตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาว่างลงเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถึงคราวออกตามอายุของวุฒิสภาให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาขึ้นแทนภายใน 45 วัน นับแต่วันที่ตำแหน่งนั้นว่างลง เว้นแต่อายุของวุฒิสภาจะเหลือไม่ถึง 180 วัน (มาตรา 134 วรรค 1) โดยสมาชิกวุฒิสภาผู้เข้ามาแทนนั้นให้อยู่ในตำแหน่งได้เพียงเท่าอายุของวุฒิสภาที่เหลืออยู่ (มาตรา 134 วรรค 2)

อำนาจหน้าที่ของวุฒิสภามาตรฐานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าวุฒิสภาไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2540 ประกอบด้วยสมาชิกรัฐสภาและวุฒิสภา โดยทั้งสองสภามาจากการเลือกตั้งของประชาชนซึ่งอาจมีความแตกต่างกันไปในเรื่องวิธีการและองค์ประกอบ รวมทั้งการแบ่งแยกการทำหน้าที่และแสดงบทบาท อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญได้วางหลักเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาไทยไว้โดยยึดตามแนวทางที่ใช้กันในประเทศประชาธิปไตยทั่วไป ซึ่งอาจสรุปและแบ่งได้เป็น 3 อำนาจหน้าที่หลักด้วยกัน กล่าวคือ

1. อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย
2. อำนาจหน้าที่ในการควบคุมบริหารราชการแผ่นดิน
3. อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบ

1. อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมาย

อำนาจหน้าที่ในการตรากฎหมายหรือการออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้ ถือเป็นอำนาจหน้าที่หลักของวุฒิสภา ซึ่งในทางการเมืองการปกครองนั้น กฎหมายนับเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับใช้ในการบริหารและการปกครองประเทศ เพื่อเป็นการจัดระเบียบเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้นในการตรากฎหมายแต่ละฉบับเพื่อใช้บังคับจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมของประชาชนเป็นหลัก โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิและผลประโยชน์ของประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า “กฎหมาย” ตามอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภานี้เป็นการใช้ในความหมายที่กว้างครอบคลุมกฎหมายทั้งระดับ รัฐธรรมนูญ ประมวลกฎหมาย พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด เป็นต้น รัฐสภาซึ่งมีที่มาจากประชาชนจึงถือเป็นตัวแทนการใช้อำนาจโดยทำหน้าที่นำเสนอแนะของประชาชนมาปฏิบัติให้เกิดผลอย่างแท้จริง

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันตระหนักในความสำคัญข้อนี้ จึงได้วางหลักการที่จะทำให้สมาชิกวุฒิสภาโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสนอกฎหมายได้ง่ายขึ้น²⁰ และเสนอแก้รัฐธรรมนูญได้ง่ายขึ้น (มาตรา 313)

²⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 169

นอกจากนี้ กฎหมายที่รัฐสภาพิจารณาไม่เสร็จแล้วยุบสภาหรือสภาสิ้นอายุจะไม่ตกไปโดยปริยายอีกต่อไป หากคณะรัฐมนตรีที่มาจาก การเลือกตั้งทั่วไปขอให้รัฐสภาพิจารณาต่อไป ภายใน 60 วันนับแต่วันเรียกประชุมสภาและรัฐสภาเห็นชอบด้วย (มาตรา 178) อันทำให้การพิจารณากฎหมายรวดเร็วทันการณ์ขึ้น เพื่อให้กฎหมายไม่ค้างค้ำมากดังในอดีต และต้องเริ่มเสนอใหม่อันทำให้สิ้นเปลืองทั้งเวลาและเงินทองมหาศาล (บวรศักดิ์, 2541 : 78)

2. อำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน

กระบวนการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินถือได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งในระบบรัฐสภาซึ่งรัฐธรรมนูญส่วนใหญ่จะกำหนดสัมพันธภาพ ระหว่างอำนาจนิติบัญญัติและอำนาจบริหารไว้ แต่ละอำนาจต่างมีความเชื่อมโยงและมีการถ่วงดุลแห่งอำนาจซึ่งกันและกัน โดยฝ่ายบริหารมีอำนาจที่จะยุบสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นใหม่ และในขณะเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติมีอำนาจในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน โดยบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีวิธีการต่างๆ โดยเฉพาะการตั้งกระทู้ถาม และการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะ (<http://www.parliament.go.th>)

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเองก็ได้บัญญัติถึงความเชื่อมโยงดังกล่าวไว้ อีกทั้งยังได้เพิ่มหลักการที่ทำให้การถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหารมีประสิทธิภาพมากขึ้น ได้แก่ การบัญญัติให้สมาชิกรัฐสภาหากไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีจะต้องหมดสมาชิกภาพ เพื่อให้สมาชิกรัฐสภาทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติเพียงอย่างเดียว มิใช่การมีสองสถานะคือเป็นทั้งสมาชิกรัฐสภา ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน และเป็นรัฐมนตรีมีอำนาจหน้าที่ในฝ่ายบริหาร จนเข้าลักษณะการควบคุมการใช้อำนาจของตนเอง นอกจากนี้ ระบบรัฐสภายังถูกออกแบบให้มีเสถียรภาพมากขึ้น โดยการบัญญัติห้ามฝ่ายบริหารโดยนายกรัฐมนตรียุบสภาระหว่างที่มีการยื่นญัตติไม่ไว้วางใจแล้ว (มาตรา 185 วรรคหนึ่ง) เพื่อมิให้ฝ่ายบริหารหลุดพ้นจากการควบคุมตรวจสอบโดยฝ่ายสภา

3. อำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบ

รัฐธรรมนูญที่ผ่านมาของไทย โดยทั่วไปจะได้บัญญัติให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในเรื่องที่มีความสำคัญต่างๆ ไว้ เช่นเดียวกับในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้รัฐสภามีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบ อาทิ ในการแต่งตั้งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ตามมาตรา 19 การประกาศสงคราม ตามมาตรา 223 การทำหนังสือสัญญาตามมาตรา 224 เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐสภาโดยวุฒิสภายังมีอำนาจหน้าที่ในการให้ความเห็นชอบในการแต่งตั้งบุคคลดำรงตำแหน่งต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ เลขาธิการคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติด้วย

กล่าวโดยสรุป รัฐสภาไทยในปัจจุบันเป็นสถาบันทางการเมืองทำหน้าที่นิติบัญญัติ อันได้แก่ การบัญญัติกฎหมาย การควบคุมการทำงานของฝ่ายบริหาร และการให้ความเห็นชอบในเรื่องสำคัญต่างๆ

ประกอบด้วยสมาชิกรวม 700 คนจากสองสภา แบ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสองประเภท คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขต 400 คนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากระบบบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง 100 คน รวม 500 คน และวุฒิสภากำนวน 200 คน ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่ารัฐสภาไทยในเชิงโครงสร้างหน้าที่ถือเป็นสถาบันของการแสดงออกซึ่งเจตจำนงของคนส่วนใหญ่ และเป็นศูนย์รวมของบรรดาตัวแทนของประชาชนที่เข้ามาทำหน้าที่ทางการเมืองอย่างแท้จริง

รัฐบาล

คำว่า “รัฐบาล” มีความหมายทั้งในมุมมองอย่างแคบและกว้าง กล่าวคือ โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงรัฐบาลคนส่วนใหญ่จะนึกถึงคณะรัฐมนตรีซึ่งประกอบไปด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี อีกจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นมุมมองอย่างแคบ แต่สำหรับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแล้ว รัฐบาลหรืออาจเรียกให้เข้าใจได้ง่ายกว่าว่า “ฝ่ายบริหาร” นั้น จะครอบคลุมถึงประมุขของประเทศ และฝ่ายปฏิบัติการคือระบบราชการด้วย

ในระบอบการปกครองของอังกฤษ ฝ่ายบริหารมีองค์ประกอบสามส่วน ซึ่งสัมพันธ์กันและในบางลักษณะคาบเกี่ยวกัน ได้แก่ พระมหากษัตริย์หรือส่วนที่เป็นพิธีการ คณะรัฐมนตรีหรือส่วนที่เป็นการเมือง และข้าราชการหรือส่วนที่ปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสองส่วนหลังนี้จะประกอบขึ้นเป็นกระทรวงต่างๆ ของรัฐบาล (Punnett, 1968: 217) เช่นเดียวกันกับรูปแบบที่ปรากฏในระบบการเมืองการปกครองไทยอย่างไรก็ตาม ในการวิจัยครั้งนี้จะมุ่งการศึกษาเฉพาะส่วนการเมืองคือนายกรัฐมนตรีและคณะ เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ และความคาดหวังที่มีต่อบทบาทอำนาจหน้าที่ และนโยบายที่ผ่านมาร่วมกับส่วนปฏิบัติการอันได้แก่กระทรวงต่างๆ ในแง่ของความพอใจต่อการทำงาน ต่อไปนี้จะได้สรุปเกี่ยวกับที่มา องค์ประกอบ และอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญ (2540) ตลอดจนนโยบายของรัฐบาลปัจจุบันไว้พอสังเขปซึ่งเป็นกรอบแนวคิดในการจัดทำแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลวิจัยซึ่งจะได้กล่าวในบทถัดไป

คณะรัฐมนตรี

คณะรัฐมนตรี คือ องค์กรผู้ใช้อำนาจอธิปไตยในทางบริหารที่มีหน้าที่ในการปกครองประเทศและบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (นรนิติ, 2544 : 40) ในการจัดตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นมามีคณหนึ่งนั้นนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากสำหรับนายกรัฐมนตรีในการบริหารประเทศ สิ่งที่ต้องครุ่นคิดเป็นพิเศษประการหนึ่งก็คือการสร้างดุลยภาพให้กับความเป็นตัวแทนที่แตกต่างหลากหลายของรัฐมนตรีแต่ละคน โดยเฉพาะในกรณีที่จะต้องจัดตั้งรัฐบาลผสม (Coalition Government) ขึ้น การจัดสรรส่วนร่วมทางการเมืองการบริหารระหว่างพรรคการเมืองต่างๆ ในรัฐบาลนับเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อเสถียรภาพของรัฐบาล (Ball and Peter, 2000: 214) ดังนั้นในเรื่องจำนวนและองค์ประกอบของบุคคลที่จะรวมเข้าเป็นคณะรัฐมนตรีจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญด้วย

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันทำการปรับคณะรัฐมนตรีให้มีขนาดกะทัดรัดมากขึ้น ด้วยการกำหนดจำนวนคณะรัฐมนตรีไว้ไม่เกิน 36 คน ประกอบไปด้วย นายกรัฐมนตรี 1 คน และรัฐมนตรีอื่นอีกไม่เกิน 35 คน (มาตรา 201) โดยนายกรัฐมนตรีต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้เคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่พ้นจากสมาชิกภาพตามมาตรา 118 (7) ในอายุของสภาผู้แทนราษฎรชุดเดียวกัน (มาตรา 201 วรรค 2) ส่วนรัฐมนตรีไม่จำเป็นต้องแต่งตั้งจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ได้ ทั้งนี้จะต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 206 ดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- (2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปีบริบูรณ์
- (3) สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า
- (4) ไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 109 (1) (2) (3) (4) (6) (7) (12) (13) หรือ (14)
- (5) ไม่เคยต้องคำพิพากษาให้จำคุกตั้งแต่สองปีขึ้นไป โดยได้พ้นโทษมายังไม่ถึงห้าปีก่อนได้รับแต่งตั้ง เว้นแต่ในความผิดอันได้กระทำโดยประมาท
- (6) ไม่เป็นสมาชิกวุฒิสภา หรือเคยเป็นสมาชิกวุฒิสภาซึ่งสมาชิกภาพสิ้นสุดลงมาแล้วยังไม่เกินหนึ่งปีนับถึงวันที่ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรี เว้นแต่สมาชิกภาพสิ้นสุดลงตามมาตรา 133 (1)

อย่างไรก็ตาม หากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี ให้พ้นสภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (มาตรา 204 วรรค 2) ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในการแยกอำนาจหน้าที่ของฝ่ายบริหาร (คณะรัฐมนตรี) ออกจากฝ่ายนิติบัญญัติ (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) อย่างชัดเจน โดยคาดหวังกันว่าจะทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลมีความมั่นคง เพราะหากรัฐมนตรีคนใดปฏิบัติหน้าที่ไม่ดี อาจถูกนายกรัฐมนตรีสั่งปลดได้ ซึ่งจะกลายเป็นบุคคลธรรมดาที่เนื่องจากไม่มีสถานะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอย่างเดิมอีกแล้ว อันน่าจะส่งผลในการช่วยลดแรงบีบคั้นต่อตัวนายกรัฐมนตรีจากการต่อรองหรือกดดันของรัฐมนตรีในคณะให้ลดน้อยลงได้

นอกจากนี้ การแยกอำนาจดังกล่าวยังเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ต้องการหลีกเลี่ยงความขัดกันในการใช้หลักการควบคุมตรวจสอบ จากประสบการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา พบว่าการให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสามารถดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีอีกสถานะหนึ่งนั้น ทำให้การปฏิบัติหน้าที่ต่างๆ ทำได้ไม่เต็มที่เนื่องจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติต้องมีหน้าที่ในการตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หากให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นรัฐมนตรีด้วยในขณะเดียวกันก็เท่ากับให้รัฐมนตรีตรวจสอบตัวเอง เพราะฉะนั้น การแยกอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน จึงสอดคล้องกับการปฏิรูปการเมืองที่การเมืองทุกระดับต้องสามารถตรวจสอบได้

อำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรี

ในระบบที่มีการแบ่งแยกการใช้อำนาจ ฝ่ายบริหารมีอำนาจหน้าที่หลักสองประการ กล่าวคือหน้าที่ในการนำเสนอนโยบายต่อรัฐสภา และหน้าที่ในการบังคับการให้เป็นไปตามกฎหมาย (Dickerson

and Flanagan, 1998: 396) ซึ่งในรัฐธรรมนูญที่ยึดหลักการประชาธิปไตย โดยทั่วไปมักปรากฏข้อบัญญัติที่มุ่งให้หน้าที่ทั้งสองมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการให้อำนาจแก่ฝ่ายบริหารในการริเริ่มกฎหมายเพื่อเป็นเครื่องมือทางการบริหารอีกทางหนึ่งด้วย

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันเป็นรัฐธรรมนูญที่ยึดมั่นในหลักการประชาธิปไตย ตลอดทั้งมุ่งปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีก็มุ่งสนองเจตนารมณ์สำคัญในข้อนี้ โดยสามารถแยกอำนาจหน้าที่ของคณะรัฐมนตรีที่สำคัญได้อย่างน้อยสี่ประการ กล่าวคือ

(1) กำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน โดยต้องมีการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาโดยไม่มีการลงมติความไว้วางใจ (มาตรา 211) และต้องดำเนินการให้เป็นไปตามนโยบายดังกล่าว ตลอดจนรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรในหน้าที่ของตนและรับผิดชอบร่วมกันต่อรัฐสภา ในนโยบายทั่วไปของคณะรัฐมนตรี (มาตรา 212)

(2) มอบหมายนโยบายการบริหารแก่กระทรวง ทบวง กรมต่างๆ และรัฐวิสาหกิจในความรับผิดชอบ รวมทั้งกำกับดูแล และประสานงานให้เกิดการปฏิบัติตามนโยบายเหล่านั้น

(3) เสนอร่างกฎหมาย ซึ่งหมายรวมถึงการเสนอพระราชบัญญัติและร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญต่อสภาผู้แทนราษฎรตามมาตรา 169 การตราพระราชกำหนดตามมาตรา 218 และการออกพระราชกฤษฎีกาซึ่งถือเป็นกฎหมายสำคัญของฝ่ายบริหาร นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีสามารถมีอำนาจมิตินคณะรัฐมนตรีในขอบเขตของกฎหมายในเรื่องต่างๆ ซึ่งถือเป็นเครื่องมือบริหารที่มีผลบังคับในทางปฏิบัติเป็นอย่างมาก และถูกใช้มากที่สุดในทางการบริหาร

(4) คณะรัฐมนตรีโดยนายกรัฐมนตรีเป็นผู้สนองพระบรมราชโองการเกี่ยวกับกฎหมาย พระราชหัตถเลขา พระบรมราชโองการ และพระราชดำริเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน

จะเห็นได้ว่า ภายใต้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันคณะรัฐมนตรีของไทยได้รับการปฏิรูปให้มีอำนาจหน้าที่มากขึ้น โดยครอบคลุมการบริหารประเทศตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การมอบหมายนโยบายแก่ฝ่ายปฏิบัติการ และกำกับดูแล ประสานงานให้นโยบายเหล่านั้นเกิดผล พร้อมไปกับการมีเครื่องมือทางการบริหารในการเสนอกฎหมายสำคัญ และการมีมติคณะรัฐมนตรีที่มีผลบังคับ อันมีส่วนช่วยในการเพิ่มประสิทธิภาพทางการบริหาร จนเป็นที่คาดหวังกันว่า “นโยบาย” ทั้งหลายที่คณะรัฐมนตรีประกาศต่อสาธารณะ และต้องแถลงและรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลด้วยกลไกตามรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวยดังกล่าว ดังนั้น การประเมินและติดตามผลจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญที่ดียิ่งอันหนึ่งก็คือการประเมินระดับการได้มีส่วนรับทราบ ความพอใจ และความเชื่อมั่นที่มีต่อนโยบายของรัฐบาล

ผู้วิจัยได้รวบรวมและสรุปนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันซึ่งมี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรีและนับเป็นรัฐบาลชุดแรกตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อเป็นกรอบในการสร้าง

แบบสอบถามสำหรับทำการวิเคราะห์ผลจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ในประเด็นสำคัญทั้งในเรื่องระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผลของการวางมาตรการส่งเสริมเสถียรภาพและประสิทธิภาพของรัฐบาล ตลอดจนระดับความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อตัวนโยบายในแง่ความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนด้วย สรุปได้ดังนี้

จาก “คำแถลงนโยบาย” ของคณะรัฐมนตรี คณะที่ 54 โดย พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรี แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันจันทร์ที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ได้แบ่งนโยบายออกเป็น 16 นโยบาย กล่าวคือ

1. นโยบายเร่งด่วน
2. นโยบายเศรษฐกิจ
3. นโยบายการสร้างรายได้
4. นโยบายการพาณิชย์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ
5. นโยบายด้านการคมนาคม
6. นโยบายการพัฒนาแรงงาน
7. นโยบายวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
8. นโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
9. นโยบายการพลังงาน
10. นโยบายเสริมสร้างสังคมเข้มแข็ง
11. นโยบายการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
12. นโยบายความมั่นคงแห่งรัฐ
13. นโยบายด้านการต่างประเทศ
14. นโยบายความปลอดภัยของประชาชน
15. นโยบายการบริหารราชการแผ่นดิน
16. นโยบายพัฒนาภูมิภาคและกรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่า “นโยบายเร่งด่วน” ของรัฐบาลปัจจุบันเป็นสิ่งที่คณะรัฐมนตรีให้ความสำคัญและมีการดำเนินการในทางปฏิบัติตลอดช่วงปีแรกของรัฐบาล นอกจากนี้ ยังเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ แสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวางจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งสื่อมวลชน นักวิชาการ นักการเมืองฝ่ายค้าน รวมถึงการพูดคุยประจำวันของประชาชนผู้สนใจการเมืองทั่วไป ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำนโยบายเร่งด่วนทั้งหลายที่อยู่ในความสนใจของสาธารณะจัดทำเป็นแบบสอบถาม เพื่อทดสอบว่าประชาชนได้มีส่วนรับทราบเกี่ยวกับนโยบายเหล่านี้หรือไม่ อย่างไร รวมถึงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายดังกล่าวว่ามีความเหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในระดับใด ดังนั้น จึงสมควรที่จะนำนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลมากล่าวถึงเพื่อประกอบการศึกษาวิจัย ดังนี้

นโยบายเร่งด่วน ที่รัฐบาลชุดปัจจุบันแถลงต่อสภามิทั้งหมด 9 ด้านด้วยกัน กล่าวคือ

(1) พักชำระหนี้ได้กับเกษตรกรรายย่อยเป็นเวลา 3 ปี

นโยบายนี้มีวัตถุประสงค์หลักอยู่ที่การแก้ไขปัญหาหนี้สินของเกษตรกร โดยมีการวางแผนทางการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบให้กับเกษตรกรที่ประสบปัญหาทางด้านหนี้สิน ณ วันที่ 30 กันยายน 2544 มีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการรวม 2,309,966 ราย คิดเป็นร้อยละ 97.07 ของเกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ รัฐบาลยังได้มีการจัดโครงการฟื้นฟูอาชีพเกษตรกรหลังการพักชำระหนี้ มีการจัดทำแผนแม่บทเกษตรเพื่อให้ประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันในตลาดโลกได้

(2) จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

วัตถุประสงค์หลักของการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านทั้งนี้ก็เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ประชาชนและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านและองค์กรชุมชนในหมู่บ้านให้มีความสามารถในการพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจของหมู่บ้านและชุมชนซึ่งเป็นเศรษฐกิจระดับฐานราก โดยในการนี้รัฐบาลได้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียน สำหรับพัฒนาอาชีพ สร้างอาชีพเสริมสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน

(3) การจัดตั้งธนาคารประชาชน

โครงการนี้จัดตั้งขึ้นมาเพื่อกระจายโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนให้กับผู้ประกอบการรายย่อย ตลอดจนผู้มีรายได้ประจำที่ต้องการประกอบอาชีพเสริมและผู้ที่มีสนใจจะประกอบอาชีพอิสระรายย่อย ทั้งนี้เพื่อสร้างทางเลือกและลดการพึ่งพาแหล่งเงินทุนในระบบ โดยมอบหมายให้ธนาคารออมสินจัดให้มีบริการทั้งในด้านเงินฝาก ด้านการพัฒนา และด้านสินเชื่อ ผ่านสาขาของธนาคารที่กระจายอยู่ทุกภาคทั่วประเทศ จำนวน 584 สาขา

(4) การจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก

การจัดตั้งองค์กรนี้ขึ้นมาเพื่อพัฒนาผู้ประกอบการเดิมและเพิ่มจำนวนผู้ประกอบการใหม่อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้เมื่อประเทศมีวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดเล็กเป็นจำนวนมาก นั้นย่อมจะเป็นแหล่งจ้างงานขนาดใหญ่ให้แก่แรงงานภายในประเทศซึ่งจะช่วยบรรเทาภาวะการว่างงานของประเทศในขณะนั้น นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเก็บรายได้ที่สำคัญของประเทศ

(5) การตั้งบรรษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์

บรรษัทกลางในการบริหารสินทรัพย์จะเป็นหน่วยงานที่สำคัญในการดำเนินการกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ภายในระบบธนาคารพาณิชย์ซึ่งมีจำนวนประมาณ 1.9 ล้านล้านบาท ทั้งนี้เพื่อแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของธนาคารซึ่งถือว่าเป็นกลไกหลักในการนำนโยบายทางการเงินไปปฏิบัติ

(6) พัฒนารัฐวิสาหกิจ

วัตถุประสงค์หลักของแนวนโยบายนี้เพื่อมุ่งพัฒนาศักยภาพในการผลิตและความสามารถในการปรับตัวของรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้รัฐบาลได้มีการกำหนดหลักการในการปรับปรุงโครงสร้างการบริหารรัฐวิสาหกิจ โดยได้อนุมัติหลักการร่างกฎหมายจัดตั้งบรรษัทวิสาหกิจแห่งชาติไปแล้ว เพื่อมุ่งให้รัฐวิสาหกิจเป็นองค์กรที่มีการบริหารอย่างมืออาชีพ มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและให้ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการกระจายหุ้นบางส่วนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย นอกจากนี้รัฐบาลยังได้เร่งการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ โดยการระดมทุนผ่านตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ซึ่งขณะนี้บริษัทอินเตอร์เน็ตประเทศไทยและบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ได้จดทะเบียนแปลงสภาพเป็นบริษัทมหาชน จำกัด และมีหุ้นที่ทำการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์แล้ว

(7) สร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการทางด้านสาธารณสุขได้อย่างทั่วถึงและมีมาตรฐาน โดยเสียค่าใช้จ่ายในราคาที่ต่ำ รัฐบาลจึงได้ดำเนินการจัดตั้งโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าโดยเสียค่าใช้จ่ายเพียง 30 บาทต่อครั้ง โครงการนี้ได้เริ่มดำเนินการทันทีที่รัฐบาลเข้าบริหารประเทศในพื้นที่จังหวัดน่านรอง 6 จังหวัด เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2544 คือที่ ปทุมธานี สมุทรสาคร นครสวรรค์ พะเยา ยโสธร และยะลา ระยะที่ 2 ขยายอีก 15 จังหวัด และสามารถขยายการดำเนินการจนครอบคลุม 75 จังหวัดทั่วประเทศ ได้แล้วตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2545 ณ เดือนมกราคม 2545 มีประชาชนขึ้นทะเบียนและรับบัตรประกันสุขภาพไปแล้วร้อยละ 80.2 ของกลุ่มเป้าหมายทั้งหมด

(8) เร่งจัดตั้งสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติด ควบคู่ไปกับการปราบปรามและป้องกัน

เนื่องด้วยในปัจจุบันปัญหายาเสพติดนับว่าเป็นปัญหาสำคัญที่กำลังคุกคามทั้งต่อสังคมและในระดับประเทศ รัฐบาลได้ตระหนักเป็นอย่างดีในปัญหาเหล่านั้น จึงได้มีการรณรงค์เพื่อปราบปรามการค้าขายยาเสพติดตลอดจนมีการจัดตั้งสถานบำบัดผู้ติดยาเสพติดเพื่อช่วยบำบัดผู้ที่ติดยาเสพติดไปพร้อมกัน โดยโครงการในขณะนี้ที่รัฐบาลได้มีการดำเนินการไปแล้วคือ การจัดตั้งโรงเรียนวิวัฒน์พลเมือง ซึ่งได้มีการฝึกอบรมและฝึกอาชีพแก่เยาวชนไปแล้วประมาณ 5,000 คน ในช่วงเวลา 3 เดือน

(9) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามคอร์รัปชัน

คอร์รัปชันเป็นอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นทั้งในระดับผู้กำหนดนโยบายและผู้ที่มีนโยบายไปสู่การปฏิบัติ ปัญหาเหล่านี้กำลังเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ นั่นจึงเป็นเหตุผลที่รัฐบาลได้จัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนและติดตามการดำเนินงานด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตตามนโยบายของคณะรัฐมนตรี (ป.ท.) ซึ่งจะเป็นกลไกที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต โดยการดำเนินงานจะสอดคล้องกับการปฏิบัติงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติและคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน

โดยภาพรวม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและกระบวนการได้มาซึ่งคณะรัฐมนตรี รวมตลอดทั้งการทำงานและกลไกการควบคุมการทำงานของคณะรัฐมนตรีจะเป็นก้าวสำคัญของการปฏิรูปการเมืองไทย เพื่อให้ระบอบการปกครองประชาธิปไตยที่ล้มลุกคลุกคลานมีโอกาสพัฒนาต่อเนื่องและยั่งยืน (ลิขิต ในบุญเลิศ, 2541: 307) จะเห็นได้จากการที่รัฐบาลภายใต้รัฐธรรมนูญปัจจุบันมีแนวโน้มที่จะต้องเอาใจใส่ต่อการทำงานในเชิงนโยบายมากกว่ารัฐบาลในอดีต และนโยบายต่างๆ ที่มีการปฏิบัติใช้จะอยู่ในความสนใจและติดตามตรวจสอบภายใต้กลไกใหม่ๆ ที่รัฐธรรมนูญเปิดให้โดยตรง และโดยอ้อมที่เป็นการปลุกกระแสความเป็นประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น องค์ประกอบที่สำคัญของระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตยอีกส่วนหนึ่งจึงได้แก่ สถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่วินิจฉัย ตรวจสอบ และให้คำปรึกษา

รัฐธรรมนูญปัจจุบันได้วางหลักการที่เป็นการปฏิรูปสถาบันทางการเมืองที่ทำหน้าที่ดังกล่าวไว้ทั้งที่เป็นการปฏิรูปองค์กรที่มีอยู่แล้วให้สามารถทำหน้าที่ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผลของการทำหน้าที่นั้นนำไปสู่การยอมรับและปฏิบัติตาม นอกจากนี้ ยังเป็นการปฏิรูปโดยการกำหนดให้องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญขึ้นเพิ่มเติมในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพื่อให้องค์กรเหล่านี้เป็นองค์กรตรวจสอบทางการเมืองที่สนับสนุนกลไกและมาตรการต่างๆ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ต่อไปนี้จะได้ทบทวนเกี่ยวกับความสำคัญของการสถาปนาองค์กรตรวจสอบที่เป็นอิสระขึ้นในระบบการเมือง แนวคิดในการจัดตั้งในต่างประเทศและการปรับเข้ามาใช้ในระบบการเมืองไทย รวมทั้งความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับเจตนารมณ์ในการก่อตั้ง องค์ประกอบ ที่มา และบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ เพื่อเป็นกรอบในการศึกษา และนำไปสู่การสร้างแบบสอบถาม โดยการสอบถามประชาชนตัวอย่างในฐานะที่เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นใหม่ว่าเป็นที่ “รู้จัก” และ “ยอมรับ” ของประชาชนหรือไม่ในระดับใดตลอดจนการวัดระดับความพึงพอใจของประชาชนที่มีต่อการทำหน้าที่ขององค์กรเหล่านี้ที่ผ่านมา

องค์กรอิสระ

หลักการจัดโครงสร้างของสถาบันทางการเมืองที่นำเอาอำนาจอธิปไตยของประชาชนไปใช้ในรูปแบบต่างๆ ในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องคำนึงถึงหลักการพื้นฐานสำคัญอย่างน้อย 4 ประการ กล่าวคือ (1) มีที่มาจากประชาชน (2) ถูกกำกับควบคุมโดยประชาชน (3) ผูกพันความรับผิดชอบต่อประชาชน และ (4) สามารถสนองตอบต่อประชาชน ซึ่งการที่จะเป็นไปตามหลักการเหล่านี้ในทางปฏิบัตินั้นอาจเป็นไปโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ ดังนั้น ภาพขององค์กรที่เข้ามาทำหน้าที่ดูแลแทนประชาชนที่ชัดเจนที่สุดจึงได้แก่ องค์กรหลักๆ ทั้งองค์กรฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ ในขณะที่องค์กรอื่นๆ ในระดับแยกย่อยลงมาอย่างเช่น หน่วยราชการต่างๆ ภาพความเชื่อมโยงกับประชาชนจะค่อยๆ คลายความชัดเจนลงไป

อย่างไรก็ตาม ผลของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ได้ออกแบบองค์กรตามรัฐธรรมนูญให้แทรกเข้ามาทำหน้าที่แทนโดยเพิ่มโครงสร้างขององค์กรทางการเมืองการปกครองที่คั่นอยู่ตรงกึ่งกลางระหว่างประชาชนเจ้าของอำนาจอำนาจกับองค์กรที่ใช้อำนาจในรูปขององค์กรอิสระเข้ามาสอดแทรกในกระบวนการดังนี้

จึงเป็นอีกภาพหนึ่งสะท้อนถึงความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างใกล้ชิดของการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญทั้งหลายกับระบบการเมืองที่เน้นสนองตอบต่อประโยชน์ของประชาชนมากขึ้น

แนวคิดในการจัดตั้ง “องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ” ในต่างประเทศ

แนวคิดที่จะให้มืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระนั้นในปัจจุบันได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับรัฐประชาธิปไตยสมัยใหม่ โดยเฉพาะความจำเป็นที่จะต้องสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของราษฎร

ในต่างประเทศ มีการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ (Independent Regulatory Agency) มานานแล้ว โดยเริ่มมีขึ้นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาในปี ค.ศ. 1889 ซึ่งองค์กรนั้นมีชื่อว่า Interstate Commerce Commission หรือ I.C.C. มีหน้าที่วางระเบียบและดูแลกิจการธุรกิจการค้าที่ดำเนินไประหว่างมลรัฐต่างๆ ให้เป็นไปโดยเรียบร้อย (วิชญ, 2538: 7) แม้ว่า I.C.C.จะเป็นองค์กรที่สังกัดกระทรวงมหาดไทย แต่มีความพิเศษกว่าหน่วยงานทางการบริหารหรือการปกครองทั่วไป คือ ถูกกำหนดให้เป็นอิสระ ปลอดจากการแทรกแซงของหน่วยงานที่สังกัด ซึ่งต่อมาองค์กรที่มีลักษณะเช่นเดียวกันนี้ได้ถูกสถาปนาขึ้นอีกหลายองค์กร และองค์กรเหล่านี้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้ประเทศอื่นๆ ต่างนำรูปแบบของการจัดตั้งองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระของสหรัฐอเมริกาไปปรับใช้กับประเทศของตน เช่น ประเทศอังกฤษเรียกองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระว่า “Quasi-government” หรือ “Quango” (Quasi Autonomous Non-governmental Organization) ส่วนประเทศฝรั่งเศสเรียกว่า “Les Autorites Administratives Independantes” (วิชญ, 2538: 17-33)

ทั้งนี้ สาเหตุที่ทำให้ประเทศเหล่านี้ต่างตระหนักถึงปัญหาอันเกิดขึ้นกับระบบการบริหารสมัยใหม่ก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในโครงสร้างทางเศรษฐกิจสังคมของประเทศและของโลก ซึ่งโครงสร้างการบริหารแบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองได้อีกต่อไป กล่าวคือ

การเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าในทางเทคโนโลยี โดยการนำเอาเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ประโยชน์ทั้งในทางเศรษฐกิจ การบริหารงานภาครัฐและเอกชนรวมถึงการดำเนินการทางการเมือง เทคโนโลยีเหล่านี้มีราคาสูงและมีความซับซ้อนจนประชาชนธรรมดายากที่จะเข้าถึงได้ ไม่ว่าจะเป็นในแง่ของการเข้าเป็นเจ้าของ ผู้ครอบครองเทคโนโลยี หรือในแง่ของความเข้าใจการทำงาน ทำให้ผู้สามารถครอบครองเทคโนโลยีสมัยใหม่อยู่ในฐานะที่อาจกระทำการจนก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของราษฎร หรือก่อให้เกิดผลกระทบต่อนโยบายส่วนรวมของชาติได้

ในขณะที่โครงสร้างของระบบการบริหารตามแนวคิดดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดขึ้นได้ ไม่ว่าจะเป็นในรูปของรัฐเข้าไปดำเนินการเองหรือรัฐปล่อยให้เอกชนดำเนินการแทน และแม้แต่โครงสร้างของรัฐระดับสูงสุดเอง หากพิจารณาให้ถ่องแท้แล้วจะเห็นได้ว่าสถาบันทางการเมืองหลักตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ คือ รัฐสภา รัฐบาล และศาลนั้น ก็ไม่อยู่ในฐานะ

ที่จะสนองตอบต่อปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยลำพัง เกิดความจำเป็นที่จะต้องมืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระเข้ามาทำหน้าที่วางระเบียบและควบคุมดำเนินกิจกรรมต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชนแทนเพื่อเสริมสร้างกลไกการบริหารที่มีประสิทธิภาพ

แนวคิดในการจัดตั้ง “องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ” ในประเทศไทย

ในประเทศไทย แนวความคิดในการจัดองค์กรของรัฐหรือการจัดระบบการบริหารของประเทศเรายังยึดติดกับโครงสร้างเดิมๆ อยู่มาก โดยที่การเมืองแบบเดิมเป็นการเมืองที่เราเน้นอำนาจเบ็ดเสร็จอยู่ที่ผู้แทนตามหลักของการปกครองระบบผู้แทน แต่ความมุ่งหวังในการสร้างการเมืองใหม่ให้เกิดขึ้นก็คือการสร้างการเมืองในรูปแบบใหม่ให้กับภาคประชาชน กล่าวคือ นอกจากจะเป็นการเมืองโดยอาศัยผู้แทนแล้วยังเป็นการเมืองที่เปิดช่องทางให้มีการมีส่วนร่วมใหม่ๆ โดยประชาชนเป็นผู้ใช้อำนาจโดยตรง ดังนั้น แนวคิดในการก่อตั้ง “องค์กรอิสระ” (Independent Organ หรือ Authority) ซึ่งหมายถึงองค์กรที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐ แต่มีระบบบริหารจัดการที่อิสระจากอำนาจการเมืองในฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ (บวรศักดิ์ ใน บุญเลิศ, 2541: 54) หรือแนวคิดกับการมืองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระในต่างประเทศดังที่กล่าวมาจึงถูกปรับเข้ามาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปการเมืองไทยโดยบัญญัติไว้ชัดเจนในรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนับเป็นการออกแบบการปกครองใหม่ จากแต่เดิมที่ผู้ใช้อำนาจกับผู้ตรวจสอบอยู่ในองค์กรเดียวกัน คือ องค์กรนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการต่างก็เป็นองค์กรใช้อำนาจด้วยกันทั้งสิ้นเพียงแต่แบ่งแยกการใช้อำนาจแตกต่างกัน คือ องค์กรนิติบัญญัติใช้อำนาจในการออกกฎหมาย องค์กรบริหารเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย และองค์กรตุลาการใช้อำนาจในการวินิจฉัยตีความกฎหมาย ในขณะเดียวกันองค์กรเหล่านี้ต่างก็ทำหน้าที่ในการตรวจสอบกันเองด้วย แต่ระบบการเมืองที่ถูกออกแบบขึ้นมาใหม่ได้จัดตั้งหรือแยกกลไกการใช้อำนาจออกจากกลไกการตรวจสอบเพิ่มเติมผ่านองค์กรพิเศษซึ่งมีลักษณะเป็นองค์กรเฉพาะทาง นั่นคือบรรดาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญนั่นเอง

การกำหนดให้มีองค์กรตรวจสอบทางการเมือง โดยนำหลักการเกี่ยวกับการสถาปนาองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระมาใช้ นับว่าเป็นการนำข้อดีขององค์กรลักษณะดังกล่าวมาใช้ โดยจะเป็นการเสริมช่องว่างในโครงสร้างการบริหารประเทศ เพราะที่ผ่านมาแม้ว่าประเทศไทยจะมีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบหลายองค์กร แต่องค์กรเหล่านั้นยังมีปัญหาที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากยังถูกครอบงำโดยฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายข้าราชการประจำได้ การทำให้องค์กรควบคุมตรวจสอบมีฐานะเป็นองค์กรอิสระนอกจากจะเป็นการขจัดอุปสรรคในการทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบขององค์กรต่างๆ แล้ว ยังจะทำให้เกิดระบบการตรวจสอบที่ครบถ้วน ไม่ซ้ำซ้อนกัน แต่เสริมซึ่งกันและกันตามบทบาทและภาระหน้าที่ที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งแต่ละองค์กรอีกทางหนึ่งด้วย

โดยสรุป ความจำเป็นที่จะต้องมืองค์กรอิสระขึ้นนั้นก็เพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวมเป็นสำคัญ อันได้แก่ การเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่วางระเบียบและควบคุมกิจกรรมบางอย่างภายในรัฐที่

เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของสภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การเป็นองค์กรที่ปลอดจากการแทรกแซงของฝ่ายการเมืองและระบบราชการ ทำให้สามารถทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบได้อย่างเข้มข้น รวมทั้งยังเป็นการปฏิรูปทางการเมืองเพื่อสร้างระบบการเมืองที่เปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐเพิ่มขึ้นอันเป็นเจตนารมณ์สำคัญของรัฐธรรมนูญ

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ภายใต้ความสำคัญและความจำเป็นในการมีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ รัฐธรรมนูญ 2540 ได้สถาปนาองค์กรอิสระใหม่ขึ้น เพื่อให้เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ดูแล ควบคุม หรือตรวจสอบกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อผลประโยชน์หรือเศรษฐกิจของชาติเป็นส่วนรวม หรือเกี่ยวข้องกับ การจัดสรรทรัพยากรสาธารณะ หรืออาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิเสรีภาพของราษฎร ไม่ว่ากิจกรรมเหล่านั้นจะดำเนินการโดยรัฐหรือเอกชน

องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ประกอบด้วยองค์กรตรวจสอบที่ทำหน้าที่แตกต่างกัน 3 ประเภท คือ

- (1) องค์กรอิสระที่ใช้อำนาจตุลาการ ได้แก่ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง
- (2) องค์กรอิสระที่มีอำนาจตัดสินใจบางประการ ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน
- (3) องค์กรอิสระที่มีอำนาจให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

(1) องค์กรอิสระที่ใช้อำนาจตุลาการ

ในระบอบประชาธิปไตย อำนาจตุลาการต้องมีที่มาจากประชาชน หรือได้รับความเห็นชอบจากประชาชน แต่เดิมอาจกล่าวได้ว่า ประเทศไทยมีองค์กรที่ใช้อำนาจตุลาการหรือศาลเพียงศาลเดียว คือ ศาลยุติธรรมที่ทำหน้าที่พิพากษาอาชญากรรมคดี แม้จะมีศาลทหารอีกศาลหนึ่ง แต่ต้องถือว่ามิอำนาจหน้าที่จำกัดอยู่มาก นอกจากนี้ คณะตุลาการศาลรัฐธรรมนูญที่มีอยู่ก็มีใช้ศาลในความหมายที่แท้จริง รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันจึงได้จัดตั้งศาลขึ้นใหม่อีกสองประเภท ได้แก่ ศาลรัฐธรรมนูญและศาลปกครอง

1. ศาลยุติธรรม

แม้ว่าศาลยุติธรรมจะมีใช้องค์กรอิสระใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญ แต่ทบทวนดูในรัฐธรรมนูญนั้นนับเป็นการปรับปรุงและพัฒนา รวมทั้งแก้ปัญหาในอดีตของศาล ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องความเป็นอิสระของผู้พิพากษาหรือตุลาการ ประสิทธิภาพในการพิพากษาอาชญากรรมคดี และหลักประกันที่สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้พิพากษาและตุลาการในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นกลางและเที่ยงธรรม เพื่อให้

ศาลยุติธรรมเป็นองค์กรที่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คล่องตัว มีอิสระปราศจากการครอบงำใดๆ ถ่วงไว้ซึ่งความยุติธรรมและเป็นที่พักพิงของประชาชน

รัฐธรรมนูญปัจจุบันบัญญัติเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของศาลยุติธรรมไว้เพียงสั้นๆแต่ครอบคลุม โดยกำหนดให้ศาลยุติธรรมมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีทั้งปวงเว้นแต่คดีที่รัฐธรรมนูญนี้หรือกฎหมายบัญญัติให้อยู่ในอำนาจของศาลอื่น (มาตรา 271) อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ศาลยุติธรรมเป็นสถาบันหลักที่มีความสำคัญในการปฏิรูปทางการเมือง รัฐธรรมนูญฉบับนี้ยังได้บัญญัติให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่าผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวนเก้าคนซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี (มาตรา 272 วรรค 2) ขึ้นมาอีกแผนกหนึ่งเป็นการเฉพาะเพื่อรองรับกลไกการตรวจสอบอื่นๆตามรัฐธรรมนูญ

ฉะนั้น การปฏิรูปกระบวนการต่างๆ ของศาลยุติธรรมที่เกิดขึ้นตามรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ทำให้คาดหวังได้ว่ากระบวนการยุติธรรมของไทยจะเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพ และอำนวยความสะดวกด้านการสร้างความยุติธรรมให้แก่ประชาชน

2. ศาลรัฐธรรมนูญ

เจตนารมณ์สำคัญในการจัดตั้งศาลรัฐธรรมนูญก็เพื่อจะให้เป็นอย่างองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการควบคุมร่างกฎหมายหรือกฎหมายมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมไปถึงข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ข้อบังคับการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับการประชุมวุฒิสภาและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างองค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ

ศาลรัฐธรรมนูญประกอบด้วยประธานศาลรัฐธรรมนูญ 1 คน และตุลาการศาลรัฐธรรมนูญอื่นอีก 14 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ในวาระเริ่มแรกมีวาระการดำรงตำแหน่ง 4 ปีครึ่ง (มาตรา 322) นอกจากนี้ศาลรัฐธรรมนูญยังมีหน่วยธุรการของศาลที่เป็นอิสระอีกด้วย

ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่รัฐสภาได้ให้ความเห็นชอบแล้ว ก่อนที่นายกรัฐมนตรีจะทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายเพื่อลงพระปรมาภิไธย (มาตรา 262)
2. พิจารณาความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของข้อบังคับการประชุมรัฐสภา ก่อนที่จะประกาศในราชกิจจานุเบกษา (มาตรา 263)
3. พิจารณาวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายต่างๆ ที่ศาลได้ส่งให้พิจารณา (มาตรา 264)

4. พิจารณาการวินิจฉัยเกี่ยวกับอำนาจและหน้าที่ขององค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ (มาตรา 266)

5. พิจารณาวินิจฉัยกรณีมติหรือข้อบังคับพรรคการเมืองในเรื่องโต้ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญหรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (มาตรา 47 วรรคสาม)

6. พิจารณาวินิจฉัยการกระทำของบุคคลหรือพรรคการเมืองใดกระทำการโดยใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตามรัฐธรรมนูญ หรือเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศโดยวิธีการซึ่งมิได้เป็นไปตามวิถีทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ

7. พิจารณาวินิจฉัยผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองผู้ใดจงใจไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือจงใจยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินและเอกสารประกอบด้วยความอันเป็นเท็จหรือ ปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรแจ้งให้ทราบ (มาตรา 295)

ดังนั้น การสถาปนาศาลรัฐธรรมนูญขึ้น จะเป็นการช่วยในการแก้ปัญหาในการใช้รัฐธรรมนูญให้รัฐธรรมนูญสามารถปฏิบัติได้ ช่วยกำกับควบคุมการใช้รัฐธรรมนูญให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง ช่วยกำกับความชอบตามรัฐธรรมนูญ ช่วยวางหลักวางแนวในเรื่องบรรทัดฐานการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ และช่วยบอกทิศทางในการใช้รัฐธรรมนูญ

3. ศาลปกครอง

เจตนารมณ์ในการจัดตั้งศาลปกครองนั้นคือการนำหลักการการกระทำทางปกครองต้องชอบด้วยกฎหมายมาใช้ โดยมุ่งป้องกันมิให้ผู้ถืออำนาจรัฐใช้อำนาจดังกล่าวแสวงหาประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้อง รักษาไว้ซึ่งการใช้อำนาจรัฐเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และป้องกันมิให้มีการใช้อำนาจรัฐจำกัดสิทธิเสรีภาพด้านต่างๆ ของเอกชนเกินขอบเขตแห่งความจำเป็นแก่การปกป้องรักษาไว้ซึ่งประโยชน์มหาชน

ศาลปกครองแบ่งออกเป็น 2 ชั้น คือ ศาลปกครองสูงสุด และศาลปกครองชั้นต้น (มาตรา 276 วรรค 2) การแต่งตั้งตุลาการในศาลปกครองและการให้พ้นจากตำแหน่งต้องได้รับการเห็นชอบจากคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองก่อน แล้วจึงนำความกราบบังคมทูล (มาตรา 277) ส่วนการแต่งตั้งตุลาการให้ดำรงตำแหน่งประธานศาลปกครองสูงสุดนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบของคณะกรรมการตุลาการศาลปกครองและวุฒิสภาแล้วจึงให้นายกรัฐมนตรีนำความกราบบังคมทูลเพื่อทรงแต่งตั้งต่อไป (มาตรา 278) และตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ศาลปกครองมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

พิจารณาพิพากษาคดีที่เป็นข้อพิพาทระหว่างหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่อยู่ในบังคับบัญชา หรือในกำกับดูแลของรัฐบาลกับเอกชน ซึ่งเป็นข้อพิพาทเนื่องมาจากการกระทำหรือละเว้นการกระทำตามกฎหมาย หรือต้องรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมาย (มาตรา 276)

ดังนั้น การจัดตั้งศาลปกครองขึ้นจึงเป็นการช่วยวางรากฐานของบุคคลหรือองค์กรให้อยู่บนพื้นฐานของหลัก “นิติรัฐ” หรือหลักกฎหมายเป็นใหญ่ ที่ผู้ใช้อำนาจในการปกครองหรือการบริหารจะกระทำการใดๆ เพื่อลิดรอนสิทธิ เสรีภาพ ทรัพย์สินหรือประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจโดยชัดแจ้ง และยังเป็นองค์กรกลางที่ช่วยระงับข้อพิพาทระหว่างหน่วยงาน ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชา สร้างระบบตรวจสอบผู้บริหาร และให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนจากการกระทำใดๆ ของฝ่ายปกครองมากขึ้นเพื่อประโยชน์มหาชนอย่างแท้จริง

(2) องค์กรอิสระที่มีอำนาจตัดสินใจบางประการ

นอกจากองค์กรที่ทำหน้าที่ตุลาการซึ่งมีอำนาจในการตัดสินใจในประเด็นข้อพิพาท ข้อกฎหมาย รวมทั้งข้อเท็จจริงต่างๆ แล้ว ยังมีองค์กรประเภทที่มีได้ใช้อำนาจการตัดสินใจอย่างกระบวนการตุลาการแต่มีอำนาจในการตัดสินใจบางประการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ขององค์กรเหล่านั้น องค์กรประเภทนี้มีทั้งหมด 3 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

1. คณะกรรมการการเลือกตั้ง

คณะกรรมการการเลือกตั้งเกิดขึ้นตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในอันที่จะปฏิรูปกระบวนการการเข้าสู่อำนาจของนักการเมืองโดยให้มีการเลือกตั้งที่สุจริตและเที่ยงธรรม เพื่อให้ได้คนดีมีความสามารถเข้ามาบริหารบ้านเมือง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2545)

คณะกรรมการการเลือกตั้งมีจำนวน 5 คน ประกอบด้วยประธานกรรมการคนหนึ่ง และคณะกรรมการอื่นอีก 4 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 7 ปี นับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้ง และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (มาตรา 140) แต่สำหรับคณะกรรมการการเลือกตั้งชุดแรกจะมีวาระ 3 ปีครึ่ง คือ ครึ่งหนึ่งของวาระการดำรงตำแหน่ง (มาตรา 322) ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 บัญญัติให้ คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

1. ควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งในระดับต่างๆ กันดังนี้
 - 1.1 ส.ส. และ ส.ว. (มาตรา 144)
 - 1.2 สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่นซึ่งต้องดำเนินการภายในไม่เกินสิบปี (มาตรา 327 (9))

- 1.3 การออกเสียงประชามติ (มาตรา 144) ซึ่งจะต้องดำเนินการภายในสองปี (มาตรา 329 (5))
2. ประธานกรรมการการเลือกตั้งเป็นนายทะเบียนพรรคการเมือง (มาตรา 144)
3. ออกประกาศกำหนดทั้งหลายอันจำเป็นแก่การปฏิบัติตามกฎหมาย (มาตรา 145 (1))
4. มีคำสั่งให้ข้าราชการ พนักงานหรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐปฏิบัติการทั้งหลายอันจำเป็นตามกฎหมาย (มาตรา 145 (2))
5. สืบสวนสอบสวนเพื่อหาข้อเท็จจริงและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย (มาตรา 145 (3))
6. สั่งให้มีการเลือกตั้งหรือออกเสียงประชามติใหม่ในหน่วยเลือกตั้งใดหน่วยเลือกตั้งหนึ่งหรือทุกหน่วยเลือกตั้ง เมื่อมีหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าการเลือกตั้งหรือการออกเสียงประชามติในหน่วยเลือกตั้งนั้นๆ มิได้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (มาตรา 145 (6))
7. ประกาศผลการเลือกตั้งและการออกเสียงประชามติ (มาตรา 145 (5))
8. เรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ ตลอดจนขอให้ศาล พนักงานอัยการ พนักงานสอบสวน หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ดำเนินการเพื่อประโยชน์แห่งการปฏิบัติหน้าที่การสืบสวนสอบสวนหรือวินิจฉัยชี้ขาด (มาตรา 145 วรรคสอง)
9. แต่งตั้งบุคคล คณะบุคคล หรือผู้แทนองค์กรเอกชนเพื่อปฏิบัติหน้าที่ตามที่มอบหมาย (มาตรา 145 วรรคสาม)
10. ดำเนินการแบ่งเขตเลือกตั้ง (มาตรา 327 (2))
11. รับรองและแต่งตั้งผู้แทนองค์การเอกชนเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบการเลือกตั้ง (มาตรา 329 (9))

โดยสรุป คณะกรรมการการเลือกตั้งนับว่ามีความสำคัญเพราะมีหน้าที่ในกระบวนการทางการเมืองหลายอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยควบคุม ดูแล และดำเนินการเลือกตั้งทุกระดับ รวมทั้งการออกเสียงประชามติให้เป็นไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรมมากยิ่งขึ้น ภายใต้การสืบสวน สอบสวนและวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่เกิดขึ้นตามกฎหมาย อันจะช่วยลดปัญหาการทุจริตในกระบวนการเลือกตั้งและป้องกันการละเมิดสิทธิ เสรีภาพในการตัดสินใจออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ได้ผู้แทนที่มีความสามารถและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง คณะกรรมการการเลือกตั้งจึงเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในการผลักดันการปฏิรูปทางการเมืองให้ได้ผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

2. คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ

ที่มาของการบัญญัติเรื่องคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติไว้ในรัฐธรรมนูญ 2540 มาจากการที่ในอดีตรัฐมีอำนาจเหนือประชาชนเป็นอย่างมาก อีกทั้งมีการใช้อำนาจโดยฝ่ายการเมืองและข้าราชการประจำเพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีขอบ รวมถึงระบบการตรวจสอบการทุจริตที่มีอยู่เดิมโดยคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ (ป.ป.ป.) ก็ขาดประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการใช้กับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงจะใช้วิธีการเช่นเดียวกับเจ้าหน้าที่รัฐทั่วไปคงเป็นการยากเนื่องจากเป็นผู้มีอิทธิพล

รัฐธรรมนูญได้ปฏิรูประบบการตรวจสอบการทุจริตเดิมโดยกำหนดให้มี “คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ” เป็นองค์กรอิสระที่มาจากกาแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ตามคำแนะนำของวุฒิสภา โดยผ่านกระบวนการสรรหา ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งคนและกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิอื่นอีกแปดคน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 9 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ยกเว้นคณะกรรมการชุดแรกมีวาระการดำรงตำแหน่งเพียงครึ่งหนึ่งคือ 4 ปี 6 เดือน แต่ไม่ห้ามที่จะดำรงตำแหน่งวาระที่ 2

คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 301 ดังต่อไปนี้

- (1) ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นเสนอต่อวุฒิสภามาตรา 305
- (2) ใ้ส่วนข้อเท็จจริงและสรุปสำนวนพร้อมทั้งทำความเห็นส่งไปยังศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองตามมาตรา 308
- (3) ใ้ส่วนและวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐร้ายผิดปกติ กระทำความผิดฐานทุจริตต่อเจ้าหน้าที่หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม เพื่อดำเนินการต่อไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการปราบปรามการทุจริต
- (4) ตรวจสอบความถูกต้องและความมีอยู่จริงรวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของทรัพย์สินและหนี้สินของผู้ดำรงตำแหน่งตามมาตรา 291 และมาตรา 296 ตามบัญชีและเอกสารประกอบที่ได้ยื่นไว้
- (5) รายงานผลการตรวจสอบและผลการปฏิบัติหน้าที่พร้อมข้อสังเกตต่อคณะรัฐมนตรีสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาทุกปี และนำรายงานนั้นออกพิมพ์เผยแพร่ต่อไป
- (6) ดำเนินการอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

กล่าวได้ว่า การจัดตั้งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติขึ้นจะเป็นการช่วยสร้างบรรทัดฐานและพลังขับเคลื่อนสำคัญในการสร้างความเป็นกลางในการตรวจสอบการทุจริตให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสเสนอ ร้องเรียน และสร้างแรงสนับสนุนสาธารณะด้านการทุจริต และหาวิธีแก้ไขปรับปรุงช่องโหว่ เพื่อนำไปเป็นข้อเสนอแนะหรือช่วยหาแนวทาง

ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตต่อไปทั้งในด้านชีวิตความเป็นอยู่ การเงิน และการตรวจสอบภายในของระบบบริหาร ทั้งนี้เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือปกป้องผลประโยชน์อันสูงสุดแห่งรัฐ

3. คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ในส่วนของการตรวจสอบและควบคุมทางบัญชีก็เช่นเดียวกันกับในเรื่องการควบคุมการทุจริตที่แต่เดิมการตรวจเงินแผ่นดินเป็นหน้าที่ของสำนักงานตรวจเงินแผ่นดินซึ่งเป็นหน่วยงานในฝ่ายบริหารสังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี จึงไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้โดยอิสระ รัฐธรรมนูญ จึงแก้ไขให้จัดตั้งเป็นคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินและสำนักงานธุรการที่เป็นอิสระพ้นจากอำนาจบริหารประกอบด้วยประธาน 1 คน และคณะกรรมการอื่นอีก 9 คนซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งตามคำแนะนำของวุฒิสภา จากผู้มีความชำนาญและประสบการณ์ด้านการตรวจเงินแผ่นดิน การบัญชี การตรวจสอบภายใน การเงินการคลัง และด้านอื่นๆ (มาตรา 312 วรรค 2)

คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว ในวาระเริ่มแรกมีระยะเวลาดำรงตำแหน่ง 3 ปี (มาตรา 322) ทำหน้าที่

- (1) วางนโยบาย ให้คำปรึกษาและคำแนะนำ ตลอดจนเสนอแนะให้มีการแก้ไขข้อบกพร่องเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน
- (2) กำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเกี่ยวกับการตรวจเงินแผ่นดิน
- (3) กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีพิจารณาในเรื่องวินัยทางงบประมาณและการคลัง การกำหนดโทษปรับทางปกครอง การพิจารณาวินิจฉัยความผิดทางวินัยและงบประมาณและการคลังในฐานะที่เป็นองค์กรสูงสุด
- (4) พิจารณาผู้สมควรดำรงตำแหน่งผู้ว่าการตรวจเงินแผ่นดิน

การสถาปนาคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินขึ้นเป็นองค์กรอิสระ และมีอำนาจหน้าที่ดังที่กล่าวมา เป็นที่คาดหวังกันว่าจะสามารถทำให้การทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมทางบัญชีต่อหน่วยงานของรัฐเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแท้จริง

(3) องค์กรอิสระที่มีอำนาจให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา

องค์กรตรวจสอบอีกประเภทหนึ่งซึ่งแม้จะไม่มีอำนาจการตัดสินใจแต่ก็นับว่ามีบทบาทสำคัญในการเป็นองค์กรให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาซึ่งตามรัฐธรรมนูญมี 3 องค์กร ได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ องค์กรเหล่านี้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแล้วต้องการให้เป็นองค์กรตรวจสอบที่มีลักษณะของการส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องต่างๆ ที่มีความสำคัญต่อสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน ได้แก่

1. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินับเป็นองค์กรอิสระที่มีความสำคัญอย่างมากต่อการปฏิรูปทางการเมืององค์กรหนึ่ง ด้วยเหตุที่การจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันขึ้นนั้นต้องการให้มีสาระสำคัญเป็นการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ดังนั้น การถือกำเนิดของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็เป็นไปเพื่อให้มีองค์กรสำหรับขับเคลื่อนเจตนารมณ์ดังกล่าวให้บังเกิดผลเป็นรูปธรรม

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรวม 11 คน ประกอบด้วย ประธานกรรมการ 1 คน และกรรมการอื่นอีก 10 คน มีวาระการดำรงตำแหน่ง 6 ปี และดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว (มาตรา 199) แต่ในวาระเริ่มแรกมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี (มาตรา 322) และมีอำนาจหน้าที่ตามมาตรา 200 ดังต่อไปนี้

(1) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิมนุษยชนหรืออันไม่ปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอ ให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(2) เสนอแนะนโยบายหรือข้อเสนอในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

(3) ส่งเสริมการศึกษา การวิจัย และการเผยแพร่ความรู้ด้านสิทธิมนุษยชน

(4) ส่งเสริมความร่วมมือและประสานงานระหว่างหน่วยงานราชการ องค์กร เอกชน และองค์กรอื่นในด้านสิทธิมนุษยชน

(5) จัดทำรายงานประจำปีเพื่อประเมินสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ เสนอต่อรัฐสภา

(6) อำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

ทั้งนี้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจเรียกเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องจากบุคคลใดหรือเรียกบุคคลใดมาให้ถ้อยคำ รวมทั้งมีอำนาจอื่นเพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญนี้ จึงเป็นองค์กรที่ช่วยส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ช่วยสร้างเครือข่ายแห่งความร่วมมือ และให้ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนแก่ทุกกลุ่มในสังคม ช่วยรับเรื่องราวร้องทุกข์จากทุกกลุ่มในสังคม รวบรวมและศึกษาเป็นผลการวิจัยเพื่อนำเสนอต่อทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องหรือผลักดันเป็นนโยบายและปรับปรุงกฎหมายที่ยังไม่ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ยังเป็นเสมือนที่พึ่งในการให้คำปรึกษา หรือแนะนำช่องทางต่างๆ ในการแก้ปัญหาสิทธิมนุษยชนที่กำลังเผชิญอยู่แทบทุกกลุ่มสังคมในภาวะปัจจุบัน

2. ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

เช่นเดียวกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาถือเป็น

อีกองค์กรหนึ่งที่มีหน้าที่สำคัญในการรับเรื่องราวร้องทุกข์ของราษฎรที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมถึงแม้ว่าการใช้อำนาจรัฐนั้นอาจจะชอบด้วยกฎหมายก็ตาม

ในส่วนที่ 7 (มาตรา 196) ของรัฐธรรมนูญ ได้กำหนดให้มี “ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา” ที่มาจากการแต่งตั้งโดยพระมหากษัตริย์ตามคำแนะนำของวุฒิสภาจากผู้ซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของประชาชน มีความรอบรู้และมีประสบการณ์ในการบริหารราชการแผ่นดิน วิสาหกิจ หรือกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสาธารณะและมีความซื่อสัตย์สุจริตเป็นที่ประจักษ์ โดยกระบวนการสรรหา

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไม่เกินสามคน มีวาระการดำรงตำแหน่งหกปีนับแต่วันที่พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งและให้ดำรงตำแหน่งได้เพียงวาระเดียว มีอำนาจหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 197 ดังต่อไปนี้

(1) พิจารณาและสอบสวนหาข้อเท็จจริงตามคำร้องเรียนในกรณี

(ก) การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือปฏิบัตินอกเหนืออำนาจหน้าที่ตามกฎหมายของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจหรือราชการส่วนท้องถิ่น

(ข) ปฏิบัติหรือละเลยไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ พนักงาน หรือ ลูกจ้างของหน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ หรือราชการส่วนท้องถิ่น ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ร้องเรียนหรือประชาชนโดยไม่เป็นธรรม ไม่ว่าการปฏิบัตินั้นจะชอบหรือไม่ชอบด้วยอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายก็ตาม

(ค) กรณีอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

(2) จัดทำรายงานพร้อมทั้งเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะต่อรัฐสภา

ดังนั้น การสร้างระบบการเมืองให้มีผู้ตรวจการแผ่นดินรัฐสภาจึงช่วยควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง ชอบธรรม ช่วยให้ประชาชนได้มีสิทธิเรียกร้อง และสร้างความตื่นตัว กระตุ้นการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะผ่อนคลายข้อเรียกร้องดังกล่าวในที่สุด อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้ระบบราชการมีความกระฉับกระเฉง และเป็นเหมือนองค์กรช่วยสร้างดุลยภาพระหว่างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ป้องกันการถูกละเมิดหรือล่วงล้ำจากกระบวนการบริหารและการปกครองประเทศ นอกจากนี้ยังเป็นเหมือนองค์กรที่ช่วยเสริมอยู่ภายนอกขององค์กรอื่น ๆ ที่ทำหน้าที่อยู่ตามกฎหมายเพื่อรักษาความเป็นธรรม ชะจัดการเลือกปฏิบัติในสังคมภายใต้รัฐธรรมนูญ

3. สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เพื่อเป็นการสนับสนุนรัฐธรรมนูญหมวดที่ 5 ว่าด้วยแนวนโยบายแห่งรัฐ จึงจัดตั้งสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมขึ้น โดยประชาชนกลุ่มต่างๆ ได้มีโอกาสเลือกผู้แทนของทุกภาคทุกกลุ่มในสังคมเข้ามาเพื่อสะท้อนความต้องการและความคิดเห็น ในรูปการให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรี

ในปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจึงนับเป็นองค์กรอิสระสำคัญอีกองค์กรหนึ่งที่ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญแม้ว่าจะมิได้มีการบัญญัติถึงองค์ประกอบ ที่มา และ อำนาจหน้าที่ไว้ในรัฐธรรมนูญเช่นองค์กรอิสระอื่นๆ อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญบัญญัติให้รายละเอียดในเรื่องเหล่านี้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 89) หรือการให้มีการยกกราบทูลพระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมขึ้นนั่นเอง

ตามพระราชบัญญัติสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม พุทธศักราช 2543 สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 99 คน ซึ่งได้รับเลือกจากบุคคลที่เป็นตัวแทนของกลุ่มในภาคเศรษฐกิจ และกลุ่มในภาคสังคมฐานทรัพยากรและผู้ทรงคุณวุฒิ (มาตรา 5) มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ในการดำเนินการตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่บัญญัติในหมวดที่ 5 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

(2) ให้ความเห็นเกี่ยวกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนอื่นตามมาตรา 14 รวมทั้งแผนอื่นใดที่มีกฎหมายกำหนดให้เสนอแผนนั้นต่อสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก่อนพิจารณาประกาศใช้

การจัดตั้งสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นนั้น จึงนับเป็นการช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือองค์กร ช่วยสร้างเครือข่ายและพลังทางสังคมในการเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น ให้ข้อมูล ชี้ถึงสภาพปัญหาที่แท้จริง ตลอดจนการกำหนดทิศทางการดำเนินการร่วมกันทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีองค์รวม มีความรัดกุม ครอบคลุมและแก้ประเด็นปัญหาต่างๆ ได้ตรงจุด นอกจากนี้ยังเป็นเหมือนการช่วยเปิดพื้นที่สาธารณะสร้างความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางการเมืองมากยิ่งขึ้นตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า การจัดโครงสร้างทางการเมืองตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มุ่งสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพ สุจริตโปร่งใส และเพิ่มส่วนร่วมทางการเมือง โดยได้วางหลักการไว้ให้โครงสร้างทางการเมืองมีลักษณะเปิด และมีการตรวจสอบถ่วงดุลกันระหว่างสถาบันทางการเมือง จะเห็นได้จากโครงสร้างของรัฐสภาซึ่งยังคงใช้ระบบสองสภา ซึ่งมีข้อดีในการตรวจสอบกันกรองในทางนิติบัญญัติ และได้เพิ่มในส่วนที่มาของสมาชิกในสภาทั้งสอง โดยเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่บัญญัติให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนอันจะสอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

ในส่วนของฝ่ายบริหารเอง รัฐธรรมนูญได้วางหลักการไว้ชัดเจนที่จะทำให้ฝ่ายบริหารแยกขาดจากฝ่ายสภา โดยการบัญญัติให้นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีจะดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาในขณะเดียวกันมิได้ อันจะเป็นผลดีในการแบ่งแยกการทำหน้าที่และทำให้การถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

นอกจากนี้ เพื่อให้การเมืองสุจริตและโปร่งใส รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้เพิ่มระบบตรวจสอบให้ครบถ้วน มีอิสระอย่างแท้จริงและไม่ซ้ำซ้อนกันแต่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเพิ่มองค์กรอิสระเพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการทำหน้าที่ของฝ่ายการเมืองและฝ่ายราชการ ให้ครอบคลุมทุกด้าน รวมทั้งเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอีกทางหนึ่งด้วย

2.2.2 การแปลงเจตนารมณ์ไปสู่การปฏิบัติใช้ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิรูปทางการเมือง มีสาระสำคัญหรือเจตนารมณ์หลัก ดังที่ได้ระบุไว้ในอารัมภบทคือ

“..... ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง และตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้น ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้น”

นับตั้งแต่บังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2540 ซึ่งครบ 5 ปีในวันที่ 10 ตุลาคม 2545 จากการติดตามและประเมินผลบังคับใช้ รัฐธรรมนูญ สรุปได้ว่ามีการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ ก่อให้เกิดผลโดยภาพรวม ดังต่อไปนี้

2.2.2.1 การออกกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่น

รัฐธรรมนูญกำหนดกรอบเวลาในการพิจารณาอนุมัติกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ ไว้เป็น 2 ช่วง คือ

ช่วงแรก ภายใน 240 วันนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้รัฐสภาดำเนินการพิจารณาและให้ความเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน 3 ฉบับ ให้แล้วเสร็จ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง²¹

ช่วงที่สอง ภายใน 2 ปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ ให้ดำเนินการตรากฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ จำนวน 5 ฉบับ ให้แล้วเสร็จ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการตรวจเงินแผ่นดิน และร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการออกเสียงประชามติ²²

²¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 233

²² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 329

ในการนี้ ได้มีการดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญดังกล่าวข้างต้น เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา และรัฐสภาได้พิจารณาให้ความเห็นชอบให้ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย จำนวนทั้งสิ้น 8 ฉบับ²³ โดยที่เมื่อบังคับใช้ไปแล้วระยะหนึ่ง มีการเสนอให้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งในที่สุดประกาศใช้เป็นพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2541 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2542 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2543²⁴

นอกจากนี้ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้ จำเป็นจะต้องมีการออกกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์หรือวิธีการเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ ดังจะเห็นได้จากการที่รัฐธรรมนูญระบุไว้ว่า “ตามที่กฎหมายบัญญัติ” หรือ “ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ” ซึ่งโดยสรุปแล้วรัฐธรรมนูญบัญญัติในลักษณะดังกล่าวไว้ จำนวนทั้งสิ้น 56 มาตรา

นับตั้งแต่บังคับใช้รัฐธรรมนูญ มีการดำเนินการเสนอ พิจารณาและให้ความเห็นชอบ ร่างกฎหมายเพื่อกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ไปจำนวนไม่น้อย แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่สามารถดำเนินการให้ครบถ้วนทุกมาตราได้

2.2.2.2 การเลือกตั้งระดับชาติ และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

ระบบเลือกตั้งของประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ การเลือกตั้งระดับชาติ และการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

ก. การเลือกตั้งระดับชาติ

การเลือกตั้งระดับชาติ ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(1) การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา

ในการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญของสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับสถาบันวุฒิสภาว่าจะยังคงให้มีอยู่เป็นระบบสองสภา ให้ยกเลิกเป็นระบบสภาเดียว หรือให้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา ในท้ายที่สุดก็ยังคงสถาบันวุฒิสภาไว้ โดยที่มี

²³ ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 35 ก ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2541, เล่ม 116 ตอนที่ 81 ก ลงวันที่ 14 กันยายน 2542, เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2542, เล่ม 116 ตอนที่ 115 ก ลงวันที่ 18 พฤศจิกายน 2542, เล่ม 116 ตอนที่ 81 ก ลงวันที่ 14 กันยายน 2542, เล่ม 115 ตอนที่ 35 ก ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2541, เล่ม 115 ตอนที่ 35 ก ลงวันที่ 9 มิถุนายน 2541 และ เล่ม 115 ตอนที่ 102 ก ลงวันที่ 31 ธันวาคม 2541

²⁴ เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก ลงวันที่ 17 พฤศจิกายน 2542 และเล่ม 116 ตอนที่ 100 ก ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2543

การเปลี่ยนแปลงไปจากวุฒิสภาในอดีต ทั้งโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ กล่าวคือ กำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน จำนวน 200 คน โดยใช้จังหวัดเป็นเขตเลือกตั้ง²⁵ และให้มีอำนาจหน้าที่หลักในการพิจารณาถ้อยแถลงร่างกฎหมาย ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน (โดยการตั้งกระทู้ถาม อภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ และแต่งตั้งคณะกรรมการการ) เลือกและแต่งตั้งบุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระหรือองค์กรตรวจสอบต่างๆ และพิจารณาถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง²⁶

คณะกรรมการการเลือกตั้งได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาชุดแรกตามรัฐธรรมนูญขึ้น โดยมีพระราชกฤษฎีกา กำหนดให้วันที่ 4 มีนาคม 2543 เป็นวันเลือกตั้งทั่วไป ภายหลังการนับคะแนน คณะกรรมการการเลือกตั้งได้ประกาศรับรองผลการเลือกตั้งให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกวุฒิสภาเพียง 122 คน คณะกรรมการการเลือกตั้งต้องประกาศให้มีการเลือกตั้งครั้งที่ 2 ครั้งที่ 3 ครั้งที่ 4 และครั้งที่ 5²⁷ จึงสามารถประกาศรับรองผลการเลือกตั้งได้ครบจำนวนที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ คือ 200 คน

(2) การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน แต่อย่างไรก็ตาม ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบเลือกตั้งใหม่ โดยที่กำหนดให้มี “คณะกรรมการการเลือกตั้ง” ซึ่งมีสถานะเป็นองค์กรอิสระ ทำหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการจัด หรือจัดให้มีการเลือกตั้งทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น²⁸ อีกทั้งได้แบ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบบัญชีรายชื่อ (party list) และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง และกระบวนการเลือกตั้งต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการสมัครรับเลือกตั้ง การแบ่งเขตเลือกตั้ง การสรรหาและแต่งตั้งพนักงานผู้ดำเนินการเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ค่าใช้จ่ายในการเลือกตั้งและวิธีการหาเสียงเลือกตั้ง การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การนับคะแนนเสียงเลือกตั้ง การประกาศผลการเลือกตั้ง และการควบคุมตรวจสอบการเลือกตั้ง ก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, น.3-1 - 3-25)

ได้มีการจัดการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรกตามรัฐธรรมนูญ โดยที่ได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดให้วันที่ 6 มกราคม 2544 เป็นวันเลือกตั้งทั่วไป แต่เมื่อจัดการเลือกตั้งและ

²⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 121 และมาตรา 122

²⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 174-175 มาตรา 182-183 มาตรา 187 มาตรา 189 มาตรา 136 มาตรา 196 มาตรา 199 มาตรา 255 มาตรา 277 มาตรา 297 มาตรา 312 และมาตรา 303-307

²⁷ เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งที่ 2 วันที่ 29 เมษายน 2543 ครั้งที่ 3 วันที่ 4 มิถุนายน 2543 ครั้งที่ 4 วันที่ 24 มิถุนายน 2543 และวันที่ 9 กรกฎาคม 2543 และครั้งที่ 5 วันที่ 22 กรกฎาคม 2543

²⁸ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 136 ประกอบมาตรา 144

ประกาศผลการเลือกตั้งแล้ว ปรากฏว่าคณะกรรมการการเลือกตั้งประกาศรับรองผลให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ได้ไม่ครบตามจำนวนที่รัฐธรรมนูญและกฎหมายกำหนด จำเป็นต้องจัดให้มีการเลือกตั้งใหม่อีก จำนวน 4 ครั้ง ได้แก่ วันที่ 29 มกราคม 2544 วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2544 วันที่ 30 มิถุนายน 2544 และวันที่ 18 สิงหาคม 2544 (สถาบันพระปกเกล้า, 2544, น.3-116) ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปและการเลือกตั้งใหม่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ได้ประกาศรับรองให้ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งแบบบัญชีรายชื่อและแบบแบ่งเขตเลือกตั้ง จำนวนทั้งสิ้น 500 คน ซึ่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ชุดแรกนี้ได้เข้าปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญเป็นเวลาพิเศษ

ข. การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น

การเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ได้แก่ การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งปัจจุบันมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งสิ้น 5 รูปแบบ คือ กรุงเทพมหานคร พัทยา องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และเทศบาล

นอกจากรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเลือกตั้งระดับชาติดังกล่าวข้างต้นแล้ว ในส่วนของการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นก็ได้กำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีต โดยมีเจตนารมณ์ ที่จะให้กระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กล่าวคือ กำหนดให้สมาชิกสภาท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้ง คณะผู้บริหารท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน หรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่น²⁹ โดยที่กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งมีการระบุเงื่อนไขไว้ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเริ่มควบคุมและดำเนินการจัดหรือจัดการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น ภายใน 10 ปีนับแต่วันประกาศใช้รัฐธรรมนูญ

ในการนี้ บทเฉพาะกาลแห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งเสนอร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นต่อคณะรัฐมนตรี ภายใน 1 ปีนับแต่วันที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้งใช้บังคับ³⁰ ซึ่งคณะกรรมการการเลือกตั้งได้ดำเนินการเสนอร่างพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ..... เข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภา ขณะนี้ผ่านการพิจารณาของคณะกรรมาธิการร่วมกันของทั้งสองสภาแล้ว

²⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 285

³⁰ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยคณะกรรมการการเลือกตั้ง พ.ศ.2541 มาตรา 43

2.2.2.3 องค์การอิสระ

โครงสร้างระบบการบริหารของประเทศไทยในอดีต ยึดติดอยู่กับระบบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแบ่งความชำนาญเฉพาะด้านให้แก่แต่ละหน่วยงาน มีการจัดลำดับอำนาจหน้าที่และการบังคับบัญชาตามลำดับชั้น ทำให้การบริหารงานล่าช้า ขาดการประสานงานระหว่างหน่วยงานในลักษณะที่มองผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก และที่สำคัญประเทศไทยมีองค์กรตรวจสอบหลายองค์กร แต่ละองค์กรไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากยังเป็นองค์กรที่อาจถูก “ครอบงำ” โดยฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายข้าราชการประจำได้ เช่น คณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค คณะกรรมการกิจการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งชาติ จึงมีข้อเสนอทางวิชาการให้ยกฐานะองค์กรควบคุมตรวจสอบเหล่านี้ขึ้นเป็นองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ ให้มีอำนาจหน้าที่วางระเบียบและควบคุมกิจกรรมบางอย่างภายในรัฐ ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการโดยภาครัฐหรือภาคเอกชน รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน โดยที่สมาชิกที่ประกอบเป็นองค์กรเหล่านี้มีความเป็นอิสระปลอดจากการแทรกแซงหรือการบังคับบัญชาจากหน่วยงานอื่น มีอิสระในการดำเนินงานเอง แต่อย่างไรก็ตาม องค์กรของรัฐที่เป็นอิสระมิใช่อิสระโดยปราศจากการตรวจสอบ โดยให้วุฒิสภามีอำนาจถอดถอนผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ ในกรณีที่มีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำความผิดต่อตำแหน่ง หน้าที่ หรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (สถาบันกฎหมายอาญา, 2541, น. 221-222) และในขณะเดียวกันองค์กรอิสระต่างก็ควบคุมตรวจสอบซึ่งกันและกันไปด้วย

รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีองค์กรอิสระ เพื่อทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐด้านต่างๆ จำนวน 9 องค์กร ได้แก่

- (1) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- (2) คณะกรรมการการเลือกตั้ง
- (3) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา
- (4) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- (5) ศาลรัฐธรรมนูญ
- (6) ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
- (7) ศาลปกครอง
- (8) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ
- (9) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน

ทั้งนี้ แม้จะเป็นองค์กรอิสระเช่นเดียวกัน แต่รัฐธรรมนูญได้กำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของแต่ละองค์กรให้แตกต่างกันออกไป โดยคำนึงถึงอำนาจหน้าที่ซึ่งแตกต่างกันของแต่ละองค์กรเป็นสำคัญ นอกจากนี้ ได้กำหนดหลักประกันความเป็นอิสระในการใช้อำนาจหน้าที่ขององค์กรอิสระไว้ด้วย เช่น

- ระบุไว้ในหมวด 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ว่า “รัฐต้องจัดสรรงบประมาณให้พอเพียงกับการบริหารงานโดยอิสระของคณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ และคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน”³¹
- ระบุให้ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน และคณะกรรมการการเลือกตั้ง มีหน่วยธุรการที่เป็นอิสระ และให้หน่วยธุรการดังกล่าว มีอิสระในการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการดำเนินการอื่นด้วย³²

กล่าวโดยสรุป องค์การอิสระตามรัฐธรรมนูญ มีลักษณะดังต่อไปนี้ (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2541, น. 412-417)

ประการที่ 1 มีการใช้อำนาจอิสระในขอบเขตที่จำกัดมาก กล่าวคือ ใช้เฉพาะให้เป็นฝ่ายเลขานุการหรือหน่วยธุรการ หรือหน่วยวิชาการขององค์กรตรวจสอบ ซึ่งองค์กรเหล่านี้ต้องทำหน้าที่เป็นกลางอย่างเคร่งครัด ที่การเมืองจะเข้าไปแทรกแซงไม่ได้ ดังนั้น ฝ่ายบริหารซึ่งรับผิดชอบต่อประชาชนและต้องรับผิดชอบต่อสภาอยู่แล้ว จึงไม่จัดให้มืองค์กรอิสระมาก เพราะจะทำให้บริหารบ้านเมืองได้ลำบาก ในต่างประเทศจึงเอาองค์กรอิสระไปใช้เฉพาะในบางเรื่อง ได้แก่

- องค์กรอิสระทำหน้าที่ฝ่ายเลขานุการ และฝ่ายวิชาการขององค์กรควบคุม
- ต้องเป็นองค์กรซึ่งต้องมีความเป็นกลางทางการเมืองจริงๆ เช่น คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ ที่เรียกว่า ก.ล.ด. ต้องไม่มีการแทรกแซงของฝ่ายการเมือง ซึ่งก.ล.ด. ของไทยจะมีปัญหาเกี่ยวกับความเป็นกลาง เพราะมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังและข้าราชการประจำเข้าไปอยู่ใน ก.ล.ด. ด้วย
- องค์กรตรวจสอบและพิสูจน์ทั้งหลาย เช่น องค์กรที่จะต้องใช้ความรู้ความสามารถในการพิสูจน์หลักฐาน หรือต้องใช้ความรู้ทางวิชาการที่เป็นกลาง

เหตุผลอีกประการที่จะไม่ใช้อำนาจอิสระอย่างพร่ำเพรื่อ เพราะจะไม่มีผู้รับผิดชอบต่อประชาชน เนื่องจากองค์กรอิสระไม่อยู่ภายใต้การสั่งการของบุคคลหรือองค์กรใดๆ ด้วยเหตุนี้ ในต่างประเทศและรัฐธรรมนูญของไทย จึงไม่จำกัดเรื่ององค์กรอิสระไว้เท่าที่จำเป็น ในองค์กรที่ต้องการความเป็นกลางทางการเมืองอย่างเคร่งครัดเท่านั้น

³¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 75 วรรคสอง

³² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 270 มาตรา 280 มาตรา 302 มาตรา 312 มาตรา 327 และมาตรา 333

ประการที่ 2 องค์การอิสระไม่ขึ้นกับฝ่ายนิติบัญญัติหรือฝ่ายบริหาร

ประการที่ 3 ต้องมีความเป็น “อิสระ” ในการบริหารงานบุคคล ในการงบประมาณในการดำเนินการอื่น

ความเป็นอิสระทางงบประมาณ กล่าวคือ ถ้าหากให้ต้องของงบประมาณจากฝ่ายบริหาร คือจากสำนักงบประมาณ องค์การเหล่านี้ก็จะไม่สามารถเป็นอิสระได้อย่างแท้จริง ซึ่งในต่างประเทศจะเคร่งครัดในเรื่องความเป็นอิสระในทางงบประมาณจริงๆ ไม่ยอมรับให้ตั้งงบประมาณต่อสภาเป็นรายปี อาจให้ตั้ง “กองทุนหมุนเวียน หรือกองทุนคงยอดเงินต้น” ให้กับองค์การอิสระเหล่านี้ เช่น ประเทศอังกฤษมีกองทุนซึ่งรัฐบาลจัดสรรให้เป็นเงินก้อนใหญ่มีใช้รายปี เพื่อเอาส่วนของดอกผลจ่ายเป็นเงินเดือนให้ผู้พิพากษาโดยไม่ต้องขอจากสภาเป็นรายปี แต่ในประเทศไทยยังคงใช้วิธีให้องค์กรอิสระของงบประมาณเข้าไปที่สภาเนื่องจากขณะนี้มีปัญหาทางเศรษฐกิจ ต่อไปในอนาคตอาจต้องมีกองทุนคงยอดเงินต้น หรือเงินกองทุนหมุนเวียนเช่นเดียวกันนี้ เพื่อประกันความเป็นอิสระขององค์การเหล่านี้ ไม่ให้ต้องของงบประมาณจากฝ่ายการเมืองแต่ละปีไป

อิสระในการดำเนินการตามกฎหมายและตามรัฐธรรมนูญ โดยไม่ต้องฟังคำสั่ง คำบัญชาจากคณะรัฐมนตรีและรัฐสภา แต่ต้องระมัดระวังว่าความเป็นอิสระนั้น เป็นคนละเรื่องกับอำนาจอใจ ดังนั้นต้องมีระบบการตรวจสอบ 2 ชั้น คือ ชั้นที่หนึ่งการตรวจสอบบุคลากร ก่อนเข้าสู่ตำแหน่งในองค์การอิสระต่างๆ แต่เมื่อเข้าสู่ตำแหน่งแล้วก็ไม่สามารถถูกถอดถอนได้โดยง่าย เว้นแต่การทำผิดอย่างร้ายแรง ชั้นที่สององค์การอิสระถูกตรวจสอบโดยทางอื่นได้ด้วย เช่น การใช้เงิน

ในตอนท้าย ผู้เขียนได้เห็นว่า “องค์การอิสระ” มิใช่ “องค์การมหาชน” เพราะองค์การมหาชนนั้นยังอยู่ในฝ่ายบริหาร เพียงแต่ไม่ได้อยู่ในอำนาจบังคับบัญชา แต่อยู่ในอำนาจกำกับดูแลของฝ่ายบริหารเท่านั้น และองค์การมหาชนไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ เพราะไม่ได้ดำเนินการผลิต จำหน่ายสินค้าหรือบริการ แต่เป็นองค์กรทางสังคมหรือวัฒนธรรม และอยู่ภายใต้การกำกับของฝ่ายบริหาร

2.2.2.4 อภิปรายไม่ไว้วางใจ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ปรับปรุงการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขปัญหาในอดีตที่ไม่สามารถใช้กลไกการอภิปรายไม่ไว้วางใจได้ตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง โดยที่การอภิปรายไม่ไว้วางใจตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

(1) กำหนดให้การยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีทำได้ยากกว่ายื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี กล่าวคือ ต้องใช้เสียง 2 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในขณะที่ยื่นญัตติอภิปรายรัฐมนตรี ใช้เสียงเพียง 1 ใน 5 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร อีกทั้ง การยื่นญัตติอภิปราย ไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีนั้น จะต้องเสนอชื่อผู้สมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ด้วย ซึ่งเรียกว่าเป็น “การอภิปรายเชิงสร้างสรรค์”

(2) หากเป็นการยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี ด้วยข้อกล่าวหาว่ามีพฤติการณ์ร้ายแรงผิดปกติ ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ราชการ หรือจงใจฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือกฎหมาย ต้องมีการเสนอให้ถอดถอนบุคคลดังกล่าวด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้แยกการตรวจสอบทางการเมือง ออกจากการตรวจสอบทางกฎหมายนั่นเอง ซึ่งกระบวนการตรวจสอบทั้งสองทางนี้แยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ผลของการอภิปรายและการถอดถอนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกันแต่อย่างใด ในการนี้ หากคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้ว เห็นว่ามีมูลรัฐมนตรีที่ถูกกล่าวหาจะปฏิบัติหน้าที่ต่อไปไม่ได้ จนกว่าวุฒิสภาจะมีมติ

นอกจากนี้ กลไกและมาตรการดังกล่าว จะทำให้มีการพิจารณาเอาผิดกับผู้ถูกกล่าวหาอย่างจริงจัง และในขณะเดียวกันก็เพื่อป้องกันมิให้มีการกล่าวหากันโดยปราศจากมูลความจริง อันจะทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ถูกกล่าวหาได้

(3) กำหนดห้ามยุบสภาผู้แทนราษฎร เมื่อมีการยื่นญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้ เพื่อมิให้มีการยุบสภานี้การอภิปรายหรือการลงมติ แต่ให้มีการตรวจสอบของสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินไปจนถึงขั้นสุดท้ายโดยไม่มีสิ่งใดมาขัดขวางนั่นเอง (สถาบันกฎหมายอาญา, 2541, น. 208-210)

นับตั้งแต่บังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน มีการเสนอญัตติอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเพียง 1 ครั้ง แต่เป็นการเสนอญัตติอภิปรายรัฐมนตรีถึง 15 คน ด้วยข้อกล่าวหาต่างๆ ดังนี้

- ร้อยตำรวจเอกประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
- นายสมบัติ อุทัยสาภ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย
- นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม
- นายอดิศักดิ์ โพธารามิก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์
- นายประชา มาสินนถ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงคมนาคม
- นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
- นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
- พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
- ร้อยเอกสุชาติ เชาววิเศษ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
- นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
- นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- นายพิทักษ์ อินทวิทยนันท์ รองนายกรัฐมนตรี
- นายเดช บุญ-หลง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม
- นางลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม

ภายหลังการอภิปรายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และตอบชี้แจงของรัฐมนตรีต่างๆ ระหว่างวันที่ 22-25 พฤษภาคม 2545 ได้มีการกำหนดให้ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจ

ในวันที่ 28 พฤษภาคม 2545 (“ทรท. เอาคน ล้าง รถมต. แจ่งจับ- ถอดถอน แก้อำนาจค่าน กาหัวอภิสิทธิ์- สุวโรช ศักดิ์ฟอกสามวันไม่จบ วิปรับ.ปล่อยจ้อข้ามคืน นัคลงมตังการ 28 พ.ค.” มติชน (25 พ.ค. 2545)) ซึ่งผลการลงมติปรากฏว่า ได้ให้ความไว้วางใจรัฐมนตรีทั้ง 15 คน โดยที่คะแนนเสียงไว้วางใจแตกต่างกัน (“เจ้แดง-วังบัวบาน ช้องใจ น้องเสนาะ ไหวตไม่ไว้วางใจสมศักดิ์” มติชน (29 พ.ค.2545)) ดังนี้

- นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ ได้คะแนนไว้วางใจ 357 ต่อ 131 เสียง งดออกเสียง 1 เสียง และไม่ลงคะแนน อีก 1 เสียง
- ร้อยเอกสุชาติ เขาวัววิเศษ ได้คะแนนไว้วางใจ 359 ต่อ 132 เสียง
- ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ ได้คะแนนไว้วางใจ 359 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- นายสมบัติ อุทัยสาภ ได้คะแนนไว้วางใจ 359 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- นายอดิศักดิ์ โพธารามิก ได้คะแนนไว้วางใจ 358 ต่อ 133 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ ได้คะแนนไว้วางใจ 359 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้คะแนนไว้วางใจ 358 ต่อ 130 เสียง งดออกเสียง 5 เสียง
- พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา ได้คะแนนไว้วางใจ 355 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 4 เสียง
- นายพิทักษ์ อินทรวิทยนันท์ ได้คะแนนไว้วางใจ 359 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- นายสมศักดิ์ เทพสุทิน ได้คะแนนไว้วางใจ 355 ต่อ 133 เสียง งดออกเสียง 4 เสียง และไม่ลงคะแนน อีก 2 เสียง
- นายเดช บุญ-หลง ได้คะแนนไว้วางใจ 358 ต่อ 131 เสียง งดออกเสียง 4 เสียง
- นางลดาวัลลิ์ วงศ์ศรีวงศ์ ได้คะแนนไว้วางใจ 357 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 5 เสียง
- นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ ได้คะแนนไว้วางใจ 357 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 4 เสียง
- นายประชา มาสินนธ์ ได้คะแนนไว้วางใจ 357 ต่อ 132 เสียง งดออกเสียง 3 เสียง
- นายสุวิทย์ คุณกิตติ ได้คะแนนไว้วางใจ 357 ต่อ 131 เสียง งดออกเสียง 4 เสียง และไม่ลงคะแนน อีก 1 เสียง

2.2.2.5 การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าในอดีตประเทศไทยประสบกับปัญหาการใช้อำนาจรัฐโดยมิชอบทั้งในระดับของข้าราชการการเมืองและข้าราชการประจำ ก่อให้เกิดแนวความคิดในการปฏิรูปการเมือง จนกระทั่งได้มีการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นและประกาศใช้บังคับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตรวจสอบทั้งทางการเมืองและการตรวจสอบทางกฎหมายไม่สามารถใช้ได้โดยมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบกับกลไกและมาตรการตรวจสอบและถ่วงดุล (check and balance) ในระบบรัฐสภาไม่สามารถควบคุมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐได้

ดังนั้น จึงมีการกำหนดกลไกหรือมาตรการตรวจสอบใหม่ๆ ไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน หนึ่งในกลไกหรือมาตรการดังกล่าว ก็คือ การถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง โดยที่กำหนดให้วุฒิสภา เป็น

องค์กรที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง³³ จากการเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวนไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งหมด หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน³⁴ หรือผู้เสียหายจากการกระทำผิด³⁵ และได้ผ่านการพิจารณาได้สวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)³⁶

กล่าวโดยสรุป รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งกลไกหรือมาตรการ คือ การถอดถอนออกจากตำแหน่ง โดยที่กระบวนการในการถอดถอนนั้น ได้มีการแบ่งแยกอำนาจหน้าที่ระหว่างการเสนอเรื่องให้ถอดถอน การพิจารณาได้สวนข้อเท็จจริงและพยานหลักฐาน และองค์กรวินิจฉัยชี้ขาดออกจากกัน ซึ่งการกำหนดไว้ในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นการสอดคล้องกับหลักการสากล (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และปัทมา สุกอำปึง, 2543, น. 73-75)

นับตั้งแต่บังคับใช้รัฐธรรมนูญ มีการเสนอเรื่องให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ด้วยข้อกล่าวหาต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร พร้อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จำนวน 115 คน ได้ร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้ถอดถอนนายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ด้วยข้อกล่าวหาที่ว่า มีพฤติการณ์ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการหรือส่อว่าจงใจใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย ซึ่งผลการพิจารณาของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว มีมติเป็นเอกฉันท์ ด้วยคะแนนเสียง 9 เสียงว่า ข้อกล่าวหานายสุเทพ เทือกสุบรรณ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม ว่า มีพฤติการณ์ส่อไปในทางทุจริตต่อหน้าที่ ส่อว่ากระทำผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือส่อว่าใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายไม่มีมูล ให้ข้อกล่าวหาขึ้นตกไป และให้จัดทำรายงานผลการได้สวนข้อเท็จจริงเสนอต่อประธานวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 305 วรรคสองต่อไป³⁷

(2) นายทองก้อน วงศ์สมุทร และคณะจำนวน 163,126 คน ร่วมกันเข้าชื่อร้องขอต่อประธานวุฒิสภา เพื่อให้ถอดถอนนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี และนายธนาธิบดิ์ นิยมานเทมินทร์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง ด้วยข้อกล่าวหาว่าใช้อำนาจหน้าที่ขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 27 มาตรา 29 มาตรา 30 มาตรา 48 มาตรา 201 มาตรา 205 และมาตรา 212 ซึ่งผลการพิจารณาของ

³³ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 303 ประกอบมาตรา 307

³⁴ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 304

³⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 309

³⁶ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 305

³⁷ ข่าวการประชุม คณะกรรมการ ป.ป.ช. ข่าวที่ 5/2543 วันที่ 20 มิถุนายน 2543

คณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว มีมติเป็นเอกฉันท์ว่าข้อกล่าวหาตามคำร้องขอให้ถอดถอนนายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีและนายธนาธร นิมนานเหมินท์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังออกจากตำแหน่งไม่มีมูลให้ข้อกล่าวหาที่ตกไป ตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2542 มาตรา 53 ให้ส่งรายงานไปยังประธานวุฒิสภา โดยเร็วต่อไป³⁸

(3) มีการยื่นญัตติขอเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐมนตรี พร้อมกับเสนอเรื่องต่อประธานวุฒิสภา ให้ถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย จำนวน 9 คน ดังนี้

- นายสุวิทย์ คุณกิตติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ
- นายสมศักดิ์ เทพสุทิน รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี
- นายวันมูหะมัด นอร์มะทา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงคมนาคม
- พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
- พลเอกยุทธศักดิ์ ศศิประภา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม
- ร้อยเอกสุชาติ เชาววิศิษฐ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
- นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
- นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
- นายพิทักษ์ อินทรวินัยนันท์ รองนายกรัฐมนตรี

ในการนี้ ประธานวุฒิสภาได้ส่งให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ เพื่อดำเนินการไต่สวนข้อเท็จจริงและรวบรวมพยานหลักฐาน นำเสนอรายงานต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาถอดถอนต่อไป และได้มีการแบ่งความรับผิดชอบในการดูแลเก็บข้อมูลและไต่สวนเรื่องถอดถอนระหว่างกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งขณะนี้อยู่ระหว่างดำเนินการของกรรมการ ป.ป.ช. ที่ได้รับผิดชอบแต่ละเรื่อง (“มีชัยเดือนสตี่รัฐธรรมนูญ” สยามรัฐ (12 มิ.ย. 2545))

2.2.2.6 ประชาชนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

ในอดีตประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้โดยผ่านกลไกเดียว ได้แก่ การใช้สิทธิเลือกตั้ง ซึ่งกลไกดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพียงพอที่จะสะท้อนความต้องการของประชาชนได้ ระบบผู้แทนไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในการแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับประชาชนได้ ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว โดยที่กำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

รัฐธรรมนูญกำหนดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายให้รัฐสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบได้ โดยที่กำหนดเงื่อนไขว่าต้องเป็นร่างกฎหมายที่เกี่ยวกับ

³⁸ ข่าวการประชุม คณะกรรมการ ป.ป.ช. ข่าวที่ 11/2544 วันที่ 16 สิงหาคม 2544

สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย และแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ³⁹ ในการนี้ ได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อรองรับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2541 ซึ่งได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในการเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายให้มีการจัดทำร่างพระราชบัญญัติเสนอมาด้วย (สถาบันกฎหมายอาญา, 2541, น. 190 - 191)

นับตั้งแต่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย พ.ศ. 2541 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งได้เข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายให้รัฐสภาพิจารณา จำนวนทั้งสิ้น 8 ฉบับ ดังนี้

- ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อมในสถานประกอบการ พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติกองทุนหมู่บ้านแห่งชาติ พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติธนาคารหมู่บ้าน พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งสถาบันคุ้มครองสุขภาพ ความปลอดภัยและสิ่งแวดล้อม ในสถานประกอบการ พ.ศ.
- ร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ.

อย่างไรก็ตาม เมื่อผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของเอกสารหลักฐานต่างๆ ปรากฏว่ามีร่างพระราชบัญญัติผ่านเข้าสู่การพิจารณาให้ความเห็นชอบของรัฐสภาเพียง 2 ฉบับ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. โดยที่ขณะนี้ร่างพระราชบัญญัติป่าชุมชน พ.ศ. ผ่านการพิจารณาให้ความเห็นชอบ จากสภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภาพิจารณาแล้วเห็นควรแก้ไขเพิ่มเติม ส่งกลับไปยังสภาผู้แทนราษฎรเพื่อพิจารณาอีกครั้ง

ส่วนร่างพระราชบัญญัติสภาการเกษตรแห่งชาติ พ.ศ. นั้นได้บรรจุเข้าระเบียบวาระการประชุมของสภาผู้แทนราษฎรเรียบร้อยแล้ว

2.2.2.7 การพิจารณาคดีของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ในอดีตกรณีที่บุคคลกระทำความผิดทางอาญาและทางแพ่ง ต้องดำเนินคดีในศาลยุติธรรม ซึ่งมีปัญหาว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญาและทางแพ่งนั้น ใช้ระยะเวลาพิจารณาคดีตั้งแต่ศาลชั้นต้นจนถึงศาลฎีกายาวนานมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกวุฒิสภาตกเป็นจำเลย

³⁹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 170

ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดว่าศาลจะพิจารณาคดีในระหว่างสมัยประชุมรัฐสภาไม่ได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากสภาที่จำเป็นเป็นสมาชิก ยิ่งทำให้การพิจารณาคดีอาญาที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเป็นจำเลยใช้เวลานานมากยิ่งขึ้น

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้กำหนดให้มีแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา โดยองค์คณะผู้พิพากษาประกอบด้วย ผู้พิพากษาในศาลฎีกาซึ่งดำรงตำแหน่งไม่ต่ำกว่า ผู้พิพากษาศาลฎีกาจำนวน 9 คน ซึ่งได้รับเลือกโดยที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาโดยวิธีลงคะแนนลับ และให้เลือกเป็นรายคดี⁴⁰

รัฐธรรมนูญและกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กำหนดให้ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่นายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา หรือข้าราชการการเมืองอื่น ถูกกล่าวหาว่าร้ายวญผิดปกติ กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายอื่น ซึ่งองค์คณะที่ได้รับเลือกจะดำเนินการสืบพยานหลักฐาน ด้วยระบบไต่สวน โดยยึดสำนวนของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) เป็นหลัก ต้องพิจารณาคดีโดยต่อเนื่อง และคำพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ (พงศเทพ เทพกาญจนา, 2541, น.317-318)

เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเริ่มเปิดดำเนินการ มีคดีเข้าสู่การพิจารณาพิพากษาของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ เป็นคดีแรก ได้แก่ คดีทุจริตในการจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ ซึ่งมีอัยการสูงสุดเป็นโจทก์ และนายจิรายุ จรัสเสถียร เป็นจำเลยที่ 1 นายณรงค์ศักดิ์ เองไชยศรี เป็นจำเลยที่ 2 ภายหลังการพิจารณาคดีแล้ว ศาลฎีกาแผนกคดีอาญาฯ พิพากษาว่า นายจิรายุ จรัสเสถียร จำเลยที่ 1 ซึ่งเป็นที่ปรึกษารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงสาธารณสุข (นายธีระวัฒน์ ศิริวันสาธน์) มีความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 148 ให้ลงโทษจำคุก 6 ปี ส่วนณรงค์ศักดิ์ เองไชยศรี จำเลยที่ 2 ให้ยกฟ้อง⁴¹

จากผลคำพิพากษาคดีดังกล่าว นับเป็นคดีแรกที่สามารถพิจารณาและลงโทษข้าราชการการเมืองซึ่งกระทำความผิดกฎหมายอาญาได้ ภายในระยะเวลาอันรวดเร็ว แม้ว่าจะไม่สามารถพิจารณาลงโทษผู้เกี่ยวข้องซึ่งเป็นนักการเมืองได้ทั้งหมด แต่ก็นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ผู้กระทำความผิดได้รับโทษตาม

⁴⁰ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 272 วรรคสอง

⁴¹ คำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คดีหมายเลขแดงที่ อม.1/2545 ลงวันที่ 24 เมษายน 2545

ที่กฎหมายกำหนด อันจะทำให้บุคคลที่คิดจะกระทำความผิดหรือร่วมกระทำความผิดกับนักการเมืองเกิดความเกรงกลัว เนื่องจากมีกลไกควบคุมตรวจสอบที่มีประสิทธิภาพมากกว่าในอดีต

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมือง

2.3.1 แนวคิดและคำจำกัดความ

คำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ Democracy ในภาษาอังกฤษมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก คือ Demos แปลว่าประชาชน กับ Kratos แปลว่าการปกครอง ซึ่งรวมกันหมายถึง การปกครองโดยประชาชน ดังนั้น หากกล่าวอย่างง่าย ประชาธิปไตยก็คือรูปแบบหนึ่งของการปกครองที่ประชาชนมีอำนาจ (Sovereign, 1998) แต่เป็นความหมายที่ก่อให้เกิดความสับสนว่าใครคือประชาชน และประชาชนมีส่วนร่วมได้มากแค่ไหนในสถานการณ์ใด ในที่นี้รวมเรื่องกฎหมาย ระเบียบ ความสำคัญกับรัฐหรือไม่ เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจหรือไม่ มีมาตรการดำเนินการอย่างไรกับผู้ไม่เข้ามามีส่วนร่วม เป็นต้น ดังนั้นนักทฤษฎีทั้งหลายจึงให้คำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตยไปในหลายลักษณะ สำหรับ Joseph Schumpeter (อ้างใน Sorensen, 1998: 9) ประชาธิปไตยเป็นเพียงวิธีการทางการเมือง สำหรับการเลือกผู้นำทางการเมือง ประชาชนสามารถเลือกผู้นำของเขาจากผู้สมัครเข้ามา ในการเลือกตั้งครั้งต่อไปประชาชนก็สามารถเปลี่ยนผู้นำของเขาได้ กล่าวคือประชาชนสามารถเลือกผู้นำของเขาได้ โดยใช้การเลือกตั้ง

David Held (1987, 1995) ได้รวมแนวคิดเห็น Liberal และ Marxist เข้าด้วยกัน และให้ความหมายว่าแต่ละบุคคลควรมีเสรีภาพและความเท่าเทียมกันในการกำหนดแนวทางของชีวิตของตนเอง นั่นคือ พวกเขาควรจะมี ความพอใจกับสิทธิที่เท่าเทียมกันในกรอบและโอกาสที่ให้แก่วิถีชีวิตที่พวกเขาเลือกโดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

Robert A. Dahl (1971: 3) ได้ให้คำจำกัดความว่า ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองระบอบหนึ่ง ที่ทางรัฐบาลต้องตอบสนองความชอบของประชาชน ที่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมของการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของประชาธิปไตย ความรับผิดชอบนี้คือ ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของเขา นั่นคือต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออกสิทธิในการลงคะแนน มีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองมีสิทธิในการแข่งขันเพื่อการเลือกตั้ง และมีสถาบันในการดำเนินการตามนโยบายที่มาจากเลือกตั้งและการแสดงออกของประชาชน ดังนั้นในความคิดของ Dahl ประชาธิปไตยมีหลายมิติ กล่าวคือเป็นเรื่องของ

1. การแข่งขัน ซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม (โดยเฉพาะพรรคการเมือง)
2. การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกผู้นำและนักการเมือง อย่างน้อยโดยการเลือกตั้งที่ยุติธรรมที่ไม่มีการละเว้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
3. เสรีภาพของประชาชน และเสรีภาพของการเมืองเป็นเสรีภาพในการแสดงออก ประชาสัมพันธ์ทางสื่อ รวมตัวเป็นกลุ่ม เมื่อแน่ใจว่ามีการแข่งขันและมีการมีส่วนร่วมที่ตรงไปตรงมา

ความหมายของประชาธิปไตยอาจสรุปได้โดยคำจำกัดความของ Etzioni-Halevy (1997:xxiii-xxiv) ที่ได้บูรณาการคำจำกัดความของนักคิดหลายคนและให้ความหมายของประชาธิปไตยว่าเป็นระบอบการปกครองที่อำนาจในการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชนได้รับและใช้อำนาจ โดยสม่ำเสมอ เสรี มีการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันโดยผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ ทุกคนที่มีสิทธิเท่าเทียมกัน ในการเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยคือเสรีภาพของประชาชน ที่รวมเสรีภาพในการพูด ได้รับข้อมูล समाคม และมีส่วนร่วมในการแข่งขันทางการเมือง

อย่างไรก็ตามคำว่าประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอยู่อย่างกว้างขวาง กระนั้นหลักการขั้นมูลฐานที่เป็นที่ยอมรับกันเมื่อเราจะทำการศึกษา โดยยึดแนวทางประชาธิปไตยที่สำคัญก็คือ การเชื่อในความเท่าเทียมและคุณค่าของบุคคล เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล และสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง

2.3.2 ความหมายโดยทั่วไปของ “การมีส่วนร่วม”

William Erwin (1976: 138) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนา ร่วมคิดร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหาของตัวเอง ร่วมใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้และความชำนาญเข้ากับการใช้วิทยาการที่เหมาะสมและสนับสนุนติดตามผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง

Cohen และ Uphoff (1977) กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การแบ่งปันผลประโยชน์ และตรวจสอบติดตามประเมินผล

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526: 20) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มการพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวของประชาชน

ปรัชญา เวสารัชช (2528: 5) ได้นิยามความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า การมีส่วนร่วมเป็นการที่ประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยการมีส่วนร่วมต้องยึดหลักองค์ประกอบดังนี้

1. มีประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องการพัฒนา
2. ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามบางอย่างส่วนตัว เช่น ความคิด ความรู้ ความสามารถ แรงงาน หรือทรัพยากรบางอย่าง เช่น เงินทุน วัสดุในกิจกรรมการพัฒนา

กล่าวโดยสรุป การมีส่วนร่วมก็คือกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การร่วมรับรู้ ร่วมคิดริเริ่ม ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ และร่วมตรวจสอบ โดยใช้พลังความสามารถใน

ด้านต่างๆ ของตนเองร่วมกับความรู้และวิทยาการที่เหมาะสมอย่างสร้างสรรค์ พร้อมไปกับการเป็นผู้รับแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมกันรับผิดชอบในผลกระทบที่ตามมาด้วย

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของการมีส่วนร่วมของประชาชน ระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองคือระดับที่ประชาชนมีความสนใจ กระตือรือร้นในเรื่องของการเมือง กล่าวคือเป็นเรื่องของจำนวนประชาชนที่เกี่ยวข้องและจำนวนกิจกรรมที่ปฏิบัติ (McLean, 1996) แต่คำว่ามีส่วนร่วมในทางการเมืองคืออะไรนั้นค่อนข้างซับซ้อนเพราะจะมีคำถามตามมาว่าการเมืองคืออะไร กิจกรรมอะไรบ้างที่จัดเป็นกิจกรรมทางการเมือง เพื่อความเข้าใจในการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ผู้วิจัยจึงศึกษาคำจำกัดความของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้เชี่ยวชาญหลายท่านดังที่จะได้นำเสนอต่อไป

2.3.3 ความหมายของ “การมีส่วนร่วมในทางการเมือง”

การเมืองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจ เป็นเรื่องของความสามารถที่ผู้หนึ่งปฏิบัติเพื่อควบคุมพฤติกรรมของผู้อื่น (Arterton and Hahn, 1975: 1) ดังนั้นจึงมีข้อสงสัยว่าในสังคมหนึ่งๆ ใครคือผู้มีอำนาจ และใช้อำนาจ ใครเป็นผู้กำหนดนโยบายสำหรับผู้อื่น (Dahl, 1963 อ้างใน Arterton and Hahn, 1975) ในบางสังคมที่มีประชาธิปไตยแบบตัวแทนจะมีผู้ตอบว่าคือผู้ที่ประชาชนเลือกเข้าไปทำหน้าที่แทนตน กล่าวคือประชาชนนั่นเองที่ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการปกครองของสังคมของตนโดยการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมือง

Milbrath และ Goel (1965) อธิบายว่า การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง หมายถึงการกระทำของบุคคลเพื่อพยายามมีอิทธิพลหรือสนับสนุนต่อรัฐบาลและระบบการเมือง และยังรวมถึงบทบาทของประชาชนในการกระทำใดๆ เพื่อมีอิทธิพลต่อผลทางการเมือง โดยพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะเพิ่มจากความสนใจทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความสนใจและแรงจูงใจมากขึ้นเป็นลำดับ

สำหรับ Almond และ Verba (1965) การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีความแตกต่างกันตามวัฒนธรรมทางการเมืองของแต่ละบุคคล โดยแบ่งวัฒนธรรมทางการเมืองออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบคับแคบ เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่ไม่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง ไม่คิดจะมีส่วนร่วม หรือมีบทบาทในทางการเมือง บุคคลที่มีวัฒนธรรมแบบนี้จะไม่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเลย
- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไฟร์ฟ้า เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองโดยทั่วๆ ไป แต่ไม่สนใจที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกกระบวนการทางการเมือง และไม่มีความรู้สึกว่าตนอยู่ในฐานะที่มีความหมาย หรือมีอิทธิพลทางการเมือง
- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม เป็นวัฒนธรรมทางการเมืองของบุคคลที่เข้าใจระบบ

การเมือง มีการรับรู้ต่อโครงสร้างทางการเมืองและการบริหาร ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความรู้สึกว่าตนเองมีอิทธิพลที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

Herbert McClosky (1968) เห็นว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยสมัครใจ ซึ่งสมาชิกทั้งหลายที่อยู่ในสังคมได้มีส่วนร่วมกระทำร่วมกันในอันที่จะเลือกผู้นำของตน และกำหนดนโยบายของรัฐ การกระทำนั้นอาจจะกระทำโดยตรงหรือทางอ้อมก็ได้ ซึ่งบุคคลที่มีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้น ได้แก่บุคคลที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ต่อไปนี้ คือ การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การแสวงหาความรู้ทางการเมือง การอภิปรายหรือพูดคุยเกี่ยวกับการเมือง การเข้าร่วมชุมนุมทางการเมือง ฯลฯ เพราะการเข้าร่วมทางการเมือง เป็นตัวกระตุ้นเตือนให้ผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองได้สำนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของตน ทั้งยังเป็นการช่วยขยายขอบข่ายของความรู้ทางด้านการเมืองให้กว้างขวางขึ้นอีกด้วย

Myron Weiner (1971) ได้รวบรวมความหมาย ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้มากมาย เช่น

- การกระทำทั้งในทางสนับสนุนและการกระทำในเชิงเรียกร้องต่อผู้นำของรัฐบาล ในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการก็ได้ โดยที่ประชาชนอาจสนับสนุนเพราะไม่มีทางเลือกอื่นก็ได้
- ความพยายามที่บรรลุผลในการสร้างผลกระทบต่อการดำเนินการของรัฐบาล หรือการเลือกผู้นำรัฐบาล เช่น การวิพากษ์วิจารณ์การเมือง
- การกระทำของพลเมืองที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย
- การมีตัวแทน (Representation)
- การกระทำของผู้ที่มีความสนใจทางการเมืองอย่างมาก และการกระทำของผู้ที่สนใจทางการเมืองน้อยด้วย
- การกระทำทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นประจำและครั้งคราวตลอดจนการกระทำที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงด้วย เช่น การเกิดจลาจลจลาจลวุ่นวาย หรือการฆาตกรรมทางการเมือง เป็นต้น
- การมีจุดมุ่งหมายที่จะกดดันต่อผู้นำทางการเมือง แต่อาจรวมไปถึงการกระทำที่ต้องการกดดันต่อการดำเนินงานของข้าราชการได้ด้วย
- การดำเนินการที่มีผลต่อการเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นอาจแตกต่างกันไปตามกาลเทศะ ในช่วงเวลาหนึ่ง อาจเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ในอีกช่วงหนึ่งก็ไม่อาจนับว่าเป็น หรือในพื้นที่หนึ่งถือว่าการมีส่วนร่วม แต่ในอีกพื้นที่หนึ่งอาจไม่ถือว่าการเป็นก็ได้

Nie และ Verba (1975) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมที่มุ่งหวังประโยชน์ เป็นเรื่องที่พลเมืองพยายามกดดันรัฐบาลให้กระทำการตามที่พลเมืองผู้นั้นหรือกลุ่มนั้นต้องการ การมีส่วนร่วมทางการเมืองตามความเห็นของ Nie และ Verba เน้นเรื่องกิจกรรมของพลเมืองเฉพาะบุคคล รวมทั้งผู้ที่ไม่กระตือรือร้นต่อกฎเกณฑ์ แต่ร่วมผู้ทำงานทางด้านการเมืองโดยอาชีพ รวมทั้งเจ้าหน้าที่

ของรัฐบาลหรือของพรรคการเมืองและนักหาเสียง โดยต้องการมีอิทธิพลต่อรัฐบาล ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือการมีส่วนร่วมในการปกครอง

Huntington และ Nelson (1976) ได้ให้คำนิยามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองว่าเป็นกิจกรรมของประชาชนแต่ละคน ที่มุ่งเพื่อการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล การมีส่วนร่วมหมายถึงเฉพาะการกระทำ ไม่รวมถึงทัศนคติ เป็นการกระทำของผู้มีส่วนร่วมที่เป็นพลเมืองธรรมดา เพราะกิจกรรมทางการเมืองของผู้มีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นประชาชนธรรมดานั้น จะมีลักษณะไม่ต่อเนื่อง (Intermittent) ไม่เต็มเวลา (Part time) การมีส่วนร่วมทางการเมืองยังหมายความเฉพาะการกระทำที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของรัฐบาล ไม่ว่ากิจกรรมหรือการกระทำนั้นจะสำเร็จผลหรือไม่ก็ตามหรืออาจเป็นไปได้ด้วยความคิดของตนเองหรือถูกผู้อื่นชักจูงให้เข้าร่วมก็ได้

Bullock and Stattybrass (1977) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในทางการเมือง หมายถึง การที่บุคคลจะต้องได้รับผลประโยชน์โดยการตัดสินใจ ซึ่งกระทำโดยสถาบันทางการเมืองและสังคม และจะต้องร่วมในการตัดสินใจด้วย

ธงชัย และ เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2542) ได้สรุปความหมายจากคำนิยามของนักคิดตะวันตกไว้ในงานวิจัยของทั้งสองว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการกระทำ (Action) ที่ปัจเจกชน (Individual) หรือกลุ่มบุคคล (Group) ที่ไม่ว่าจะมีระดับของการจัดองค์การมากน้อยอย่างไร เพื่อมีอิทธิพลต่อการเลือกสรรผู้นำทางการเมืองหรือรัฐบาลทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และเพื่อมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายสาธารณะและการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทั้งให้การสนับสนุนหรือต่อต้าน

อาจสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเป็นการปฏิบัติการโดยสมัครใจ ที่ไม่ว่าจะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ มีการจัดองค์กรหรือไม่ก็ตาม จะเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวหรือต่อเนื่อง และใช้วิธีที่ถูกต้องโดยได้รับการยอมรับตามกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การกระทำนั้นมุ่งประสงค์ที่จะมีอิทธิพลต่อการเลือกนโยบายสาธารณะ การบริหารงานนโยบายสาธารณะ และการเลือกผู้นำทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น โดยเน้นว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองต้องเป็นการกระทำโดยใจสมัคร

อย่างไรก็ดี ต้องยอมรับว่า “การเมือง” เป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน ในทางการเมืองประชาชนเข้ามามีความสัมพันธ์กับระบบการเมืองในหลายลักษณะ บางคนอาจต้องการเพียงให้ระบบการเมืองยอมรับและเอาใจใส่กับความต้องการของประชาชน แต่หลายคนต้องการให้ระบบรับผิดชอบในการปรับปรุงหรือปรับเปลี่ยนเพื่อสนองตอบความต้องการให้มากยิ่งขึ้นด้วย ดังนั้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงมีหลากหลายรูปแบบ และหลายระดับ ซึ่งสามารถอธิบายด้วยเหตุผลและปัจจัยหลายๆ ด้านประกอบกัน

2.3.4 ระดับของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

Roth และ Wilson (1980) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็น 3 ระดับ คือ (1) ระดับต่ำหรือกลุ่มผู้ดู (Onlookers) ซึ่งได้แก่การให้ความสนใจต่อข่าวสาร และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

การถกเถียงปัญหาทางการเมือง การไปใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้ง การพยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับจุดยืนทางการเมืองของตน การเป็นสมาชิกกลุ่มผลประโยชน์และการร่วมชุมนุมทางการเมือง (2) ระดับกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ การมีส่วนร่วมในโครงการของชุมชน การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในกิจกรรมของกลุ่มผลประโยชน์ การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (3) ระดับสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง การได้รับเสนอชื่อให้เข้าแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งทางการเมือง และการได้รับตำแหน่งทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งสามระดับนี้ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ Milbrath และ Goel (1965) ที่เห็นว่าพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นจะเพิ่มจากความสนใจทางการเมืองไปสู่กิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความสนใจและแรงจูงใจมากขึ้นเป็นลำดับ เช่น จากผู้ที่ไม่สนใจทางการเมืองเลย กลุ่มนี้เรียกว่า apathetic หากคนสนใจการเมืองมากขึ้นจะเป็นผู้ที่สนใจแบบผู้ดูวนอก คือ ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ติดตามข่าวคราววิพากษ์วิจารณ์ ไปฟังการหาเสียง ฯลฯ เรียกว่า spectator และหากมีความสนใจมากขึ้น ก็จะกลายเป็นกลุ่มที่มีความกระตือรือร้นเข้ามามีส่วนร่วมในทุกรูปแบบ เรียกว่าพวก gladiator

อย่างไรก็ตามผู้ให้ความเห็นว่าในระบบการเมืองใหม่ (New Politics) มีรูปแบบของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ขอบธรรมมากขึ้น ซึ่ง Hague (1992) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ขอบธรรมอีกประเภทหนึ่งของประชาชนในประเทศประชาธิปไตยตะวันตก ได้แก่ การเดินขบวน และการประท้วงในรูปแบบต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะสันติวิธี เช่น การพิทักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และการต่อสู้เพื่อสิทธิสตรี เป็นต้น Hague ได้แบ่งการเมืองเป็นสามรูปแบบ คือ (1) การเมืองแบบเก่า (Old Politics) ได้แก่ การมีส่วนร่วมแบบประเพณีนิยม (Conformists) ซึ่งได้แก่ การถกเถียงปัญหาทางการเมือง การร่วมชุมนุมทางการเมือง ฯลฯ แต่ปฏิเสธการประท้วงและการเดินขบวน (2) การเมืองแบบผสม (Mixed Politics) ได้แก่ กิจกรรมของพวกปฏิรูป (Reformists) ที่อาจใช้วิธีการแบบประเพณีนิยมและในขณะเดียวกันก็อาจใช้การประท้วงทางกฎหมาย และการปฏิเสธการให้ความร่วมมือ (Boycott) (3) การเมืองใหม่ (New Politics) แบ่งเป็นสองพวกย่อยๆ คือ นักกิจกรรม (Activists) ซึ่งใช้วิธีการแบบประเพณีนิยมและวิธีการที่มิใช่แบบประเพณีนิยม รวมไปถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย เช่น ปิดกั้นการจราจร เป็นต้น

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2540) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นอกเหนือไปจากช่องทางปกติ เรียกกันว่า “การเมืองแบบใหม่และขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองรูปแบบใหม่” (The new politics and the new social movement) ที่มองขบวนการเคลื่อนไหวและเรียกร้องของประชาชนธรรมดาว่าเป็นการโต้ตอบต่อปัญหาและความขัดแย้งชนิดใหม่ที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความสลับซับซ้อน มีความหลากหลาย อาทิ ตามเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เป็นต้น ความขัดแย้งดังกล่าวนี้เกินความสามารถของสถาบันทางสังคมที่มีอยู่ในปัจจุบันจะแก้ไขได้ ทำให้ประชาชนเสื่อมศรัทธาในรัฐและสถาบันหรือกลไกของรัฐ จึงลงมือเคลื่อนไหวด้วยตนเองนั่นคือการหันกลับไปสร้าง “ประชาสังคม”

(Civil Society) ให้เข้มแข็งขึ้นมานั่นเอง การเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นการเคลื่อนไหวเรียกร้องของประชาชนธรรมดา เพื่อเรียกร้องสิทธิพื้นฐานของพวกเขาในฐานะที่เป็นมนุษย์ รวมไปถึงสิทธิที่จะไม่เชื่อฟังรัฐด้วย ซึ่งเป็นทางเลือกใหม่หรือทางเลือกที่สามของการเรียกร้อง เป็นสิ่งที่ชอบธรรมและจะมีผลทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในทางกฎหมายและในทางสังคม

ธีรพล เกษมสุวรรณ (2528) ได้อ้างถึงความคิดของ Arthur W. Bromage ในการจำแนกลักษณะการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง โดยแยกเป็น

- การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง (Voting) เป็นการแสดงออกซึ่งเจตนาของประชาชนต่อวิถีกำหนดนโยบายในการปกครองประเทศ การแสดงเจตจำนงดังกล่าวนี้มีความหมายหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชน
- การบังคับหรือชักจูงอย่างไม่เป็นทางการ (Informal method of pressure and persuasion) เช่น การติดตามการปฏิบัติงานของผู้แทนทางลือมวลชนและแสดงเจตจำนงในรูปรวมกลุ่มกันเดินขบวน เพื่อหาทางเปลี่ยนแปลงผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งที่ตนเองไม่พอใจ ดังนั้น ผู้ที่ได้รับการเลือกตั้งจึงจำเป็นต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นแรงกดดันอยู่ตลอดเวลา เพื่อผ่อนคลายความรู้สึกของประชาชนให้ใช้วิธีการมีส่วนร่วมอย่างสันติวิธี ได้แก่ การรวมกลุ่มต่อรอง หรือการมีพรรคการเมืองหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อเป็นตัวกลางในการรับฟังและถ่ายทอดความคิดเห็นของประชาชน
- การดำเนินการอย่างเป็นทางการ (Formal actions) ได้แก่ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยการใช้สิทธิที่ได้รับตามรัฐธรรมนูญ เช่น การริเริ่มกฎหมาย (Initiative) การแสดงประชามติ (Referendum) และการเพิกถอนให้ออกจากตำแหน่ง (Recall)

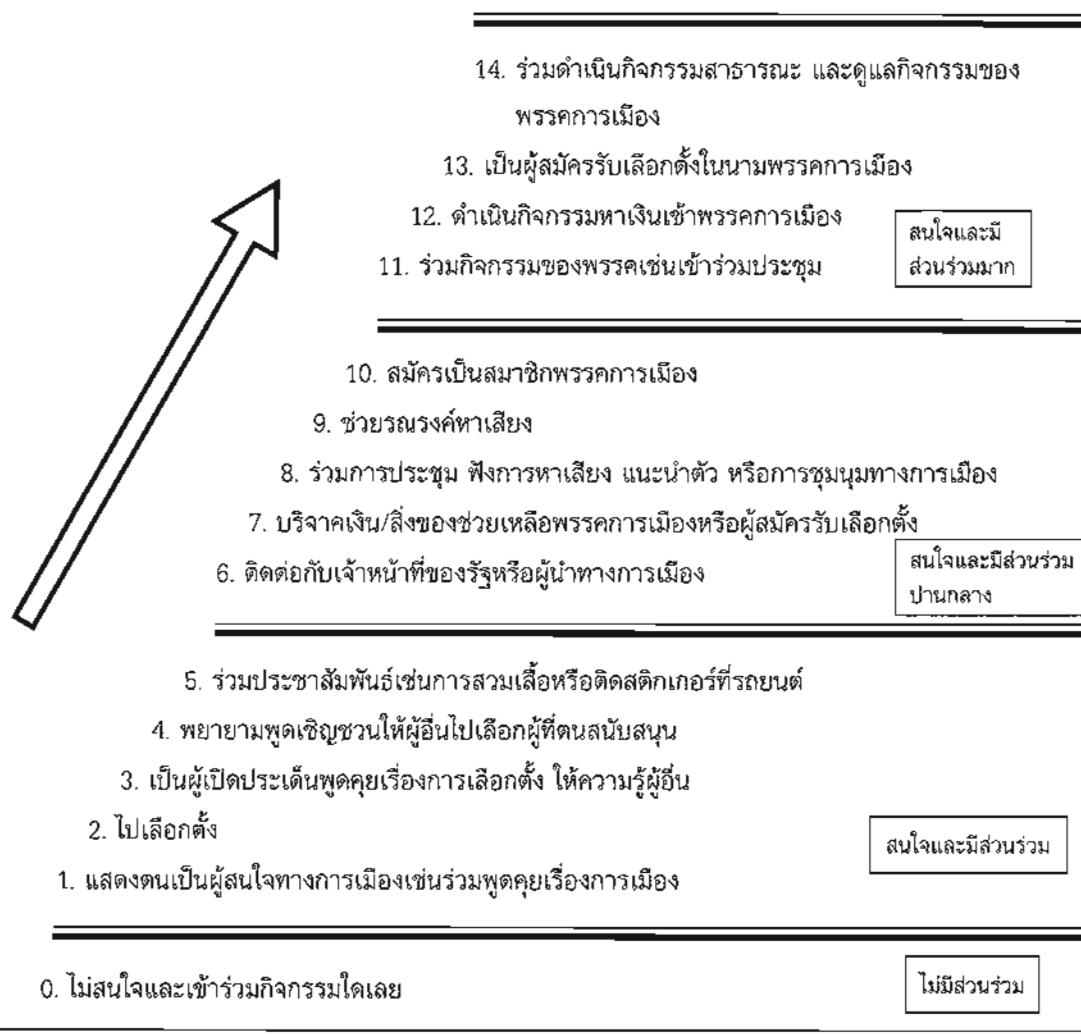
ตามแนวคิดข้างต้น การมีส่วนร่วมทางการเมืองจัดว่ามีสองความหมาย คือ (1) การเข้ามีส่วนร่วมของปัจเจกชนในกิจกรรมทางการเมือง (2) อัตราส่วนของประชากรที่ใช้สิทธิในการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมือง

จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมนอกจากจะเป็นมิติหนึ่งของประชาธิปไตยแล้วยังเป็นมิติหนึ่งของธรรมาภิบาลอีกด้วย การวัดระดับการเป็นประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลจึงมีวัดที่ระดับของการมีส่วนร่วมด้วยปัจจัยหนึ่ง แต่ในการศึกษานี้จะให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่เป็นมิติหนึ่งของการเป็นประชาธิปไตย มีผู้ศึกษาเรื่องการวัดระดับการเป็นประชาธิปไตยมากมาย และมีการแบ่งมิติของการวัดกิจกรรมของการมีส่วนร่วมเป็นหลายประเภท (Ersson and Lane, 1996: 45-73 และ Verba, Nie and Kim, 1978) โดย Verba, Nie and Kim (1978) แบ่งกิจกรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองออกเป็นประเภทต่างๆ อาทิ การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การรณรงค์ในทางการเมือง การรณรงค์เพื่อการเลือกตั้ง การที่ประชาชนติดต่อกับนักการเมืองและกิจกรรมการรวมกลุ่ม เป็นต้น ถึงแม้จะมีผู้ศึกษาเรื่องรูปแบบและลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมไว้มากมาย เช่น ตั้งแต่การลงคะแนนเลือกตั้ง ไปจนถึงสมัคร

เป็นสมาชิกพรรคการเมือง สมัครเข้ารับการเลือกตั้ง ดังภาพที่ 2.1 ซึ่งผู้เข้าร่วมลำดับ 1-5 จัดเป็นผู้สนใจ และมีส่วนร่วม ลำดับ 6-8 เป็นผู้สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง และลำดับ 9-14 สนใจและมีส่วนร่วมมาก แต่ผู้ร่วมกิจกรรมลำดับบนๆ มักจะร่วมกิจกรรมในลำดับล่างๆ ด้วย (Milbrath, 1965)

ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากล

(ถวิลวดี (2543) พัฒนามาจาก Milbrath (1965) และ Roth และ Wilson (1980))

อย่างไรก็ตาม รูปแบบของการมีส่วนร่วมดังกล่าวบางรูปแบบยังไม่มีหรือมีน้อยมากในสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วมจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละสังคม (Huntington and Nelson, 1976: 17) ขึ้นกับขนบธรรมเนียม ประเพณีของประเทคนั้นๆ ด้วย

2.3.5 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การที่คนเราจะพิจารณาเลือกที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองหรือโครงการการมีส่วนร่วมของประชาชนได้นั้น Creighton (วันชัย, 2543: 158-161) สรุปว่าขึ้นอยู่กับปัจจัยอย่างน้อย 6 ประการ กล่าวคือ (1) ความใกล้ชิดปัญหา (2) ประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ (3) การเข้าถึงประโยชน์ใช้สอยหรือบริการ (4) ประเด็นทางด้านสังคม/สิ่งแวดล้อม (5) ค่านิยม และ (6) อำนาจที่ได้รับมอบหมายตามกฎหมาย หรือกล่าวอย่างง่าย ๆ ก็คือ ประชาชนจะเริ่มต้นเข้ามามีส่วนร่วมก็ต่อเมื่อเขาเห็นว่าตนจะได้รับผลกระทบจากกิจกรรมหรือโครงการนั้นๆ

อย่างไรก็ตาม บ่อยครั้งที่ประชาชนผู้ได้รับผลกระทบอาจมิได้เข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วม Feinland และ Gary (1997) พบว่าสิ่งที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมขึ้นได้นั้นจะต้องประกอบด้วย โอกาสในการมีส่วนร่วม เป้าหมายของการมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและวิธีการชักจูง เช่น การเชิญชวนหรือการบังคับ ที่จะส่งผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วม ดังนั้น ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วม ก็คือ โอกาส ข้อมูล ความไว้วางใจ และวิธีการจัดการความร่วมมือของผู้ตัดสินใจนั่นเอง

การศึกษาเพื่อเข้าใจถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนนอกจากจะสามารถพิจารณาจากระดับการร่วมกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนแล้ว มีความเชื่อกันว่าสภาพเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยมีผู้เชี่ยวชาญที่ศึกษาเรื่องนี้และยืนยันความคิดดังกล่าว เช่น Verba, Nie and Kim (1978) Arterton and Hahn (1975) Lipset (1997: 37-52) และ Diamond (1997) เป็นต้น การศึกษาค้นคว้านี้ได้พิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง โดยเน้นให้ครอบคลุมปัจจัยต่างๆ ที่จะสามารถอธิบายปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นได้

ทั้งนี้ ในการจำแนกตัวแปรหรือปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นมีตัวแปรหรือปัจจัยสำคัญที่นักวิชาการทั้งในและต่างประเทศมักทำการศึกษากันอยู่หลายปัจจัย อาทิ จันทนา สุทธิจาริ (ในอมร รักษาสิทธิ์และคณะ, 2544: 422) ได้จัดกลุ่มปัจจัยที่สำคัญไว้ว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมีปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณาร่วมด้วย กล่าวคือ ระบบการเมือง วัฒนธรรมทางการเมือง โครงสร้างทางสังคมเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมภายนอก

ใกล้เคียงกันกับการแบ่งของ Conway (2000) ที่ได้แบ่งตัวแปรหรือแนวคิดที่มีผล มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ลักษณะทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีตัวแปรเพศ อายุ การศึกษา รายได้ อาชีพ เชื้อชาติ ชนกลุ่มน้อย
- 2) ปัจจัยทางจิตวิทยา ได้แก่ ความเชื่อ ทศนคติ และค่านิยม การได้มาซึ่งแนวคิด (Orientation)ทางการเมือง บุคลิกภาพ และการแปลกแยกและการปรับตัวให้ลงรอยกัน (Alienation and Conformity)

3) ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางการเมือง ซึ่งได้แก่ วัฒนธรรมทางการเมือง ระบบพรรคการเมือง การเคลื่อนไหวทางการเมือง วาระทางนโยบายและการรณรงค์ทางการเมือง สื่อมวลชน และองค์การ

4) โครงสร้างทางกฎหมาย ซึ่งรวมการทำบัญชีรายชื่อและกฎหมายเลือกตั้ง กระบวนการในการเลือกตั้ง รวมทั้งโอกาสในรูปแบบอื่นๆ ของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า มีผลการศึกษามากมายซึ่งส่วนใหญ่ยืนยันว่าปัจจัยดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างไรก็ตาม ผลจากการศึกษาวิจัยถึงอิทธิพลของปัจจัยต่างๆ ยังพบว่า ปัจจัยต่างๆ มีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกัน

ในต่างประเทศ Sherrill and Vogler (1982) ได้ศึกษาตัวแปรหรือปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในหัวข้อ "Who Participates" ไว้ โดยใช้ตัวแปรย่อย 12 ตัวแปร และได้ข้อสรุปว่า ตัวแปรทางการเมืองด้านการเมืองมีอิทธิพลหรือมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในทางการเมืองมากกว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตวิทยา และปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือการเปิดรับสื่อในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งประธานาธิบดีซึ่งสามารถอธิบายความแตกต่างในการมีส่วนร่วมในทางการเมืองได้ถึงร้อยละ 20.5

ตัวแปรที่มีความสำคัญรองลงมาคือ การทราบ การมีความรู้เกี่ยวกับข่าวสารทางการเมืองสามารถอธิบายได้ร้อยละ 2.6 และตัวแปรทางสังคมและเศรษฐกิจมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังจากที่ตัวแปรทางการเมืองได้อธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว

ข้อสรุปดังกล่าว แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยอื่นๆ ในประเทศไทยทุกประการ แต่มีความสอดคล้องกันพอสมควร โดยเฉพาะผลการวิจัยของฉวีลวดี บุรีกุล (2543) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ. 2543 และพบว่า ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติและลำดับความสำคัญจากมากไปน้อย ได้แก่

- 1) ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง
- 2) ความเข้าใจทางการเมือง
- 3) การเป็นสมาชิก กรรมการ ที่ปรึกษากลุ่ม
- 4) กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง
- 5) การศึกษา (ระดับอนุปริญญาขึ้นไป)
- 6) ความรู้ (เกี่ยวกับสมาชิกวุฒิสภา)
- 7) อายุ

โดยที่การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเข้าใจทางการเมือง การเป็นสมาชิก กรรมการและที่ปรึกษา กลุ่ม กิจกรรมเกี่ยวกับการเมือง และความรู้เกี่ยวกับวุฒิสภา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผลการศึกษาข้างต้นกล่าวได้ว่า ประชากรที่ได้รับ ข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองมาก จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย

จะเห็นได้ว่า ข้อมูลข่าวสารทั้งในแง่ของการส่งเสริมให้เกิดความรู้ความเข้าใจและการประชาสัมพันธ์นับว่า เป็นปัจจัยที่มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างมาก และการที่ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารมากจนมีความรู้ความเข้าใจในข้อเท็จจริงต่างๆ ทางการเมืองได้ในระดับค่อนข้างสูงแล้ว มักส่งผลเชิงบวกต่อระดับการมีส่วนร่วม วิธีการชักจูงอื่นๆ เช่น การบังคับโดยกฎหมาย (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) หรือการให้รางวัล (ดำรง, 2538) อาจไม่ใช่สิ่งสำคัญเท่ากับการเปิดกว้างในเรื่องการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะได้นำเอาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส การนับถือศาสนา ภาษาที่ใช้ ที่อยู่อาศัย การเปิดรับสื่อ รวมถึงโลกทัศน์และความเห็นทางการเมือง เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และมีอิทธิพลที่เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะใด ยิ่งไปกว่านั้น ภายใต้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในทุกกระบวนการทางการเมืองด้วยแล้ว ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่การหาแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

การทบทวนเกี่ยวกับแนวคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมซึ่งถือเป็นกรอบใหญ่ในการปฏิรูประบบการเมืองไปสู่การมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการทบทวนความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางการเมืองต่างๆ ซึ่งเป็นกลไกการทำงานที่ตามรัฐธรรมนูญดังที่กล่าวมาทั้งหมด นับเป็นสิ่งสำคัญในการทำความเข้าใจเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของสถาบันทางการเมือง ภายหลังจากบังคับใช้รัฐธรรมนูญได้ห้าปี ซึ่งผู้วิจัยจะได้นำแนวคิดจากการศึกษาทบทวนไปสู่การสร้างแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามระเบียบวิธีวิจัยที่ได้วางไว้ จากนั้นจะได้ทำการประมวลผลวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัย ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวถึงในบทถัดๆ ไป

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินการทำงานของรัฐบาล

รัฐบาลทำอะไรบ้างหรือควรทำอะไรบ้าง เป็นประเด็นของเรื่องที่น่าสนใจในยุโรปตะวันตกในหลายปีที่ผ่านมา ในบางประเทศ อาทิ ยุโรปตอนใต้ การพัฒนาอย่างต่อเนื่องในเรื่องของสวัสดิการต่างๆ เป็นเป้าหมายสำคัญ ขณะที่ในอังกฤษได้มีการปฏิรูปการให้บริการต่างๆ ของรัฐในยุโรปตะวันออก รูปแบบของรัฐบาลเองก็ถูกปรับเปลี่ยนไป ขณะที่ประเทศอื่นๆ เช่น ยูโกสลาเวียเดิมถูกแบ่งแยกไปแล้ว อย่างไรก็ตาม ประเด็นคำถามว่ารัฐบาลควรจะมีบทบาทอย่างไรในสังคม ยังเป็นประเด็นที่มีการศึกษากันเสมอมา นอกจากนี้ เมื่อมีเศรษฐกิจที่เติบโตขึ้น ประเทศก้าวหน้าขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจจึงต้องการการพัฒนาในด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณูปโภค สาธารณูปการทั้งหลาย การพัฒนาเศรษฐกิจ นำมาสู่การมีเทคโนโลยีใหม่ ซึ่งนำมาซึ่งสังคมและการเมืองที่แตกต่างกัน รัฐบาล

ก็ได้รับความกดดันมากขึ้นในเรื่องของความรับผิดชอบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ในรูปแบบของนโยบายและการนำนโยบายไปปฏิบัติ

การพัฒนาต่างๆ ทำให้นักคิดทางประชาธิปไตยหลายคนแนะนำบทบาทสำคัญของระหว่างสาธารณะกระบวนการทางนโยบาย และพฤติกรรมของรัฐบาล de Toqueville และ Mill (อ้างใน Boire และ Scarbrough, 1998: 3) เห็นว่าความเห็นของสาธารณชนเป็นสิ่งสำคัญในการที่จะหล่อหลอมสังคมได้เพื่อป้องกันการต่อต้านรัฐ และเป็นการส่งผ่านความคิดเห็นในเรื่องกิจกรรมต่างๆ ของรัฐ ไปให้รัฐทราบ Marx เห็นว่ารัฐจะดำเนินการตามความสนใจเรื่องของคุณ รัฐบาลความอิสระในการพัฒนานโยบายและกิจกรรมต่างๆ ที่จะต่อต้านความสนใจเรื่องคุณ

เมื่อเร็วๆ นี้กลุ่ม Neo-Marxists เช่น Miliband (1969) และ Paulantzas (1978) และนักสังคมวิทยา Hebermas (1975) และ Offe (1984) ปรับความเห็นของ Marx เพื่อยอมให้รัฐมีอิสระในการดำเนินการต่อปัญหาต่างๆ โดยระบบทุนนิยม

การพยากรณ์เรื่องวิกฤติของประชาธิปไตย เป็นการวิเคราะห์ที่แตกต่างไป King (1975) Rose และ Peter (1978) Birch (1984) แนะนำว่ารัฐบาลมีภาระหนักมากและไม่สามารถที่จะตอบสนองความต้องการและคาดหวังของสาธารณชนที่มีมากมาย แต่สิ่งที่มองดูว่าเป็นสิ่งที่พุ่มเฟิยในปัจจุบันก็กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นในอนาคต ประชาชนเริ่มเคยชินกับมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งด้านการสาธารณสุขสวัสดิการและการศึกษา เป็นต้น ซึ่งประชาชนในปัจจุบันก็จะมองไปที่รัฐบาล (King, 1975: 166)

มีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายสาธารณะมานานแล้ว (Nishanen, 1973) นักการเมืองมักแสวงหาการสนับสนุนจากประชาชนโดยการเพิ่มการให้บริการ โดยการเพิ่มค่าใช้จ่ายเพื่อสาธารณชน การศึกษาความเชื่อของประชาชนในเรื่องของการทำงานของรัฐบาลเป็นเรื่องสำคัญ เพราะในที่สุดความเห็นของประชาชนก็สามารถควบคุมการทำงานของรัฐบาลได้ ในทวีปยุโรปหลายประเทศมีการศึกษาว่าความเห็นความเชื่อเหล่านั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร และมีการเปรียบเทียบกันระหว่างประเทศด้วย (Boire และ Scarbrough, 1998: 4)

การทำงานของรัฐบาลหมายถึงขอบเขตของกิจกรรมของรัฐบาลและที่รัฐบาลดำเนินกิจกรรมนั้น ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตประจำวันของประชาชน โดยพิจารณาจากนโยบายต่างๆ ของรัฐ

การศึกษาเรื่องความเชื่อต่อการทำงานของรัฐบาลเพราะผลกระทบของนโยบายของรัฐ ในปัจจุบันมีมากขึ้น ดังนั้น ระดับของการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของรัฐจึงเป็นเรื่องสำคัญในปัจจุบัน เพราะเป็นการสนับสนุนระบบการเมืองโดยภาพรวม

จากการศึกษาของ Baker, Dalton และ Hildebrant (1981) นโยบายใหม่ๆ ของรัฐเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม สถานภาพทางเพศ และกลุ่มเชื้อชาติ ความต้องการที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงมาจากประเด็นของความมีสิทธิที่เท่าเทียมกันของกลุ่มสตรี ชนกลุ่มน้อย ดังนั้น สิ่งที่คาดหวังจากรัฐบาลที่มีมากขึ้นจึงเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงกรอบการทำงานของรัฐบาล

การสนับสนุนการทำงานของรัฐบาลมีมากตรงเท่าที่เศรษฐกิจเติบโต อาทิ รายได้จากภาษีมากขึ้นโดยไม่เพิ่มอัตราภาษี นอกจากนี้ สิ่งที่ประชาชนเชื่ออาจเปลี่ยนแปลงความสำคัญของประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเชื่อต่อขอบเขตการทำงานของรัฐบาลกำหนดมาจากที่ใด และผลเป็นอย่างไร ทฤษฎีเสรีประชาธิปไตยเห็นว่าความเห็นของประชาชนมีอิทธิพลต่อรัฐบาลและนักการเมือง นโยบายของรัฐบาลความต่อเนื่องของนโยบายได้ เพราะนโยบายนั้นอยู่ในความสนใจของประชาชน

ปัจจัยที่มีผลต่อทัศนคติของประชาชนเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เช่น สภาพเศรษฐกิจ (เกิดในยุโรปตั้งแต่ ค.ศ. 1970) ทำให้เกิดแนวคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่รัฐบาลควรทำหรือไม่ควรทำ เช่น การปฏิรูปกฎหมาย หรือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นอกจากนี้ สภาพประชากร โครงสร้างทางสังคมก็มีผลต่อทัศนคติของประชาชน อาทิ การเปลี่ยนสภาพของประชากรในยุโรป เมื่อ 30 ปีที่ผ่านมา มีผลต่อความคาดหวังของประชาชนต่อรัฐ โดยมุ่งที่การศึกษาเป็นสำคัญ และให้ความสำคัญกับระบบการศึกษาที่เป็นเรื่องการศึกษาเพื่อชีวิตที่ดีกว่า ทัศนคติของประชาชนทำให้รัฐบาลแต่ละประเทศจัดสวัสดิการให้ประชาชนในลักษณะที่แตกต่างกันด้วย หากประชาชนไม่พอใจนโยบายของรัฐบาลแล้ว ในที่สุดก็จะมีผลต่อการสนับสนุนทางการเมืองโดยภาพรวม เพราะทัศนคติของประชาชนเป็นเรื่องที่นำไปสู่ความไม่พอใจต่อพฤติกรรมของนักการเมืองในระยะยาว หากระดับของความไม่พอใจต่อการทำงานของรัฐบาลมีมาก แต่มีความคาดหวังให้มีการเปลี่ยนแปลงย่อมนำไปสู่การลดลงของความชอบธรรมในระบบการเมือง ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ Easton (1965) เห็นว่าหากเป็นเช่นนั้นอนาคตของรัฐบาลและระบบการเมืองและสังคมนั้นๆ กำลังถูกคุกคาม

ประชาชนจึงคาดหวังให้รัฐบาลมีการปรับเปลี่ยนการทำงาน ความเชื่อของประชาชนอาจมี มากขึ้น และมีความต้องการนโยบายใหม่ๆ ความคาดหวังให้รัฐบาลทำงานให้สำเร็จมีมากขึ้น แต่อาจมีประเด็นอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น ความเห็นต่อการใช้งบประมาณที่มากมหาศาล หรือการที่ประชาชนเชื่อว่ารัฐบาลทำงานไม่มีประสิทธิภาพ หรือสนใจแต่ประเด็นชีวิตประจำวัน

การศึกษาทัศนคติของประชาชน Bone และ Scarbrough (1998) ใช้การสอบถามความคิดเห็นต่อนโยบายต่างๆ ของรัฐ ทัศนคติไม่ใช่เป็นเพียงตัวชี้วัดของความเชื่อเกี่ยวกับกรอบการทำงานของรัฐบาล ทัศนคติยังเป็นเรื่องของสิ่งที่ประชาชนเชื่อ และอาจถูกต้อง เป็นจริงหรือไม่ถูกต้องเป็นจริงก็ได้ เช่น การสนับสนุนนโยบายหรือการมีกฎหมายที่แข็งแกร่ง อาจเกิดจากความเชื่อที่ว่าการลงทุนอย่างรุนแรงอาจลดอัตราการเกิดอาชญากรรมลงได้ บางคนต่อต้านนโยบายอาจมาจากความคิดที่ว่านโยบายไม่มีประสิทธิภาพ ใช้งบประมาณมากเกินไป ความเชื่อเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญ ข้อมูลที่มีผลต่อความเชื่อในช่วงเวลาต่างๆ และความแตกต่างของความเชื่อ ความต้องการให้รัฐบาลดำเนินกิจกรรมต่างๆ อาจมาจากความเชื่อที่ว่ารัฐบาลไม่ค่อยทำงาน ควรทำดีกว่านี้และมากกว่านี้ ในยุโรปมีการทำสำรวจ (Euro barometer) เพื่อวัดทัศนคติของประชาชนในช่วงเวลาต่างๆ การมีข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนในช่วงเวลาต่างๆ สามารถศึกษาการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายของรัฐบาลและการเมืองได้

ความเห็นของประชาชนที่ต่างกันในแต่ละประเทศ อาจเนื่องมาจากความแตกต่างด้านการเมือง วัฒนธรรม ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจ Inglehart (อ้างใน Borre และ Scarbrough, 1998: 18) เห็นว่า แนวโน้มที่ประชาชนในสังคมที่มีเศรษฐกิจก้าวหน้าจะต่อต้านการขยายสวัสดิการ หรือลดการไม่เท่าเทียมกันด้านรายได้ และต่อต้านการจัดการของรัฐในเรื่องทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม (Inglehart, 1990: 256) ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ (Public choice theory) อาจใช้ได้กับเรื่องนี้ ประชาชนที่มีรายได้เหนือระดับปกติจะมีการตอบสนองทางลบต่อการขยายสวัสดิการ เพราะมูลค่าของสินค้าสาธารณะเหล่านี้ ในเรื่องของภาษีและผลประโยชน์ที่จะได้รับ แต่ตรงกันข้ามในประเทศด้อยพัฒนามีการกระจายรายได้ที่ไม่เท่าเทียม และประชาชนที่มีรายได้สูงเป็นกลุ่มน้อยซึ่งมีอิทธิพลมากต่อการขยายสวัสดิการและลดความแตกต่างด้านรายได้ ในประเทศที่มีเศรษฐกิจดีประชาชนที่มีรายได้มากจะเป็นกลุ่มใหญ่ ดังนั้น การคัดค้านในการขยายสวัสดิการจึงมีมากแต่ไม่ได้หมายถึงว่าประชาชนไม่ต้องการมีสวัสดิการ จริงๆ แล้วมันเป็นเรื่องที่รัฐบาลต้องศึกษาอย่างมากในศตวรรษที่ 1980

ปัจจัยทางเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งสำคัญในแต่ละประเทศ ความต้องการด้านนโยบายต่างๆ ของรัฐขึ้นกับปัจจัยหลายๆ ประการ เช่น ความต้องการป้องกันอาชญากรรมจะมีมากในกลุ่มผู้จะตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรม ได้แก่ ผู้หญิงและคนสูงอายุ ความเชื่อเหล่านี้จะอธิบายคุณค่าและบรรทัดฐานของสังคมนั้น ประชาชนผู้สูงอายุมักจะคาดหวังกับกฎหมายดั้งเดิมและด้านอื่นๆ เช่นเดียวกับกลุ่มชนชั้นกลางที่ต้องการสวัสดิการ ขณะที่กลุ่มเยาวชนสนใจเรื่องนโยบายใหม่ๆ เช่น ความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ความเท่าเทียมทางเพศ และการวิจัยทางเทคโนโลยี แต่ไม่มีกลุ่มใดที่มีความเห็นต่างกันในเรื่องการใช้จ่ายด้านการทหาร เป็นต้น (Borre และ Scarbrough, 1998: 19)

ดังนั้น จากการสำรวจวรรณกรรมข้างต้น ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อการทำงานของภาครัฐ จากการสำรวจความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ ตามที่มีการศึกษา อาทิ ศึกษาความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลโดยภาพรวม ซึ่งคาดว่าจะเกิดจากความพอใจ ในนโยบายด้านต่างๆ และการมีข้อมูลเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล โดยวัดจากความรู้ความเข้าใจ นอกจากนี้ยังศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพอใจต่อนโยบายด้านต่างๆ โดยคาดว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม น่าจะมีผลต่อความพอใจในนโยบายของรัฐ ดังที่ค้นพบกันในหลายๆ ประเทศ

3

ระเบียบวิธีวิจัย

3.1 วิธีวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Study) โดยใช้การวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) เพื่อค้นหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่กำหนดขึ้น ซึ่งกระทำได้โดยการระบุปัญหาสำหรับการวิจัย การกำหนดวัตถุประสงค์ และการตั้งสมมติฐานเพื่อการทดสอบ ดังได้กล่าวรายละเอียดไว้แล้วในบทที่ 1 และบทที่ 2 สำหรับในบทที่ 3 นี้จะเป็นการกล่าวถึงรายละเอียดของกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำการวิจัย ประกอบด้วยการกำหนดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง และการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำไปสู่การตอบสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้

3.2 ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายสำหรับการวิจัยนี้ ได้แก่ ประชาชนชาวไทยผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง (ผู้มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) โดยใช้แบบแผนการสุ่มตัวอย่างที่มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. สุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นโดยใช้ข้อมูลเขตการเลือกตั้งโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) จากเขตเลือกตั้งทั้งหมด 400 เขต เพื่อให้ได้เขตเลือกตั้งสำหรับลงเก็บข้อมูล 50 เขต
2. ในแต่ละเขตเลือกตั้งประกอบไปด้วยหน่วยเลือกตั้งจำนวนแตกต่างกัน นำรายชื่อหน่วยเลือกตั้งทั้งหมดจัดเป็นบัญชีสำหรับการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเดียวกับการสุ่มเขตเลือกตั้ง เพื่อให้ได้หน่วยเลือกตั้งสำหรับการเก็บข้อมูลจำนวน 100 หน่วยเลือกตั้ง
3. ในแต่ละหน่วยเลือกตั้งที่สุ่มได้ประกอบไปด้วยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนแตกต่างกัน นำรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดจัดทำเป็นบัญชีสำหรับการสุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเดียวกันกับการสุ่มเขตเลือกตั้ง และการสุ่มหน่วยเลือกตั้ง เพื่อให้ได้ประชากรตัวอย่างซึ่งจะเป็นผู้ตอบคำถาม 2,000 ราย

กระบวนการนี้ทำให้สามารถทำการสุ่มตัวอย่างความน่าจะเป็นของผู้มีสิทธิเลือกตั้งชาวไทยได้อย่างแท้จริง ซึ่งเคยใช้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระดับความเป็นประชาธิปไตยของสถาบันพระปกเกล้ามาแล้วครั้งหนึ่ง และได้รับผลจากการศึกษาวิจัยที่น่าเชื่อถือ โดยที่กลุ่มตัวอย่างสามารถเป็นตัวแทนของผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั่วประเทศได้อย่างแท้จริง

ภายหลังจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มทำให้ได้หน่วยเลือกตั้งเป็นพื้นที่สำหรับเก็บข้อมูลกระจายไปในพื้นที่ 42 จังหวัดในทุกภาคของประเทศ ดังตารางต่อไปนี้

ภาค	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง & ตะวันออก	ภาคใต้	กรุงเทพฯ	รวม
จังหวัด (จำนวน)	7	12	16	6	1	42
จำนวน	358	565	719	224	134	2,000
สัดส่วน	0.18	0.28	0.36	0.11	0.07	1.00

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบวัด ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็นสอง (โปรดดูตัวอย่างแบบสอบถามในภาคผนวก ก) คือ

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ ประกอบด้วยคำถามซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายปิด (Close-ended) เพื่อใช้เป็นมาตรวัดตัวแปรที่ใช้เป็นตัวแปรอิสระ (Independent Variable) และบางตัวอาจใช้เป็นตัวแปรควบคุม (Independent Variable) ด้วย ตัวแปรดังกล่าวได้แก่

- ตัวแปรจังหวัดและอำเภอที่อาศัยอยู่ (คำถามข้อ 1.1)
- ตัวแปรเพศ (คำถามข้อ 1.2)
- ตัวแปรอายุ (คำถามข้อ 1.3)
- ตัวแปรสถานภาพสมรส (คำถามข้อ 1.4)
- ตัวแปรอาชีพ (คำถามข้อ 1.5)
- ตัวแปรรายได้ (คำถามข้อ 1.6)
- ตัวแปรการศึกษา (คำถามข้อ 1.7)
- ตัวแปรการนับถือศาสนา (คำถามข้อ 1.8)
- ตัวแปรภาษาที่ใช้ในครอบครัว (คำถามข้อ 1.9)
- ตัวแปรเขตที่อยู่อาศัย (คำถามข้อ 1.10)

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามการเปิดรับสื่อทางการเมือง (คำถามข้อ 2.1 - 2.4) ประกอบด้วยคำถามทั้งแบบปลายปิดและปลายเปิด (Close and Open-ended) เพื่อทราบถึงการเปิดรับฟังข้อมูลข่าวสารทางการเมืองของประชาชนว่ามีการเปิดรับจากแหล่งใดบ้าง (หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์) ในระดับใด

(ทุกวัน สัปดาห์ละ 2-3 วัน สัปดาห์ละครั้ง แทบจะไม่ได้ติดตามเลย) และจากแหล่งข่าวสารใดมากที่สุด (หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ พุดคุยกับบุคคลอื่น หอกระจายข่าว อื่นๆ)

ส่วนที่ 3 แบ่งคำถามเป็นสองส่วน คือ ส่วนแรก แบบวัดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ลักษณะของแบบวัดเป็นชนิด 4 ตัวเลือก (บ่อยมาก ค่อนข้างบ่อย นานๆ ครั้ง ไม่เคยเลย) จำนวน 10 ข้อ และชนิด 2 ตัวเลือก จำนวน 4 ข้อ รวม 14 ข้อ โดยใช้คำถามที่ถามถึงความรู้สึกของการมีส่วนร่วมในการกระทำกิจกรรมต่างๆ อ้างอิงกับลำดับขั้นของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในบริบทสากลซึ่งถวิสวดี (2543) พัฒนาจาก Milbrath (1965) และ Roth และ Wilson (1980) ตามลำดับ (รายละเอียดตัวชี้วัดในบทที่ 2) ดังนี้

(ก) ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับต่ำ

1. คุยเรื่องการเมืองกับคนในครอบครัว หรือกับเพื่อน (คำถามข้อ 3A.1)
2. ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่น (คำถามข้อ 3A.8)
3. ไปเลือกตั้ง ส.ว. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543 (คำถามข้อ 3B.1)
4. ไปเลือกตั้ง ส.ส. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 (คำถามข้อ 3B.2)
5. พุดชักชวนผู้อื่น ให้ไปลงคะแนนให้ผู้สมัครหรือให้เห็นด้วยกับนโยบายของนักการเมือง หรือพรรคการเมืองที่ท่านชื่นชอบ (คำถามข้อ 3A.9)
6. ใส่หมวก หรือสวมเสื้อ หรือติดสติ๊กเกอร์เพื่อร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง ในระหว่างมีการเลือกตั้ง (คำถามข้อ 3A.7)

(ข) ความสนใจและการมีส่วนร่วมระดับปานกลาง

1. มีการติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทางการเมือง (คำถามข้อ 3A.5)
2. เคยบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนพรรคการเมืองหรือเพื่อช่วยผู้สมัครทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติใช้หาเสียง (คำถามข้อ 3A.10)
3. ร่วมชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง (คำถามข้อ 3A.4)
4. เข้าร่วมในเวทีสาธารณะหรือประชาพิจารณ์ที่มีการจัดขึ้นในท้องถิ่น (คำถามข้อ 3A.3)
5. มีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม (คำถามข้อ 3A.2)
6. ช่วยผู้สมัครบางคนหาเสียง (คำถามข้อ 3A.6)
7. ให้การสนับสนุนพรรคการเมือง (คำถามข้อ 3A.11)
8. เป็นสมาชิกพรรคการเมือง (คำถามข้อ 3A.12)

ส่วนที่สอง แบบสอบถามการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ประกอบด้วยคำถามแบบปลายปิดชนิดหลายตัวเลือกรวม 9 ข้อ ทั้งนี้ แม้วานักวิชาการในประเทศตะวันตกจะจัดลำดับการมีส่วนร่วมโดยการใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งของประชาชนว่าเป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่ำเท่านั้น แต่การมีส่วนร่วมในการ

เลือกตั้งนับเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญของประชาชนทั่วไป และยังเป็นกติกาหลักที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยด้วย ดังนั้น จึงได้มีคำถามซึ่งเป็นการถามเกี่ยวกับการไปใช้สิทธิ การได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้ง ปัจจัยที่ทำให้ตัดสินใจไปลงคะแนน รวมทั้งปัจจัยที่ใช้ตัดสินใจเลือกผู้สมัครด้วย ดังนี้

- การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่ผ่านมา
 - การเลือกตั้ง ส.ว. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543 (คำถามข้อ 3B.1)
 - การเลือกตั้ง ส.ส. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544 (คำถามข้อ 3B.2)
- การใช้สิทธิเลือกตั้ง กรณีมีการเลือกตั้งใหม่หลายรอบ
 - การเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว. ใหม่ ในเขตเลือกตั้ง (คำถามข้อ 3B.3)
 - การไปใช้สิทธิเลือกตั้งในกรณีที่มีการเลือกตั้งใหม่ (คำถามข้อ 3B.4)
- ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งจากสื่อที่ได้รับมากที่สุด (คำถามข้อ 3C)
- ปัจจัยหลักที่ทำให้ไปลงคะแนน (คำถามข้อ 3D)
- ปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาเลือกผู้สมัคร (คำถามข้อ 3E)
- ความตั้งใจที่จะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. หรือ ส.ว. ครั้งต่อไป (คำถามข้อ 3F)
- ความรู้สึกอยากตรวจสอบติดตามการทำงานของ ส.ว./ส.ส. หรือรัฐบาล ภายหลังการเลือกตั้ง (คำถามข้อ 3G)

ส่วนที่ 4 แบบวัดโลกทัศน์และความเห็นทางการเมือง ซึ่งจะมีทั้งข้อความ “เชิงบวก” หรือข้อความที่แสดงการสนับสนุนระบบการเมืองการปกครอง และสะท้อนโลกทัศน์แบบประชาธิปไตย และข้อความ “เชิงลบ” หรือข้อความที่แสดงการต่อต้านระบบการเมืองการปกครอง และสะท้อนโลกทัศน์แบบประเพณีนิยม/อำนาจนิยม โดยมีคำตอบให้เลือกตอบ 4 ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด ค่อนข้างเห็นด้วย ไม่ค่อยเห็นด้วย และไม่เห็นด้วยเลย รวมทั้งสิ้น 24 ข้อ ดังต่อไปนี้

- การสนับสนุนต่อระบบการเมือง 2 ข้อ
 - การยอมรับในระบบการปกครองปัจจุบันของประเทศ (คำถามข้อ 4A.1)
 - การยอมรับในระบบการเลือกตั้งตัวแทน (คำถามข้อ 4A.2)
- ประสิทธิภาพทางการเมือง 4 ข้อ
 - ความเข้าใจต่อระบบการเมืองที่ซับซ้อน (คำถามข้อ 4B.1)
 - การยอมรับอำนาจการบริหารโดยคณะบุคคล (คำถามข้อ 4B.2)
 - ความเชื่อมั่นในอิทธิพลต่อการทำงานของรัฐบาล (คำถามข้อ 4B.3)
 - ความเชื่อมั่นในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง (คำถามข้อ 4B.4)

- วัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยม 3 ข้อ
 - การยอมรับอำนาจของผู้นำ (คำถามข้อ 4C.1)
 - การเปิดรับการแก้ปัญหาโดยทหาร (คำถามข้อ 4C.2)
 - การยอมรับฟังเสียงข้างน้อย (คำถามข้อ 4C.3)
 - คำนิยมแบบประเพณีนิยม 1 ข้อ
 - การยอมรับฐานะทางสังคม (คำถามข้อ 4D.1)
- การแบ่งแยกทางความคิด 3 ข้อ
 - การอ้างความเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจของรัฐ (คำถามข้อ 4E.1)
 - อำนาจของรัฐในการตัดสินใจเรื่องของท้องถิ่น (คำถามข้อ 4E.2)
 - การรักษาวัฒนธรรมของชาติ (คำถามข้อ 4E.3)
- ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา 6 ข้อ
 - ความเชื่อมั่นในเสียงของฝ่ายค้านในสภา (คำถามข้อ 4F.1)
 - การยอมรับรูปแบบการชุมนุมประท้วงของประชาชน (คำถามข้อ 4F.2)
 - การยอมรับการออกกฎหมายโดยสภาผู้แทนราษฎร (คำถามข้อ 4F.3)
 - ความเชื่อมั่นในสิทธิที่จะแสดงความคิดเห็นต่อการทำหน้าที่ของศาล (คำถามข้อ 4F.4)
 - การยอมรับการอภิปรายแสดงความเห็นในสภาผู้แทนราษฎร (คำถามข้อ 4F.5)
 - ความเชื่อมั่นต่อการอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภา (คำถามข้อ 4F.6)
- การตรวจสอบทางการเมือง
 - ความต้องการระบบที่เปิดเผย โปร่งใส (คำถามข้อ 4G.1)
 - การตรวจสอบด้วยการทำประชาพิจารณ์ (คำถามข้อ 4G.2)
- ความเชื่อต่อวิถีทางประชาธิปไตย
 - การยอมรับในสิทธิที่เท่าเทียมกันทางเพศ (คำถามข้อ 4H.1)
 - ความเชื่อต่อวิถีทางประชาธิปไตยในการแก้ไขปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ (คำถามข้อ 4H.2)
 - ความยอมรับในความเท่าเทียมกันทางการเมือง โดยไม่ขึ้นกับระดับการศึกษา (คำถามข้อ 4H.3)

นอกจากนี้ คำถามในช่วงท้ายของส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามที่เน้นเฉพาะโลกทัศน์ และความคิดเห็นต่อนักการเมือง เพื่ออธิบาย “นักการเมืองที่ดีในความเห็นของคนไทย” ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด 1 ข้อ และคำถามแบบ 5 ตัวเลือกอีก 3 ข้อ รวมทั้งสิ้น 4 ข้อ ในประเด็นดังนี้

- ความหมายของนักการเมืองที่ดี (คำถามข้อ 4I.1)
- ความสัมพันธ์กับนักการเมือง

- เชิญนักการเมืองมาร่วมงานประเพณี (คำถามข้อ 4I.2)
- ขอรับบริจาคจากนักการเมือง (คำถามข้อ 4I.3)
- ขอรับความช่วยเหลือจากนักการเมือง (คำถามข้อ 4I.4)

ส่วนที่ 5 ประกอบด้วยแบบวัดระดับการรับรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ ชนิด 2 ตัวเลือก (ทราบ/ไม่ทราบ) เพื่อทดสอบระดับความรู้พื้นฐานของประชาชน ที่มีต่อรัฐธรรมนูญ จำนวน 10 ข้อ และแบบสอบถามการมีส่วนร่วมหรือมีผู้เกี่ยวข้องได้รับหรือได้ใช้สิทธิเสรีภาพและหน้าที่ดังกล่าว (เคยใช้/ไม่เคยใช้) จำนวน 10 ข้อ รวมทั้งระดับความพอใจจากการได้รับหรือได้ใช้สิทธินั้นๆ (พอใจ/ไม่พอใจ) จำนวน 7 ข้อ รวม 27 ข้อ ในประเด็นตามรัฐธรรมนูญดังนี้

- สิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี (คำถามข้อ 5A.1-5A.2)
- สิทธิเสมอกันในการรับบริการทางสาธารณสุขที่ได้มาตรฐาน (คำถามข้อ 5B.1-5B.2)
- สิทธิของผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลจากสถานบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย (คำถามข้อ 5C.1-5C.3)
- สิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการบำรุงรักษา และการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ (คำถามข้อ 5D.1-5D.3)
- เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธ (คำถามข้อ 5E.1-5E.3)
- สิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และนโยบายแห่งรัฐ (คำถามข้อ 5F.1-5F.3)
- สิทธิเข้าชื่อเพื่อถอดถอนบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งสำคัญๆ หากมีพฤติการณ์ส่อทุจริต หรือ ร่ำรวยผิดปกติ (คำถามข้อ 5G.1-5G.3)
- สิทธิเข้าชื่อเพื่อเสนอกฎหมายท้องถิ่น (คำถามข้อ 5H.1-5H.2)
- สิทธิเข้าชื่อเพื่อถอดถอนผู้บริหารหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น (คำถามข้อ 5I.1-5I.2)
- สิทธิได้รับทราบข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยราชการ (คำถามข้อ 5J.1-5J.3)

ส่วนที่ 6 แบ่งเป็นสามส่วน คือ ส่วนแรก แบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา ประกอบด้วยคำถาม ชนิด 2 ตัวเลือก (ใช่/ไม่ใช่) จำนวน 7 ข้อ ในประเด็นคำถามดังนี้

- โครงสร้างของรัฐสภาไทย 2 ข้อ (คำถามข้อ 6A.1-6A.2)
- บทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาไทย 5 ข้อ (คำถามข้อ 6A.3-6A.7)

ส่วนที่สอง แบ่งการวัดเป็นสองรูปแบบ คือ

(1) แบบวัดการรับรู้ โดยการถามถึงการรู้จักบุคคลตำแหน่งสำคัญที่ทำหน้าที่ในระบบรัฐสภา ได้แก่

- ประธานรัฐสภา (คำถามข้อ 6B1.1)
- ประธานวุฒิสภา (คำถามข้อ 6B2.1)
- ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร (คำถามข้อ 6B3.1)
- สมาชิกวุฒิสภาในจังหวัดของผู้ตอบ (คำถามข้อ 6B4.1)
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดของผู้ตอบ (คำถามข้อ 6B4.2)

(2) **แบบวัดระดับความพึงพอใจ** ตอบบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐสภาโดยรวม ประกอบด้วย การวัดระดับความพึงพอใจต่อบุคคลตำแหน่งสำคัญ 4 ข้อ ต่อสภาผู้แทนราษฎร 11 ข้อ และต่อวุฒิสภา 8 ข้อ รวม 23 ข้อ คำถามที่ใช้เป็นคำถามชนิด 4 ตัวเลือกตามระดับความพอใจเรียงจากพอใจมาก ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ จนถึงไม่พอใจเลย ในประเด็นดังนี้

- ระดับความพึงพอใจต่อบุคคล
 - ประธานรัฐสภา (คำถามข้อ 6B1.2-6B1.3)
 - ประธานวุฒิสภา (คำถามข้อ 6B2.2)
 - ผู้นำฝ่ายค้าน (คำถามข้อ 6B3.2)
- ระดับความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร
 - การแสดงบทบาทผู้แทนของประชาชน (คำถามข้อ 6C.5-6C.6)
 - การแสดงบทบาทการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง (คำถามข้อ 6C.11)
 - การทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ (คำถามข้อ 6C.1-6C.4)
 - การทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน (คำถามข้อ 6C.7-6C.10)
- ระดับความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภา
 - การทำหน้าที่ทางนิติบัญญัติ (คำถามข้อ 6D.1-6D.2)
 - การทำหน้าที่ควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน (คำถามข้อ 6D.3-6D.5)
 - การทำหน้าที่ตรวจสอบ (คำถามข้อ 6D.6-6D.8)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามความต้องการที่มีต่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา ประกอบด้วยคำถามที่สะท้อนระดับการเห็นความสำคัญ แบ่งตัวเลือกเป็น 4 ระดับ คือ มีผลกระทบมาก มีผลกระทบบ้าง มีผลกระทบเล็กน้อย และไม่มีผลกระทบเลย และคำถามที่ต้องการทราบความคาดหวัง 2 แบบแยกเป็นคำถามปลายปิดชนิด 5 ตัวเลือก (ดีขึ้นมาก ค่อนข้างดีขึ้น เหมือนเดิม ค่อนข้างแย่ลง แย่ลงมาก) 2 ข้อ และชนิดปลายเปิดระบุได้ 3 คำตอบ 2 ข้อ ในประเด็น ดังต่อไปนี้

- ผลกระทบจากการทำงานของสมาชิกรัฐสภาต่อชีวิตประจำวัน (คำถามข้อ 6E)
- ความคาดหวังต่อการทำงานของสมาชิกรัฐสภา (คำถามข้อ 6F.1-6F.2)
- บทบาทของสมาชิกรัฐสภาที่ประชาชนต้องการ (คำถามข้อ 6F.3-6F.4)

ส่วนที่ 7 แบบวัดและแบบสอบถามเกี่ยวกับรัฐบาล แบ่งการถามเป็นสองส่วน ส่วนแรกเป็นแบบวัดระดับความรู้ความเข้าใจต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล ชนิดเลือกตอบ 2 ตัวเลือก 8 ข้อ และแบบวัดระดับความพอใจต่อนโยบายรัฐบาล 19 ข้อ โดยแบ่งระดับความพอใจเป็น 4 ระดับ คือ พอใจมาก ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ และไม่พอใจเลย ดังนี้

- ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล (คำถามข้อ 7A.1 - 7A.8)
- นโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน (คำถามข้อ 7B.1 - 7B.19)

ส่วนที่สอง แบบสอบถามความต้องการที่มีต่อการทำงานของรัฐบาล ประกอบด้วยคำถามที่สะท้อนระดับความสำคัญต่อประชาชน โดยการถามถึงผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน 1 ข้อ แบ่งตัวเลือกเป็น 4 ระดับ คือ มีผลกระทบมาก มีผลกระทบบ้าง มีผลกระทบเล็กน้อย และไม่มีผลกระทบเลย และการถามถึงความสนใจติดตามการทำงานของรัฐบาล 3 ข้อ และคำถามที่สะท้อนความพึงพอใจในการแก้ไขปัญหาอีก 1 ข้อ เป็นคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก (แก้ไขได้อย่างมาก แก้ไขได้บ้าง แก้ไขได้เพียงเล็กน้อย ไม่สามารถแก้ไขได้เลย) ในประเด็นดังนี้

- ผลกระทบจากการทำงานของรัฐบาลต่อชีวิตประจำวัน (คำถามข้อ 7B.20)
- การสนใจติดตามการทำงานของรัฐบาล (คำถามข้อ 7B.21 - 7B.22)
- ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของรัฐบาล (คำถามข้อ 7B.23)

ส่วนที่ 8 แบบสอบถามการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง ประกอบด้วยคำถามปลายปิดชนิด 3 ตัวเลือก ลักษณะคำถามเป็นการถามถึงความถี่ที่ประชาชนติดต่อกับบุคคลหรือองค์การทางการเมืองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ หรือแสดงออกอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยแบ่งความถี่ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ เคยมากกว่าหนึ่งครั้ง เคยเพียงครั้งเดียว และไม่เคยเลย รวม 12 ข้อ ดังนี้

- ติดต่อกับข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับปัญหา
- ติดต่อกับข้าราชการระดับสูง
- ติดต่อกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
- ติดต่อกับสมาชิกวุฒิสภา
- ติดต่อกับนักการเมืองระดับท้องถิ่น
- ติดต่อกับพรรคการเมือง
- ติดต่อกับองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ ศาลปกครอง ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ติดต่อกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) สมาคมหรือกลุ่มทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม
- ติดต่อกับผู้นำชุมชน
- ติดต่อกับสื่อมวลชน

- การเดินขบวน หรือการชุมนุมประท้วง
- วิธีการอื่นๆ

ส่วนที่ 9 แบ่งการพิจารณาเป็นสองรูปแบบ คือ

(1) **แบบสอบถามระดับความเชื่อมั่น** ต่อการทำงานขององค์กรใหม่ซึ่งเป็นผลจากรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เป็นลักษณะคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือกโดยแบ่งระดับความเชื่อมั่นเป็น 4 ระดับ ได้แก่ เชื่อมั่นมาก ค่อนข้างเชื่อมั่น ไม่ค่อยเชื่อมั่น ไม่เชื่อมั่นเลย และ

(2) **แบบวัดระดับความพึงพอใจ** ต่อการทำงานขององค์กรต่างๆ ดังกล่าวเท่าที่ผ่านมา โดยอาศัยคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก และแบ่งระดับความพอใจเป็น 4 ระดับ คือ พอใจมาก ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ และไม่พอใจเลย สำหรับองค์กรที่ยกขึ้นสอบถามนั้นมีดังนี้

- ศาลยุติธรรม (คำถามข้อ 9A)
- ศาลรัฐธรรมนูญ (คำถามข้อ 9B)
- ศาลปกครอง (คำถามข้อ 9C)
- ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (คำถามข้อ 9D)
- คณะกรรมการการเลือกตั้ง (คำถามข้อ 9E)
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คำถามข้อ 9F)
- คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (คำถามข้อ 9G)
- คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (คำถามข้อ 9H)
- สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (คำถามข้อ 9I)
- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (คำถามข้อ 9J)

ส่วนที่ 10 แบ่งการพิจารณาเป็นสองรูปแบบ คือ

(1) **แบบสอบถามระดับความเชื่อมั่น** ต่อสถาบันทางการเมือง เป็นลักษณะคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือกโดยแบ่งระดับความเชื่อมั่นเป็น 4 ระดับ ได้แก่ เชื่อมั่นมาก ค่อนข้างเชื่อมั่น ไม่ค่อยเชื่อมั่น ไม่เชื่อมั่นเลย และ

(2) **แบบวัดระดับความพึงพอใจ** ต่อการทำงานที่ผ่านมาของสถาบันดังกล่าวเท่าที่ผ่านมา โดยอาศัยคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก และแบ่งระดับความพอใจเป็น 4 ระดับ คือ พอใจมาก ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ และไม่พอใจเลย สำหรับสถาบันทางการเมืองสำคัญที่ตั้งเป็นคำถาม มีดังนี้

- รัฐบาล (คำถามข้อ 10A)
- นายกรัฐมนตรี (คำถามข้อ 10B)
- รัฐสภา (คำถามข้อ 10C)
- สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (คำถามข้อ 10D)

- สมาชิกวุฒิสภา (คำถามข้อ 10E)
- ฝ่ายค้าน (คำถามข้อ 10F)
- ข้าราชการ (คำถามข้อ 10G)
- ตำรวจ (คำถามข้อ 10H)
- ทหาร (คำถามข้อ 10I)
- พรรคการเมือง (คำถามข้อ 10J)
- หนังสือพิมพ์ (คำถามข้อ 10K)
- โทรทัศน์ (คำถามข้อ 10L)
- องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) (คำถามข้อ 10M)

ส่วนที่ 11 แบบสอบถามระดับความพอใจต่อการทำงานโดยภาพรวมของกระทรวง ประกอบด้วยคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือกแบ่งระดับความพอใจเป็น 4 ระดับ คือ พอใจมาก ค่อนข้างพอใจ ไม่ค่อยพอใจ และไม่พอใจเลย ต่อหน่วยงานระดับกระทรวงตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 รวม 14 หน่วยงาน กล่าวคือ

- กระทรวงมหาดไทย (คำถามข้อ 11.1)
- กระทรวงกลาโหม (คำถามข้อ 11.2)
- กระทรวงยุติธรรม (คำถามข้อ 11.3)
- กระทรวงการต่างประเทศ (คำถามข้อ 11.4)
- กระทรวงคมนาคม (คำถามข้อ 11.5)
- กระทรวงพาณิชย์ (คำถามข้อ 11.6)
- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (คำถามข้อ 11.7)
- กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม (คำถามข้อ 11.8)
- กระทรวงศึกษาธิการ (คำถามข้อ 11.9)
- กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (คำถามข้อ 11.10)
- กระทรวงสาธารณสุข (คำถามข้อ 11.11)
- กระทรวงอุตสาหกรรม (คำถามข้อ 11.12)
- สำนักนายกรัฐมนตรี (คำถามข้อ 11.13)
- ทบวงมหาวิทยาลัย (คำถามข้อ 11.14)

ส่วนที่ 12 แบบสอบถามเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน ประกอบด้วยคำถามเพื่อทราบความคิดเห็นเกี่ยวกับการคอร์รัปชัน 7 ข้อ และคำถามเพื่อทราบประสบการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน 1 ข้อ โดยในการสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการคอร์รัปชันจะถามในสองประเด็นสำคัญ กล่าวคือ ประเด็นแรก ความคิดเห็นต่อพฤติกรรมต่างๆ ได้แก่

- การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับใดก็ตามให้ญาติหรือเพื่อนเข้าทำสัญญาสัมปทานหรือรับเหมากับรัฐ (คำถามข้อ 12A.1)
- การให้เงินหรือของขวัญแก่ชาวบ้านในระหว่างการเลือกตั้ง (คำถามข้อ 12A.2)
- การให้เงินบริจาคแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในโอกาสสำคัญ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเกิด หรือกิจกรรมอื่นๆ (คำถามข้อ 12A.3)
- การให้ของขวัญหรือทำสิ่งอื่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจพอใจ (คำถามข้อ 12A.4)

โดยใช้คำถามปลายปิดชนิด 3 ตัวเลือกเพื่อถามว่าพฤติกรรมที่ยกเป็นคำถามนี้เป็น (1) แคของขวัญ (2) เป็นการติดสินบน (3) เป็นการคอร์รัปชัน

นอกจากความคิดเห็นต่อพฤติกรรมต่างๆ ดังกล่าว ผู้วิจัยยังได้ตั้งคำถามเพื่อทราบความคิดเห็นต่อความจำเป็นของการคอร์รัปชันในรัฐบาลเพื่อให้การดำเนินงานบางอย่างสำเร็จลุล่วงไปได้อีกข้อหนึ่ง (คำถามข้อ 12A.5) เป็นคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างมาก

ประเด็นที่สอง ความคิดเห็นต่อการคอร์รัปชันและการรับสินบนในประเทศไทย ประกอบด้วยคำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก ตามระดับความคิดเห็นต่อการเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันในระดับท้องถิ่น (คำถามข้อ 12B.1) และการคอร์รัปชันในระดับชาติ (คำถามข้อ 12B.2) รวม 2 ข้อ ว่าผู้ตอบคำถามเห็นว่า (1) แทบไม่มีใครเกี่ยวข้อง (2) เจ้าหน้าที่บางคนคอร์รัปชัน (3) เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่คอร์รัปชัน หรือ (4) คอร์รัปชันเกือบทุกคน

คำถามสุดท้ายของส่วนที่ 12 เป็นการสอบถามถึงประสบการณ์ของประชาชนที่มีส่วนรับทราบหรือพบเห็นเกี่ยวกับการคอร์รัปชันหรือการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐ โดยใช้คำถามปลายปิดชนิด 4 ตัวเลือก คือ (1) เคยพบเห็นด้วยตนเอง (2) สมาชิกในครอบครัวหรือเพื่อนเคยพบเห็น เล่าให้ฟัง (3) เคยได้ฟังจากคนอื่น (4) รู้จากสื่อมวลชน

3.4 การสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามซึ่งเลือกใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามนั้น ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการสำรวจวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องจากหนังสือ ผลงานวิจัย และเอกสารต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาประมวลรวมกันสร้างเป็นแบบสอบถามที่มีเนื้อหาครอบคลุมทุกประเด็นที่ต้องการทดสอบ
2. สร้างแบบสอบถามตามรูปแบบและเนื้อหาที่ได้ทำการศึกษาไว้ พร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาเบื้องต้นโดยคณะผู้วิจัย

3. ตรวจสอบความถูกต้องของภาษา ความเที่ยงตรงและความครอบคลุมของเนื้อหา โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ร่วมประชุมเพื่อให้ข้อเสนอแนะร่างแบบสอบถาม

4. ดำเนินการปรับแก้แบบสอบถามตามความเห็นของที่ประชุมผู้ทรงคุณวุฒิ และส่งร่างที่ปรับแก้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิอ่านตรวจทานและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมก่อนนำไปทดสอบ

3.5 การทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.5.1 การทดสอบแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทำการทดสอบ (Pre-test) โดยการลงไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลแบบสอบถามจำนวน 100 ชุด ในพื้นที่ 2 จังหวัด คือ จังหวัดสระบุรี และนครราชสีมา โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจริงมากที่สุด กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการทดสอบนั้น ต้องเป็นผู้มีสิทธิ์ออกเสียงเลือกตั้ง (อายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป) และพยายามกระจายการทดสอบให้ครอบคลุมตัวอย่างที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจสังคมต่างๆ กัน

วัตถุประสงค์สำคัญของการทดสอบแบบสอบถามเช่นนี้คือการทดสอบด้านความเป็นปรนัย (Objective) ของแบบสอบถาม ได้แก่ การทดสอบความชัดเจนของข้อคำถามต่างๆ และความเข้าใจที่ตรงกันของผู้วิจัยและผู้ตอบคำถามแต่ละข้อ รวมทั้งจะเป็นการเพิ่มความสมบูรณ์ให้แก่แบบสอบถามอีกทางหนึ่ง จากข้อเสนอแนะหรือการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมในคำถามปลายเปิดของผู้ตอบอันจะเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงแบบสอบถามที่จะใช้สำหรับการเก็บข้อมูลจริงต่อไป

3.5.2 การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามจากการทดสอบเก็บข้อมูลมาทดลองประมวลผล และทดสอบด้วยวิธีการทางสถิติ โดยการหาค่าความน่าเชื่อถือ (Reliability) ของแบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา แบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล และแบบวัดความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา แบบวัดความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ข้อคำถามของแบบวัดที่อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้และสามารถนำไปใช้ศึกษาได้ ควรมีค่าความเชื่อมั่น (Alpha) ตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป (Fraenkel R. Jack & Wallen E. Norman, 1993: 149) ซึ่งเมื่อทดลองใช้แบบวัดดังที่กล่าวมา พบว่า

แบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7531

แบบวัดความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.8191

แบบวัดความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภา มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7655

แบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.7767

แบบวัดความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบันมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.9714

ซึ่งทั้งหมดอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้ได้ (รายละเอียดในภาคผนวก ค) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ตัดคำถามบางข้อออก โดยพิจารณาจากค่าความเชื่อมั่นเมื่อตัดตัวแปรนั้นออกจากการคำนวณ (Alpha if Item Deleted) เพื่อให้ค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดสูงขึ้น

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

ขั้นตอนการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่ได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างเป็นระบบไว้แล้ว มีขั้นตอนดังนี้

1. คัดเลือกนักวิจัยซึ่งมีความคุ้นเคยในเรื่องพื้นที่เป็นอย่างดีเป็นนักวิจัยหลักในภาคสนาม
 2. นักวิจัยภาคสนามดำเนินการคัดเลือกพนักงานสัมภาษณ์ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งในด้านระดับการศึกษา บุคลิกภาพ ความเข้าใจในสภาพแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม และจะต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์และรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ นอกจากนี้ ในบางพื้นที่พนักงานสัมภาษณ์จะต้องสามารถพูดภาษาท้องถิ่นเพื่อสื่อสารกับผู้ตอบคำถามได้ดีอีกด้วย
 3. มีการประชุมร่วมกันเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับระเบียบวิธีการวิจัย ตั้งแต่ประชากรและการสุ่มตัวอย่าง แบบสอบถามและการปรับปรุงแบบสอบถาม รวมทั้งการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม
 4. จัดทำหนังสือจากสถาบันพระปกเกล้าถึงผู้นำชุมชนประจำพื้นที่ ขอความร่วมมือในการลงพื้นที่สัมภาษณ์ประชาชนเพื่อเก็บข้อมูล ให้แก่นักวิจัยภาคสนามเพื่อใช้แนะนำตัวและประสานงานในการลงเก็บข้อมูล
 5. นักวิจัยภาคสนามและพนักงานสัมภาษณ์ ทำการเก็บข้อมูลภาคสนามระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม พ.ศ. 2545 (รายละเอียดวันเวลาที่ลงเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ในภาคผนวก ข) โดยก่อนทำการเก็บข้อมูลในแต่ละพื้นที่ นักวิจัยภาคสนามจะประสานงานกับเจ้าหน้าที่ผู้ดูแลประจำพื้นที่นั้นๆ เช่น นายอำเภอ ปลัดอำเภอ ปลัดเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฯลฯ เพื่อขอให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการติดตามหากลุ่มตัวอย่างตามบัญชีรายชื่อ
 6. ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง พนักงานสัมภาษณ์จะแนะนำตัวและชี้แจงเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยให้กลุ่มตัวอย่างทราบ เพื่อทำความเข้าใจและขอความร่วมมือก่อนเริ่มสัมภาษณ์ทุกครั้ง
 7. นักวิจัยภาคสนามทำการตรวจสอบความครบถ้วนของการเก็บข้อมูล และนำส่งแบบสอบถามทั้งหมดเพื่อทำการประมวลผลข้อมูลต่อไป
- ด้วยวิธีการดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลภาคสนามได้แบบสอบถามจำนวน 2,000 ชุด ครบถ้วนตามกลุ่มเป้าหมายที่ได้วางไว้

3.7 การวิเคราะห์ตัวแปร

การศึกษาตัวแปรข้างต้นจะทำให้เข้าใจถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน และความพึงพอใจต่อการทำงานของสถาบันทางการเมืองต่างๆ ของประชาชน โดยทั้งหมดจะนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตาราง (Contingency Analysis) ทั้งในลักษณะที่เป็นตัวแปรเดี่ยว และในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การศึกษาในรูปแบบตารางตัวแปรเดี่ยว เพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐานซึ่งเป็นลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมประชากรโดยทั่วไป ระดับการเปิดรับสื่อของประชาชน ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโลกทัศน์ และความเห็นทางการเมือง ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ความรู้ความเข้าใจและความพึงพอใจต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของรัฐบาล รัฐสภา องค์การอิสระ และสถาบันทางการเมืองที่สำคัญอื่นๆ การติดต่อกับเจ้าหน้าที่และนักการเมืองเมื่อเกิดปัญหา ความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงต่างๆ ในภาพรวม และทัศนคติ ตลอดจนประสบการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ลักษณะทางเศรษฐกิจสังคมประชากรกับตัวแปรอื่น เพื่อตอบสนองมาตรฐานการวิจัยอย่างน้อยสามประการ กล่าวคือ

ประการแรก เพื่ออธิบายว่าระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างไร และมีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ประการที่สอง เพื่ออธิบายว่าระดับความรู้ความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อบทบาทและอำนาจหน้าที่ของสถาบันทางการเมืองเป็นอย่างไร ประชาชนมีความพึงพอใจในการทำงานขององค์กรต่างๆ ในระดับใด และประชาชนให้ความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมืองต่างๆ หรือไม่ อย่างไร

ประการสุดท้าย เพื่อเป็นการมุ่งติดตามผลจากการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ จากการวิเคราะห์ประเด็นต่างๆ ตั้งแต่ระดับการมีส่วนร่วม ความรู้ความเข้าใจ ความพึงพอใจ และความเชื่อมั่นของประชาชนว่า รัฐธรรมนูญปัจจุบันสามารถบรรลุผลตามเจตนารมณ์หรือไม่ อย่างไร

4

ผลการศึกษาวิจัย

ในบทที่ 4 นี้จะเป็นการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยที่ได้รับจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง 2,000 คน ทั่วประเทศ ตามวิธีการสุ่มตัวอย่างและระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ผ่านมา โดยแบ่งการนำเสนอผลการวิเคราะห์โดยแบ่งเป็น 7 หัวข้อตามลำดับ ได้แก่ ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ การเปิดรับสื่อโลกทัศน์ และความเห็นทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองไทยในปัจจุบัน การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความเข้าใจต่อบทบาทการทำงานและความคิดเห็นต่อรัฐบาล และความคิดเห็นต่อองค์กรอิสระ จากนั้น ผู้วิจัยจะได้บูรณาการความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ประกอบด้วยปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ปัจจัยที่มีผลต่อความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ โดยเชื่อมโยงเข้ากับการบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ อันจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง การรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรอิสระในบทถัดไป

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ

การที่บุคคลมีลักษณะทางสังคมต่างกันทำให้เขามีประสบการณ์ที่แตกต่างกันซึ่งนำไปสู่ความแตกต่างกันเชิงพฤติกรรมและความคิดเห็นด้วย ในบางกรณีค่านิยมทางวัฒนธรรมในสังคมอาจเป็นตัวกำหนดบรรทัดฐานเฉพาะอย่าง ทำให้บุคคลที่มีลักษณะทางสังคมอย่างหนึ่งจะต้องมีความสนใจ หรือมีพฤติกรรมอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ลักษณะของตัวอย่างที่มีความใกล้เคียงกับลักษณะประชากรที่แท้จริงย่อมหมายถึงความเป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับ สำหรับตัวอย่างในการศึกษาคครั้งนี้เป็นชายร้อยละ 47.7 และเป็นหญิงร้อยละ 52.3 อัตราส่วนหญิงต่อชาย 100 คน เท่ากับ 107 ใกล้เคียงกับอัตราส่วนเพศของประชากรจากสำมะโนประชากร 2543 ซึ่งสัดส่วนหญิงต่อชาย เท่ากับ 109 ตัวอย่างร้อยละ 48.3 อายุระหว่าง 30-49 ปี และตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) ร้อยละ 19.2 ซึ่งสูงกว่าสัดส่วนของประชากรในปี 2543 เท่ากับร้อยละ 13.4 ดูตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ร้อยละของเพศและอายุ

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
เพศ	
ชาย	47.7
หญิง	52.3
รวม	100.0 (2,000)
อายุ	
ต่ำกว่า 29 ปี	8.1
30-39 ปี	23.4
40-49 ปี	24.9
50-59 ปี	19.6
60 ปีขึ้นไป	19.2
รวม	100.0 (2,000)

ตัวอย่างร้อยละ 86.9 สมรสแล้ว ร้อยละ 13.1 ยังไม่เคยสมรส และตัวอย่างเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ดูตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของสถานภาพสมรสและศาสนา

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
สถานภาพสมรส	
โสดไม่เคยแต่งงาน	13.1
แต่งงานแล้วอยู่ด้วยกัน	78.2
อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน	0.7
แต่งงานแล้วแยกกันอยู่	1.8
หย่า	1.2
หม้าย	5.2
รวม	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.2 ร้อยละของสถานภาพสมรสและศาสนา (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
ท่านนับถือศาสนา	
พุทธ	95.7
คริสต์โรมันคาทอลิก	0.4
คริสต์โปรเตสแตนต์	0.5
อิสลาม	3.5
รวม	100.0 (2000)

เกี่ยวกับอาชีพของตัวอย่างร้อยละ 52.5 ของตัวอย่างประกอบอาชีพเกษตรกรซึ่งใกล้เคียงกับตัวเลขประชากรในปี 2543 ร้อยละ 16.1 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป คนงาน มีเพียงร้อยละ 3.3 ที่ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ ตัวอย่างร้อยละ 69.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ประถมปลายหรือเทียบเท่า ซึ่งค่อนข้างมากกว่าตัวเลขสำมะโนประชากรปี 2543 ตัวอย่างจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 4.1 ซึ่งใกล้เคียงกับตัวเลขจากสำมะโนประชากรปี 2543 ซึ่งเท่ากับร้อยละ 5.6 ดูตารางที่ 4.3 และตารางที่ 4.4

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของอาชีพ

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
อาชีพ	
ไม่ระบุ	0.1
เกษตรกร	52.5
พนักงาน/ลูกจ้างบริษัทเอกชน	2.0
ทำงานองค์กรเอกชน (NGO)	0.1
ค้าขายเล็กน้อยๆ	9.3
นักเรียน นิสิต นักศึกษา	1.6
แม่บ้าน ข้าราชการบำนาญ	3.6
รับจ้างทั่วไป คนงาน	16.1
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	3.3
เจ้าของกิจการร้านค้า/ธุรกิจขนาดกลาง	1.9
ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่	0.2

ตารางที่ 4.3 ร้อยละของอาชีพ (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่ได้ทำงาน/ว่างงาน	7.5
รับจ้างเอางานมาทำที่บ้าน	0.5
อื่นๆ	1.7
รวม	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.4 ร้อยละของการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
การศึกษาสูงสุด	
ไม่เคยเรียนหนังสือ	4.2
ประถมต้น (ป.1-ป.4) หรือเทียบเท่า	51.7
ประถมปลาย (ป.6/ป.7) หรือเทียบเท่า	18.2
มัธยมต้น/เทียบเท่า	8.9
มัธยมปลาย/ปวช./เทียบเท่า	9.2
อนุปริญญา/ปวส./ปวท.หรือเทียบเท่า	3.2
ปริญญาตรี	3.8
ปริญญาโท	0.3
อื่นๆ	0.7
รวม	100.0 (2000)

ตัวอย่างร้อยละ 47.6 พูดภาษาไทยกลางและภาษาท้องถิ่นตามสัดส่วนของตัวอย่างที่เลือกมา ตัวอย่างร้อยละ 68.0 เป็นผู้ที่อาศัยในเขตชนบทหรือองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเท่ากับสัดส่วนของประชากรที่อาศัยตามสำมะโนประชากร 2543 ดูตารางที่ 4.5 และตารางที่ 4.6

ตารางที่ 4.5 ร้อยละของการพูดภาษา

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
ท่านพูดภาษาใดเมื่ออยู่บ้าน	
ภาษาไทยกลาง	47.6
ภาษาไทยล้านนา	11.1
ภาษาไทยอีสาน	25.7
ภาษาไทยใต้	11.3
ภาษาชาวเขา	0.6
อื่นๆ	3.9
รวม	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.6 ร้อยละของเขตบ้าน

ข้อมูลพื้นฐาน	ร้อยละ (จำนวน)
บ้านของท่านอยู่ในเขต	
เทศบาลนคร	0.6
เทศบาลเมือง	1.2
เทศบาลตำบล	23.8
องค์การบริหารส่วนตำบล	68.0
กรุงเทพมหานคร/พัทยา	6.6
รวม	100.0 (2000)

จากลักษณะของตัวอย่าง 2,000 ตัวอย่างนี้ ซึ่งเลือกมาเป็นตัวแทนของประชากรกว่า 40 ล้านคนทั่วประเทศ พอจะประเมินเบื้องต้นได้ใกล้เคียงมากกับลักษณะของประชากร โดยเฉพาะในเรื่องอัตราส่วนเพศ ศาสนา อาชีพ เขตที่อยู่อาศัย ที่ใกล้เคียงพอสมควรได้แก่เรื่องอายุ การศึกษา เพราะฉะนั้นจึงทำให้มั่นใจว่าลักษณะของตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปจะเป็นลักษณะของประชากรหรือเป็นตัวแทนของประชากรได้

4.2 การเปิดรับสื่อ

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา เทคโนโลยีการสื่อสารได้เจริญรุดหน้าไปอย่างมาก ทำให้ผู้คนสามารถรับข้อมูลข่าวสารได้รวดเร็ว และมีช่องทางเพิ่มมากขึ้น เมื่อถามถึงการติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อต่างๆ เป็นประจำหรือไม่ ก็ปรากฏเป็นที่ชัดเจนว่า โทรศัพท์เป็นสื่อที่สำคัญที่สุด นั่นคือ ร้อยละ 76.0 ตอบว่าติดตามจากโทรศัพท์ทุกวัน ร้อยละ 76.0 ดูตารางที่ 4.7

ตารางที่ 4.7 ร้อยละของการติดตามข่าวสารการเมืองจากสื่อ

N = 2,000

สื่อ	ทุกวัน	สัปดาห์ละ 2-3 วัน	สัปดาห์ ละครั้ง	แทบจะไม่ได้ ติดตามเลย	รวม
● หนังสือพิมพ์	12.8	13.1	11.8	62.3	100.0
● วิทยู	9.4	8.1	8.7	73.8	100.0
● โทรศัพท์	76.0	14.9	3.1	6.0	100.0

ในทำนองเดียวกันโทรศัพท์ก็เป็นแหล่งข่าวสารการเมืองที่สำคัญที่สุดแทบจะเป็นแหล่งเดียวเท่านั้น คือร้อยละ 93.6 ดูตารางที่ 4.8

ตารางที่ 4.8 ร้อยละของแหล่งการติดตามข่าวสารการเมือง

N = 2,000

ท่านติดตามข่าวสารการเมืองจากแหล่งใดมากที่สุด	ร้อยละ
● หนังสือพิมพ์	1.5
● วิทยู	1.9
● โทรศัพท์	93.6
● พูดคุยกับคนอื่น	1.8
● หอกระจายข่าว	0.8
● อื่นๆ	0.5
รวม	100.0

โทรทัศน์ยังเป็นสื่อที่สำคัญที่ตัวอย่างได้รับข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้ง รองลงมา ได้แก่ ป้ายประชาสัมพันธ์ ผู้นำท้องถิ่น การหาเสียง การแนะนำตัวและหวัคะแนนก็เป็นแหล่ง ที่มีบทบาทอยู่บ้าง คือมีผู้ตอบร้อยละ 18.7 ดูตารางที่ 4.9

ตารางที่ 4.9 ร้อยละของการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งจากสื่อ

ท่านได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากสื่อใดมากที่สุด	ร้อยละ (จำนวน)
หนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร	1.5
โทรทัศน์	32.4
กิจกรรมการหาเสียง/แนะนำตัว	12.3
วิทยุ	1.6
ป้ายประชาสัมพันธ์ของรัฐ	22.4
เจ้าหน้าที่ช่วยหาเสียง (หวัคะแนน)	6.2
ผู้นำท้องถิ่น	22.6
อื่นๆ	1.3
รวม	100.0 (2000)

4.3 โลกทัศน์ และความเห็นทางการเมือง

การศึกษาเกี่ยวกับโลกทัศน์และความเห็นพื้นฐานเกี่ยวกับการเมืองเป็นหัวข้อที่สำคัญมากต่อการทำความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรม และการแสดงทัศนะของบุคคลในประเด็นต่างๆ เนื่องจากโลกทัศน์ของแต่ละบุคคลไม่เพียงมีอิทธิพลต่อค่านิยมของบุคคลนั้นๆ แต่ยังเป็นสิ่งสะท้อนลักษณะเฉพาะของบุคคลซึ่งเป็นผลจากกระบวนการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันของบุคคลนั้น อันจะทำให้ผู้ศึกษาสามารถตั้งเป็นสมมติฐานเกี่ยวกับความคาดหวังต่ออนาคตของบุคคลดังกล่าว รวมถึงการใช้เป็นข้อมูลประกอบการวิเคราะห์หาสาเหตุของการกระทำที่แสดงออกว่าวางอยู่บนพื้นฐานทางความคิดแบบใด (Dahl, 1971) ตารางที่ 4.10 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สนับสนุนต่อระบบการปกครอง กล่าวคือ เกือบร้อยละ 90 เห็นว่าระบอบการปกครองของประเทศในปัจจุบันดีอยู่แล้ว และไว้วางใจคนให้มาเป็นรัฐบาลเพื่อทำในสิ่งที่ถูกต้อง

ตารางที่ 4.10 ร้อยละของความคิดเห็นต่อการสนับสนุนต่อระบบการเมือง

การสนับสนุนต่อระบบการเมือง	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
ระบอบการปกครองของประเทศเราในปัจจุบันเหมาะสมกับเรามากที่สุดแล้ว ถึงแม้ว่ามันจะมีความบกพร่องอยู่บ้างก็ตาม	35.4	52.6	10.5	1.6	100.0 (2000)
ท่านสามารถไว้วางใจคนมาเป็นรัฐบาลเพื่อให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง	34.7	49.8	13.0	2.5	100.0 (2000)

อย่างไรก็ตาม มากกว่าร้อยละ 80 ของผู้ตอบคำถามยังคงเห็นว่าการเมืองและการปกครองดูซับซ้อนมากจนประชาชนไม่เข้าใจ และที่น่าเป็นห่วงคือ ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่เห็นว่าประเทศปกครองด้วยคนส่วนน้อย กล่าวคือ ร้อยละ 80.4 เห็นว่าประเทศถูกบริหารโดยคณะบุคคลซึ่งประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำอะไรได้มาก และร้อยละ 74.7 เห็นว่าประเทศถูกบริหารโดยคณะบุคคลซึ่งประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำอะไรได้มาก มีเพียงพลังของประชาชนผ่านกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้นที่ประชาชนเห็นว่าจะสามารถทำให้ประเทศเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้นได้ (ตารางที่ 4.11)

ตารางที่ 4.11 ร้อยละของความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพทางการเมือง

ประสิทธิภาพทางการเมือง	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
การเมืองและการปกครองดูซับซ้อนมากจนประชาชนอย่างท่านไม่เข้าใจ	45.8	34.5	13.4	6.3	100.0 (2000)
ประเทศถูกบริหารโดยคณะบุคคลซึ่งประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำอะไรได้มาก	37.6	42.8	12.9	6.7	100.0 (2000)
ประชาชนธรรมดาอย่างเราไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อการทำงานของรัฐบาล	38.3	36.4	14.7	10.6	100.0 (2000)
ถ้าประชาชนอย่างท่านไปเลือกตั้งจะทำให้ประเทศเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น	61.8	30.7	5.0	2.5	100.0 (2000)

ยิ่งไปกว่านั้น ข้อมูลจากผู้ตอบคำถามยังสะท้อนว่าประชาชนมีวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม กล่าวคือ ร้อยละ 70 เห็นว่าผู้นำรัฐบาลเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ฉะนั้นเราควรทำตามการตัดสินใจของเขา ในขณะที่เดียวกัน มากกว่าครึ่งหนึ่งเห็นว่าเราไม่ควรทนฟังความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ และที่น่าสนใจอย่างยิ่งคือ มากกว่าร้อยละ 60 เห็นด้วยว่าถ้ามีการคอร์รัปชันมากในประเทศทหารควรเข้ามาควบคุมรัฐบาลเพื่อจัดการสิ่งที่ถูกต้อง (ตารางที่ 4.12)

ตารางที่ 4.12 ร้อยละของความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม

ประสิทธิภาพทางการเมือง	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
ผู้นำรัฐบาลเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ฉะนั้นเราควรทำตามการตัดสินใจของเขา	29.6	40.4	22.3	7.7	100.0 (2000)
ถ้ามีการคอร์รัปชันมากในประเทศทหารควรเข้ามาควบคุมรัฐบาลเพื่อจัดการสิ่งที่ถูกต้อง	31.4	30.2	15.3	23.1	100.0 (2000)
เราไม่ควรทนฟังความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่	18.6	35.0	24.4	22.0	100.0 (2000)

แต่ก็น่าสนใจอยู่บ้างว่าผู้ตอบส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ตรงกันข้ามกับค่านิยมดั้งเดิม กล่าวคือผู้ตอบมากกว่าร้อยละ 80 ไม่เห็นด้วยหากคนที่มีฐานะทางสังคมดีกว่าจะได้รับการดูแลจากรัฐบาลมากกว่า (ตารางที่ 4.13)

ตารางที่ 4.13 ร้อยละของความคิดเห็นต่อ Tradition Value

ค่านิยมแบบดั้งเดิม	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
คนที่มีฐานะทางสังคมดีกว่าควรได้รับการดูแลจากรัฐบาลมากกว่า	7.2	13.0	18.4	61.5	100.0 (2000)

ความคิดเห็นในเรื่องการแบ่งแยกทางความคิดนับว่าสนับสนุนความคิดเห็นต่อวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยมของกลุ่มตัวอย่างได้เป็นอย่างดี โดยจะเห็นว่า ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่หรือร้อยละ 86 เห็นว่ารัฐบาลควรมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นมากขึ้นกว่านี้ ซึ่งดูจะสวนทางกับแนวทางการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศที่พยายามกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญกับความเป็นชาติและต้องการให้รัฐเป็นผู้จัดสรรบริการที่จำเป็นแก่ประชาชน กล่าวคือ เกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 97.5 เห็นว่าประเทศของเราควรรักษาวัฒนธรรมของเราไว้แทนที่จะรับวัฒนธรรมของประเทศอื่นมาเป็นวัฒนธรรมของตน และร้อยละ 83.9 เห็นว่ารัฐบาลควรรักษาความเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจ (เช่น การไฟฟ้า โทรศัพท์) ไว้เช่นเดิม (ตารางที่ 4.14)

ตารางที่ 4.14 ร้อยละของความคิดเห็นต่อ Ideological Cleavage

การแบ่งแยกทางความคิด	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
รัฐบาลควรรักษาความเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจ (เช่น การไฟฟ้า โทรศัพท์) ไว้เช่นเดิม	54.0	29.9	9.3	6.8	100.0 (2000)
รัฐบาลควรมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นมากขึ้นกว่านี้	46.3	39.7	9.3	4.7	100.0 (2000)
ประเทศของเราควรรักษาวัฒนธรรมของเราไว้แทนที่จะรับวัฒนธรรมของประเทศอื่นมาเป็นวัฒนธรรมของตน	84.0	13.5	0.9	1.6	100.0 (2000)

แม้ว่าผู้ตอบคำถามจะมีความคิดเห็นที่สนับสนุนวัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม แต่การให้ความสำคัญกับความเป็นชาติและอำนาจของรัฐบาล รวมทั้งความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาอาจอธิบายในเชิงบวกว่า คนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตยแบบตัวแทน ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับความคิดเห็นที่แสดงความไว้วางใจให้คนเข้ามาเป็นรัฐบาลเพื่อทำในสิ่งที่ถูกต้องดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

ตารางที่ 4.15 ร้อยละของความคิดเห็นต่อความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา

ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา	เห็นด้วย มากที่สุด	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ค่อย เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยเลย	รวม (จำนวน)
เสียงของฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎร แม้จะมีอำนาจน้อยกว่าแต่จะช่วยควบคุม รัฐบาลมิให้ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดได้	37.0	43.6	10.9	8.4	100.0 (2000)
การชุมนุมประท้วงของประชาชนเป็น วิธีการที่ดีที่ประชาชนสามารถแสดง ความคิดเห็นในสิ่งที่รัฐบาลทำได้	23.2	39.0	19.4	18.4	100.0 (2000)
การบัญญัติกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน	43.3	45.4	9.7	1.6	100.0 (2000)
ประชาชนควรวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัย ของศาลได้	42.1	41.9	8.4	7.6	100.0 (2000)
การอภิปรายกันในสภาผู้แทนราษฎร แม้จะทำให้ออกกฎหมายล่าช้า แต่มีความ รัดกุมและเป็นประโยชน์กว่าเพราะมีเวลา ในการพิจารณาประเด็น	50.3	41.1	6.9	1.7	100.0 (2000)
การอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาถือเป็น เรื่องเสียเวลาเปล่า	25.2	18.9	23.4	32.5	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.15 แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่มีความคิดเห็นไปในทิศทางที่เชื่อมั่นต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา กล่าวคือ ร้อยละ 88.7 เห็นว่าการบัญญัติกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎรเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน และเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 91.4 เห็นด้วยกับการอภิปรายในสภาเพื่อพิจารณากฎหมายให้รัดกุม สอดคล้องกับความเห็นส่วนใหญ่ที่ไม่เห็นด้วยว่าการอภิปรายในสภาเป็นเรื่องเสียเวลาเปล่า นอกจากนี้ ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่แสดงเห็นด้วยว่าการแสดงความคิดเห็นเป็นสิ่งที่ประชาชนพึงแสดงออกได้ โดยร้อยละ 84 เห็นว่าประชาชนควรวิพากษ์วิจารณ์คำวินิจฉัยของศาลได้ และร้อยละ 62.2 เห็นว่าการชุมนุมประท้วงของประชาชนเป็นวิธีการที่ดีที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่รัฐบาลทำได้ ความคิดเห็นของผู้ตอบคำถามในเรื่องนี้ชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อนำไปพิจารณาร่วมกับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตรวจสอบทางการเมืองและความเชื่อถือต่อวิถีทางประชาธิปไตย

ความคิดเห็นดังตารางที่ 4.16 แสดงว่าผู้ตอบคำถามต้องการระบบการเมืองที่โปร่งใสและประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ กล่าวคือร้อยละ 96.9 เห็นว่าควรมีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกรัฐสภาให้สาธารณชนทราบเพื่อลดปัญหาคอร์รัปชัน ขณะที่ร้อยละ 94.9 เห็นด้วยว่าการทำประชาพิจารณ์มีความจำเป็นต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของชาติ

ตารางที่ 4.16 ร้อยละของความคิดเห็นต่อการตรวจสอบทางการเมือง

การตรวจสอบทางการเมือง	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
ข้อมูลเกี่ยวกับสมาชิกควรมีการเปิดเผยให้สาธารณชนทราบ เพราะจะช่วยลดการคอร์รัปชันในรัฐบาลได้	65.0	31.9	1.7	1.4	100.0 (2000)
การทำประชาพิจารณ์มีความจำเป็นต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของชาติ	61.4	33.5	3.2	1.9	100.0 (2000)

ผู้ตอบคำถามร้อยละ 90.5 เห็นว่าผู้หญิงมีความสามารถเช่นเดียวกับผู้ชายในการเป็นผู้นำประเทศ และร้อยละ 91.3 เห็นว่าประชาชนที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีการศึกษาเลยก็สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ดีเท่ากับผู้ที่มีการศึกษาสูง แสดงถึงความเชื่อมั่นต่อวิถีประชาธิปไตยของประชาชนที่มีได้ ถูกจำกัดด้วยเรื่องเพศหรือฐานะทางสังคม อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 64.6 ยังคงเห็นว่าคนเราเกิดมาถ้าปากท้องยังหิวถึงมีประชาธิปไตยก็ไม่มีความหมาย ซึ่งสะท้อนถึงความคาดหวังต่อระบอบประชาธิปไตยว่าจะสามารถนำมาซึ่งการมีกินมีใช้ของประชาชนหรือเป็น “ประชาธิปไตยที่กินได้” นั่นเอง (ตารางที่ 4.17)

ตารางที่ 4.17 ร้อยละของความคิดเห็นต่อความเชื่อถือต่อวิถีทางประชาธิปไตย

ความเชื่อถือต่อวิถีทางประชาธิปไตย	เห็นด้วยมากที่สุด	ค่อนข้างเห็นด้วย	ไม่ค่อยเห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยเลย	รวม (จำนวน)
ผู้หญิงมีความสามารถเช่นเดียวกับผู้ชายในการเป็นผู้นำประเทศ	68.2	22.3	7.2	2.4	100.0 (2000)
คนเราเกิดมาถ้าปากท้องยังหิว ถึงมีประชาธิปไตยก็ไม่มีความหมาย	32.7	31.9	18.4	17.1	100.0 (2000)
ประชาชนที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีการศึกษาเลยก็สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ดีเท่ากับผู้ที่มีการศึกษาสูง	68.4	22.9	6.3	2.5	100.0 (2000)

นอกจากความคิดเห็นจะเป็นการสะท้อนถึงโลกทัศน์ของผู้ตอบคำถามแล้ว การสอบถามถึงประสบการณ์บางอย่างก็สามารถวิเคราะห์ถึงพื้นฐานทางความคิดของบุคคลได้เช่นเดียวกัน ตารางที่ 4.18 แสดงให้เห็นว่าผู้นำชุมชน ข้าราชการและนักการเมืองท้องถิ่นเป็นที่พึ่งที่ประชาชนจะไปติดต่อเมื่อมีปัญหา กล่าวคือเมื่อสอบถามกลุ่มตัวอย่างว่าในรอบ 3 ปีที่ผ่านมาเมื่อเกิดปัญหาท่านดำเนินการอย่างไร ร้อยละ 28.8 ตอบว่าเคยติดต่อผู้นำชุมชน คนรู้จัก เพื่อให้ดำเนินการต่อให้มากกว่า 1 ครั้งมากที่สุด รองลงมาตอบว่าติดต่อกับข้าราชการในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 27.1 และติดต่อนักการเมืองท้องถิ่น ร้อยละ 19.4 ตามลำดับ

ตารางที่ 4.18 ร้อยละของการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง

	เคยมากกว่า 1 ครั้ง	เคยเพียงครั้งเดียว	ไม่เคยเลย	รวม (จำนวน)
ติดต่อกับข้าราชการในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง	27.1	6.9	66.0	100.0 (2000)
ติดต่อกับข้าราชการการเมืองระดับสูง	5.3	3.7	91.1	100.0 (2000)
ติดต่อ ส.ส.	4.1	2.9	93.0	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.18 ร้อยละของการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง (ต่อ)

	เคยมากกว่า 1 ครั้ง	เคยเพียง ครั้งเดียว	ไม่เคยเลย	รวม (จำนวน)
ติดต่อ ส.ว.	1.7	1.6	96.8	100.0 (2000)
ติดต่อนักการเมืองท้องถิ่น	19.4	6.7	73.9	100.0 (2000)
ติดต่อพรรคการเมือง	1.6	1.4	97.1	100.0 (2000)
ติดต่อกับศาลปกครอง คณะกรรมการ สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดิน ของรัฐสภา	0.9	1.2	97.9	100.0 (2000)
ติดต่อองค์กรเอกชน (NGOs)/สมาคม (องค์กร ชาวนา องค์กรการค้า กลุ่ม สิทธิมนุษยชน กลุ่มผลประโยชน์ ฯลฯ)	3.6	1.9	94.6	100.0 (2000)
ติดต่อผู้นำชุมชน คนรู้จัก เพื่อให้ดำเนินการ ต่อให้	28.8	6.2	65.0	100.0 (2000)
ติดต่อร้องเรียนโดยผ่านสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์วิทยุ หนังสือพิมพ์ การเดินขบวน/ การประท้วง	1.1	1.0	97.9	100.0 (2000)

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้ตอบกับนักการเมือง ตารางที่ 4.19 แสดงให้เห็นว่า นักการเมืองไทยมีปฏิสัมพันธ์กับกิจกรรมทางประเพณีและวัฒนธรรมของประชาชนในระดับที่น่าสนใจ กล่าวคือ มีผู้ตอบถึงร้อยละ 14.8 ที่เคยเชิญนักการเมืองมาร่วมพิธีกรรม เช่น งานศพ แต่งงาน บวชนาค ทำบุญขึ้นบ้านใหม่และนักการเมืองมาร่วมงานตลอด

ตารางที่ 4.19 ร้อยละของการเชิญนักการเมืองมาร่วมงานศพ แต่งงาน บวชนาค ทำบุญขึ้นบ้านใหม่

ท่านเคยเชิญนักการเมืองมาร่วมงานศพ แต่งงาน บวชนาค ทำบุญขึ้นบ้านใหม่หรือไม่ และในกรณี ถ้านักการเมืองที่ท่านเชิญไม่มาร่วมงานท่านรู้สึกอย่างไร	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยเชิญ	83.8
เคยเชิญและนักการเมืองมาร่วมงานตลอด	14.8
เคยเชิญแต่ไม่มาแล้วไม่โกรธ	0.6
เคยเชิญแต่ไม่มาแล้วโกรธ	0.2
อื่นๆ	0.7
รวม	100.0 (2000)

นอกจากนี้ ผู้ตอบคำถามร้อยละ 6.1 ตอบว่าเคยขอรับการบริจาคเงินหรือสิ่งของจากนักการเมือง และได้รับบริจาคเสมอ (ตารางที่ 4.20)

ตารางที่ 4.20 ร้อยละของการขอรับการบริจาคเงิน/สิ่งของจากนักการเมือง

ท่านเคยขอรับการบริจาคเงิน/สิ่งของจากนักการเมืองหรือไม่ และในกรณีถ้านักการเมืองที่ท่านขอรับบริจาคไปไม่ให้ตามที่ขอท่านรู้สึกอย่างไร	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยขอรับบริจาค	92.2
เคยขอและได้รับบริจาคเสมอ	6.1
เคยขอแต่ไม่ได้รับการบริจาคแล้วไม่โกรธ	0.8
เคยขอแต่ไม่ได้รับการบริจาคแล้วโกรธ	0.4
อื่นๆ	0.6
รวม	100.0 (2000)

สำหรับการได้รับการช่วยเหลือในเรื่องส่วนตัว ปรากฏว่า ผู้ตอบร้อยละ 2.3 ตอบว่าเคยขอให้ นักการเมืองช่วยเหลือฝากคนที่รู้จักเข้าโรงเรียนหรือเข้าทำงาน และได้รับการช่วยเหลือทุกครั้ง (ตารางที่ 4.21)

ตารางที่ 4.21 ร้อยละของการขอให้ นักการเมืองช่วยเหลือฝากคนที่ท่านรู้จักเข้าโรงเรียน/ทำงาน

ท่านเคยขอให้ นักการเมืองช่วยเหลือฝากคนที่ท่านรู้จักเข้าโรงเรียน/ ทำงานหรือไม่ และในกรณีถ้าท่านขอไม่ให้ความ ช่วยเหลือท่านจะรู้สึกอย่างไร	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยขอให้ช่วย	97.0
เคยขอ และได้รับการช่วยเหลือทุกครั้ง	2.3
เคยขอ แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ แล้วไม่โกรธ	0.4
เคยขอ แต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ แล้วโกรธ	0.3
อื่นๆ	0.1
รวม	100.0 (2000)

จะเห็นได้ว่า ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองกับประชาชนในสังคมไทยมีหลายรูปแบบ ทั้งแบบที่เป็นทางการ เป็นงานพิธีกรรม และการช่วยเหลือส่วนตัวซึ่งบางครั้งมีใช้วิธีการที่ถูกต้องตามครรลองประชาธิปไตยนัก ผลการศึกษาต่อไปนี้จะได้ขยายความลักษณะความสัมพันธ์ดังกล่าว จากการสอบถาม ประสิทธิภาพเกี่ยวกับการทุจริตประพฤติดีมีขอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ประชาชนเคยสัมผัสในสังคมไทย

เมื่อสอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับคอร์รัปชันในเรื่องต่างๆ ปรากฏว่ามีเพียงความคิดเห็นเกี่ยวกับการที่เจ้าหน้าที่ของรัฐให้เพื่อนหรือญาติเข้าทำสัญญาสัมปทานหรือรับเหมากับรัฐเท่านั้นที่ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นการคอร์รัปชัน กล่าวคือ มีผู้ตอบว่าเป็นการคอร์รัปชัน ร้อยละ 42.3 เห็นว่าเป็นการติดสินบน ร้อยละ 28.4 เห็นว่าไม่เป็นการเสียหาย มีร้อยละ 10.6 และอีกร้อยละ 18.7 ไม่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้ ส่วนการให้ในลักษณะต่างๆ คนส่วนใหญ่มองว่าเป็น “การติดสินบน” กล่าวคือ ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับการให้เงินหรือให้ของขวัญแก่ชาวบ้านระหว่างมีการเลือกตั้ง มีผู้เห็นว่า เป็นการติดสินบน ร้อยละ 71.9 เป็นแค่ของขวัญ ร้อยละ 9.2 เป็นการคอร์รัปชัน ร้อยละ 8.7 และไม่มีความเห็น ร้อยละ 10.3

สำหรับการให้เงินบริจาคแก่เจ้าหน้าที่รัฐในโอกาสขึ้นปีใหม่ หรือกิจกรรมอื่นๆ มีผู้เห็นว่า เป็นการติดสินบน ร้อยละ 49.8 เป็นแค่ของขวัญ ร้อยละ 33.0 เป็นการคอร์รัปชัน ร้อยละ 5.5 และไม่มี ความเห็น ร้อยละ 11.7 ส่วนการให้ของขวัญหรือทำสิ่งอื่นเพื่อให้เจ้าหน้าที่ ซึ่งมีอำนาจให้เข้าทำสัญญา กับรัฐพอใจ มีผู้เห็นว่า เป็นการติดสินบน ร้อยละ 60.7 เป็นการคอร์รัปชัน ร้อยละ 14.7 เป็นแค่ของขวัญ ร้อยละ 11.4 และไม่มีความเห็น ร้อยละ 13.2 (ตารางที่ 4.22)

ตารางที่ 4.22 ร้อยละของความคิดเห็นต่อพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตประพฤติมิชอบ

การตรวจสอบทางการเมือง	เป็นแค่ ของขวัญ	เป็นการ ติดสินบน	เป็นการ คอร์รัปชัน	ไม่มี ความเห็น	รวม (จำนวน)
การให้เงินหรือให้ของขวัญแก่ชาวบ้าน ระหว่างมีการเลือกตั้ง	9.2	71.9	8.7	10.3	100.0 (2000)
การให้เงินบริจาคแก่เจ้าหน้าที่รัฐใน โอกาสขึ้นปีใหม่หรือกิจกรรมอื่นๆ	33.0	49.8	5.5	11.7	100.0 (2000)
การให้ของขวัญหรือทำสิ่งอื่นเพื่อให้ เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจให้เข้าทำสัญญา กับรัฐพอใจ	11.4	60.7	14.7	13.2	100.0 (2000)
การที่เจ้าหน้าที่ระดับใดก็ตามให้เพื่อน หรือญาติเข้าทำสัมปทานหรือรับเหมา กับรัฐ	10.6	28.4	42.3	18.7	100.0 (2000)

นอกจากนี้ จากผลการศึกษาข้างต้นยังสะท้อนให้เห็นว่ามีคนจำนวนไม่น้อยที่มองพฤติกรรม
หลายๆ อย่างว่าเป็นเรื่องปกติ ซึ่งมีความสอดคล้องกับเมื่อสอบถามความคิดเห็นของประชาชนว่า
“บางครั้งการคอร์รัปชันในรัฐบาลมีความจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้” ที่พบว่าผู้ตอบถึงหนึ่งในห้า
ที่เห็นด้วยซึ่งนับว่าน่าเป็นห่วงและถือเป็นอุปสรรคต่อการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีให้เกิดขึ้น
แม้ว่าส่วนใหญ่หรือผู้ที่ไม่เห็นด้วยเลย มีร้อยละ 45.8 และผู้ที่ไม่ค่อยเห็นด้วย มีร้อยละ 25.5 รวมกันกว่า
ร้อยละ 70 ก็ตาม (ตารางที่ 4.23)

ตารางที่ 4.23 ร้อยละของความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการคอร์รัปชันในรัฐบาลที่มีความจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้

บางครั้งการคอร์รัปชันในรัฐบาลที่มีความจำเป็น เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้	ร้อยละ (จำนวน)
เห็นด้วยมากที่สุด	1.6
เห็นด้วย	20.2
ไม่เห็นด้วย	25.5
ไม่เห็นด้วยอย่างมาก	45.8
ไม่มีความเห็น	6.9
รวม	100.0 (2000)

ผู้ตอบคำถามส่วนใหญ่เห็นว่าการคอร์รัปชันและการรับสินบนในประเทศไทยอยู่ในระดับชาติมากกว่าระดับท้องถิ่น กล่าวคือ มีผู้ตอบถึงร้อยละ 40.4 เห็นว่าเจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ในการปกครองระดับชาติเกี่ยวข้องกับการคอร์รัปชันและรับสินบน ร้อยละ 38.2 เห็นว่ามีเจ้าหน้าที่บางคนที่เกี่ยวข้อง ร้อยละ 16.0 เห็นว่าเจ้าหน้าที่เกือบทุกคนเกี่ยวข้อง และมีเพียงร้อยละ 5.1 เท่านั้นที่เห็นว่าแทบจะไม่มีใครเกี่ยวข้องเลย ในขณะที่ความคิดเห็นต่อเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นนั้น มากกว่าครึ่งหรือร้อยละ 51.4 เห็นว่ามีเจ้าหน้าที่บางคนเท่านั้นที่เกี่ยวข้อง อีกหนึ่งในสี่คิดว่าแทบจะไม่มีใครเกี่ยวข้องเลย และที่เห็นว่าเจ้าหน้าที่จำนวนมากเกี่ยวข้องมีประมาณหนึ่งในห้าของผู้ตอบทั้งหมด (ตารางที่ 4.24)

ตารางที่ 4.24 ร้อยละของความคิดเห็นต่อคอร์รัปชันและการรับสินบนในการปกครองส่วนท้องถิ่นและระดับประเทศ

	แทบจะไม่มี ใครเกี่ยวข้อง	เจ้าหน้าที่ บางคน	เจ้าหน้าที่ ส่วนใหญ่	เกือบ ทุกคน	รวม
ท่านคิดว่าการคอร์รัปชันและการรับสินบนในการ ปกครองส่วนท้องถิ่นของท่านมีมากแค่ไหน	26.9	51.4	15.4	6.4	100.0 (2000)
ท่านคิดว่าการคอร์รัปชันและการรับสินบนในการ ปกครองระดับประเทศในปัจจุบันมีมากแค่ไหน	5.1	38.2	40.4	16.0	100.0 (2000)

อย่างไรก็ตาม ประสพการณ์และการรับรู้เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการติดสินบนของประชาชนส่วนใหญ่มาจากแหล่งข้อมูลระดับรอง กล่าวคือ ประมาณครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 53.1 รู้จากสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ ร้อยละ 20.9 เคยฟังจากคนอื่น ขณะที่ผู้ตอบที่เคยพบเห็นด้วยตนเองมีร้อยละ 19.7 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.25)

ตารางที่ 4.25 ร้อยละของความคิดเห็นในปีที่ผ่านมาต่อประสพการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐ

ในปีที่ผ่านมาท่านเคยมีประสพการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชัน หรือการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐ	ร้อยละ (จำนวน)
เคยพบเห็นด้วยตนเอง	19.7
สมาชิกในครอบครัว/เพื่อนที่เคยพบเห็นเล่าให้ฟัง	6.0
เคยฟังจากคนอื่น	20.9
รู้จากสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ วิทยุ	53.1
ไม่ตอบ	0.3
รวม	100.0 (2000)

4.4 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองไทยปัจจุบัน

ข้อมูลของผู้ตอบเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความคิดเห็นและประสพการณ์ของผู้ตอบที่มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะนักการเมือง อาจทำให้เข้าใจในเบื้องต้นได้ว่า ประชาชนมีลักษณะทางความคิดพื้นฐานที่ค่อนข้างสนับสนุนระบบการปกครองของประเทศที่ผ่านมา และในปัจจุบันอย่างน่าพอใจ และมีความคาดหวังที่จะเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม การที่ประเทศจะพัฒนาไปในวิถีทางประชาธิปไตยที่ยั่งยืนได้ ประเทศจะต้องประกอบไปด้วยประชาชนที่มีความรู้ความเข้าใจในระบบการปกครองของพวกเขาเป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้เลือกที่จะตรวจสอบระดับความรู้ความเข้าใจในเรื่องสำคัญของระบบการเมืองไทยในปัจจุบัน ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ และความรู้เกี่ยวกับกลไกทางดำเนินนิติบัญญัติ รวมทั้งความคิดเห็นที่มีต่อการได้ปฏิบัติใช้และการทำงานของกลไกดังกล่าวด้วย ดังนี้

4.4.1 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันนับเป็นรัฐธรรมนูญฉบับที่มีการบัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากกว่าฉบับใดๆ ที่เคยใช้มา ผู้วิจัยจึงได้เลือกสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญบาง

ประการที่ประชาชนควรมีความรู้ เพื่อทดสอบระดับความรู้พื้นฐานของประชาชนที่มีต่อรัฐธรรมนูญ เช่น สิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย (มาตรา 43) สิทธิที่จะได้รับการบริการสาธารณสุขที่มีคุณภาพและทั่วถึง (มาตรา 52) สิทธิในการร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (มาตรา 56) เป็นต้น ปรากฏว่า เรื่องที่ประชาชนทราบสิทธิของตัวเองดีที่สุด คือการทราบสิทธิในการรักษาพยาบาลที่ดีและทั่วถึงนั้นคือตอบว่าทราบถึงร้อยละ 81.1 รองลงมาได้แก่ การทราบสิทธิในการรักษาพยาบาลของผู้ยากไร้ การที่ประชาชนมีสิทธิดูแลรักษา และสิทธิการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น สิทธิในการขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ คือร้อยละ 79.3 63.0 และ 60.0 ตามลำดับ ร้อยละ 54.8 ทราบว่าประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมฯ ส่วน การทราบสิทธิอื่นๆ กว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบไม่ทราบในสิทธิของตัวเองในเรื่องการถอดถอนนักการเมือง การถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น การมีสิทธิเรียนฟรีถึง ม.6 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน เรื่องที่ประชาชนทราบสิทธิของตัวเองน้อยที่สุด คือการเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติที่ใช้บังคับในท้องถิ่น คือทราบเพียงร้อยละ 28.3 (ตารางที่ 4.26)

ตารางที่ 4.26 ร้อยละของการทราบและไม่ทราบสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิและหน้าที่	ทราบ	ไม่ทราบ	รวม (จำนวน)
ประชาชนมีสิทธิเรียนฟรีถึง ม.6 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน	44.0	56.1	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลที่ดีและทั่วถึง	81.1	18.9	100.0 (2000)
ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี	79.3	20.7	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	63.0	37.0	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบซึ่งทางราชการ จะห้ามไม่ได้	54.8	5.2	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย	38.2	61.8	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง	48.6	51.4	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติเพื่อใช้ ในท้องถิ่น	28.3	71.7	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น	47.4	52.6	100.0(2000)
ประชาชนมีสิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ	60.0	40.0	100.0(2000)

ในเรื่องการเคยใช้สิทธิในเรื่องที่กล่าวมาแล้ว ปรากฏว่าร้อยละ 82.5 ตอบว่าเคยเห็นผู้ยากไร้ใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลฟรี และตัวผู้ตอบเองเคยใช้สิทธิในการรักษาพยาบาลร้อยละ 80.3 และร้อยละ 68.5 ตอบว่าเคยใช้สิทธิในการร่วมดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น เป็นที่น่าสนใจว่าร้อยละ 40.2 เคยใช้สิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ มีเพียงร้อยละ 6.3 และ 9.5 ที่ตอบว่าเคยใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองและเคยใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย ดูตารางที่ 4.27

ตารางที่ 4.27 ร้อยละของการเคยและไม่เคยใช้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิและหน้าที่	ทราบ	ไม่ทราบ	รวม (จำนวน)
ประชาชนมีสิทธิเรียนฟรีถึง ม.6 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน	29.6	70.4	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลที่ดีและทั่วถึง	80.3	19.7	100.0 (2000)
ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี	82.5	17.5	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	68.5	31.5	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบซึ่งทางราชการจะห้ามไม่ได้	25.4	74.6	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย	9.5	90.5	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง	6.3	93.7	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ	40.2	59.8	100.0 (2000)

ผู้ตอบเกือบทั้งหมดคือกว่าร้อยละ 90.0 ตอบว่าพอใจที่ประชาชนมีสิทธิเรียนฟรีถึง ม.6 ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี ประชาชนมีสิทธิร่วมดูแลรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีสิทธิชุมนุมโดยสงบ มีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย เข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง และขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ ดูตารางที่ 4.28

ตารางที่ 4.28 ร้อยละของความพึงพอใจของการใช้สิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ความพึงพอใจของการใช้สิทธิและหน้าที่	พอใจ	ไม่พอใจ	รวม (จำนวน)
ประชาชนมีสิทธิเรียนฟรีถึง ม.6 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน	96.6	3.4	100.0 (2000)
ผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี	91.4	8.6	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น	97.5	2.5	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบซึ่งทางราชการจะห้ามไม่ได้	97.1	2.9	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย	97.2	2.8	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง	90.0	10.0	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ	92.0	8.0	100.0 (2000)

ผู้ตอบร้อยละ 80.6 ตอบว่าประชาชนสามารถใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติเพื่อใช้ในท้องถิ่น และร้อยละ 80.0 ตอบว่าสามารถใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นได้ ดูตารางที่ 4.29

ตารางที่ 4.29 ร้อยละของการใช้สิทธิในชุมชนของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ในชุมชนของท่านใช้สิทธิต่อไปนี้ได้หรือไม่	ทำได้	ไม่มีทางทำได้	รวม (จำนวน)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติ/ข้อบัญญัติเพื่อใช้ในท้องถิ่น	80.6	19.4	100.0 (2000)
ประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น	80.0	20.0	100.0 (2000)

4.4.2 ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อรัฐสภา

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะของรัฐสภา โดยยังคงรูปแบบสภาคู่ไว้ แต่กำหนดให้ที่มาของสมาชิกรัฐสภาต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชนทั้งสองสภา กล่าวคือ ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากบัญชีรายชื่อพรรคการเมือง นอกจากนี้ นับเป็นครั้งแรกที่รัฐธรรมนูญบัญญัติให้ประชาชนมีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาโดยตรงอีกทางหนึ่งด้วย ผู้ศึกษาได้ตั้งคำถาม

เพื่อทดสอบว่าประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้หรือไม่ ประกอบด้วยคำถามความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา 7 ข้อ ปรากฏว่าผู้ตอบส่วนใหญ่ถึงเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา โดยความรู้เกี่ยวกับรัฐสภาที่มี คือ การทราบว่ารัฐสภาประกอบด้วย 2 สภา และสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ ดูตารางที่ 4.30

ตารางที่ 4.30 ร้อยละของความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา

ความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม (จำนวน)
รัฐสภาไทยประกอบด้วย 2 สภาคือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา	66.8	33.2	100.0 (1,996)
ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2540) รัฐสภาประกอบด้วยสมาชิกทั้งสิ้น 500 คน	9.3	90.7	100.0 (1,997)
ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายต้องผ่านการให้คำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา	49.9	50.1	100.0 (1,998)
วุฒิสภาไม่มีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล	30.8	69.2	100.0 (1,998)
บทบาทสำคัญของวุฒิสภาคือเป็นที่ปรึกษาให้สภาผู้แทนราษฎรเพราะได้รับการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งสิ้น	8.4	91.6	100.0 (1,998)
สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลโดยการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ	59.8	40.2	100.0 (1,997)
วุฒิสภาไม่มีบทบาทในการอนุมัติงบประมาณแผ่นดินต่อสภาก่อน	30.1	69.9	100.0 (1,998)

เมื่อถามถึงชื่อของประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา และผู้นำฝ่ายค้าน มีผู้บอกชื่อผู้นำฝ่ายค้านได้ถูกต้องร้อยละ 80.1 บอกชื่อประธานรัฐสภาได้ถูกต้องร้อยละ 43.1 แต่มีเพียงร้อยละ 26.8 เท่านั้นที่ทราบชื่อประธานวุฒิสภา ดูตารางที่ 4.31

ตารางที่ 4.31 ร้อยละของการทราบชื่อประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภาและผู้นำฝ่ายค้าน

	ถูก	ผิด	ไม่ทราบ	รวม (จำนวน)
ท่านรู้หรือไม่ว่าประธานรัฐสภาคนปัจจุบันมีชื่อว่าอะไร	43.1	46.0	10.8	100.0 (2000)
ท่านรู้หรือไม่ว่าประธานวุฒิสภาคนปัจจุบันมีชื่อว่าอะไร	26.8	59.3	13.9	100.0 (2000)
ท่านรู้หรือไม่ว่าผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรมีชื่อว่าอะไร	80.1	15.8	4.1	100.0 (2000)

เมื่อถามถึงความพอใจในการทำงานของรัฐสภา ปรากฏว่าผู้ตอบพอใจในการทำงานของประธานรัฐสการ้อยละ 77.4 รองลงมาได้แก่ผู้นำฝ่ายค้านร้อยละ 75.5 และประธานวุฒิสการ้อยละ 68.5 ตามลำดับ ดูตารางที่ 4.32

ตารางที่ 4.32 ร้อยละของความความพอใจต่อการทำงานของรัฐสภา

ความพอใจต่อการทำงานของรัฐสภา	พอใจมาก	ค่อนข้างพอใจ	ไม่ค่อยพอใจ	ไม่พอใจเลย	ไม่มีความเห็น	รวม (จำนวน)
ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของประธานรัฐสภาเพียงใด	17.3	60.1	10.8	1.4	10.3	100.0 (2000)
ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของประธานวุฒิสภาเพียงใด	13.2	55.3	12.8	4.0	14.7	100.0 (2000)
ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเพียงใด	27.9	47.6	14.5	4.6	5.3	100.0 (2000)

ร้อยละ 75.7 ของผู้ตอบตอบว่าพอใจในความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภาผู้แทนราษฎร ดูตารางที่ 4.33

ตารางที่ 4.33 ร้อยละของความพึงพอใจกับความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของประธานรัฐสภา

ท่านมีความพึงพอใจกับความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของประธานรัฐสภา	ร้อยละ (จำนวน)
พอใจมาก	18.2
ค่อนข้างพอใจ	57.5
ไม่ค่อยพอใจ	13.3
ไม่พอใจเลย	1.7
ไม่ทราบ	9.3
รวม	100.0 (2000)

ผลการสำรวจนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ในระดับพื้นที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นที่รู้จักของประชาชนมากกว่าสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) กล่าวคือ ผู้ตอบสามารถระบุชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดของตนเองได้ถูกต้องร้อยละ 67.6 แต่สามารถระบุชื่อสมาชิกวุฒิสภาได้ถูกต้องเพียงร้อยละ 28.3 ดูตารางที่ 4.34

ตารางที่ 4.34 ร้อยละของการทราบชื่อ ส.ส./ส.ว. ในจังหวัด

	ถูก	ผิด	ไม่ทราบ	รวม (จำนวน)
ระบุชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดของท่าน จำนวน 1 คน	67.6	10.4	22.0	100.0 (2000)
ระบุชื่อสมาชิกวุฒิสภาในจังหวัดของท่าน จำนวน 1 ท่าน	28.3	11.5	60.2	100.0 (2000)

ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลแม้ว่าจะมีใช้ประเด็นหลักในการศึกษาครั้งนี้ แต่ก็นับว่ามีความสำคัญสำหรับการทำความเข้าใจพื้นฐานทางความคิดของประชาชนว่า มีทัศนคติอย่างไรต่อบทบาทและหน้าที่ของรัฐบาลปัจจุบันในฐานะกลไกหลักของระบอบประชาธิปไตยระบบรัฐสภาซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับกลไกบริหาร ตุลาการ และรวมถึงองค์กรอิสระด้วยในบริบทการเมืองไทย ตารางที่ 4.35

แสดงว่าประชาชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรที่ผ่านมาเพียงบางเรื่องเท่านั้น กล่าวคือ การแสดงบทบาทเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ของตนเป็นเรื่องเดียวที่ผู้ตอบมากกว่าครึ่งหนึ่งพอใจ ส่วนที่พอใจมากกว่าร้อยละ 40 ได้แก่ การแสดงบทบาทการเป็นผู้แทนราษฎรของคนทั้งประเทศ (ร้อยละ 49.6) การตรวจสอบงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล (ร้อยละ 43.2) การอภิปรายในนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล (ร้อยละ 42.1) การให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน (ร้อยละ 41.6) การริเริ่มเสนอกฎหมาย (ร้อยละ 40.5) อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างกฎหมาย (ร้อยละ 40.7) และความสม่ำเสมอในการเข้าประชุมสภาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ร้อยละ 40.3) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.35 ร้อยละของความพึงพอใจกับบทบาทหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร

สภาผู้แทนราษฎร	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่มี ความเห็น	รวม (จำนวน)
ความสม่ำเสมอในการเข้าประชุมสภา ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	9.4	30.8	21.0	12.9	25.9	100.0 (2000)
การริเริ่มเสนอกฎหมาย	8.9	31.6	12.6	4.3	42.6	100.0 (2000)
อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ ร่างกฎหมาย	10.9	29.8	9.5	3.0	46.9	100.0 (2000)
การช่วยกลั่นกรองกฎหมายในฐานะ กรรมาธิการ/ผู้แทนเข้าประชุมสภา	10.5	28.8	7.7	3.6	49.5	100.0 (2000)
การแสดงบทบาทการเป็นผู้แทนราษฎร ของคนทั้งประเทศ	13.3	36.3	15.7	5.2	29.5	100.0 (2000)
การแสดงบทบาทเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อสะท้อนความคิดเห็นและปกป้อง ผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชน ในเขตพื้นที่ของตน	18.1	34.1	12.8	5.6	29.4	100.0 (2000)
การตั้งกระทู้ถามเพื่อตรวจสอบ การทำงานของฝ่ายบริหาร	12.1	27.4	9.4	2.6	48.6	100.0 (2000)
การอภิปรายในนโยบายต่างๆ ของ รัฐบาล	12.9	29.2	10.9	4.5	42.6	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.35 ร้อยละของความพึงพอใจกับบทบาทหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร (ต่อ)

สภาผู้แทนราษฎร	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่มี ความเห็น	รวม (จำนวน)
การเสนอชื่อขอถอดถอนนักการเมือง และข้าราชการระดับสูง	10.4	22.2	8.9	8.1	50.5	100.0 (2000)
การตรวจสอบงบประมาณรายจ่าย ของรัฐบาล	15.8	27.4	9.3	3.7	43.8	100.0 (2000)
การให้ความรู้ความเข้าใจทาง การเมืองแก่ประชาชน	18.2	23.4	9.3	15.1	34.0	100.0 (2000)

น่าสนใจว่ามีผู้ไม่ออกความเห็นในสัดส่วนที่สูงซึ่งน่าจะเป็นเพราะผู้ตอบบางส่วนไม่ทราบหรือไม่ได้ติดตามการทำหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎรเท่าที่ควร หรือบางส่วนอาจเห็นว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้เพิ่งทำหน้าที่ได้ไม่นานอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ เช่นเดียวกับความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่แสดงความคิดเห็นในสัดส่วนที่ต่ำ แม้ว่าเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของผู้ที่พอใจจะสูงกว่าผู้ที่ยังไม่พอใจก็ตาม แต่ระดับความพึงพอใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภาต่ำกว่าร้อยละ 50 ทั้งสิ้นโดยความสม่ำเสมอในการเข้าประชุมของสมาชิกวุฒิสภาเป็นเรื่องที่ผู้ตอบพอใจมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 39.0 ขณะที่การใช้อำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่งเป็นเรื่องที่ผู้ตอบพอใจในสัดส่วนที่ต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ 26.3 หรือมากกว่า 1 ใน 4 เพียงเล็กน้อย (ตารางที่ 4.36)

ตารางที่ 4.36 ร้อยละของความพึงพอใจกับบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภา

วุฒิสภา	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่มี ความเห็น	รวม (จำนวน)
ความสม่ำเสมอในการเข้าประชุมของ สมาชิกวุฒิสภา	10.5	28.5	12.3	4.3	44.6	100.0 (2000)
การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ	10.3	25.1	7.1	3.7	53.9	100.0 (2000)
การตั้งกระทู้ถามเพื่อควบคุมการ บริหารราชการแผ่นดินของวุฒิสภา	11.7	23.1	4.9	1.4	59.0	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.36 ร้อยละของความพึงพอใจกับบทบาทหน้าที่ของวุฒิสภา (ต่อ)

วุฒิสภา	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่มี ความเห็น	รวม (จำนวน)
การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง/ชี้แจงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน	13.8	22.9	5.7	2.0	55.7	100.0 (2000)
การพิจารณาสอบสวน/ศึกษาเรื่องใดๆ ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา	9.3	22.4	4.4	1.9	62.1	100.0 (2000)
การแต่งตั้ง ให้คำแนะนำ/ให้ความเห็นชอบให้บุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ	9.3	22.5	4.6	1.2	62.5	100.0 (2000)
การใช้อำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง	7.9	18.4	8.0	4.9	60.9	100.0 (2000)
การพิจารณารายงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ	8.8	22.0	3.5	1.2	64.7	100.0 (2000)

เมื่อสอบถามความคิดเห็นถึงผลกระทบจากการทำงานของ ส.ว./ส.ส. ที่มีต่อชีวิตประจำวันของประชาชน พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ตอบว่ามีผลกระทบบ้างมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 35.6 ในขณะที่มีผู้ตอบว่า มีผลกระทบเล็กน้อยร้อยละ 22.9 และผู้ที่ตอบว่ามีผลกระทบมากมีร้อยละ 9.1 แต่น่าสังเกตว่าประชาชนเกือบ 1 ใน 3 หรือร้อยละ 32.4 ตอบว่าไม่มีผลกระทบเลย (ตารางที่ 4.37)

ตารางที่ 4.37 ร้อยละของการทำงานของ ส.ส./ส.ว. มีผลต่อชีวิตประจำวัน

ท่านคิดว่าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. มีผลต่อชีวิตประจำวันของท่านมากน้อยแค่ไหน	ร้อยละ (จำนวน)
มีผลกระทบมาก	9.1
มีผลกระทบบ้าง	35.6
มีผลกระทบเล็กน้อย	22.9
ไม่มีผลกระทบเลย	32.4
รวม	100.0 (2000)

เมื่อเปรียบเทียบการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ก่อนและหลังการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน พบว่า ประชาชนประมาณครึ่งหนึ่งหรือร้อยละ 49.7 เห็นว่า การทำงานของ ส.ส./ส.ว. หลังการใช้รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันค่อนข้างดีขึ้น ที่เห็นว่าเหมือนเดิม มีร้อยละ 37.7 ที่เห็นว่าดีขึ้นมาก มีร้อยละ 6.3 และมีเพียงร้อยละ 5.4 และ ร้อยละ 1.0 เท่านั้นที่เห็นว่าค่อนข้างแย่และแย่มาก ตามลำดับ (ตารางที่ 4.38)

ตารางที่ 4.38 ร้อยละของความคาดหวังต่อการทำงานของสมาชิกวุฒิสภา (ส.ส./ส.ว.)

ความคาดหวังต่อการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรวุฒิสภา (ส.ส./ส.ว.)	ดีขึ้นมาก	ค่อนข้างดีขึ้น	เหมือนเดิม	ค่อนข้างแย่	แย่มาก	รวม (จำนวน)
เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ในช่วงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบัน ท่านคิดว่าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ในปัจจุบันเป็นอย่างไร	6.3	49.7	37.7	5.4	1.0	100.0 (2000)
ท่านคิดว่าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ใน 5 ปีข้างหน้าจะเป็นเช่นใด	14.3	50.9	30.4	3.6	0.9	100.0 (2000)

ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังคาดหวังด้วยว่าอีก 5 ปีข้างหน้าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. จะต้องดีขึ้นกว่าเดิม กล่าวคือ มีผู้ตอบว่าดีขึ้นมากเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14.3 และผู้ตอบว่าค่อนข้างดีขึ้นเป็นร้อยละ 50.9 (ตารางที่ 4.38)

4.5 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ในการวัดระดับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ได้ถามว่า “ตั้งแต่การเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว. ที่ผ่านมามีท่านได้ทำกิจกรรมต่อไปนี้บ้างหรือไม่ และบ่อยแค่ไหน” เป็นที่น่าสังเกตว่าในบรรดา 10 กิจกรรม กิจกรรมที่ผู้ตอบ ไม่ได้เข้าร่วมหรือแทบจะไม่ได้เข้าร่วมเลย ได้แก่ ติดต่อกับนักการเมือง ช่วยผู้สมัครบางคนหาเสียงร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง บริจาคเงินทองสิ่งของฯ กิจกรรมที่ไปร่วมมากที่สุดคือการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งท้องถิ่น กิจกรรมที่ได้เข้าร่วมบ้างคือประมาณร้อยละ 20.0 คือชักชวนคนอื่นให้ไปลงคะแนนเสียง ไปฟังการหาเสียง/แนะนำตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม ดูตารางที่ 4.39

ตารางที่ 4.39 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	บ่อย มาก	ค่อนข้าง บ่อย	นานๆ ครั้ง	ไม่เคย เลย	รวม (จำนวน)
ท่านเคยคุยเรื่องการเมืองกับคนในครอบครัว หรือกับเพื่อน	7.2	14.9	38.4	39.5	100.0 (2000)
ท่านมีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์ หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม (เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ ฯลฯ)	10.3	13.7	16.6	59.4	100.0 (2000)
ท่านไปร่วมในเวทีสาธารณะหรือประชาพิจารณ์ที่มี การจัดขึ้นในท้องถิ่น	7.3	11.6	18.2	63.0	100.0 (2000)
ท่านไปชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	16.2	22.0	31.0	30.9	100.0 (2000)
ท่านได้มีการติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้นำทาง การเมือง	1.2	2.0	8.7	88.2	100.0 (2000)
ท่านไปช่วยผู้สมัครบางคนหาเสียง	1.2	2.0	7.3	89.6	100.0 (2000)
ท่านใส่หมวกหรือสวมเสื้อหรือสติ๊กเกอร์เพื่อร่วม ประชาสัมพันธ์ทางการเมืองในระหว่างที่มีการ เลือกตั้ง	1.7	2.7	9.8	85.8	100.0 (2000)
ท่านไปลงคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่น (อบจ. อบต. สจ. สท. สก. สข.)	82.6	8.3	5.2	4.0	100.0 (2000)
ท่านพูดชักชวนผู้อื่นให้ไปลงคะแนนให้ผู้สมัครหรือ ให้เห็นด้วยกับนโยบายของนักการเมืองหรือพรรค ที่ท่านชื่นชอบ	8.2	19.3	17.2	55.4	100.0 (2000)
ท่านเคยบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุน พรรคการเมืองหรือเพื่อช่วยผู้สมัครทั้งระดับ ท้องถิ่นหรือระดับชาติให้หาเสียงหรือไม่	0.6	1.1	2.2	96.2	100.0 (2000)

ร้อยละ 81.3 ตอบว่าไม่เคยให้การสนับสนุนพรรคการเมืองและในทำนองเดียวกันมีเพียงร้อยละ 16.8 ที่ตอบว่าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ดูตารางที่ 4.40

ตารางที่ 4.40 ร้อยละของการสนับสนุนพรรคการเมืองและการเป็นสมาชิกพรรคการเมือง

	ร้อยละ (จำนวน)
ท่านให้การสนับสนุนพรรคการเมืองหรือไม่	
ไม่สนับสนุน	81.3
สนับสนุน	18.7
รวม	100.0 (2000)
ท่านเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือไม่	
ไม่เป็น	83.2
เป็น	16.8
รวม	100.0 (2000)

ตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่าไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ดูตารางที่ 4.41

ตารางที่ 4.41 ร้อยละของการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว.

การเลือกตั้ง	ไม่ไปใช้สิทธิ	ไปใช้สิทธิ	รวม (จำนวน)
การเลือกตั้ง ส.ว. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543	4.0	96.0	100.0 (2000)
การเลือกตั้ง ส.ส. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544	2.6	97.4	100.0 (2000)

จากการใช้รัฐธรรมนูญและกฎหมายเลือกตั้งใหม่ทำให้มีการเลือกตั้ง ส.ส. และ ส.ว. ใหม่ในเขตเลือกตั้งถึงร้อยละ 35.4 ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ตัวอย่างเกือบทั้งหมดตอบว่าได้ไปลงคะแนน ดูตารางที่ 4.42

ตารางที่ 4.42 ร้อยละของการเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว. ใหม่และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งใหม่

	ร้อยละ (จำนวน)
ในเขตเลือกตั้งของท่านมีการเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว. ใหม่หรือไม่	
ไม่มี	64.6
มี	35.4
รวม	100.0 (2000)
ในกรณีที่มีการเลือกตั้งใหม่ท่านไปเลือกตั้งหรือไม่	
ไม่ไปเลย	0.3
ไปบางครั้ง	5.5
เลือกตั้งใหม่ก็ครั้งก็ไปทุกครั้ง	94.2
รวม	100.0 (701)

ตัวอย่างตอบว่ามีเหตุผลหรือปัจจัยที่สำคัญ 3 ประการ ในการไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและพิจารณาผู้สมัครนั้นคือ นโยบาย กฎหมายบังคับ และพรรคการเมืองที่สังกัด เมื่อเน้นที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ความซื่อสัตย์ การเป็นคนท้องถิ่น การทำงานสังคม เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ดูตารางที่ 4.43

ตารางที่ 4.43 ร้อยละของปัจจัยการไปลงคะแนนเลือกตั้งและปัจจัยในการพิจารณาผู้สมัคร

ท่านไปลงคะแนนเพราะปัจจัยอะไรเป็นหลัก	ร้อยละ (จำนวน)
ชื่อเสียงส่วนตัวผู้สมัคร	12.9
นโยบายทางการเมืองของผู้สมัคร	28.6
พรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด	19.6
บุคลิกของผู้สมัคร	10.3
กฎหมายบังคับ	26.1
อื่นๆ	2.5
รวม	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.43 ร้อยละของปัจจัยการไปลงคะแนนเลือกตั้งและปัจจัยในการพิจารณาผู้สมัคร (ต่อ)

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งท่านพิจารณาผู้สมัคร จากปัจจัยอะไรมากที่สุด	ร้อยละ (จำนวน)
เป็นคนท้องถิ่น	22.1
เคยช่วยเหลือท่านมาก่อน	3.7
มีชื่อเสียงระดับประเทศ	1.7
การศึกษาสูง	4.0
มีชื่อเสียงด้านความซื่อสัตย์	25.0
ทำงานเพื่อสังคม	18.6
สามารถนำเงินมาให้ท้องถิ่น	3.1
มีวิสัยทัศน์และความคิดที่ก้าวหน้า	15.6
สัญญาว่าจะทำบางสิ่งบางอย่างให้ชุมชน	3.5
อื่นๆ	2.9
รวม	100.0 (2000)

เมื่อถามถึงความตั้งใจในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. หรือ ส.ว. ในคราวต่อไป ผู้ตอบเกือบทั้งหมดตอบว่าจะไปแน่นอน เป็นที่น่ายินดีว่าผู้ตอบถึงร้อยละ 83.7 ตอบว่าอยากจะตรวจสอบ ติดตามการทำงานของ ส.ส. หรือ ส.ว. ดูตารางที่ 4.44

ตารางที่ 4.44 ร้อยละของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งต่อไปและความต้องการตรวจสอบทางการเมือง

ในการเลือกตั้งแต่ละครั้งท่านพิจารณาผู้สมัคร จากปัจจัยอะไรมากที่สุด	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่ไปแน่นอน	1.1
ยังไม่แน่ใจ	3.3
ไปแน่นอน	95.6
รวม	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.44 ร้อยละของการไปใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งต่อไปและความต้องการตรวจสอบทางการเมือง (ต่อ)

หลังการเลือกตั้งท่านมีความรู้สึกริ่กอยากตรวจสอบติดตาม การทำงานของ ส.ว./ส.ส. หรือรัฐบาลหรือไม่	ร้อยละ (จำนวน)
ไม่ต้องการ	9.6
ต้องการ	83.7
ไม่แน่ใจ	6.8
รวม	100.0 (2000)

4.5.1 ระดับการมีส่วนร่วม

ผู้วิจัยได้ทำการรวมคะแนนจากการสำรวจเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินกิจกรรมและความถี่กิจกรรม และนำคะแนนมาจัดกลุ่มของการมีส่วนร่วมและแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมน้อยหรือกลุ่มผู้ดู (Onlooker) ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสนใจต่อข่าวสาร และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมืองโดยพูดคุยเรื่องการเมืองไปลงคะแนนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับจุดยืนทางการเมืองของตน และร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง (2) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมปานกลางระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ กลุ่มที่มีการติดต่อกับนักการเมือง เคยบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ร่วมชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว หรือเข้าร่วมในเวทีสาธารณะ มีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (3) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง การได้รับเสนอชื่อให้เข้าแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งทางการเมือง และการได้รับตำแหน่งทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่าประชาชนส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในกลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมน้อยหรือกลุ่มผู้ดู (onlooker) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.4 รองลงมาคือ กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมปานกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม (participants) คิดเป็นร้อยละ 47.3 และมีเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสนใจและมีส่วนร่วมมากหรือนักกิจกรรม (ดังตารางที่ 4.45)

ตารางที่ 4.45 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

N = 2,000

ระดับ	จำนวน	ร้อยละ
สนใจและมีส่วนร่วมน้อย (Onlooker)	1,000	50.4
สนใจและมีส่วนร่วมปานกลาง (Participants)	937	47.3
สนใจและมีส่วนร่วมมาก (Activists)	46	2.3
รวม	1983	100.0

4.5.2 การมีส่วนร่วมและสภาพเศรษฐกิจสังคม

นักวิชาการที่มีชื่อเสียงจำนวนมากในต่างประเทศ เช่น Verba, Nie and Kim (1978) Arterton and Hahn (1975) Lipset (1997: 37-52) Diamond (1997: xiii-xliv) และ Conway (2000) และในประเทศไทย เช่น สุจิต บุญบงการและพรรคดี ผ่องแผ้ว (2527) ธงชัยและเทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2543) และถวิลวดี บุรีกุล (2543) ยอมรับและยืนยันตรงกันว่าสภาพเศรษฐกิจ-สังคมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนระบอบประชาธิปไตย และมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน การศึกษานี้ได้นำปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่สำคัญหลายปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส และเขตที่อยู่อาศัย เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างตามเพศ อายุ อาชีพ สถานภาพสมรส และเขตที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.46)

ตารางที่ 4.46 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	น้อย	ปานกลาง	มาก	รวม
เพศ				ร้อยละ (จำนวน)
ชาย	45.6	52.1	2.3	100.0 (944)
หญิง	54.9	42.8	2.3	100.0 (1,039)
$\chi^2 = 17.534$ df = 2 p = .000				N = 1,983

ตารางที่ 4.46 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	น้อย	ปานกลาง	มาก	รวม
อายุ				ร้อยละ (จำนวน)
ต่ำกว่า 29	63.9	35.8	0.3	100.0 (288)
30 - 39	48.3	50.2	1.5	100.0 (460)
40 - 49	44.9	50.2	4.9	100.0 (488)
50 - 59	44.8	52.9	2.4	100.0 (382)
60 ขึ้นไป	55.9	42.7	1.4	100.0 (365)
$\chi^2 = 53.999$ df = 8 p = .000				N = 1,983
อาชีพ				ร้อยละ (จำนวน)
เกษตรกร	40.9	56.1	3.0	100.0 (1,038)
ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ	59.8	39.7	0.5	100.0 (184)
รับจ้างทั่วไป คนงาน	61.7	36.1	2.2	100.0 (321)
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	33.3	63.5	3.2	100.0 (63)
ไม่ได้ทำงาน/ว่างงาน	75.0	25.0		100.0 (148)
อื่นๆ	59.0	38.9	2.2	100.0 (229)
$\chi^2 = 112.751$ df = 10 p = .000				N = 1,983
การศึกษา				ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยเรียนหนังสือ	62.2	35.7	2.0	100.0 (98)
ประถมศึกษา (ป.1-ป.4)/				
(ป.6 หรือ ป.7)/เทียบเท่า	49.4	48.4	2.2	100.0 (1,381)
มัธยมต้น/มัธยมปลาย/ปวช./เทียบเท่า	52.4	44.3	3.3	100.0 (361)
อนุปริญญา/ปวส./ปวท./ปริญญาตรี/โท/เอก	47.6	51.7	0.7	100.0 (143)
$\chi^2 = 11.162$ df = 6 p = .084				N = 1,983
สถานภาพสมรส				ร้อยละ (จำนวน)
โสดไม่เคยแต่งงาน	62.5	35.9	1.5	100.0 (259)
แต่งงานอยู่ด้วยกัน/แยกกันอยู่/				
อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน	48.1	49.3	2.6	100.0 (1,600)
หย่า/ม่าย	55.3	44.7		100.0 (123)
$\chi^2 = 22.541$ df = 4 p = .000				N = 1,982

ตารางที่ 4.46 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเชตบ้าน (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	น้อย	ปานกลาง	มาก	รวม
เชตบ้าน				ร้อยละ (จำนวน)
เทศบาลนคร/เมือง	33.3	60.6	6.1	100.0 (33)
เทศบาลตำบล	51.4	46.9	1.7	100.0 (473)
องค์การบริหารส่วนตำบล	47.1	50.3	2.7	100.0 (1,345)
กรุงเทพมหานคร	85.6	14.4		100.0 (132)
$\chi^2 = 77.997$ df = 6 p = .000				N = 1,983

ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของผู้เชี่ยวชาญท่านอื่นๆ หลายประการ อาทิ ปัจจัยเรื่องเพศซึ่งมักคาดกันว่าเพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง เช่น Campbell et al (1960) Jennings (1983) และ Rosenstone & Hanson (1993) เป็นต้น จากตารางข้างต้น พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามเพศ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 17.534$ ที่ระดับ 0.01) โดยที่เพศชายมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าเพศหญิง กล่าวคือ กลุ่มตัวอย่างเพศชายส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับปานกลางหรือผู้มีส่วนร่วม (ร้อยละ 52.1) ขณะที่กลุ่มตัวอย่างเพศหญิงมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 54.9) มีระดับการมีส่วนร่วมอยู่ในกลุ่มสนใจและมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อยหรือกลุ่มผู้ดู

เช่นเดียวกับเรื่องเพศ ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามระดับอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 53.999$ ที่ระดับ 0.01) โดยที่ประชาชนในช่วงอายุระหว่าง 30-60 ปี มีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูงกว่าประชาชนกลุ่มที่มีอายุน้อยกว่าและสูงกว่า สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Nie Verba and Kim (1974) ที่พบว่าผู้ที่มียาุน้อยกว่าจะมีความกระตือรือร้น และสนใจทางการเมืองน้อยกว่าผู้ที่อยู่ในวัยกลางคน

ปัจจัยที่มักนำมาใช้อธิบายเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สำคัญอีกอันหนึ่งคือ อาชีพ เนื่องจากผู้ที่อยู่ในบางอาชีพอาจเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อตอบสนองความสนใจทางการเมืองของตน หรือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มของตน ผลการศึกษานี้พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 112.751$ ที่ระดับ 0.01) โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการถึงร้อยละ 63.5 มีความสนใจและส่วนร่วมในระดับปานกลางมากที่สุด รองลงมาเป็นผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 56.1) ขณะที่กลุ่มผู้ตอบที่ว่างงาน หรือประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป และค้าขายเล็กๆ น้อยๆ ส่วนใหญ่มีระดับการมีส่วนร่วมในลักษณะผู้ดู อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาดังกล่าวจะสวนทางกับข้อค้นพบของ Campbell et al (1960) ที่ว่าอาชีพเกษตรกรมักมีส่วนร่วมทางการเมือง

ต่ำกว่าอาชีพอื่นๆ ซึ่ง Milbrath (1965) เห็นด้วยและให้เหตุผลว่าเป็นเพราะลักษณะการอยู่อาศัยที่ค่อนข้างห่างไกลออกไปในชนบท

ผลการวิเคราะห์ในเรื่องที่อยู่อาศัยดังตารางที่ 4.46 ช่วยยืนยันลักษณะเฉพาะของประเทศไทยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งแตกต่างจากข้อค้นพบของผู้เชี่ยวชาญทั้งสองได้อย่างชัดเจน โดยพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองมีความแตกต่างกันตามเขตที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 77.997$ ที่ระดับ 0.01) โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งเป็นเขตการปกครองระดับท้องถิ่นที่มีลักษณะพื้นที่เป็นชนบทมากกว่าเขตอื่น มีระดับความสนใจและมีส่วนร่วมระดับปานกลางมากเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็นร้อยละ 50.3 น้อยกว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมือง/นครเท่านั้น ในขณะที่ผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นกลุ่มตัวอย่างที่สนใจและมีส่วนร่วมน้อยมากที่สุดถึงร้อยละ 85.6

4.5.3 การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

นอกจากศึกษาการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองที่มีความแตกต่างกันตามสภาพเศรษฐกิจสังคมของผู้ตอบแล้ว การศึกษานี้ยังได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีการศึกษาในเรื่องของตัวแปรต่างๆ อาทิ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท การเปิดรับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม การแบ่งแยกทางความคิด ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา การตรวจสอบทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย ค่านิยมดั้งเดิม ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตารางที่ 4.47 พบว่า ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความผันแปรของการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 12.4 ($R^2 = 0.124$) และมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 16.054$ ที่ระดับ 0.01)

ตารางที่ 4.47 การวิเคราะห์ถดถอยพหุการมีส่วนร่วมทางการเมือง

N = 2,000

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.037	.119		8.733	.000
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	7.385E-02	.014	.138	5.415	.000**
การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท	-.303	.046	-.161	-6.647	.000**
ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง	.166	.021	.198	7.934	.000**
การสนับสนุนต่อระบบการเมือง	1.115E-02	.014	.020	.781	.435

ตารางที่ 4.47 การวิเคราะห์ถดถอยพหุการมีส่วนร่วมทางการเมือง (ต่อ)

N = 2,000

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ประสิทธิภาพทางการเมือง	3.967E-02	.014	.073	2.871	.004**
วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม	8.657E-03	.014	.016	.602	.547
การแบ่งแยกทางความคิด	1.253E-02	.014	.023	.871	.384
ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา	2.774E-02	.015	.050	1.793	.073
การตรวจสอบทางการเมือง	9.593E-03	.016	.017	.611	.541
ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย	4.423E-03	.014	.008	.309	.757
ค่านิยมดั้งเดิม	-2.521E-04	.015	.000	-.017	.987
ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล	1.303E-02	.021	.016	.610	.542
ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง	.129	.027	.121	4.854	.000**
ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ	7.190E-02	.025	.076	2.932	.003**

**Sig = .01 *Sig= .05

R² = .124 SE. = .5121 F= 16.054 Sig. = .000

จากตารางข้างต้นสามารถจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากมากไปน้อย ได้แก่

- 1) ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง
- 2) การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท
- 3) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
- 4) ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง
- 5) ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ
- 6) ประสิทธิภาพทางการเมือง

โดยที่ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระและประสิทธิภาพทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งผลการศึกษานี้กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ เข้าใจ มีความรู้ มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ คิดว่าตัวเองสามารถมีอิทธิพลทางการเมืองได้ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์กรอิสระต่างๆ ควรที่จะประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง โดยเฉพาะการสนับสนุนให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง เป็นกลาง พร้อมไปกับการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน สร้างบรรยากาศทางการเมืองให้ประชาชนรู้สึกว่าการเมืองเป็นเรื่องที่ทุกคนเข้าใจได้ ประชาชน

ทุกคนมีอิทธิพลต่อการทำงานของรัฐบาล และการเลือกตั้งตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตย จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้จะช่วยให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มขึ้น

ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัย กล่าวคือ การอาศัยอยู่ในเขตเมือง หรือชนบทของประชาชน ซึ่งน่าสนใจอย่างยิ่งว่าคนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง แม้ว่าจะระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม ดังนั้น ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นนั้น รัฐควรให้ความสำคัญกับประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง และมีการผลักดันให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมในทุกระดับ อย่างแท้จริง

4.6 ความเข้าใจและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล

รัฐธรรมนูญได้วางหลักการไว้ชัดเจนที่จะทำให้ฝ่ายบริหารแยกขาดจากฝ่ายสภาซึ่งเป็นผลดีในการแบ่งแยกการทำงานที่และทำให้การถ่วงดุลอำนาจระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ผลการวิจัยในส่วนนี้ครอบคลุมผลการวัดระดับความรู้ความเข้าใจที่มีต่อบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญ การวัดระดับความเชื่อมั่นและความคาดหวังของประชาชนต่อนายกรัฐมนตรี รัฐบาลเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ และการสำรวจความพึงพอใจ ที่มีต่อการทำงานที่ผ่านมาและนโยบายของรัฐบาลนี้รวมกับการประเมินความพึงพอใจต่อการทำงานของส่วนปฏิบัติการอันได้แก่กระทรวงต่างๆ รวมทั้งการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของประชาชนประกอบกัน

4.6.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล

รัฐธรรมนูญนี้ต้องการให้รัฐบาลมีเสถียรภาพ และนายกรัฐมนตรีมีภาวะความเป็นผู้นำ เพื่อประสิทธิภาพในการบริหาร ผู้ศึกษาได้ตั้งคำถามขึ้น 8 ข้อเพื่อวัดความรู้พื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับรัฐบาล พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่จนถึงเกือบทั้งหมดไม่มีความรู้เกี่ยวกับคุณสมบัติของรัฐบาล โดยความรู้เกี่ยวกับรัฐบาลที่ทราบ คือร้อยละ 77.2 และ 62.4 ทราบว่ารัฐมนตรีต้องจบไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และเมื่อยุบสภารัฐมนตรีต้องออกจากตำแหน่ง ดูตารางที่ 4.48

ตารางที่ 4.48 ร้อยละของข้อมูลที่ท่านเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล

ความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม
บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีต้องแสดงวิสัยทัศน์ต่อสภาก่อน	4.4	95.6	100.0 (2,000)
รัฐมนตรีต้องเป็น ส.ส.ในขณะเดียวกัน	23.6	76.5	100.0 (2,000)

ตารางที่ 4.48 ร้อยละของข้อมูลที่ท่านเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล (ต่อ)

ความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล	ตอบถูก	ตอบผิด	รวม
รัฐมนตรีต้องจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี	77.2	22.9	100.0 (2,000)
คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายและได้รับการฯ ไว้วางใจจากรัฐสภาด้วย	1.9	98.1	100.0 (1,999)
นายกรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็ได้	34.1	65.9	100.0 (1,999)
รัฐมนตรีอาจเป็นหุ้นส่วน/ผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัท ก็ได้	33.1	66.9	100.0 (1,999)
รัฐมนตรีมีสิทธิลงคะแนนให้บุคคลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ กระทรวงที่เขาดูแลอยู่	18.4	81.6	100.0 (1,999)
เมื่อมีการยุบสภารัฐมนตรีต้องออกจากตำแหน่ง	62.4	37.6	100.0 (1,999)

เมื่อสอบถามถึงความสนใจติดตามเกี่ยวกับการทำงานของรัฐบาล พบว่า มีผู้ติดตามรับชมการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลทางโทรทัศน์เป็นครั้งคราว ร้อยละ 52.7 ที่ไม่ค่อยได้ติดตาม มีร้อยละ 29.2 และติดตามเป็นประจำ มีร้อยละ 18.2 (ตารางที่ 4.49)

ตารางที่ 4.49 ร้อยละของการติดตามชมการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลผ่านทางโทรทัศน์

โดยทั่วไปเมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลผ่านทาง โทรทัศน์ ท่านติดตามชมเป็นประจำ หรือไม่	ร้อยละ (จำนวน)
เป็นประจำ	18.2
บางครั้งบางคราว	52.7
ไม่ค่อยได้ติดตาม	29.2
รวม	100.0 (2000)

ส่วนการติดตามการนำเสนอผลงานของรัฐบาลในเวลา 1 ปีที่ผ่านมาทางโทรทัศน์ เมื่อเดือนมีนาคม 2545 นั้น มีผู้ที่ตอบว่า ติดตามรับชมประมาณ ร้อยละ 67.3 และไม่ได้ติดตามรับชม ร้อยละ 32.7 (ตารางที่ 4.50)

ตารางที่ 4.50 ร้อยละของการติดตามชมรัฐบาลนายกฯ ทักษิณนำเสนอผลการปฏิบัติงานระยะ 1 ปี ผ่านทางโทรทัศน์เมื่อเดือนมีนาคม 2545

เมื่อรัฐบาลของนายกฯ ทักษิณนำเสนอผลการปฏิบัติงานระยะ 1 ปี ผ่านทางโทรทัศน์เมื่อเดือนมีนาคม 2545 ที่ผ่านมา ท่านได้ติดตามชมหรือไม่	ร้อยละ (จำนวน)
ติดตามชม	32.7
ไม่ได้ติดตามชม	67.3
รวม	100.0 (2000)

4.6.2 ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล

ในส่วนนี้จะได้กล่าวถึงผลการศึกษาการสอบถามความคิดเห็นของประชาชนเพื่อประเมินระดับความพอใจของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล ผ่านความเห็นต่อนโยบายด้านต่างๆ ความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงในฐานะกลไกทางการบริหาร ตลอดจนความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล นายกรัฐมนตรีโดยเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ

ผู้วิจัยได้ถามถึงความพอใจใน 19 นโยบายของรัฐบาลที่ได้แถลงต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ผลปรากฏว่า นโยบายที่ได้รับความพอใจสูงสุด ใน 5 อันดับแรก คือ นโยบายกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา นโยบายการจัดระเบียบสังคม นโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นโยบายกองทุนหมู่บ้าน และนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยว

นโยบายส่วนใหญ่ที่ประชาชนพอใจจะเป็นนโยบายที่ส่งผลดีต่อประชาชนโดยตรง อาทิ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ผ่านนโยบายกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา การกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนหมู่บ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนั้นนโยบายจัดระเบียบทางสังคมก็ได้รับความพอใจอย่างมาก ส่วนหนึ่งที่ทำให้นโยบายเหล่านี้ได้รับความพอใจสูงเกิดจากผลจากการดำเนินนโยบายมีความเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด ขณะที่นโยบายที่ได้รับความพอใจรองลงมา เช่น กระจายอำนาจ การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปสาธารณสุข เป็นนโยบายที่มีลักษณะเป็นการปรับโครงสร้าง จึงค่อนข้างเป็นเรื่องที่ไกลตัวประชาชน

ตารางที่ 4.51 ร้อยละของความพึงพอใจนโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบัน

นโยบายรัฐบาลชุดปัจจุบัน	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่มี ความเห็น	รวม
พักชำระหนี้ให้เกษตรกรรายย่อย	45.3	36.7	7.9	1.8	8.4	100.0
จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน	50.0	34.5	7.7	3.0	5.0	100.0
โครงการธนาคารประชาชน	42.6	35.2	6.5	1.4	14.4	100.0
การจัดการกับแรงงานต่างด้าว	29.8	30.6	15.5	13.5	10.7	100.0
30 บาทรักษาทุกโรค	47.8	27.7	13.6	8.6	2.4	100.0
ให้นักศึกษากู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา	60.5	32.4	2.2	0.3	4.7	100.0
การปฏิรูประบบราชการ	34.1	35.4	9.8	1.7	19.1	100.0
การกระจายอำนาจให้องค์กรส่วน ท้องถิ่น	45.5	35.5	6.9	1.2	10.9	100.0
การจัดระเบียบสังคม	55.8	30.4	3.6	0.9	9.3	100.0
หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	48.3	37.0	4.3	0.4	10.1	100.0
การปฏิรูปการศึกษา	44.0	36.9	6.1	0.7	12.4	100.0
การส่งเสริมการและพัฒนากการ ท่องเที่ยว	45.2	38.7	4.9	0.6	10.6	100.0
ปราบปรามยาเสพติด	50.4	27.4	10.6	8.8	2.9	100.0
การปฏิรูปการเมือง	29.3	34.9	12.4	1.5	22.0	100.0
การปราบปรามทุจริตคอร์รัปชันใน ระบบราชการ	38.1	31.6	15.7	6.5	8.2	100.0
การปฏิรูประบบสาธารณสุข	38.4	41.6	10.2	2.8	7.1	100.0
การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ	19.6	28.1	21.7	16.8	13.8	100.0
แก้ปัญหาความยากจน	38.0	33.3	13.7	11.0	4.0	100.0
นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ	33.9	43.5	8.7	2.0	11.9	100.0

นโยบายที่ได้รับความพอใจในระดับรองลงมาหรือกลุ่มนโยบายที่มีระดับความพอใจต่ำกว่าร้อยละ 80 แต่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 อันได้แก่ นโยบายธนาคารประชาชน การปราบปรามยาเสพติด สิ่งแวดล้อม 30 บาทรักษาทุกโรค และการแก้ปัญหาความยากจน ในกลุ่มนี้จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นนโยบายในด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม 30 บาทรักษาทุกโรค การแก้ปัญหาความยากจน นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ผ่านธนาคารประชาชน ปัจจัยที่ทำให้ความพอใจต่อนโยบายเหล่านี้รองลงมาอาจเป็นเพราะผลจากนโยบายในกลุ่มนี้ตอบสนองต่อประชาชนบางกลุ่ม เช่น นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการแก้ปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค และธนาคารประชาชน ก็เป็นนโยบายที่มีผลต่อคนยากจน แต่ไม่มีผลต่อคนกลุ่มอื่น

นโยบายที่ได้รับความพอใจต่ำกว่าร้อยละ 70 และต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายด้านอื่นๆ ได้แก่ นโยบายปราบปรามคอร์รัปชัน ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการเมือง แรงงานต่างด้าว และแปรรูปรัฐวิสาหกิจ นโยบายในกลุ่มนี้เป็นนโยบายปรับโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปราชการ ปฏิรูปการเมือง แปรรูปรัฐวิสาหกิจ และจัดระเบียบและปราบปราม เช่น ปราบปรามคอร์รัปชันและแรงงานต่างด้าว สาเหตุที่นโยบายในกลุ่มนี้ได้รับความพอใจน้อย เกิดจากมีความคิดเห็นประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการดำเนินนโยบายเหล่านี้ โดยเฉพาะในประเด็นการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ แรงงานต่างด้าว และการปฏิรูปการเมือง ปฏิรูประบบราชการ (ตารางที่ 4.51)

เป็นที่คาดหวังกันว่า “นโยบาย” ทั้งหลายที่คณะรัฐมนตรีประกาศต่อสาธารณะ และต้องแถลงและรับผิดชอบต่อสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ด้วยกลไกตามรัฐธรรมนูญที่เอื้ออำนวย กระนั้นเมื่อสอบถามประชาชนถึงผลกระทบของนโยบายที่มีต่อชีวิตประจำวัน พบว่า ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่านโยบายรัฐบาลมีผลกระทบเพียงเล็กน้อยมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.2 รองลงมาเห็นว่าผลกระทบบ้าง ร้อยละ 31.4 ตอบว่ามีผลกระทบอย่างมากร้อยละ 21.6 และยังมีผู้ตอบว่าไม่มีผลกระทบเลยถึงร้อยละ 8.8 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.52)

ตารางที่ 4.52 ร้อยละของนโยบายรัฐบาลมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน

ท่านคิดว่านโยบายรัฐบาลมีผลกระทบต่อชีวิตประจำวัน ของท่านมากน้อยหรือไม่	ร้อยละ (จำนวน)
มีผลกระทบอย่างมาก	21.6
มีผลกระทบบ้าง	31.4
มีผลกระทบเพียงเล็กน้อย	38.2
มีผลกระทบเลย	8.8
รวม	100.0 (2000)

4.6.3 ความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงต่างๆ

นโยบายของรัฐบาลอาจเป็นเพียงกระบวนการในการกำหนดหรือวางแนวทางไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่ในการทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ “กระทรวง” ในฐานะกลไกทางการบริหารนับว่ามีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จหรือล้มเหลว รวมทั้งอาจหมายถึงเครื่องชี้วัดความพอใจหรือไม่พอใจในผลการทำงานของรัฐบาลด้วย ผู้ศึกษาได้สอบถามความพอใจของประชาชนต่อการทำงานของกระทรวงต่างๆ ซึ่งเป็นกระทรวงเดิมก่อนมีการปฏิรูประบบราชการและมีการเพิ่มกระทรวง (ก่อนวันที่ 30 กันยายน 2545) พบว่า

กระทรวงที่ประชาชนพอใจต่อการทำงานมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย (ร้อยละ 81.3) กระทรวงศึกษาธิการ (ร้อยละ 76.6) กระทรวงสาธารณสุข (ร้อยละ 75.2) กระทรวงกลาโหม (ร้อยละ 66.7) และกระทรวงคมนาคม (ร้อยละ 66.7) จะเห็นได้ว่ากระทรวงในอันดับ 5 นี้ เป็นกระทรวงที่ดูแลรับผิดชอบ ด้านบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การศึกษา การสาธารณสุข การขนส่ง การสื่อ และความมั่นคงของชาติ ปัจจัยสำคัญที่น่าจะทำให้ประชาชนพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของแต่ละกระทรวงข้างต้น พิจารณาได้จากนโยบายที่แต่ละกระทรวงดูแล รับผิดชอบ อาทิ กระทรวงมหาดไทยที่ดูแลนโยบายจัดระเบียบสังคม ซึ่งนโยบายนี้แม้จะกระทบต่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มบ้างแต่ถือว่าโดยภาพรวมได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประชาชน กระทรวงศึกษาธิการดูแลนโยบายกฏนิยมเพื่อการศึกษา (หากพิจารณาตารางความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาล จะพบว่านโยบายนี้ได้รับความพอใจสูงสุด) เช่นเดียวกับกระทรวงสาธารณสุขที่ชูนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคมาตั้งแต่เริ่มตั้งรัฐบาล จนเป็นหนึ่งในนโยบายที่คุ้นหูและติดปากประชาชน และเป็นทีวี่พาทย์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง น่าสังเกตว่า สัดส่วนความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงนี้แทบจะไม่แตกต่างจากความพอใจต่อนโยบายดังกล่าวเลย (โปรดพิจารณาตารางที่ 4.52 และ 4.53 ประกอบกัน)

เมื่อพิจารณาถึงกระทรวงที่ประชาชนไม่พอใจในการทำงานมากที่สุด พบว่ามีถึง 3 กระทรวงที่ประชาชนเกินกว่าร้อยละ 20 แสดงความคิดเห็นไม่พอใจ ได้แก่ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม (ร้อยละ 24.5) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ร้อยละ 22.8) และกระทรวงพาณิชย์ (ร้อยละ 22.0) น่าสังเกตว่าอำนาจหน้าที่ของกระทรวงทั้งสามล้วนมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศที่เป็นเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน กล่าวคือ อำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเกษตร การเศรษฐกิจการเกษตร การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม การชลประทาน การประมง การปศุสัตว์ การป่าไม้ การพัฒนาที่ดิน และการสหกรณ์ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษาและการประกอบอาชีพ การส่งเสริมควบคุมและคุ้มครองการใช้แรงงานของกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม และมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการพาณิชย์ และกิจการทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องด้วยการพาณิชย์ รวมตลอดทั้งการซื้อขายการแลกเปลี่ยนสินค้าการควบคุมและส่งเสริมเกี่ยวกับการค้าและการประกันภัยของกระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 4.53 ร้อยละของระดับความพอใจในการทำงานโดยภาพรวมของกระทรวง

กระทรวง	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่ทราบ	รวม
กระทรวงมหาดไทย	27.8	53.5	5.0	0.5	13.2	100.0 (2,000)
กระทรวงกลาโหม	17.5	49.2	11.0	4.8	17.6	100.0 (2,000)
กระทรวงยุติธรรม	16.2	46.3	13.3	1.4	22.8	100.0 (2,000)
กระทรวงต่างประเทศ	12.5	43.9	9.9	1.6	32.3	100.0 (2,000)
กระทรวงคมนาคม	15.2	51.5	13.3	1.5	18.6	100.0 (2,000)
กระทรวงพาณิชย์	11.0	44.1	17.9	4.1	23.1	100.0 (2,000)
กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	17.4	47.6	15.6	7.2	12.1	100.0 (2,000)
กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ	12.3	38.4	7.6	3.4	38.2	100.0 (2,000)
กระทรวงศึกษาธิการ	26.2	50.4	8.0	0.9	14.5	100.0 (2,000)
กระทรวงแรงงานฯ	16.9	43.1	16.1	8.4	15.4	100.0 (2,000)
กระทรวงสาธารณสุข	25.0	50.2	12.1	17.	11.0	100.0 (2,000)
กระทรวงอุตสาหกรรม	12.2	43.8	9.0	2.3	32.8	100.0 (2,000)
สำนักนายกรัฐมนตรี	13.7	39.9	5.0	3.0	38.4	100.0 (2,000)
ทบวงมหาวิทยาลัย	16.6	41.7	4.0	1.3	36.5	100.0 (2,000)

หมายเหตุ: เป็นการทำสำรวจก่อน 30 กันยายน 2545 ที่มีการเพิ่มจำนวนกระทรวงมากขึ้น

ในสภาวะที่คนส่วนใหญ่ต้องการหลุดพ้นจากปัญหาความตกต่ำของเศรษฐกิจแน่นอนว่าความคาดหวังที่มีต่อกระทรวงเหล่านี้ย่อมสูง และหากไม่ปรากฏผลงานของกระทรวงที่โดดเด่นมากพอโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะมีความไม่พอใจย่อมสูงตามไปด้วย ทั้งนี้ สำหรับคณะรัฐมนตรีที่มี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา ปรากฏชื่อรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในทั้งสามกระทรวงถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ และหนึ่งในนั้น คือ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถูกยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย นอกจากนี้ ในการปรับคณะรัฐมนตรีครั้งล่าสุดเพื่อรองรับการปฏิรูประบบราชการ นายอดิศักดิ์ โพธารามิกเป็นรัฐมนตรีคนเดียวในสามกระทรวงนี้ที่ยังคงนั่งอยู่ในตำแหน่งเดิม (แต่ก็มีการปรับเปลี่ยนในตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์ด้วยเช่นกัน)

สิ่งที่น่าสนใจไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าความพอใจหรือไม่พอใจของประชาชนก็คือ เมื่อถามถึงความใจที่มีต่อกระทรวงต่างๆ พบว่า กลุ่มตัวอย่างจำนวนมากตอบว่า “ไม่ทราบ” ซึ่งสะท้อนในอีกแง่มุมหนึ่งว่า การทำงานของกระทรวงต่างๆ จำนวนหนึ่งไม่เป็นที่รู้จักของประชาชน ซึ่งในที่นี่มีถึงห้ากระทรวงด้วยกันที่ประชาชนมากกว่าร้อยละ 30 หรือประมาณ 1 ใน 3 ขึ้นไป ตอบไม่ทราบเกี่ยวกับกระทรวงเหล่านี้ ได้แก่ กระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ เท่ากับสำนักนายกรัฐมนตรี (ร้อยละ 38.5) ทบวงมหาวิทยาลัย (ร้อยละ 36.6) กระทรวงอุตสาหกรรม (ร้อยละ 32.9) และกระทรวงการต่างประเทศ (ร้อยละ 32.3)

ในเบื้องต้นอาจอธิบายได้ว่า กระทรวงเหล่านี้ส่วนใหญ่มิได้มีบทบาทหลักในการสนองตอบนโยบายเร่งด่วนของรัฐบาลมากนัก ขณะที่ภารกิจหน้าที่ของกระทรวงก็ได้เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ใกล้ชิดโดยตรงกับประชาชน คงมีเพียงสำนักนายกรัฐมนตรีเท่านั้นที่มีภารกิจหลากหลายและหลายเรื่องเป็นเรื่องที่สำคัญ เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของประชาชน อีกทั้งยังตอบสนองนโยบายสำคัญของรัฐบาล เช่น การปราบปรามยาเสพติด การศึกษา การท่องเที่ยว เป็นต้น โดยที่บางนโยบายได้รับความพอใจสูง ขณะที่บางนโยบายยังไม่เป็นที่พอใจเท่าที่ควร ด้วยภารกิจที่หลากหลายนี้ เมื่อกล่าวถึงสำนักนายกรัฐมนตรีขึ้นมาคนมักจะนึกภาพไม่ออกกว่าแท้ที่จริงมีบทบาท อำนาจหน้าที่ใดกันแน่ ซึ่งปัญหานี้นับเป็นที่ยอมรับจนกระทั่งต้องมีการปฏิรูประบบราชการโดยการจัดโครงสร้างกระทรวงใหม่เพื่อแยกการตอบสนองภารกิจที่หลากหลายเหล่านี้ออกจากกันให้ชัดเจน

อาจกล่าวได้ว่า การทำงานของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่สะท้อนผ่านความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายและการทำงานของกระทรวงต่างๆ นี้ โดยภาพรวมถือว่าเป็นที่พอใจของประชาชน โดยเฉพาะนโยบายเร่งด่วนที่มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อถามว่าที่ผ่านมาการทำงานของรัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมได้ในระดับใด ปรากฏว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความเห็นว่าสามารถแก้ไขปัญหาได้ คือ ร้อยละ 9.0 ตอบว่าแก้ไขได้มาก ร้อยละ 56.5 ตอบว่าแก้ไขได้บ้าง ขณะที่ร้อยละ 26.9 ตอบว่าแก้ไขได้เพียงเล็กน้อย และมีเพียงร้อยละ 7.7 เท่านั้นที่ตอบว่าแก้ไขไม่ได้เลย (ตารางที่ 4.54)

ตารางที่ 4.54 ร้อยละของการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศของรัฐบาลปัจจุบัน

ท่านคิดว่ารัฐบาลปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ในระดับใด	ร้อยละ (จำนวน)
แก้ไขได้เป็นอย่างมาก	9.0
แก้ไขได้บ้าง	56.5
แก้ไขได้เพียงเล็กน้อย	26.9
ไม่สามารถแก้ไขได้เลย	7.7
รวม	100.0 (2000)

4.6.4 ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ

นอกจากความพอใจที่มีต่อผลงานที่ผ่านมาแล้ว การศึกษานี้ยังสนใจด้วยว่ารัฐบาลรวมถึงนายกรัฐมนตรีภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองในกรอบเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญปัจจุบัน และผลการดำเนินงานที่ผ่านมา มีผลอย่างไรกับความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสถาบันทางการเมืองทั้งสอง รวมทั้งเมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบการเมืองไทยด้วย

ตารางที่ 4.55 แสดงผลความเชื่อมั่นของประชาชนต่อสถาบันต่างๆ พบว่า นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนในสัดส่วนที่สูง (ร้อยละ 88.5 และ 84.7 ตามลำดับ) คิดเป็นอันดับที่สามและสี่เมื่อเปรียบเทียบกับสถาบันอื่นๆ โดยน้อยกว่าทหาร (ร้อยละ 94.0) และโทรทัศน์ (ร้อยละ 92.3) เพียงสองสถาบันเท่านั้น นอกจากนี้ นายกรัฐมนตรีและรัฐบาลซึ่งถือเป็นสถาบันทางการเมืองฝ่ายบริหาร ยังได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนมากกว่าสถาบันทางการเมืองฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ รัฐสภาโดยรวม (ร้อยละ 81.8) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ร้อยละ 79.7) สมาชิกวุฒิสภา (ร้อยละ 79.4) และฝ่ายค้าน (ร้อยละ 75.4) ซึ่งได้รับความเชื่อมั่นในกลุ่มลำดับรองลงมา (อันดับ 6-8) อีกด้วย

ตารางที่ 4.55 ร้อยละของความเชื่อมั่นโดยรวมต่อสถาบันต่างๆ

สถาบันต่างๆ	เชื่อมั่น มาก	ค่อนข้าง เชื่อมั่น	ไม่ค่อย เชื่อมั่น	ไม่เชื่อ มั่นเลย	รวม (จำนวน)
รัฐบาล	21.3	63.4	13.3	2.0	100.0 (2000)
นายกรัฐมนตรี	33.9	54.6	9.6	1.9	100.0 (2000)
รัฐสภา	11.3	7.05	16.2	2.0	100.0 (2000)
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	10.5	69.1	18.9	1.5	100.0 (2000)
สมาชิกวุฒิสภา	10.9	68.5	17.7	2.9	100.0 (2000)
ฝ่ายค้าน	16.8	58.6	22.1	2.5	100.0 (2000)
ข้าราชการ	11.5	63.6	21.8	3.1	100.0 (2000)
ตำรวจ	11.2	52.6	25.2	11.1	100.0 (2000)
ทหาร	32.5	61.5	5.1	0.9	100.0 (2000)
พรรคการเมือง	9.1	62.1	26.9	1.9	100.0 (2000)
หนังสือพิมพ์	6.9	52.3	35.8	5.0	100.0 (2000)
โทรทัศน์	27.2	65.1	7.3	0.5	100.0 (2000)
องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)	9.2	48.2	32.4	10.2	100.0 (2000)

ผลการศึกษาชี้ อาจวิเคราะห์ในเบื้องต้นได้ว่าความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลชุดปัจจุบัน เป็นผลจากความเชื่อมั่นในระดับสูงที่มีต่อนายกรัฐมนตรีและรัฐบาล ขณะเดียวกันการทำงานของรัฐบาลที่ผ่านมาก็ได้สร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชนด้วย นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า ความเชื่อมั่นต่อฝ่ายการเมืองที่สูงกว่าฝ่ายประจำ (ข้าราชการพลเรือน) น่าจะพอยืนยันเพิ่มเติมได้ว่าความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงต่างๆ นั้นเป็นผลจากฝ่ายการเมืองคือตัวรัฐมนตรีผู้รับผิดชอบเชื่อมโยงกับนโยบายสำคัญที่มีการประกาศออกมาและอยู่ในความสนใจของสาธารณชนเป็นหลัก โดยความพอใจต่อการทำงานของข้าราชการในฐานะฝ่ายปฏิบัติเป็นปัจจัยเสริมเท่านั้น

4.6.5 ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลและสภาพเศรษฐกิจสังคม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมจะทำให้ทราบในเบื้องต้นว่าความแตกต่างทางสภาพเศรษฐกิจสังคมของบุคคลมีผลต่อการให้ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลหรือไม่ อย่างไร และอาจทำให้เข้าใจได้ว่าคนกลุ่มใดที่ให้ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล สำหรับการศึกษานี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่นำมาพิจารณามีหลายปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส และเขตที่อยู่อาศัย ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลมีความแตกต่างตามอาชีพ และการศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.56)

ตารางที่ 4.56 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน

ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล	ไม่เชื่อมั่นเลย	ไม่ค่อยเชื่อมั่น	ค่อนข้างเชื่อมั่น	เชื่อมั่นมาก	รวม
เพศ					ร้อยละ (จำนวน)
ชาย	2.1	12.8	63.2	21.9	100.0 (949)
หญิง	1.8	13.8	63.5	20.8	100.0 (1,042)
$\chi^2 = .916$ df = 3 p = .821					N = 1,991
อายุ					ร้อยละ (จำนวน)
ต่ำกว่า 29	2.4	16.6	62.1	19.0	100.0 (290)
30 - 39	1.9	12.3	68.3	17.5	100.0 (463)
40 - 49	1.4	13.3	61.6	23.7	100.0 (490)
50 - 59	1.6	14.3	61.2	22.9	100.0 (384)
60 ขึ้นไป	2.7	11.0	62.9	23.4	100.0 (364)
$\chi^2 = 15.589$ df = 12 p = .211					N = 1,991

ตารางที่ 4.56 ร้อยละของระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน (ต่อ)

ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล	ไม่เชื่อมั่นเลย	ไม่ค่อยเชื่อมั่น	ค่อนข้างเชื่อมั่น	เชื่อมั่นมาก	รวม
อาชีพ					ร้อยละ (จำนวน)
เกษตรกร	1.6	11.7	62.0	24.7	100.0 (1,045)
ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ	1.1	20.8	61.2	16.9	100.0 (183)
รับจ้างทั่วไป คนงาน	2.2	13.4	64.7	19.7	100.0 (320)
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	1.5	16.9	66.2	15.4	100.0 (65)
ไม่ได้ทำงาน / ว่างาน	2.7	13.4	66.4	17.4	100.0 (149)
อื่นๆ	3.5	13.5	66.8	16.2	100.0 (229)
$\chi^2 = 28.815$ df = 15 p = .017					N = 1,991
การศึกษา					ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยเรียนหนังสือ	3.1	7.2	62.9	26.8	100.0 (97)
ประถมศึกษา (ป.1-ป.4)/ (ป.6 หรือ ป.7) /เทียบเท่า	1.7	12.3	62.8	23.3	100.0 (1,388)
มัธยมต้น/มัธยมปลาย/ปวช./เทียบเท่า	2.8	16.9	64.9	15.5	100.0 (362)
อนุปริญญา/ปวส./ปวท./ปริญญาตรี/ โท/ เอก	2.1	13.3	63.4	21.3	100.0 (144)
$\chi^2 = 25.810$ df = 9 p = .002					N = 1,991
สถานภาพสมรส					ร้อยละ (จำนวน)
โสดไม่เคยแต่งงาน	3.1	14.2	63.5	19.2	100.0 (260)
แต่งงานอยู่ด้วยกัน/แยกกันอยู่/ อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน	1.9	13.5	63.3	21.4	100.0 (1,605)
หย่า/ม่าย	0.8	9.6	64.8	24.8	100.0 (125)
$\chi^2 = 5.351$ df = 6 p = .500					N = 1,990
เขตบ้าน					ร้อยละ (จำนวน)
เทศบาลนคร/เมือง		18.2	60.6	21.2	100.0 (33)
เทศบาลตำบล	2.5	14.4	65.8	17.3	100.0 (473)
องค์การบริหารส่วนตำบล	1.8	12.5	62.5	23.2	100.0 (1,353)
กรุงเทพมหานคร	1.5	16.7	65.2	16.7	100.0 (132)
$\chi^2 = 12.286$ df = 9 p = .198					N = 1,991

ผลการศึกษาที่น่าสนใจว่ามีความสอดคล้องกับผลการศึกษาในเรื่องความเชื่อมั่นต่อรัฐบาล (Trust in Government Index) ของหลายๆ สถาบันทั่วโลก อาทิ ผลการวิจัยของ Human Science Research Council ประเทศแอฟริกาใต้ที่พบว่าความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลของคนแอฟริกาใต้มีความแตกต่างกันตามเพศและอายุ อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (www.hsrc.ac.za) และ The National Election Studies แห่งมหาวิทยาลัยมิชิแกน ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งทำการสำรวจรวบรวมผลการศึกษาในเรื่องนี้มาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1958 จนถึงปี ค.ศ. 2000 พบว่าความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลของคนอเมริกันแทบจะไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างเพศหญิงและเพศชาย แต่ค่อนข้างแตกต่างกันในเรื่องอาชีพและระดับการศึกษา (www.umich.edu/nes) โดยเฉพาะผลการสำรวจในปี ค.ศ. 2000 พบว่า เกษตรกรเป็นกลุ่มที่เชื่อมั่นต่อรัฐบาลสูงที่สุด รองลงมา เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ แรงงานไร้ฝีมือ และแม่บ้าน ซึ่งถือว่าใกล้เคียงอย่างมากกับผลการวิจัยดังตารางข้างต้น ที่พบว่า ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลมีความแตกต่างกันตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 28.815$ ที่ระดับ 0.05) โดยที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกร มีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในสัดส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 86.7 รองลงมาได้แก่กลุ่มอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 84.4 คนที่ว่างงาน/ไม่มีงานทำ ร้อยละ 83.8 ตามลำดับ ขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ และประกอบอาชีพค้าขายมีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในสองอันดับท้ายหรือคิดเป็นร้อยละ 81.6 และร้อยละ 78.1 ตามลำดับ

อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการศึกษา พบว่า ข้อมูลมีลักษณะสวนทางกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ สำหรับคนอเมริกัน คนที่มีการศึกษาสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะเชื่อมั่นต่อรัฐบาลมากกว่าคนที่มีการศึกษาต่ำกว่า (www.umich.edu/nes) ในขณะที่ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 4.56 พบว่า ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลมีความแตกต่างกันตามระดับการศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 25.810$ ที่ระดับ 0.01) โดยกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เคยเรียนหนังสือมีความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในสัดส่วนสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 89.7 รองลงมาได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 86.1 กลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุปริญาขึ้นไป ร้อยละ 84.7 และกลุ่มตัวอย่างที่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 80.4 เรียงตามลำดับ

4.6.6 ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล

การศึกษานี้ได้ทำการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลโดยมีการศึกษาในเรื่องของตัวแปรต่างๆ อาทิ สภาพภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท การเปิดรับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม การแบ่งแยกทางความคิด ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา การตรวจสอบทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย ค่านิยมดั้งเดิม ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตารางที่ 4.57 พบว่า ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความผันแปรของความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลได้ร้อยละ 18.7 ($R^2 = 0.187$) และมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 26.128$ ที่ระดับ 0.01)

ตารางที่ 4.57 การวิเคราะห์ถดถอยพหุความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล N = 2,000

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	1.909	.134		14.198	.000
สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	3.893E-02	.016	.059	2.413	.016*
การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท	2.368E-02	.054	.010	.437	.662
ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง	-4.429E-02	.025	-.044	-1.774	.076
การสนับสนุนต่อระบบการเมือง	.111	.017	.165	6.684	.000**
ประสิทธิภาพทางการเมือง	3.532E-02	.016	.053	2.175	.030*
วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม	3.554E-02	.017	.052	2.107	.035*
การแบ่งแยกทางความคิด	2.354E-02	.017	.035	1.393	.164
ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา	8.613E-02	.018	.128	4.768	.000**
การตรวจสอบทางการเมือง	-1.086E-02	.018	-.016	-.589	.556
ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย	-1.867E-02	.017	-.027	-1.112	.266
ค่านิยมดั้งเดิม	3.028E-02	.018	.042	1.720	.086
ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง	5.171E-02	.031	.040	1.647	.100
ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ	.339	.028	.293	12.269	.000**
ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	1.796E-02	.029	.015	.610	.542

**Sig = .01 *Sig = .05

R² = .187 SE. = .60 F = 26.128 Sig. = .000

จากตารางข้างต้นสามารถจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากมากไปน้อย ได้แก่

- 1) ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ
- 2) การสนับสนุนต่อระบบการเมือง
- 3) ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา
- 4) สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม
- 5) ประสิทธิภาพทางการเมือง
- 6) วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม

โดยที่ทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ซึ่งผลการศึกษา
นี้กล่าวได้ว่าประชาชนที่มีความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กรอิสระ มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมือง
มีความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี เห็นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลทาง
การเมืองได้ รวมทั้งการมีวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม จะทำให้มีความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล
มากด้วย ดังนั้น รัฐบาลควรมีส่วนในการส่งเสริมบทบาทและการทำหน้าที่ขององค์กรอิสระต่างๆ ให้เป็น
ที่รู้จักของประชาชน และกระตุ้นให้ประชาชนเข้าใจและให้ความสำคัญกับระบบการเมืองของประเทศที่
เป็นอยู่

นอกจากนี้ แม้ว่าวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมจะเป็นวัฒนธรรมที่สวนทางกับวัฒนธรรมแบบ
ประชาธิปไตย แต่ต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมแบบนี้เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับ
ผู้นำ การจัดการปัญหาแบบเด็ดขาด รวดเร็ว ทันใจ รวมทั้งไม่ต้องการให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างจากคน
ส่วนใหญ่ ดังนั้น ผู้เข้ามามีอำนาจสำคัญๆ ในรัฐบาลจะต้องตระหนักถึงลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม
อันนี้ โดยสร้างความเป็นมืออาชีพด้วยการคิด ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานด้วยความเฉียบขาด รวดเร็ว
ซึ่งความรวดเร็ว เฉียบขาดนี้มีใช้การกระทำด้วยความรวดเร็วตัดสินใจหรือทำตามอำเภอใจ แต่จะต้องเป็น
ไปตามครรลองที่ถูกต้องตามหลักการ มิฉะนั้น ประชาชนก็อาจจะยินดีให้อำนาจเด็ดขาดอื่นเข้ามาจัดการ
กับความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นนั้นก็ได้

ทัศนคติเช่นนี้ของประชาชนค่อนข้างน่าเป็นห่วง เพราะเป็นวัฒนธรรมที่ไม่เกื้อหนุนต่อกระบวนการ
พัฒนาประชาธิปไตย แม้ว่ารัฐบาลจะทำงานได้เป็นที่พอใจของประชาชน แต่ความพอนั้นยังคงเกิดจาก
การคล้อยตามผู้นำหรืออาจกล่าวว่าประชาชนยังเป็น “ผู้รอรับ” มากกว่าเป็น “ผู้เรียกร้อง” ดังนั้น รัฐบาล
ที่ต้องการนำพาประเทศไปในทิศทางแบบประชาธิปไตยจะต้องส่งเสริมให้ระบบการเมืองเป็นระบบแบบเปิด
ที่ประชาชนสามารถเข้ามามีอิทธิพล/บทบาทในระบบการเมืองได้ นโยบายต่างๆ ของรัฐบาลจะต้องวางอยู่บน
พื้นฐานของความต้องการของประชาชน มิใช่ในนโยบายที่รัฐคิดแทนแล้วจัดให้ รัฐบาลจึงสมควรที่จะมีการ
รวบรวม สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้จัดบริการสาธารณะ
ได้มีประสิทธิภาพ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

4.7 ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

ที่ผ่านมาแม้ว่าประเทศไทยจะมีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบหลายองค์กร แต่องค์กร
เหล่านั้นยังมีปัญหาที่ไม่สามารถปฏิบัติภารกิจหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากยังถูก
ครอบงำโดยฝ่ายการเมืองหรือฝ่ายข้าราชการประจำได้ รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้วางหลักการเพื่อให้
องค์กรควบคุมตรวจสอบมีฐานะเป็นองค์กรอิสระ ซึ่งนอกจากจะเป็นการจัดอุปสรรคในการทำหน้าที่
ควบคุมตรวจสอบขององค์กรต่างๆ แล้ว ยังจะทำให้เกิดระบบการตรวจสอบที่ครบถ้วน ไม่ซ้ำซ้อนกัน
แต่เสริมซึ่งกันและกันตามบทบาทและภาระหน้าที่ที่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้งแต่ละองค์กร
อีกทางหนึ่งด้วย

4.7.1 องค์การอิสระกับการเป็นที่รู้จักของประชาชน

เมื่อสอบถามถึงระดับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระต่างๆ ซึ่งในการศึกษานี้สนใจศึกษาองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญและองค์กรอิสระตามกฎหมายอื่นที่สำคัญรวม 10 องค์กร ปรากฏว่า ประชาชนจำนวนมากปฏิเสธที่จะให้ความเห็นเนื่องจากไม่รู้จักองค์กรอิสระนั้นๆ

ตารางที่ 4.58 การรู้จักองค์กรอิสระของประชาชน

N = 2,000

	รู้จัก	ไม่รู้จัก
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	74.4	25.6
ศาลยุติธรรม	63.0	37.0
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ	56.4	43.6
ศาลรัฐธรรมนูญ	56.0	44.0
ศาลปกครอง	51.6	48.4
คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน*	38.5	61.5
คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน	29.6	70.4
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	26.2	73.8
ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	25.3	74.7
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	25.1	74.9

* คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินมิใช่องค์กรอิสระตามความหมายของการวิจัยนี้ แต่เป็นองค์กรหนึ่งที่มีอำนาจตรวจสอบและมีความสำคัญต่อการบรรลุนโยบายตามรัฐธรรมนูญ

จากตารางที่ 4.58 พบว่ามีถึง 5 จาก 10 องค์กรที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักน้อยกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ร้อยละ 38.5) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ร้อยละ 29.6) คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ร้อยละ 26.2) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ร้อยละ 25.3) และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคม (ร้อยละ 25.1) มีเพียงคณะกรรมการการเลือกตั้ง องค์กรเดียวเท่านั้นที่กลุ่มตัวอย่างรู้จักมากกว่าร้อยละ 70 ในขณะที่องค์กรอิสระที่ค่อนข้างจะมีชื่อปรากฏเป็นข่าวทางสื่อต่างๆ บ่อยครั้งอย่างคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง เป็นกลุ่มองค์กรอิสระที่มากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างรู้จักแต่ก็อยู่ในสัดส่วนที่ไม่สูงมากคือต่ำกว่าร้อยละ 60

นอกจากนี้ น่าสังเกตว่า ศาลยุติธรรมซึ่งมิใช่องค์กรอิสระใหม่ที่เพิ่งจะเกิดขึ้นครั้งแรกภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญ เพียงแต่มีการปรับปรุงในบางเรื่องเพื่อแก้ไขปัญหาการทำงานในอดีตเท่านั้น แต่

กลุ่มตัวอย่างถึงร้อยละ 37 กลับตอบว่าไม่รู้จักรัก ซึ่งน่าจะเป็นสัดส่วนที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ผู้ศึกษามีความเห็นในเบื้องต้นว่าส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะคนบางกลุ่มอาจไม่รู้จักรักจริงๆ เพราะไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมึปฏิสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมในชีวิตประจำวัน แต่คนส่วนใหญ่ที่ตอบว่าไม่รู้จักรักในที่นี้น่าจะเกิดจากความสับสนในการเรียกชื่อและความไม่แน่ใจว่าศาลยุติธรรมในฐานะองค์กรอิสระหนึ่งคือหน่วยงานเดียวกันกับ “ศาล” ในความรู้จักและคุ้นเคยของประชาชนหรือไม่มากกว่าที่จะสรุปว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักรัก “ศาลยุติธรรม” อย่างแท้จริง

4.7.2 ความพอใจต่อการทำงานขององค์กรอิสระต่างๆ

เมื่อนำสัดส่วนเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความพอใจ” ต่อการทำงานที่ผ่านมาขององค์กรอิสระเปรียบเทียบกับ พบว่า องค์กรอิสระที่ประชาชนพอใจต่อการทำงานห้าอันดับแรกได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ร้อยละ 85.0) รองลงมาเป็นศาลปกครอง (ร้อยละ 79.1) ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ร้อยละ 78.8) สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (ร้อยละ 73.3) และศาลยุติธรรม (ร้อยละ 73.1) ตามลำดับ

ส่วนองค์กรที่ประชาชนพอใจต่อการทำงาน 5 อันดับท้าย ได้แก่ แก่ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ร้อยละ 71.5) ศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 70.3) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ร้อยละ 70.1) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ร้อยละ 68.2) และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ร้อยละ 64.7) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.59)

ตารางที่ 4.59 ร้อยละของความพอใจในการทำงานขององค์กร

	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	รวม
ศาลยุติธรรม	14.6	58.5	21.8	5.1	100.0 (2000)
ศาลรัฐธรรมนูญ	15.1	55.2	25.7	4.0	100.0 (2000)
ศาลปกครอง	16.4	62.7	17.9	2.9	100.0 (2000)
ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	16.1	62.7	18.5	2.6	100.0 (2000)
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	17.7	52.6	25.4	4.3	100.0 (2000)
คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)	16.5	51.7	27.3	4.4	100.0 (2000)

ตารางที่ 4.59 ร้อยละของความพอใจในการทำงานขององค์กร (ต่อ)

	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	รวม
คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ค.ต.ง.)	16.2	55.3	24.2	4.3	100.0 (2000)
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	15.1	69.9	13.7	1.4	100.0 (2000)
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	13.5	59.8	23.7	3.0	100.0 (2000)
คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน (ปป.ง.)	14.5	50.2	27.2	8.1	100.0 (2000)

4.7.3 ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระต่างๆ

นอกจากนี้ เมื่อนำสัดส่วนเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่รู้จักและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความเชื่อมั่น” ต่อองค์กรอิสระมาเปรียบเทียบกัน พบว่า องค์กรอิสระที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่นมากที่สุดสองอันดับแรก เป็นองค์กรอิสระประเภทส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องสิทธิเสรีภาพและประโยชน์ส่วนรวมของประชาชนได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (ร้อยละ 85.3) และผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา (ร้อยละ 80.0) ขณะที่องค์กรอิสระประเภทที่ใช้อำนาจศาลเป็นกลุ่มที่ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนในอันดับรองๆ ลงมา ได้แก่ ศาลปกครอง (ร้อยละ 79.7) ศาลยุติธรรม (ร้อยละ 75.0) และศาลรัฐธรรมนูญ (ร้อยละ 74.3) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.60)

สำหรับองค์กรที่ประชาชนให้ความเชื่อมั่น 5 อันดับท้าย มีเพียงสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพียงองค์กรเดียวเท่านั้นที่มีลักษณะเป็นองค์กรอิสระประเภทไม่มีอำนาจตัดสินใจแต่มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำหรือคำปรึกษา ได้รับความเชื่อมั่นมาในอันดับ 6 คิดเป็นร้อยละ 73.1 ขณะที่อีก 4 องค์กรที่เหลือ (อันดับ 7-10) เป็นองค์กรอิสระประเภทใช้อำนาจตรวจสอบทั้งสิ้น ได้แก่ คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ร้อยละ 73.1) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ร้อยละ 72.5) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (ร้อยละ 72.4) และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ร้อยละ 66.8) ตามลำดับ (ตารางที่ 4.60)

ตารางที่ 4.60 ร้อยละของความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

	เชื่อมั่น มาก	ค่อนข้าง เชื่อมั่น	ไม่ค่อย เชื่อมั่น	ไม่เชื่อมั่น เลย	รวม
ศาลยุติธรรม	15.1	60.0	19.8	5.2	100.0 (2000)
ศาลรัฐธรรมนูญ	17.5	56.8	22.0	3.7	100.0 (2000)
ศาลปกครอง	16.9	62.9	17.1	3.2	100.0 (2000)
ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา	15.6	64.4	17.2	2.8	100.0 (2000)
คณะกรรมการการเลือกตั้ง	20.0	52.5	24.1	3.4	100.0 (2000)
คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การทุจริตแห่งชาติ (ปป.ช.)	19.3	53.2	23.7	3.8	100.0 (2000)
คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ค.ต.ง.)	16.1	57.0	22.5	4.4	100.0 (2000)
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	15.5	69.8	13.4	1.3	100.0 (2000)
สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	14.3	58.8	22.9	4.0	100.0 (2000)
คณะกรรมการป้องกันและปราบปราม การฟอกเงิน (ปป.ง.)	15.3	51.4	25.3	7.9	100.0 (2000)

จากสัดส่วนความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระต่างๆ ข้างต้น ผู้วิจัยได้ทำการรวมคะแนนความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อองค์กรอิสระต่างๆ เพื่อพิจารณาระดับความเชื่อมั่นที่ประชาชนมีต่อองค์กรอิสระโดยภาพรวม โดยแบ่งระดับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระโดยภาพรวมเป็น 3 ระดับ คือ ความเชื่อมั่นระดับสูง (ตั้งแต่ 30 คะแนนขึ้นไป) ความเชื่อมั่นระดับปานกลาง (ระหว่าง 20-29 คะแนน) และความเชื่อมั่นระดับต่ำ (ต่ำกว่า 20 คะแนนลงมา) ผลปรากฏว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่หรือคิดเป็นร้อยละ 63.9 มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระโดยภาพรวม ในระดับปานกลาง ขณะที่ประมาณ 1 ใน 4 หรือ ร้อยละ 25.2 มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระโดยภาพรวมในระดับสูง ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีความเชื่อมั่นในระดับต่ำมีเพียงร้อยละ 10.9 เท่านั้น (ตาราง 4.61)

ตารางที่ 4.61 ระดับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระโดยภาพรวม

ระดับความเชื่อมั่น	จำนวน	ร้อยละ
ความเชื่อมั่นระดับสูง	418	25.2
ความเชื่อมั่นระดับปานกลาง	1,061	63.9
ความเชื่อมั่นระดับต่ำ	181	10.9
รวม	1,660	100.0

4.7.4 ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม

การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระและปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม ทำให้ทราบในเบื้องต้นว่าความแตกต่างทางสภาพเศรษฐกิจสังคมของบุคคลมีผลต่อการให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระหรือไม่ อย่างไร และอาจทำให้เข้าใจได้ว่าคนกลุ่มใดที่ให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ สำหรับ การศึกษานี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่นำมาพิจารณามีหลายปัจจัย ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรส และเขตที่อยู่อาศัย

ตารางที่ 4.62 ร้อยละของระดับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
เพศ				ร้อยละ (จำนวน)
ชาย	10.0	64.6	25.4	100.0 (853)
หญิง	11.9	63.2	24.9	100.0 (807)
$\chi^2 = 1.592$ df = 2 p = .451				N = 1,660
อายุ				ร้อยละ (จำนวน)
ต่ำกว่า 29	7.4	67.2	25.4	100.0 (256)
30 - 39	11.1	66.4	22.5	100.0 (405)
40 - 49	9.6	64.6	25.8	100.0 (426)
50 - 59	12.6	60.2	27.2	100.0 (309)
60 ขึ้นไป	14.0	60.2	25.8	100.0 (264)
$\chi^2 = 10.551$ df = 8 p = .228				N = 1,660

ตารางที่ 4.62 ร้อยละของระดับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ จำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานภาพสมรสและเขตบ้าน (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	ต่ำ	ปานกลาง	สูง	รวม
อาชีพ				ร้อยละ (จำนวน)
เกษตรกร	8.8	60.2	31.0	100.0 (852)
ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ	17.4	64.6	18.0	100.0 (161)
รับจ้างทั่วไป คนงาน	10.9	69.7	19.5	100.0 (267)
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ	3.1	73.8	23.1	100.0 (65)
ไม่ได้ทำงาน/ว่างงาน	21.4	65.0	13.6	100.0 (103)
อื่นๆ	11.8	67.5	20.8	100.0 (212)
$\chi^2 = 53.851$ df = 10 p = .000				N = 1,660
การศึกษา				ร้อยละ (จำนวน)
ไม่เคยเรียนหนังสือ	11.1	63.0	25.9	100.0 (54)
ประถมศึกษา (ป.1-ป.4)/ (ป.6 หรือ ป.7)/				
เทียบเท่า	11.1	62.3	26.6	100.0 (1,126)
มัธยมต้น/มัธยมปลาย/ปวช./เทียบเท่า	10.9	67.1	22.1	100.0 (340)
อนุปริญญา/ปวส./ปวท./ปริญญาตรี/				
โท/เอก	9.3	70.0	20.7	100.0 (140)
$\chi^2 = 5.601$ df = 6 p = .469				N = 1,660
สถานภาพสมรส				ร้อยละ (จำนวน)
โสดไม่เคยแต่งงาน	9.5	66.5	24.0	100.0 (221)
แต่งงานอยู่ด้วยกัน/แยกกันอยู่/อยู่ด้วยกัน				
โดยไม่แต่งงาน	11.1	63.7	25.3	100.0 (1,346)
หย่า/ม่าย	12.0	60.9	27.2	100.0 (92)
$\chi^2 = 1.180$ df = 4 p = .881				N = 1,660
เขตบ้าน				ร้อยละ (จำนวน)
เทศบาลนคร/เมือง	14.8	66.7	18.5	100.0 (33)
เทศบาลตำบล	11.0	67.9	21.1	100.0 (473)
องค์การบริหารส่วนตำบล	10.4	61.3	28.3	100.0 (1,353)
กรุงเทพมหานคร	14.2	72.4	3.4	100.0 (132)
$\chi^2 = 20.141$ df = 6 p = .003				N = 1,660

ผลการวิเคราะห์พบว่า ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมีความแตกต่างตามอาชีพ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 53.851$ ที่ระดับ 0.01) โดยกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเกษตรกร มีความเชื่อมั่นระดับสูงต่อองค์กรอิสระในสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับอาชีพอื่น คิดเป็นร้อยละ 31.0 รองลงมาได้แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ คิดเป็นร้อยละ 23.1 ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ทำงาน/ว่างงาน มีความเชื่อมั่นระดับสูงต่อองค์กรอิสระในสัดส่วนต่ำที่สุด คิดเป็นร้อยละ 13.6 (ตารางที่ 4.62)

นอกจากนี้ ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมีความแตกต่างตามเขตที่อยู่อาศัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 20.141$ ที่ระดับ 0.01) อีกปัจจัยหนึ่งด้วยและเป็นที่น่าสนใจว่าคนที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท มีแนวโน้มที่จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ที่มีความเป็นเมือง กล่าวคือ มีเพียงร้อยละ 10.4 ของผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นที่เชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระในระดับต่ำ รองลงมาคือผู้อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบล เทศบาลเมือง/นคร และกรุงเทพมหานคร คิดเป็นร้อยละ 11.0 ร้อยละ 14.8 และร้อยละ 14.2 ตามลำดับ (ตารางที่ 4.62)

4.7.5 ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ได้ทำการศึกษาในเรื่องของตัวแปรต่างๆ อาทิ สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบท การเปิดรับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ประสิทธิภาพทางการเมือง วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม การแบ่งแยกทางความคิด ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา การตรวจสอบทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย ค่านิยมดั้งเดิม ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิเคราะห์ปรากฏในตารางที่ 4.60 พบว่า ปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความผันแปรของความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระได้ร้อยละ 18.1 ($R^2 = 0.181$) และมีความสัมพันธ์กับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 25.151$ ที่ระดับ 0.01)

ตารางที่ 4.63 การวิเคราะห์ถดถอยพหุความเชื่อมั่นต่อองค์การอิสระ

N = 2,000

ตัวแปร	B	Std. Error	Beta	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	2.248	.110		20.357	.000
สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม	4.858E-03	.014	.009	.346	.729
การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท	-.187	.047	-.095	-3.996	.000**
ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง	-2.028E-02	.022	-.023	-.935	.350
การสนับสนุนต่อระบบการเมือง	9.461E-02	.014	.164	6.581	.000**
ประสิทธิภาพทางการเมือง	-8.519E-03	.014	-.015	-.603	.547
วัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม	-1.675E-02	.015	-.029	-1.142	.254
การแบ่งแยกทางความคิด	-1.975E-02	.015	-.034	-1.345	.179
ความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา	-5.916E-03	.016	-.010	-.374	.708
การตรวจสอบทางการเมือง	1.272E-02	.016	.021	.795	.427
ความเชื่อมั่นต่อวิถีทางประชาธิปไตย	-6.175E-03	.015	-.010	-.423	.672
ค่านิยมดั้งเดิม	5.422E-02	.015	.086	3.556	.000**
ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง	-3.473E-02	.027	-.031	-1.273	.203
ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง	7.481E-02	.026	.071	2.932	.003**
ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล	.256	.021	.295	12.269	.000**

**Sig = .01 *Sig= .05

$R^2 = .181$ SE. = .5223 F= 25.151 Sig.= .000

จากตารางข้างต้นสามารถจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์การอิสระ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติจากมากไปน้อย ได้แก่

- 1) ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล
- 2) การสนับสนุนต่อระบบการเมือง
- 3) การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท
- 4) ค่านิยมแบบดั้งเดิม
- 5) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง

โดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์การอิสระ ซึ่งผล

การศึกษานี้กล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย ดังนั้น องค์กรอิสระต่างๆ จะต้องแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองให้ชัด ให้สมกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจ ตลอดจนการเป็นองค์กรที่มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและได้รับทราบช่องทางที่สามารถเข้าถึงระบบการเมืองที่เปิดกว้างมากกว่าในอดีต ประชาชนก็จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระทั้งหลายมากขึ้น

นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัย กล่าวคือ การอาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือชนบทของประชาชน ซึ่งน่าสนใจอย่างยิ่งว่าคนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากกว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมือง แม้ว่าจะระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในเมืองจะสูงกว่าก็ตาม ดังนั้น นอกจากการเน้นสร้างความเข้าใจและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญขององค์กรอิสระต่างๆ ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงซึ่งอาจใช้ได้ดีกับคนในสังคมชนบทแล้ว การปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักความถูกต้อง และแสดงศักยภาพในการเป็นองค์กรตรวจสอบทางการเมืองที่มีคุณภาพ ปราศจากการครอบงำของอิทธิพลหรือผลประโยชน์ใดๆ ย่อมสามารถชนะใจคนในสังคมเมืองได้ในที่สุด

ผลการศึกษานี้ สะท้อนถึงการเมืองภายหลังการบังคับใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาได้ระยะเวลา 5 ปีที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นมากกว่าในอดีต ทั้งในเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนต่อระบบการเมืองที่พยายามวางรากฐานให้แก่เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาล ควบคู่ไปกับการมีกลไกตรวจสอบเป็นช่องทางเข้าสู่ระบบการเมืองที่เปิดกว้างและหลากหลาย อย่างไรก็ตาม กระบวนการเหล่านี้ยังจะต้องมีการผลักดันและดำเนินการอย่างจริงจังเอาจึงต่อไป ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยมีข้อค้นพบและข้อสังเกตที่น่าสนใจจะนำเสนอสรุปรวมไว้ในบทถัดไป พร้อมไปกับการให้ข้อเสนอแนะที่คาดว่าจะประโยชน์บางประการไว้ด้วย

5

สรุปและเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ ตลอดจนวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนและความพอใจต่อการทำงานของสถาบันดังกล่าว เพื่อเสนอแนะทางการปรับปรุงแก้ไขต่อไปโดยการศึกษาวเคราะห์เอกสาร และเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยแบบสอบถามจำนวน 2,000 ตัวอย่าง จาก 42 จังหวัดทั่วประเทศ โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่มและเป็นระบบตามระเบียบวิธีวิจัยที่กำหนดในบทที่ 3 และเสนอผลในบทที่ 4 จึงทำการสรุปและจัดทำข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

5.1 สรุป

จากผลการศึกษาวิจัยที่นำเสนอในบทที่ 4 สามารถสรุปผลโดยแบ่งแยกออกเป็น 4 ประเด็นหลักๆ คือ ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมทางการเมือง ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาล และความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรอิสระ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การศึกษานี้พบว่าประชาชนที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นชายร้อยละ 47.7 หญิงร้อยละ 52.3 ส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารทางการเมืองทางโทรทัศน์ทุกวัน โดยที่กว่าร้อยละ 90 ติดตามข่าวสารการเมืองจากโทรทัศน์ นอกจากนี้ ประชาชนยังรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากป้ายประชาสัมพันธ์ของรัฐและผู้นำท้องถิ่น

สำหรับเรื่องของความคิดเห็นในทางการเมืองนั้น พบว่าประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าการปกครองในระบอบประชาธิปไตยดีอยู่แล้ว และไว้วางใจต่อรัฐบาลมาก แต่อย่างไรก็ตามประชาชนกว่าร้อยละ 80 เห็นว่าการเมืองมีความสลับซับซ้อน ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจ ควรให้ความรู้แก่ประชาชน และที่น่าเป็นห่วงคือประชาชนเกือบร้อยละ 80 เห็นว่าการปกครองประเทศตกเป็นของคณะบุคคลซึ่งเป็นคนส่วนน้อย ประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำอะไรได้มาก ทั้งๆ ที่ประชาชนถึงร้อยละ 83

ต้องการตรวจสอบการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ฉะนั้น จะทำอะไรให้ประชาชนทราบสิทธิต่างๆ ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการเข้าชื่อเสนอกฎหมายหรือข้อบัญญัติเพื่อใช้บังคับในท้องถิ่น และสิทธิในการเข้าชื่อเสนอให้ถอดถอนนักการเมืองทั้งระดับชาติและระดับท้องถิ่น แต่อย่างไรก็ตาม ก็เป็นสิ่งที่ประชาชนคิดว่าหากเขาไปใช้สิทธิเลือกตั้งจะทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงการเมืองได้

ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำรัฐบาลเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ ดังนั้นควรทำตามการตัดสินใจของเขา เพราะฉะนั้นรัฐบาลควรระมัดระวังในการทำงานให้มาก และที่น่าแปลกใจคือประชาชนยอมให้ทหารเข้ามาควบคุมจัดการในกรณีที่มีการทุจริตคอร์รัปชันมากในประเทศ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนไม่มั่นใจว่ากระบวนการเลือกตั้งจะเปลี่ยนแปลงการปกครองไปในทางที่ดีได้

ประชาชนประมาณร้อยละ 53 เห็นว่าไม่ควรทนฟังความคิดเห็นทางการเมืองที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าคนส่วนน้อยมีโอกาสดังกล่าวความคิดเห็นได้ยาก

สำหรับเรื่องนโยบายและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของรัฐบาล พบว่าประชาชนกว่าร้อยละ 80 เห็นว่ารัฐบาลควรรักษาความเป็นเจ้าของรัฐวิสาหกิจ (เช่น การไฟฟ้า โทรศัพท์) ไว้เช่นเดิม แสดงว่าประชาชนส่วนใหญ่ไม่ต้องการให้รัฐบาลแปรรูปรัฐวิสาหกิจ และกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าเราควรรักษาวัฒนธรรมของชาติไว้แทนที่จะรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาแทนที่

ประชาชนเกือบร้อยละ 90 เห็นว่ารัฐบาลควรมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นมากขึ้นกว่านี้ สิ่งนี้นับเป็นสิ่งที่น่าเป็นห่วงเพราะเป็นแนวคิดที่สวนทางกับการกระจายอำนาจที่ต้องการให้ท้องถิ่นดูแลปกครองตนเอง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเพราะประชาชนไม่เชื่อถือและไม่ไว้วางใจนักการเมืองท้องถิ่น แต่ไว้วางใจรัฐบาลมากกว่า

ส่วนเรื่องของความคิดเห็นอื่นๆ ต่อรัฐสภา พบว่าประชาชนประมาณร้อยละ 80 เห็นว่าฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจน้อยกว่า แต่จะช่วยควบคุมรัฐบาลมิให้ใช้อำนาจไปในทางที่ผิดได้

ประชาชนกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าควรเปิดเผยข้อมูลของสมาชิกรัฐสภาให้สาธารณชนทราบ เพราะจะช่วยลดปัญหาการคอร์รัปชันได้ และเห็นว่าการทำประชาพิจารณ์มีความจำเป็นต่อกระบวนการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของชาติ

ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับปากท้องมากกว่าประชาธิปไตย และกว่าร้อยละ 90 เห็นว่าผู้หญิงก็มีความสามารถในการเป็นผู้นำประเทศเช่นเดียวกับผู้ชายและผู้ที่มีการศึกษาน้อยหรือไม่มีการศึกษา ก็สามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองได้ดีเท่ากับผู้ที่มีการศึกษาสูง

สำหรับการทราบสิทธิของตนเองตามรัฐธรรมนูญนั้น ประชาชนกว่าร้อยละ 80 ทราบสิทธิในการรักษาพยาบาลที่ดีและทั่วถึง และกว่าร้อยละ 70 ทราบว่าผู้ยากไร้มีสิทธิได้รับการรักษาพยาบาลฟรี และกว่าร้อยละ 60 ทราบว่ามีสิทธิร่วมดูแลรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ในท้องถิ่น ในการนี้ ประชาชนเคยใช้สิทธิรักษาพยาบาลถึงร้อยละ 80 และใช้สิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น ร้อยละ 68 ในทางตรงกันข้ามประชาชนทราบสิทธิทางการเมืองน้อยมาก เช่น ทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติเพื่อใช้ในท้องถิ่นเพียงร้อยละ 28 ทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย ร้อยละ 38 และทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองร้อยละ 47-48 และเคยใช้สิทธิทางการเมืองเช่นเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายและถอดถอนนักการเมืองไม่ถึงร้อยละ 10 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่สนใจเกี่ยวกับสิทธิที่ใกล้ตัวมากกว่าสิทธิในทางการเมือง

เมื่อสอบถามความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา ประชาชนส่วนใหญ่ทราบว่ารัฐสภาประกอบด้วย 2 สภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา และสภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล โดยเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ โดยที่สามารถระบุชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดได้ อย่างไรก็ตาม ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถระบุชื่อสมาชิกวุฒิสภาได้และไม่ทราบบทบาทอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภามีอะไรบ้าง

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่ทราบชื่อประธานรัฐสภาและประธานวุฒิสภาคนปัจจุบัน แต่ทราบชื่อผู้นำฝ่ายค้าน

ประชาชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมากที่สุดคือการแสดงบทบาทการเป็นผู้แทนราษฎรเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและปกป้องผลประโยชน์ให้ประชาชนในพื้นที่ และการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน ส่วนพื่อน้อยที่สุดได้แก่การริเริ่มเสนอกฎหมายของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ประชาชนมีความพึงพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของสมาชิกวุฒิสภามากที่สุด คือ การอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงและชี้แจงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน ส่วนพื่อน้อยที่สุดได้แก่การใช้อำนาจในการถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง

5.1.2 การมีส่วนร่วมทางการเมือง

ประชาชนส่วนใหญ่ คือประมาณ 63% ยอมรับว่าการประท้วงเป็นวิธีการที่ดีที่ประชาชนสามารถแสดงความคิดเห็นได้ เป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

ประชาชนเห็นด้วยกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยที่เห็นว่าการอภิปรายในสภาทำให้การพิจารณาอนุมัติกฎหมายเป็นไปด้วยความรอบคอบรัดกุม ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นได้โดยการชุมนุมหรือประท้วง แต่เรื่องการกระจายอำนาจนั้นประชาชนยังไม่เข้าใจหลักการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง โดยที่เห็นได้จากการที่ประชาชนคิดว่านายกรัฐมนตรีเป็นเสมือนหัวหน้าครอบครัวที่จะดูแลปกป้องประชาชน ประชาชนจึงต้องการให้นายกรัฐมนตรีและหรือรัฐบาลเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องเกี่ยวกับท้องถิ่น ซึ่งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ต้องการให้กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครอง

ตนเอง ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจนั่นเอง ดังนั้น รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความรู้ความเข้าใจเจตนารมณ์ของการกระจายอำนาจ ประชาชนจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นที่จะให้ท้องถิ่นปกครองตนเอง

ช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนคือ การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยที่ประชาชนร้อยละ 96 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาครั้งแรก และร้อยละ 97 ไปใช้สิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนมากที่สุดครั้งหนึ่งเท่าที่เคยมีการเลือกตั้งในประเทศไทย นอกจากนี้ เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่ทั้งเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาและเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ประชาชนก็ไปใช้สิทธิเลือกตั้งใหม่ทุกครั้ง ถึงร้อยละ 94.2 และหากมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภาในอนาคต ประชาชนก็จะไปใช้สิทธิเลือกตั้งอีกถึงร้อยละ 95.6 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากมีกฎหมายบังคับให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งนั่นเอง

ช่องทางการมีส่วนร่วมทางการเมืองอื่นๆ ตามที่รัฐธรรมนูญกำหนด ได้แก่ การเข้าชื่อเสนอกฎหมาย ทั้งกฎหมายระดับท้องถิ่นและกฎหมายระดับชาติ ประชาชนใช้สิทธิดังกล่าวน้อยมาก กล่าวคือ เคยใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเพียงร้อยละ 9.5 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนไม่ทราบว่ามิติดังกล่าว คือทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติที่บังคับใช้ในท้องถิ่นเพียงร้อยละ 28.3 และทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเพียงร้อยละ 38.2

การเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนบุคคลออกจากตำแหน่ง ประชาชนใช้สิทธิดังกล่าวน้อยมาก กล่าวคือ เคยใช้สิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนเพียงร้อยละ 6.3 เท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนไม่ทราบว่ามิติดังกล่าว คือทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนนักการเมือง ร้อยละ 48.6 และทราบว่ามีสิทธิเข้าชื่อร้องขอให้ถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น 47.4

จากการรวมคะแนนการสำรวจเรื่องการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นผลจากการดำเนินกิจกรรมและความดีกิจกรรม และนำคะแนนมาจัดกลุ่มของการมีส่วนร่วมและแบ่งเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมน้อยหรือกลุ่มผู้ดู (Onlooker) ได้แก่ กลุ่มที่ให้ความสนใจต่อข่าวสาร และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง แสดงตนเป็นผู้สนใจทางการเมืองโดยพูดคุยเรื่องการเมือง ไปลงคะแนนในการเลือกตั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ พยายามชักจูงให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับจุดยืนทางการเมืองของตน และร่วมประชาสัมพันธ์ทางการเมือง (2) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมปานกลางระดับผู้มีส่วนร่วม (Participants) ได้แก่ กลุ่มที่มีการติดต่อกับนักการเมือง เคยบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนผู้สมัครหรือพรรคการเมือง ร่วมชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว หรือเข้าร่วมในเวทีสาธารณะ มีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่มผลประโยชน์หรือเป็นสมาชิกกลุ่มเป็นสมาชิกพรรคการเมือง และการช่วยรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง (3) กลุ่มที่สนใจและมีส่วนร่วมสูงหรือระดับนักกิจกรรม (Activists) ได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ การมีตำแหน่งและทำงานเต็มเวลาให้แก่พรรคการเมือง การได้รับเสนอชื่อให้เข้าแข่งขันเพื่อชิงตำแหน่งทางการเมือง และการได้รับตำแหน่งทางการเมือง ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 61.2 มีส่วนร่วมทางการเมือง

ในระดับสนใจและมีส่วนร่วมน้อยหรือระดับผู้ดู ร้อยละ 50.4 มีส่วนร่วมทางการเมืองระดับสนใจ และมีส่วนร่วมปานกลางหรือระดับผู้มีส่วนร่วม ร้อยละ 47.3 และมีเพียงร้อยละ 2.3 เท่านั้นที่มี ส่วนร่วมทางการเมืองในระดับสนใจและมีส่วนร่วมมากหรือนักกิจกรรม

5.1.3 ความคิดเห็นของประชาชนต่อรัฐบาล

นโยบายส่วนใหญ่ที่ประชาชนพอใจจะเป็นนโยบายที่ส่งผลดีต่อประชาชนโดยตรง อาทิ การ ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน ผ่านนโยบายกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาการกระตุ้น เศรษฐกิจผ่านนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ กองทุนหมู่บ้าน การส่งเสริมการท่องเที่ยว นอกจากนี้ นโยบายจัดระเบียบทางสังคมก็ได้รับความพอใจอย่างมาก ส่วนหนึ่งที่ทำให้นโยบายเหล่านี้ได้รับความพอใจ สูงเกิดจากผลจากการดำเนินนโยบายมีความเป็นรูปธรรมที่เห็นได้ชัด ขณะที่นโยบายที่ได้รับความพอใจ ร่องลงมา เช่น กระจายอำนาจ การปฏิรูปการศึกษา การปฏิรูปสาธารณสุข เป็นนโยบายที่มีลักษณะ เป็นการปรับโครงสร้าง จึงค่อนข้างเป็นเรื่องที่ไกลตัวประชาชน

นโยบายที่ได้รับความพอใจในระดับร่องลงมาหรือกลุ่มนโยบายที่มีระดับความพอใจต่ำกว่า ร้อยละ 80 แต่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 อันได้แก่ นโยบายธนาคารประชาชน การปราบปรามยาเสพติด สิ่งแวดล้อม 30 บาทรักษาทุกโรค และการแก้ปัญหาความยากจน ในกลุ่มนี้จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นนโยบาย ในด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน อาทิ นโยบายด้านสิ่งแวดล้อม 30 บาทรักษา ทุกโรค การแก้ปัญหาความยากจน นโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจ ผ่านธนาคารประชาชน ปัจจัยที่ทำให้ความ พพอใจต่อนโยบายเหล่านี้ร่องลงมาอาจเป็นเพราะผลจากนโยบายในกลุ่มนี้ตอบสนองต่อประชาชนบางกลุ่ม เช่น นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการแก้ปัญหาแก่ผู้ที่ได้รับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม นโยบาย 30 บาท รักษาทุกโรค และธนาคารประชาชน ก็เป็นนโยบายที่มีผลต่อคนยากจน แต่ไม่มีผลต่อคนกลุ่มอื่น

นโยบายที่ได้รับความพอใจต่ำกว่าร้อยละ 70 และต่ำกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับนโยบายด้านอื่นๆ ได้แก่ นโยบายปราบปรามคอร์รัปชัน ปฏิรูประบบราชการ ปฏิรูปการเมือง แรงงานต่างด้าว และแปรรูป รัฐวิสาหกิจ นโยบายในกลุ่มนี้เป็นนโยบายปรับโครงสร้าง เช่น การปฏิรูปราชการ ปฏิรูปการเมือง แปรรูป รัฐวิสาหกิจ และจัดระเบียบและปราบปราม เช่น ปราบปรามคอร์รัปชันและแรงงานต่างด้าว สาเหตุที่ นโยบายในกลุ่มนี้ได้รับความพอใจน้อย เกิดจากมีความคิดเห็นประชาชนส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการ ดำเนินนโยบายเหล่านี้ โดยเฉพาะในประเด็นการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ แรงงานต่างด้าว และการปฏิรูป การเมือง ปฏิรูประบบราชการ

กระทรวงที่ประชาชนพอใจต่อการทำงานมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ กระทรวงมหาดไทย (ร้อยละ 81.3) กระทรวงศึกษาธิการ (ร้อยละ 76.6) กระทรวงสาธารณสุข (ร้อยละ 75.2) กระทรวงกลาโหม (ร้อยละ 66.7) และกระทรวงคมนาคม (ร้อยละ 66.7) จะเห็นได้ว่ากระทรวง ในอันดับ 5 นี้ เป็นกระทรวง ที่ดูแล รับผิดชอบ ด้านบำบัดทุกข์ บำรุงสุข การศึกษา การสาธารณสุข การขนส่ง การสื่อ และความ มั่นคงของชาติ ปัจจัยสำคัญที่น่าจะทำให้ประชาชนพอใจต่อบทบาทหน้าที่ของแต่ละกระทรวงข้างต้น พิจารณา

ได้จากนโยบายที่แต่ละกระทรวง ดูแลรับผิดชอบ อาทิ กระทรวงมหาดไทยที่ดูแลนโยบายจัดระเบียบสังคม ซึ่งนโยบายนี้แม้จะกระทบต่อผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มบ้าง แต่ถือว่าโดยภาพรวมได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากประชาชน กระทรวงศึกษาธิการดูแลนโยบายกวดขันเพื่อการศึกษา (หากพิจารณาตารางความพอใจต่อนโยบายของรัฐบาลจะพบว่านโยบายนี้ได้รับความพอใจสูงสุด) เช่นเดียวกับกระทรวงสาธารณสุขที่ทุนนโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรคมะเร็งตั้งแต่เริ่มตั้งรัฐบาล จนเป็นหนึ่งในนโยบายที่คั่นหูและติดปากประชาชน และเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวาง น่าสังเกตว่าสัดส่วนความพอใจต่อการทำงานของกระทรวงนี้แทบจะไม่แตกต่างจากความพอใจต่อนโยบายดังกล่าวเลย

กระทรวงที่ประชาชนไม่พอใจการทำงานมากที่สุด โดยที่มี 3 กระทรวงที่ประชาชนเกินกว่าร้อยละ 20 ไม่พอใจการทำงาน ได้แก่ กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ไม่พอใจร้อยละ 24.5 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไม่พอใจร้อยละ 22.8 กระทรวงพาณิชย์ ไม่พอใจร้อยละ 22.0 ซึ่งกระทรวงทั้งสามล้วนมีความสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ในของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศซึ่งเป็นเกษตรกรและผู้ใช้แรงงาน ในสภาวะที่คนส่วนใหญ่ต้องการหลุดพ้นจากปัญหาความตกต่ำของเศรษฐกิจแน่นอนว่าความคาดหวังที่มีต่อกระทรวงเหล่านี้ย่อมสูง และหากไม่ปรากฏผลงานของกระทรวงที่โดดเด่นมากพอโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะมีความไม่พอใจย่อมสูงตามไปด้วย ทั้งนี้ สำหรับคณะรัฐมนตรีที่มี พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตรเป็นนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา ปรากฏชื่อรัฐมนตรีที่รับผิดชอบในทั้งสามกระทรวงถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ และหนึ่งในนั้น คือ นายประพัฒน์ ปัญญาชาติรักษ์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ถูกยื่นถอดถอนออกจากตำแหน่งด้วย นอกจากนี้ ในการปรับคณะรัฐมนตรีครั้งล่าสุดเพื่อรองรับการปฏิรูประบบราชการ นายอดิศักดิ์ โพธารามิก เป็นรัฐมนตรีคนเดียวในสามกระทรวงนี้ที่ยังคงนั่งอยู่ในตำแหน่งเดิม

ประชาชนพึงพอใจการทำงานของนายกรัฐมนตรี ร้อยละ 87.4 พึงพอใจการทำงานของรัฐบาล ร้อยละ 84.4 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับฝ่ายนิติบัญญัติแล้วจะเห็นได้ว่าประชาชนพึงพอใจการทำงานของฝ่ายบริหารมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ดังจะเห็นได้จากการที่ประชาชนพึงพอใจการทำงานของรัฐบาล ร้อยละ 79.6 พึงพอใจการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรร้อยละ 76.1 พึงพอใจการทำงานของสมาชิกวุฒิสภาร้อยละ 77.1 และพึงพอใจการทำงานของฝ่ายค้านร้อยละ 74.3

จากการสำรวจความเชื่อมั่นของประชาชน ปรากฏว่านายกรัฐมนตรีและรัฐบาลได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนในสัดส่วนที่สูง คือร้อยละ 88.5 และ 84.7 ตามลำดับ คิดเป็นลำดับที่สามและสี่รองลงมาจากทหาร ซึ่งประชาชนมีความเชื่อมั่นถึงร้อยละ 94 และเชื่อมั่นต่อโทรทัศน์ ร้อยละ 92.3 หากเปรียบเทียบกับฝ่ายนิติบัญญัติแล้ว ปรากฏว่าฝ่ายบริหารได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชนมากกว่าฝ่ายนิติบัญญัติ ได้แก่ เชื่อมั่นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยรวม 81.8 เชื่อมั่นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ร้อยละ 79.7 เชื่อมั่นต่อสมาชิกวุฒิสภา ร้อยละ 79.4 และเชื่อมั่นต่อฝ่ายค้าน ร้อยละ 75.4

อาจกล่าวได้ว่า การทำงานของรัฐบาลชุดปัจจุบันที่สะท้อนผ่านความคิดเห็นของประชาชนต่อนโยบายและการทำงานของกระทรวงต่างๆ นี้โดยภาพรวมถือว่าเป็นที่พอใจของประชาชน โดยเฉพาะนโยบาย

เร่งด่วนที่มีการประชาสัมพันธ์อย่างกว้างขวางและได้ดำเนินการไปบ้างแล้ว ยิ่งไปกว่านั้น ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่ารัฐบาลสามารถแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมได้ โดยที่ประชาชนมีความเชื่อมั่นต่อตัวนายกรัฐมนตรีและรัฐบาลสูงมาก แต่อย่างไรก็ตามยังไม่สูงเท่ากับทหารและโทรทัศน์ซึ่งประชาชนมีความเชื่อมั่นถึงกว่าร้อยละ 90 ซึ่งเป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

5.1.4 ความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรอิสระ

ผู้วิจัยได้ศึกษาถึงความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญและองค์กรอื่นๆ อาทิ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง ศาลยุติธรรม คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งองค์กรเหล่านี้ถูกจัดตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญ และมีอำนาจหน้าที่แตกต่างกันแต่ล้วนเป็นไปเพื่อพิทักษ์สิทธิของประชาชน ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ และเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมือง อย่างไรก็ตาม องค์กรเหล่านี้เพิ่งมีการจัดตั้งมาได้ไม่นาน และเริ่มปฏิบัติหน้าที่ไปบ้างแล้ว ประชาชนเริ่มรู้จักบ้าง การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อองค์กรเหล่านี้ จึงถือว่าเป็นการประเมินผลการใช้รัฐธรรมนูญได้อย่างยิ่ง จากผลการศึกษาพบว่า

ประชาชนรู้จักคณะกรรมการการเลือกตั้งมากที่สุด คือ ร้อยละ 74.4 ลำดับรองลงมา คือ ศาลยุติธรรม ประชาชนรู้จักร้อยละ 63.0 และลำดับที่สามได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประชาชนรู้จักร้อยละ 56.4 ลำดับที่สี่ได้แก่ศาลรัฐธรรมนูญ ประชาชนรู้จักร้อยละ 56.0 และลำดับที่ห้าประชาชนรู้จักร้อยละ 51.6 ได้แก่ ศาลปกครอง ส่วนองค์กรที่ประชาชนรู้จักน้อยที่สุดสามลำดับสุดท้าย ได้แก่ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประชาชนรู้จักร้อยละ 25.1 ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประชาชนรู้จักร้อยละ 25.3 และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประชาชนรู้จักร้อยละ 26.2 เป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับองค์กรที่ทำหน้าที่พิทักษ์สิทธิของประชาชน แต่ประชาชนกลับไม่รู้จัก

จะเห็นได้ว่า องค์กรอิสระส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเป็นที่รู้จักของประชาชนเท่าที่ควร แต่ก็ไม่อาจสรุปได้ในทันทีว่าทำไมการมีรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันที่ผ่านมาล้มเหลวในการมีองค์กรอิสระ เนื่องจากต้องเข้าใจในประการหนึ่งว่า องค์กรอิสระทั้งหลายมิได้กำเนิดและทำหน้าที่ได้ทันทีเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ หากแต่องค์กรอิสระต่างๆ ล้วนมีอายุการปฏิบัติงานที่ค่อนข้างสั้น สามปีบ้างสองปีบ้างและบางองค์กรเพิ่งจัดตั้งแล้วเสร็จไม่ถึงหนึ่งปี

องค์กรอิสระที่ประชาชนพึงพอใจในการทำงานมากที่สุด คือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง โดยที่ประชาชนพอใจในการทำงานร้อยละ 52.3 รองลงไปประชาชนพอใจการทำงานของศาลยุติธรรมร้อยละ 46.1 ศาลปกครองร้อยละ 40.1 ศาลรัฐธรรมนูญร้อยละ 38.6 และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ร้อยละ 38.4 ซึ่งจะเห็นได้ว่าองค์กรที่ประชาชนมีความพึงพอใจในการทำงาน

มากกว่าร้อยละ 50 มีเพียงองค์กรเดียวคือ คณะกรรมการการเลือกตั้ง แต่มีผู้มีความพึงพอใจเพียงร้อยละ 52.3 เท่านั้น

องค์กรอิสระที่ประชาชนพึงพอใจในการทำงานน้อยที่สุด คือ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประชาชนพอใจการทำงานเพียงร้อยละ 18.3 รองลงไปคือ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ประชาชนพอใจการทำงานร้อยละ 19.9 คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ค.ต.ง.) ประชาชนพอใจการทำงานร้อยละ 21.1 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประชาชนพอใจการทำงานร้อยละ 22.1 และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) ประชาชนพอใจการทำงาน ร้อยละ 24.9 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ประชาชนพึงพอใจต่อองค์กรเหล่านี้น้อยมาก คือไม่ถึงร้อยละ 30 สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่รู้จักร่องค์กรอิสระต่างๆ นั่นเอง อนึ่งผู้วิจัยถามเฉพาะผู้ที่ตอบว่ารู้จักร่องค์กรเหล่านี้ก่อน แล้วจึงถามความพึงพอใจ ผู้ที่ไม่รู้จักจะไม่ทำการตอบต่อ

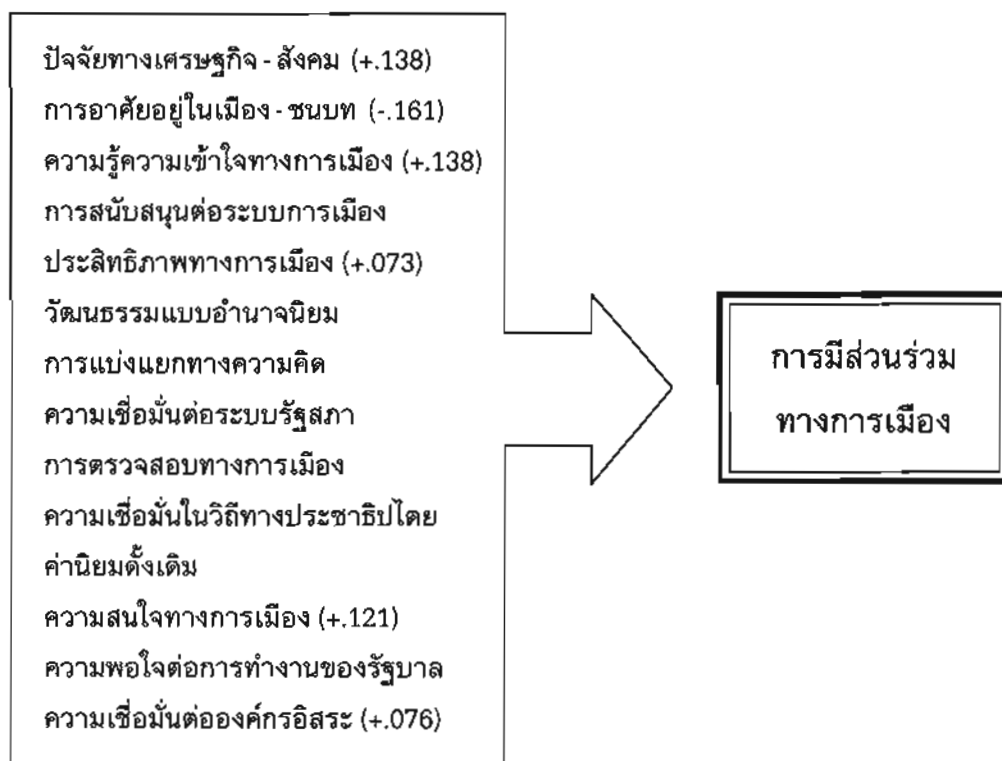
เมื่อถามถึงความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรอิสระต่างๆ ปรากฏว่า ประชาชนที่รู้จักร่องค์กรอิสระมีความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติถึงร้อยละ 85.3 เชื่อมั่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ร้อยละ 80.0 เชื่อมั่นต่อศาลปกครองร้อยละ 79.7 เชื่อมั่นต่อศาลยุติธรรมร้อยละ 75.0 และเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญร้อยละ 74.3 ส่วนองค์กรที่ประชาชนเชื่อมั่นน้อยที่สุดสามลำดับสุดท้าย ได้แก่ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.) ประชาชนเชื่อมั่นร้อยละ 66.8 คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประชาชนเชื่อมั่นร้อยละ 72.4 และคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต (ป.ป.ช.) ประชาชนเชื่อมั่นร้อยละ 72.5

กล่าวโดยสรุป ประชาชนยังไม่ค่อยรู้จักร่องค์กรอิสระมากนัก องค์กรอิสระที่ประชาชนรู้จักมากที่สุดส่วนใหญ่เป็นองค์กรอิสระที่มีชื่อปรากฏผ่านสื่อต่างๆ บ่อยครั้ง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็จะเป็นไปตามผลการวิจัยที่ว่าประชาชนส่วนใหญ่ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารด้านการเมืองผ่านทางสื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโทรทัศน์ ดังนั้น การที่องค์กรอิสระจะทำประชาสัมพันธ์ให้ได้ผลดี ควรทำการประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ นอกจากนี้ ผลการสำรวจความพึงพอใจเป็นที่น่าสนใจอย่างยิ่งและควรนำพิจารณาหาเหตุผล เนื่องจากองค์กรอิสระที่ประชาชนพึงพอใจในการทำงานมากที่สุด ได้แก่ คณะกรรมการการเลือกตั้ง ประชาชนพึงพอใจในการทำงานเพียงร้อยละ 52.3 เท่านั้น ดังนั้น องค์กรอิสระมีภารกิจที่จำเป็นรับส่วนในการประชาสัมพันธ์องค์กรและผลงานประจำปี ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนรู้จักและพึงพอใจในการทำงานขององค์กรอิสระ อันจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระต่อไป

5.1.5 ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ อันจะได้นำไปสู่การทดสอบผลการศึกษตามกรอบแนวคิดของการศึกษาการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ สามารถสรุปความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.1
ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง

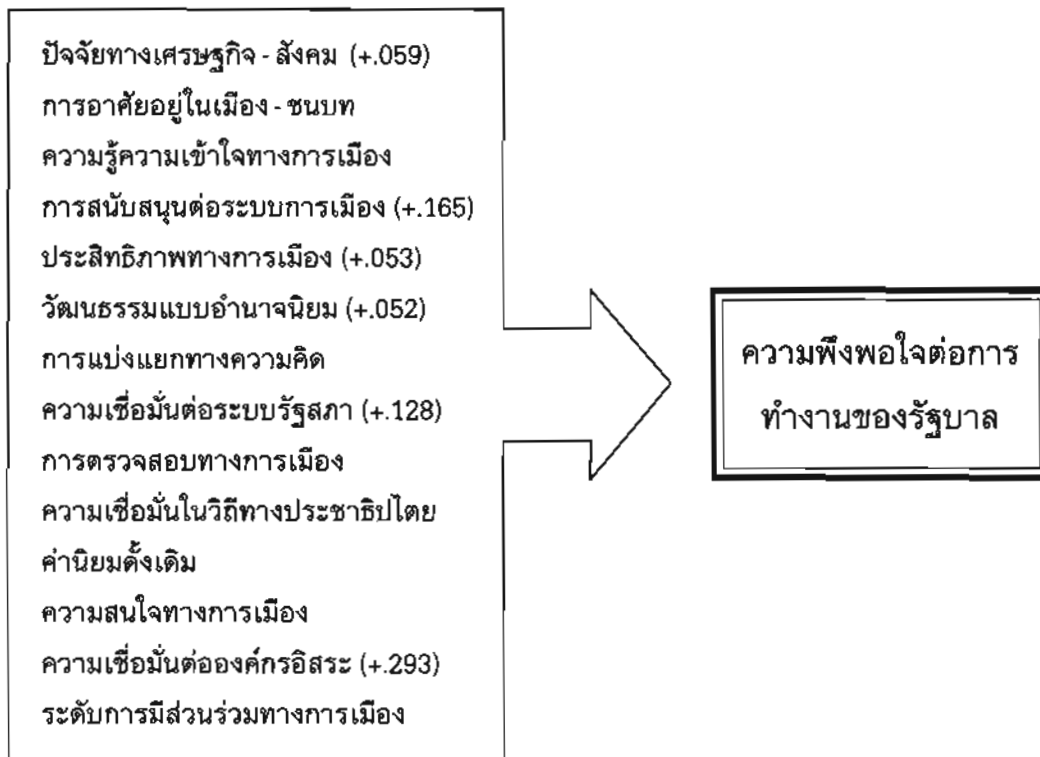

*() standardized coefficient

จากการศึกษาปัจจัยต่างๆ และปัจจัยที่คาดว่าจะมีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจทางการเมือง การอาศัยอยู่ในเขตเมือง-ชนบท สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมือง โดยที่ความรู้เข้าใจทางการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม การได้รับข่าวสารและความสนใจทางการเมือง ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และประสิทธิภาพทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง กล่าวได้ว่า ประชาชนที่ได้รับข่าวสาร สนใจ มีความรู้ความเข้าใจทางการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ และคิดว่าพวกเขาสามารถมีอิทธิพลในทางการเมืองได้ จะทำให้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากด้วย

ในขณะที่ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง แม้ว่าจะระดับความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของคนเมืองจะสูงกว่าก็ตาม กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มคนในเมือง

ภาพที่ 5.2
ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล

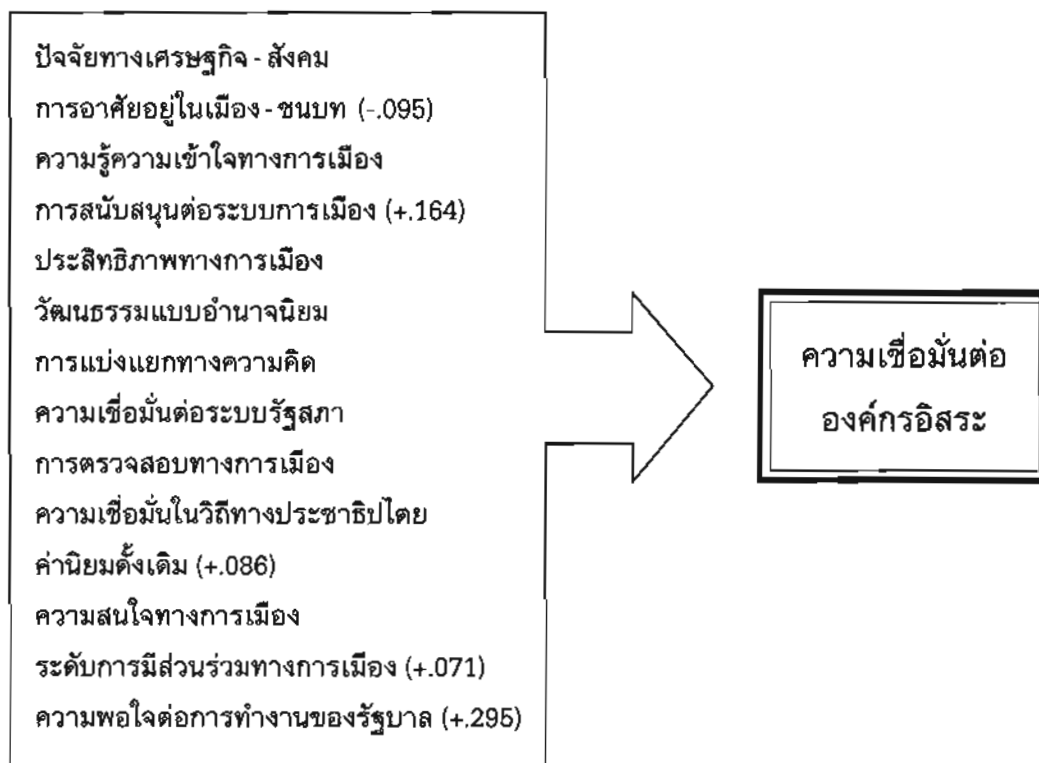

*() standardized coefficient

เมื่อศึกษาถึงที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล พบว่ามีปัจจัยที่มีอิทธิพลเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ การสนับสนุนต่อระบบการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ประสิทธิภาพทางการเมือง และการมีวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม โดยที่ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ การสนับสนุนต่อระบบการเมือง สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ประสิทธิภาพทางการเมือง และการมีวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล ซึ่งผลการศึกษานี้ก็กล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความเชื่อมั่นต่อการทำงานขององค์กรอิสระ มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมือง มีความเชื่อมั่นต่อระบบรัฐสภา มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมดี เห็นว่าตนเองสามารถมีอิทธิพลทางการเมืองได้ รวมทั้งการมีวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยม จะทำให้มีความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลมากด้วย นอกจากนี้ การที่ประชาชนที่เชื่อมั่นองค์กรอิสระมากขึ้นเท่าใด จะทำให้พวกเขามีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลมากขึ้นนั้น เนื่องมาจากหากองค์กรอิสระทำงานมี

ประสิทธิภาพโดยทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิของประชาชน ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ จะทำให้รัฐบาลทำงานอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญและมีธรรมาภิบาลมากขึ้น จนเป็นเหตุให้ประชาชนพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล

ภาพที่ 5.3
ปัจจัยที่มีผลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ

*() standardized coefficient

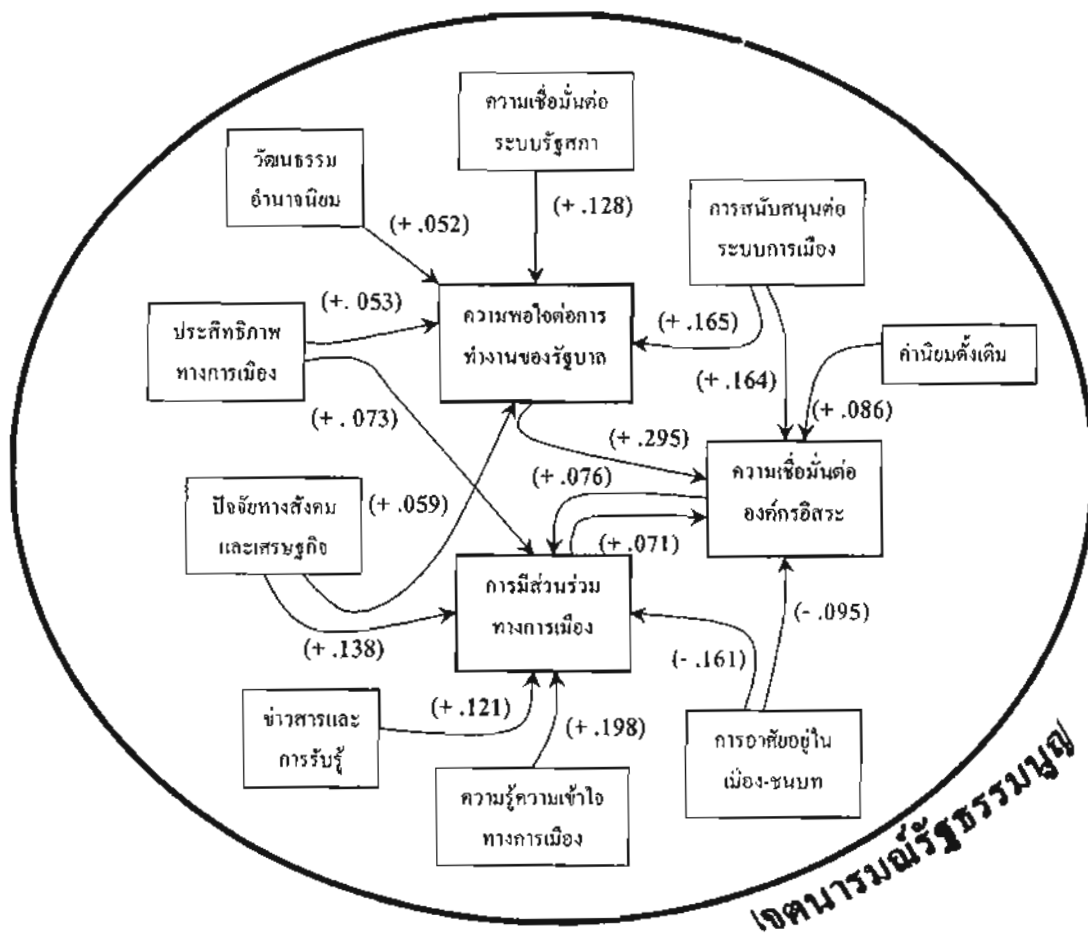
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระเรียงตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง การอาศัยอยู่ในเมือง-ชนบท การมีค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยที่ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล การสนับสนุนต่อระบบการเมือง ค่านิยมแบบดั้งเดิม และระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ซึ่งกล่าวได้ว่า ประชาชนที่มีความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล มีทัศนคติที่สนับสนุนต่อระบบการเมืองที่เป็นอยู่ มีค่านิยมแบบดั้งเดิม และเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองสูงขึ้น จะทำให้มีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากด้วย

นอกจากนี้ ปัจจัยเกี่ยวกับความแตกต่างกันของที่อยู่อาศัยมีความสัมพันธ์เชิงลบกับความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ กล่าวคือ คนที่อาศัยอยู่ในชนบทจะมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมากกว่ากลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเมือง

จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ สามารถบูรณาการความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ เชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 5.4

บูรณาการความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

*() standardized coefficient

ผลจากการบูรณาการปัจจัยต่างๆ เชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญสะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ควรให้ความสำคัญเพื่อการบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญหลายประการ โดยเฉพาะการให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน โดยอาศัยช่องทางผ่านสื่อที่มีประสิทธิภาพ ด้วยข้อมูลที่แม่นยำและเป็นกลางซึ่งมีผลโดยตรงต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนให้กว้างขวางขึ้น และเมื่อประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงก็มีแนวโน้มที่จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระ ทำให้องค์กรอิสระมีความเข้มแข็งและสามารถทำหน้าที่เป็นกลไกเพื่อสร้างความสุจริตโปร่งใสให้กับระบบการเมืองได้อย่างแท้จริง ในขณะที่ตัวกันองค์กรอิสระต่างๆ จะต้องแสดงบทบาทและทำหน้าที่ของตนเองให้ชัด ให้สมกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจ ตลอดจนการเป็นองค์กรที่มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองใหม่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญและได้รับทราบช่องทางที่สามารถเข้าถึงระบบการเมืองที่เปิดกว้างมากกว่าในอดีต ประชาชนก็จะให้ความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระทั้งหลายมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมระบบการเมืองแบบมีส่วนร่วมในทางกลับกันด้วย

สำหรับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลนั้น หากรัฐสภาพฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการทำงานในหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติที่คอยตรวจสอบรัฐบาลแล้ว รัฐบาลก็จะได้รับความพอใจจากประชาชนมากด้วย

นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองจัดเป็นปัจจัยสำคัญ แต่การที่ประชาชนมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่สูงมิได้สะท้อนภาพด้านดีเพียงอย่างเดียว หากแต่มีสิ่งพึงระวังที่อาจติดตามมาด้วย ซึ่งผลการวิจัยนี้พบว่า การที่คนตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น อาจมีสาเหตุจากความไม่เชื่อมั่นในประสิทธิภาพทางการเมือง อันเป็นประสบการณ์ที่มีให้เห็นในอดีต โดยเป็นการจัดการปัญหาด้วยพลังของประชาชนที่ออกมาชุมนุมเรียกร้อง ซึ่งถือเป็นด้านดีที่สะท้อนให้เห็นความตระหนักในสิทธิเสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของประชาชน หากทว่าการแสดงออกเพื่อแก้ปัญหาข้างความเข้าใจระหว่างกันก็อาจนำไปสู่ความรุนแรง และความเสียหายได้ เจตนารมณ์ที่มุ่งสร้างการเมืองแบบมีส่วนร่วมอาจถูกบิดเบือนและมีใช้สิ่งที่พึงปรารถนา ดังนั้น ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้นนั้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายต้องร่วมกันผลักดันการเมืองที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยเน้นระบบการเมืองที่กระจ่างชัด โปร่งใสไม่ปิดบังอำพราง สามารถตอบคำถามสาธารณะได้ทุกเรื่อง เป็นการเมืองที่ไม่เห็นแก่พวกพ้อง และไม่ผูกขาดอำนาจไว้ที่คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ทั้งนี้ ต้องแสดงให้เห็นที่มั่นใจได้ว่าเป็นระบบการเมืองของประชาชนทุกคน และการเลือกตั้งตามวิถีทางของการปกครองระบอบประชาธิปไตยจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นได้

นอกจากนี้ แม้ว่าวัฒนธรรมแบบอำนาจนิยมจะเป็นวัฒนธรรมที่สวนทางกับวัฒนธรรมแบบประชาธิปไตย แต่ต้องยอมรับว่าวัฒนธรรมแบบนี้เป็นลักษณะเฉพาะของสังคมไทย ที่ให้ความสำคัญกับผู้นำ การจัดการปัญหาแบบเด็ดขาด รวดเร็ว ทันใจ รวมทั้งไม่ต้องการให้มีความคิดเห็นที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่

ดังนั้น ผู้เข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญๆ ในรัฐบาลจะต้องตระหนักถึงลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรมอันนี้ โดยสร้างความเป็นมืออาชีพด้วยการคิด ตัดสินใจและลงมือปฏิบัติงานด้วยความเฉียบขาด รวดเร็ว และคำนึงถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก ซึ่งความรวดเร็ว เฉียบขาดนี้ มิใช่การกระทำด้วยความรวบรัดตัดตอนหรือทำตามอำเภอใจ แต่จะต้องเป็นไปตามครรลองที่ถูกต้องตามหลักการ มิฉะนั้น ประชาชนก็อาจจะยินดีให้อำนาจเด็ดขาดอื่นเข้ามาจัดการกับความไม่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นนั้นก็ได้ (จากการศึกษาของสถาบันพระปกเกล้า) ซึ่งไม่เป็นผลดีต่อเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งส่งเสริมเสถียรภาพของรัฐบาล

สำหรับปัจจัยเกี่ยวกับความเชื่อมั่นต่อประสิทธิภาพทางการเมืองนั้น พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงลบกับความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล กล่าวคือคนที่เห็นวาระบบการเมืองเป็นเรื่องซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ รวมทั้งเป็นเรื่องเฉพาะของคนบางกลุ่มที่คนธรรมดาเข้าไปมีอิทธิพลได้น้อยจะพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลมาก อาจกล่าวได้ว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นในสภาวะที่ประชาชนรอรับประโยชน์โดยยอมให้คนอื่นคือรัฐบาลคิดแทนตน มากกว่าเป็นความพอใจที่เกิดขึ้นจากการเข้าใจสภาพปัญหาและความต้องการของตนและท้องถิ่น แล้วพยายามผลักดันให้เกิดการสนองตอบ รัฐบาลจึงเป็นที่ซึ่งประชาชนที่มีทัศนคติทางการเมืองเช่นนี้ฝากความหวังให้เป็นผู้จัดการปัญหาต่างๆ แทน ดังนั้น แม้ว่ารัฐบาลจะทำงานได้เป็นที่พอใจของประชาชน แต่ก็ยังค่อนข้างน่าเป็นห่วง และเกิดขึ้นจากพื้นฐานทางความคิดที่ไม่เกื้อหนุนต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากบทสรุปดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยพิจารณาและมีข้อเสนอแนะเพื่อให้บรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ในเรื่องของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และการทำให้การเมืองมีเสถียรภาพดังต่อไปนี้

เนื่องจากความรู้ความเข้าใจทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญของการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมือง และจากการศึกษาพบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอยู่ ดังนั้นควรมีแนวทางในการเสริมสร้างความรู้และทัศนคติที่ดีต่อประชาชน ดังนี้

(1) ให้ความรู้และเสริมสร้างทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนและผู้บริหารท้องถิ่น และปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตย

(1.1) รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยเฉพาะเรื่องการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสิทธิและหน้าที่ของประชาชนซึ่งเป็นประเด็นที่ประชาชนมีความรู้ที่น้อยที่สุด

(1.2) รัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ ควรจัดหลักสูตรเกี่ยวกับสิทธิและ

หน้าที่ของชนชาวไทย โดยเน้นในเรื่องสิทธิทางการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ผลดีและผลเสียของการใช้สิทธิและไม่ใช้สิทธิทางการเมือง ทั้งนี้เพื่อให้ตระหนักถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและเข้ามาใช้สิทธิของตนเองให้มากยิ่งขึ้น

(1.3) การให้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง ฝ่ายสื่อต่างๆ สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรปลูกฝังค่านิยมแบบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เยาวชน กลุ่มต่างๆ อย่างทั่วถึง

ข้อสังเกตในการดำเนินการให้ความรู้และจัดหลักสูตรเพื่อการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ มีดังนี้

- แบ่งการดำเนินการเป็น 2 ระยะ โดยที่ระยะเริ่มแรกควรกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนชาวนาน เพื่อให้บุคคลเหล่านี้นำความรู้ไปเผยแพร่ต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งจากผู้นำท้องถิ่น และประชาชนมักจะเชื่อถือให้ไว้วางใจในบุคคลดังกล่าว

ระยะที่สอง ขยายกลุ่มเป้าหมายให้กว้างขวางยิ่งขึ้น โดยดำเนินการร่วมกับผู้บริหารท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น และประชาชนชาวนาน

- การดำเนินการต้องร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลและหน่วยงาน/สถาบันทางวิชาการต่างๆ เพื่อให้มีพลังและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน โดยให้รัฐบาลเป็นเจ้าภาพ

- ควรมีการประเมินผลการดำเนินโครงการทั้งก่อนและหลังการดำเนินโครงการ และทำสรุปปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินโครงการต่อไป

- เนื่องจากประชาชนติดตามข่าวสารทางการเมืองทางโทรทัศน์มากที่สุด ข้อมูลข่าวสารที่เสนอทางโทรทัศน์จึงควรถูกต้อง เป็นกลาง และพอเพียงที่จะทำให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง นอกจากนี้ ประชาชนจำนวนมากรับทราบข้อมูลจากป้ายประชาสัมพันธ์และผู้นำท้องถิ่น ข้อมูลที่ผู้นำท้องถิ่นมีจึงมีความสำคัญเพื่อให้สื่อสารแก่ประชาชนได้ถูกต้อง

(2) เสริมสร้างความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชนโดยปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์และช่องทางในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนให้ง่าย สะดวก รวดเร็ว ประหยัด ตลอดจนการสร้างช่องทางในการร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง การสนับสนุนให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการร่วมกิจกรรมกับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐ เอกชนหรือพรรคการเมือง โดยที่รัฐต้องมียกงบประมาณในส่วนนี้และให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างพอเพียงต่อการทำงานด้านนี้ขององค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งพยายามขจัดปัญหาอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น

- การเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย และการเข้าชื่อเสนอให้ถอดถอนนักการเมืองและผู้บริหารระดับสูง ประชาชนที่ริเริ่มจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดเป็นจำนวนมาก ต้องแก้ไขให้ลดน้อยลงหรือให้รัฐรับภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าว

- การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง รัฐบาลและคณะกรรมการการเลือกตั้งต้องอำนวยความสะดวก

ในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เช่น จัดให้มีหน่วยเลือกตั้งกลางสำหรับประชาชนซึ่งอยู่นอกภูมิลำเนาได้ใช้สิทธิเลือกตั้ง ณ ที่อยู่อาศัย

- การติดต่อกับองค์กรอิสระ อาทิ การใช้สิทธิฟ้องร้องต่อศาลปกครอง ควรปรับปรุงให้ประชาชนสามารถใช้สิทธิได้โดยสะดวก ไม่มีขั้นตอนที่ยุ่งยากซับซ้อนมาก

ทั้งนี้ ในการปรับปรุงแก้ไขหลักเกณฑ์วิธีการในการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนดังกล่าวข้างต้น จำเป็นจะต้องมีการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดรอบคอบ และต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ สิ่งใดที่ก่อให้เกิดปัญหาต้องแก้ไขไม่ว่าจะเป็นกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่างๆ ก็ตาม ซึ่งในรายละเอียดนั้น โปรดศึกษาจากรายงานวิจัยในชุดโครงการวิจัยติดตามและประเมินผลบังคับใช้รัฐธรรมนูญของสถาบันพระปกเกล้า

(3) การสนับสนุนกิจกรรมที่เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในทางการเมือง อาทิ รัฐบาลโดยกระทรวง ทบวง กรม และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรจัดให้มีรางวัลท้องถิ่นดีเด่น โดยที่ประเมินผลจากการมีส่วนร่วมด้านต่างๆ ของประชาชนในแต่ละท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนตระหนักและตื่นตัวที่จะเข้ามีส่วนร่วมด้านต่างๆ ซึ่งอาจเป็นการเพิ่มงบประมาณให้กับท้องถิ่นที่มีระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนสูงหรือผ่านเกณฑ์

(4) รัฐบาลจะต้องมีการรวบรวม สำรวจและวิเคราะห์ความต้องการของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อจะได้จัดทำนโยบายและให้บริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ทั้งนี้เพราะรัฐบาลที่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน คือรัฐบาลที่มุ่งนำพาประเทศไปในทิศทางแบบประชาธิปไตย เป็นรัฐบาลที่ส่งเสริมให้ระบบการเมืองเป็นระบบแบบเปิดที่ประชาชนสามารถเข้ามามีอิทธิพล/บทบาทในระบบการเมืองได้ โดยเฉพาะนโยบายต่างๆ ของรัฐบาลจะต้องอยู่บนพื้นฐานความต้องการของประชาชน มิใช่เป็นนโยบายที่รัฐคิดแทนแล้วจัดให้ดังเช่นในอดีต นอกจากนี้ นโยบายต่างๆ ต้องทำให้เป็นจริงและเกิดผลเป็นรูปธรรม เพราะจากการศึกษาพบว่านโยบายของรัฐบาล ยังมีนโยบายที่ประชาชนมีความพอใจน้อยเพราะยังไม่เห็นรูปธรรม เช่น นโยบายด้านการปฏิรูประบบการศึกษา ราชการ และการเมือง ตลอดจนนโยบายการจัดการกับความยากจน ส่วนนโยบายการแปรรูปรัฐวิสาหกิจนั้นควรผ่านความเห็นชอบของประชาชนด้วย

(5) เนื่องจากประชาชนยังรู้จักองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญน้อยมาก องค์กรอิสระจึงควรเร่งดำเนินการดังต่อไปนี้

(5.1) ประชาสัมพันธ์องค์กรในทุกรูปแบบในเชิงรุก โดยที่เน้นเรื่องประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากองค์กรอิสระ โครงสร้างองค์กร อำนาจหน้าที่ ช่องทางการติดต่อองค์กร ตลอดจนผลการดำเนินงานในแต่ละปี ซึ่งอาจดำเนินกิจกรรมโดยจัดทำโครงการต่างๆ ในเชิงรุก เช่น

- จัดโครงการองค์กรอิสระพบประชาชนโดยที่ให้มีองค์กรอิสระต่างๆ เข้าร่วมโครงการ เพื่อแนะนำองค์กรและรับเรื่องจากประชาชนในพื้นที่

- จัดโครงการร่วมระหว่างองค์กรอิสระกับประชาชน โดยที่ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในภารกิจขององค์กรอิสระด้วย

องค์กรอิสระที่จำเป็นจะต้องดำเนินกิจกรรมในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ได้แก่ องค์กรอิสระที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน และองค์กรอิสระที่มีอำนาจหน้าที่ในการสะท้อนความคิดเห็นความต้องการของประชาชน เพราะการดำเนินงานขององค์กรอิสระดังกล่าวจะประสบความสำเร็จและบรรลุเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญได้ ประชาชนมีส่วนสำคัญเป็นอย่างยิ่ง

องค์กรอิสระที่มีอำนาจหน้าที่ในการปกป้องคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและสะท้อนความคิดเห็นความต้องการของประชาชนซึ่งต้องเร่งดำเนินโครงการดังกล่าวข้างต้นได้แก่ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนรู้จักองค์กรดังกล่าวเพียงไม่ถึงร้อยละ 30 ซึ่งนับว่าเป็นสัดส่วนที่น้อยมาก

(5.2) องค์กรอิสระต้องปฏิบัติหน้าที่อย่างโปร่งใสมีธรรมาภิบาลเพื่อให้ประชาชนเชื่อมั่นในการทำงาน โดยเฉพาะองค์กรอิสระที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ เพราะตราบใดที่องค์กรอิสระทำหน้าที่ได้ดีประชาชนจะเชื่อมั่น และความเชื่อมั่นต่อองค์กรอิสระมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมในทางการเมือง ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน

สิ่งที่องค์กรอิสระทั้งหลายพึงดำเนินการโดยเร่งด่วนก็คือการประชาสัมพันธ์องค์กร ให้เป็นที่รู้จักของประชาชน ให้ทราบถึงบทบาทอำนาจหน้าที่ ความสำคัญต่อระบบการเมือง และประโยชน์ต่อประชาชน รวมถึงการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับช่องทางที่ประชาชนจะสามารถเข้าถึงองค์กรอิสระนั้นๆ ได้สะดวก รวดเร็ว และได้รับการสนองตอบอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ทั้งนี้ ผลการศึกษาในเรื่องความเชื่อมั่นได้แสดงให้เห็นชัดเจนแล้วว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่รู้จักองค์กรอิสระนั้นๆ จะมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรดังกล่าวในระดับที่น่าพอใจ โดยเฉพาะองค์กรอิสระที่มีบทบาทในการส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ และสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชนโดยรวมที่ประชาชนดูจะฝากความหวังไว้มากที่สุด

(6) สื่อมวลชนต้องมีธรรมาภิบาลในการทำหน้าที่อย่างจริงจัง โดยเฉพาะโทรทัศน์ควรนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยพบว่าประชาชนรับทราบข้อมูลข่าวสารทางการเมืองจากโทรทัศน์

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- โคทม อาริยา. “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร,” ใน *คู่มือ บอ. และ อสร. เลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2543.
- จรัญ สุภาพ. *หลักรัฐศาสตร์ ฉบับพิสดาร: แนวคิดทฤษฎีประยุกต์*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515.
- เจมส์ แอล เครตัน. *คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจของชุมชน*. แปลโดย ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์. นนทบุรี: ศูนย์สันติวิธีเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย, 2543.
- เดโช สนวนานนท์. จดหมายเหตุฉบับย่อ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. ใน *รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทพินเณศ พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, 2541.
- ดำรง ตีสกุล. “การส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมือง: ศึกษากรณีการให้รางวัลในการมาใช้สิทธิเลือกตั้ง” วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- แถมสุข นุ่มนนท์. *สภาร่างรัฐธรรมนูญ: เส้นทางปฏิรูปการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: บริษัทธรรมดาเพรส จำกัด, 2545.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. “ประชาสังคมและสิทธิในการไม่เชื่อฟังรัฐของประชาชน,” ใน *จุดจบรัฐชาติสู่ชุมชนไทย*, พินยา ว่องกุล (บก.), โครงการวิถิธรรมคน ชุตโลกาภิวัดน์ ลำดับที่ 2, กรุงเทพฯ: อมรินทร์ พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง, 2540: 67-81.
- เชาวนะ ไตรมาศ. *ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปี ประชาธิปไตย*. กรุงเทพมหานคร: บ.สุขุมและบุตร จำกัด, 2542.
- นคร พจนวพงษ์ และ อุกฤษ พจนวพงษ์. *ข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2543.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. ภาพรวมของรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ใน *รวมสาระรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทพินเณศ พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, 2541.
- _____ และคณะ. *รายงานการศึกษาวิจัยเรื่องบทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเพื่อปรับปรุงระบบการเลือกตั้งให้ดีขึ้น*. สถาบันพระปกเกล้า สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2543.
- _____ และ ปัทมา สุปก่าปิง. *บทบาทและอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า, 2543.

บุญเลิศ คชายุทธเดช (ช่างใหญ่) และประยงค์ คงเมือง, บรรณาธิการ. *รวมสารรัฐธรรมนูญ ฉบับประชาชน*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน, 2541.

ปรีชญา เวสารัชช. *รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท*. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

ประชัน รักพงษ์ และ รักฎา บรรเทาสุข. "รายงานการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2543 จังหวัดเชียงใหม่." *โครงการวิจัยเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง สมาชิกวุฒิสภา พ.ศ.2543*. สถาบันพระปกเกล้า, 2543.

ถวิลวดี บุรีกุล และ โรเบิร์ต บี อัลบริทตัน. "ความต่อเนื่องของประชาธิปไตยในประเทศไทย: การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา 2543," *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสมาคมรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งประเทศไทย*, 8-10 ธันวาคม 2543, สถาบันพระปกเกล้า, 2543.

ธีรพล เกษมสุวรรณ. "ความรู้สึกเห็นทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในกรุงเทพมหานคร." *วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาการปกครอง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 2528.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ และ เทียนชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. *รายงานการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชั้นกลาง*. กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2543.

พงศ์เทพ เทพกาญจนา. *ศาลตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ใน รวมสารรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทพิมพ์เนต พรินต์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด, 2541.

วิษณุ วรรณุญ. *รายงานการวิจัยเรื่ององค์กรของรัฐที่เป็นอิสระ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.), 2538.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. *4 ปี กกต.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท สามเจริญพาณิชย์ (กรุงเทพ) จำกัด, 2545.

สถาบันพระปกเกล้า. *บทเรียนจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เพื่อปรับปรุงระบบเลือกตั้งให้ดีขึ้น*. กรุงเทพฯ: บริษัทอักษรโกลด์ จำกัด, 2544.

สถาบันกฎหมายอาญา. *รัฐธรรมนูญของเรา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2541.

_____. *รัฐธรรมนูญใหม่มีอะไรใหม่*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด, 2541.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. *การเมืองของพลเมืองสู่สหัสวรรษใหม่*. กรุงเทพมหานคร: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ, 2543.

_____. *และคณะ. วิพากษ์สังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยและสำนักพิมพ์อมรินทร์, 2538.

อมร รักษาสัตย์, บรรณาธิการ. *การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน*. กรุงเทพมหานคร : วิ เจ ประพันธ์, 2544.

ภาษาต่างประเทศ

Almond, Gabriel, and Sidney Verba. *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press, 1963.

_____. *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nation*. Boston: Little, Brown and Company, 1965.

Arterton, Christopher F. and Harlan Hahn. *Political Participation*. Washington D.C.: The American Political Science Association, 1975.

Ball R., Alan. *Modern Politics & Government*, sixth edition. London: Macmillan Press Ltd, 2000.

Boutros-Ghali, Boutros. "An Agenda for Democratization," In *Global Democracy*, Barry Holden (ed), New York: Routledge, 2000.

Bullock, Alan and Oliver Stattybrass. *The Harper Dictionary of Modern Thought*. New York: Harper and Row Publisher, 1977.

Conway M.M. *Political Participation in the United States*. Washington D.C.: CQ Press, 2000.

Dahl, Robert A. *Polyarchy: Participation and Opposition*. New Haven: Yale University Press, 1971.

Diamond, Larry. "Introduction: In Search of Consolidation," In *Consolidating the Third Wave Democracies: Regional Challenges*, Larry Diamond, Marc Plattner, Yun-han _____ and Marc F.Plattner. *Democracy in East Asia*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1998.

Cohen, J.M. and Uphoff, N. *Rural Development Participation: Concept and Measure for Project Design Implementation and Evaluation*. New York: Cornell University, 1977.

Chu, and Hung-mao Tien (eds), *Baltimore and London: The John Hopkins University Press*, 1997.

- Erwin, William. *Participation Management: Concept, Theory and Implementation*. Atlanta: Ga. Georgia State University Press, 1976.
- Etzioni-Halevy, Eva. *Class and Elites in Democracy and Democratization: A Collection of Readings*. New York & London: Garland Publishing, Inc., 1997.
- Feinland, Gary. "Citizen Participation in the Context of Solid Waste Management Decision Making." Master's thesis. Faculty of Environmental Science & Forestry. State University of New York Col, 1997.
- Fishkin, James S. *The Voice of the People: Public Opinion and Democracy*. New Haven and London: Yale University Press, 1995.
- Fraenkel R. Jack and Wallen E. Norman. *How to Design and Evaluate in Education*. 2nd ed. USA, McGraw-Hill, 1993.
- Gorsuch, Richard L. *Factor Analysis*. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 1983.
- Krongkaew, Medhi. *Governance Issues and the 8th Plan*, Paper prepared for the Development Evaluation Division. NESDB, May 1977.
- Hague, Rod. et al. *Comparative Government and Politics: An Introduction*. Basing Stoke: Macmillan, 1992.
- Held, David. *Models of Democracy*. Cambridge: Polity Press, 1987.
- _____. *Democracy and the Global Order*. Stamford, California: Stamford University Press, 1995.
- Heywood, Andrew. *Politics*. London: Macmillan Press Ltd, 1997.
- Huntington, Samuel P. *The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century*. Norman and London: University of Oklahoma Press, 1993.
- _____. and Joan Nelson, *No Easy Choice*. Cambridge Massachusetts: Harvard University Press, 1967.
- Laothamatas, Anek. "A Tale of Two Democracies: Conflicting Perception of Elections and Democracy in Thailand," In *The Politics of Elections in Southeast Asia*, R.H. Taylor (ed), New York: Cambridge University Press, 1996.

- _____. "Development and Democratization: A Theoretical Introduction Reference to the Southeast Asian and East Asian Cases," In *Democratization in Southeast and East Asia*, Anek Laothamatas (ed), Chiang Mai: Silkworm Books and Singapore: The Institute of Southeast Asian Studies ISEAS, 1997: 1-20.
- Lipset, Seymour Martin. "Some Social Requisites of Democracy," In *Class and Elites in Democracy and Democratization: A Collection of Reading*, Eva Etzioni-Halevy (ed), New York & London: Garland Publishing, Inc. 1997: 37-42.
- Maisrikrod Surin. "The Making of Thai Democracy," In *Democratization in Southeast and East Asia*, Anek Laothamatas (ed), Chiang Mai: Silkworm Books and Singapore: The Institute of Southeast Asian Studies ISEAS, 1997: 159-165.
- McClosky, Herbert. "Political Participation," *International Encyclopedia of the Social Science* 12, 1968.
- McClean, Iain. *Concise Dictionary of Politics*. Oxford, New York: Oxford University Press, 1996.
- Milbrath, Lester W. *Political Participation: How and Why Do People Get Involved in Politics?* Chicago: Rand McNally & Company, 1965.
- _____ and M.L.Goel. *Political Participation: How and Why do People get Involved in Politics*. Chicago: Rand Macnally, 1965: 18-26.
- Nie, Norman H. and Sidney Verba. "Political Participation," In *Handbook of Political Science*, Fred I. Greenstein and Nelson Polsby (eds.), Readings, Mass: Addison Wesley, 1975.
- _____. Sidney Verba, and Jae-On Kim. "Participation and the Life-Cycle," *Comparative Politics*, 6 (April): 319-40.
- Rose, Nikolas. *Powers of Freedom: Reframing Political Thought*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Roth, David F. and Frank L. Wilson. *The Comparative Study of Politics*. Eaglewood Cliffs, N.J.: Prentice-Hall, 1980.
- Samudavanija, Chai-Anan and Parichart Chotiya. "Beyond Transition in Thailand," In *Democracy in East Asia*, Larry Diamond and Marc F. Platter (eds), Maryland USA.:

The John Hopkins University Press and The National Endowment for Democracy, 1998: 147-170.

Sherrill, K.S. and David J.Vogler. *Power, Policy and Participation: An Introduction to American Government*. New York: Harper&Row Publishers, 1982.

Sorensen, George. *Democracy and Democratization: Process and Prospects in a Changing World*. Boulder, Colorado: Westview Press, 1998.

Verba, Sydney, Norman Nie, and Jae-On Kim. *Participation and Political Equality: A Seven - Nation Comparison*. London, New York, Melbourne: Cambridge University Press, 1978.

Weiner, Myron. "Political Participation: Crisis of the Political Process." In *Crises and Sequence in Political Development*, Leonard Binder et al (eds), Princeton: Princeton University Press, 1971: 160-163.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสอบถาม

แบบสอบถามชุดที่ _____

แบบสอบถาม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ

คำชี้แจงเกี่ยวกับแบบสอบถาม

แบบสอบถามนี้จัดทำขึ้นโดยสถาบันพระปกเกล้า เพื่อสำรวจการมีส่วนร่วมของประชาชน และความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล รัฐบาล องค์กรอิสระและประเด็นอื่นๆ อันเป็นส่วนหนึ่งของการติดตามการบังคับใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนครบ 5 ปี และผลที่ได้รับจะนำไปนำเสนอต่อผู้เกี่ยวข้องสำหรับการปรับปรุงการทำงานและแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความต้องการของประชาชนต่อไป โดยขอให้นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายดังกล่าวต่อไป

- (1) ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ถามตามแบบสอบถาม และทำเครื่องหมาย (X) บนตัวเลือกตามที่ผู้ให้สัมภาษณ์ตอบคำถาม และให้นำหมายเลขของตัวเลือกนั้นกรอกลงในช่อง ☐ ด้านขวามือ สำหรับคำถามแบบมีตัวเลือก และให้เติมข้อความตามคำตอบของผู้ให้สัมภาษณ์สำหรับคำถามปลายเปิด กรุณาอย่าให้ผู้สัมภาษณ์กรอกแบบสอบถามเองเพราะอาจทำให้เกิดความสับสนได้
- (2) กรุณาให้ตอบทุกข้อเพื่อประโยชน์ในการประมวลผล
- (3) เมื่อสัมภาษณ์เสร็จแล้วให้หัวหน้าทีมตรวจความเรียบร้อย

สถาบันฯ ขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา ณ ที่นี้

ขอแสดงความนับถือ

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล

(ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา)

โทร. 0-2527-7830-9 ต่อ 2401-5, 7823

แนะนำ: สวัสดิ์ศรี/ค่ะ ผม/ดิฉันมาจากสถาบันพระปกเกล้า วันนี้ ผม/ดิฉันมาทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในเขตเลือกตั้งของท่าน

1. ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบ

1.1 จังหวัด _____

อำเภอ _____

1.2 เพศ 1 ชาย 2 หญิง ☐

1.3 อายุ _____ ปี ☐

1.4 อาชีพ

1 เกษตรกร

8 รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ/องค์กรของรัฐ

2 พนักงาน/ลูกจ้าง บริษัทเอกชน

9 เจ้าของกิจการร้านค้า/ธุรกิจขนาดกลาง

3 ทำงานองค์กรเอกชน (NGOs)

10 ประกอบธุรกิจขนาดใหญ่

4 ค้าขายเล็กๆ น้อยๆ

11 ไม่ได้ทำงาน/ว่างงาน

5 นักเรียน นิสิต นักศึกษา

12 รับจ้างเอางานมาทำที่บ้าน

6 แม่บ้าน/ข้าราชการบำนาญ

13 อื่นๆ (โปรดระบุ) _____ ☐

7 รับจ้างทั่วไป คนงาน

1.5 การศึกษาสูงสุด

1 ไม่เคยเรียนหนังสือ

6 อนุปริญญา/ปวส./ปวท. หรือเทียบเท่า

2 ประถมต้น (ป.1-ป.4) หรือเทียบเท่า

7 ปริญญาตรี

3 ประถมปลาย (ป.6/ป.7) หรือเทียบเท่า

8 ปริญญาโท

4 มัธยมต้น หรือเทียบเท่า

9 ปริญญาเอก

5 มัธยมปลาย/ปวช. หรือเทียบเท่า

10 อื่นๆ (โปรดระบุ) _____ ☐

1.6 สถานภาพสมรส

1 โสดไม่เคยแต่งงาน

4 หย่า

2 แต่งงานแล้วและอยู่ด้วยกัน

5 หม้าย

3 แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่

6 อยู่ด้วยกันโดยไม่แต่งงาน ☐

1.7 ท่านนับถือศาสนา

1 พุทธ

4 อิสลาม

2 คริสต์โรมันคาทอลิก

5 ไม่นับถือศาสนา

3 คริสต์โปรเตสแตนต์

6 อื่นๆ (โปรดระบุ) _____ ☐

1.8 ท่านพูดภาษาใดเมื่ออยู่ที่บ้าน

1 ภาษาไทยกลาง	5 ภาษายาวี, มาเลย์
2 ภาษาไทยล้านนา	6 ภาษาจีน
3 ภาษาไทยอีสาน	7 ภาษาชาวเขา
4 ภาษาไทยใต้	8 อื่นๆ (โปรดระบุ) _____

☐

1.9 บ้านของท่านอยู่ในเขต

1 เทศบาลนคร	4 องค์การบริหารส่วนตำบล
2 เทศบาลเมือง	5 กรุงเทพมหานคร/พัทยา
3 เทศบาลตำบล	

☐

2. การเปิดรับสื่อ

2.1 ท่านติดตามข่าวสารการเมืองจากแหล่งใดมากที่สุด (เลือกเพียง 1 คำตอบ)

1 หนังสือพิมพ์	2 วิทยู	3 โทรทัศน์
4 พูดคุยกับบุคคลอื่น	5 ทอกระจายข่าว	6 อื่นๆ ระบุ _____

☐

ท่านติดตามข่าวสารทางการเมือง
จากสื่อต่อไปนี้เป็นประจำหรือไม่

ทุกวัน	สัปดาห์ละ 2-3 วัน	สัปดาห์ ละครั้ง	แทบจะไม่ได้ ติดตามเลย
--------	----------------------	--------------------	--------------------------

2.2 หนังสือพิมพ์ 4 3 2 1 ☐

กรุณาระบุชื่อหนังสือพิมพ์ที่ท่านติดตามข่าวสารบ่อยที่สุด 1 ชื่อ _____

2.3 วิทยู 4 3 2 1 ☐

กรุณาระบุคลื่นวิทยุที่ท่านติดตามข่าวสารบ่อยที่สุด 1 ชื่อ (FM/AM) _____

2.4 โทรทัศน์ 4 3 2 1 ☐

กรุณาระบุสถานีโทรทัศน์ที่ท่านติดตามข่าวสารบ่อยที่สุด 1 ชื่อ _____

3. การมีส่วนร่วมทางการเมือง

3A ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง:

ตั้งแต่การเลือกตั้ง ส.ว./ส.ส. ที่ผ่านมามีท่านได้ทำกิจกรรมต่อไปนี้บ้างหรือไม่ และบ่อยแค่ไหน

บ่อยมาก	ค่อนข้างบ่อย	นานๆ	ไม่เคยเลย
(หรือบางครั้ง)	(หรือบางครั้ง)	ครั้ง	

3A.1 ท่านเคยคุยเรื่องการเมืองกับคน

ในครอบครัว 4 3 2 1 ☐

	น้อยมาก (หรือบางครั้ง)	ค่อนข้างน้อย (หรือบางครั้ง)	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	
3A.2 ท่านมีการรวมตัวกับคนอื่นเป็นกลุ่ม ผลประโยชน์ หรือเป็นสมาชิกกลุ่ม (เช่น กลุ่มอาชีพ กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์ ฯลฯ)	4	3	2	1	☐
3A.3 ท่านไปร่วมในเวทีสาธารณะหรือ ประชาพิจารณ์ที่มีการจัดขึ้นในท้องถิ่น	4	3	2	1	☐
3A.4 ท่านไปชุมนุมฟังการหาเสียง/แนะนำตัว ผู้สมัครรับเลือกตั้ง	4	3	2	1	☐
3A.5 ท่านมีการติดต่อกับนักการเมือง หรือผู้นำทางการเมือง	4	3	2	1	☐
3A.6 ท่านไปช่วยผู้สมัครบางคนหาเสียง	4	3	2	1	☐
3A.7 ท่านใส่หมวก หรือสวมเสื้อ หรือติด สติ๊กเกอร์ เพื่อร่วมประชาสัมพันธ์ทาง การเมือง ในระหว่างมีการเลือกตั้ง	4	3	2	1	☐
3A.8 ท่านไปลงคะแนนในการเลือกตั้งท้องถิ่น (อบจ. อบต. สจ. สท. สก. สข.)	4	3	2	1	☐
3A.9 ท่านไปลงคะแนนในการเลือกตั้ง ระดับชาติ (ส.ส./ส.ว.)	4	3	2	1	☐
3A.10 ท่านพูดชักชวนผู้อื่นให้ไปลงคะแนน ให้ผู้สมัคร หรือให้เห็นด้วยกับนโยบาย ของนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ที่ท่านชื่นชอบ	4	3	2	1	☐
3A.11 ท่านเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือไม่ 1 ไม่เป็น 2 เป็น					☐
กรณีที่เป็นสมาชิกพรรค กรุณาระบุชื่อพรรค _____					

3A.12 การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อช่วยผู้สมัครทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ

น้อยมาก ค่อนข้างน้อย นานๆ ไม่เคยเลย
(ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้ง)

3A.12.1 ท่านเคยบริจาคเงินเพื่อช่วยผู้สมัคร
ทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติใช้หาเสียง
หรือไม่

4 3 2 1

☐

3A.12.2 ท่านเคยบริจาคสิ่งของเพื่อช่วย
ผู้สมัครทั้งระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติใช้
หาเสียงหรือไม่

4 3 2 1

☐

3A.13 การบริจาคเงินหรือสิ่งของเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง

3A.13.1 ท่านเคยบริจาคเงินเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง

1 ไม่เคย 2 เคย

กรณีตอบว่า เคย กรุณาระบุชื่อพรรคที่ท่านบริจาคเงินสนับสนุน _____

☐

3A.13.2 ท่านเคยบริจาคสิ่งของเพื่อสนับสนุนพรรคการเมือง

1 ไม่เคย 2 เคย

กรณีตอบว่า เคย กรุณาระบุชื่อพรรคที่ท่านบริจาคสิ่งของสนับสนุน _____

☐

3B การใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้ง ส.ส. ที่แล้วมา ท่านไปใช้สิทธิหรือไม่

การเลือกตั้ง	ไม่ไปใช้สิทธิ	ไปใช้สิทธิ
3B.1 การเลือกตั้ง ส.ว. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 4 มีนาคม 2543	0	1
3B.2 การเลือกตั้ง ส.ส. (ครั้งแรก) เมื่อวันที่ 6 มกราคม 2544	0	1

☐
☐

3B.3 ในเขตเลือกตั้งของท่านมีการเลือกตั้ง ส.ส./ส.ว. ใหม่ อันเนื่องมาจากการไม่รับรองผล
การเลือกตั้งครั้งแรกหรือไม่

1 ไม่มี (ข้ามไปถามข้อ 3C) 2 มี (ถามข้อ 3B.4)

☐

3B.4 ในกรณีที่มีการเลือกตั้งมากกว่า 1 ครั้ง (เลือกตั้งใหม่ กรณีมิได้ไปลงคะแนนเลือกตั้งหรือเลือกตั้งซ่อม ส.ส./ส.ว.) ท่านไปเลือกตั้งหรือไม่

- 1 เลือกตั้งใหม่กี่ครั้งก็ไปทุกครั้ง
- 2 ไปบางครั้ง
- 3 ไม่ไปเลย

☐

3C. ท่านตั้งใจจะไปใช้สิทธิเลือกตั้ง ส.ส. หรือ ส.ว. ครั้งต่อไปหรือไม่

- 0 ไม่ไปแน่นอน 1 ยังไม่แน่ใจ 2 ไปแน่นอนใจ

☐

3D. ภายหลังการเลือกตั้ง ท่านมีความรู้สึกอยากตรวจสอบ ติดตามการทำงานของ ส.ว./ส.ส. หรือรัฐบาลหรือไม่

- 0 ไม่ต้องการ 1 ต้องการ

☐

4. โลกทัศน์ และความเห็นทางการเมือง

ท่าน เห็นด้วยมากที่สุด, ค่อนข้างเห็นด้วย, ไม่ค่อยเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยเลย กับประโยคดังต่อไปนี้ (ไขว่การ์ด)

เห็นด้วย ค่อนข้าง ไม่ค่อย ไม่เห็น
มากที่สุด เห็นด้วย เห็นด้วย ด้วยเลย

4A. การสนับสนุนต่อระบบการเมือง (Political support)

4A.1 ระบอบการปกครองของประเทศเรา
ในปัจจุบันเหมาะสมกับเรามากที่สุดแล้ว

ถึงแม้ว่ามันจะมีความบกพร่องอยู่บ้างก็ตาม

4

3

2

1

☐

4A.2 ท่านสามารถไว้วางใจคนมาเป็นรัฐบาล
เพื่อให้ทำในสิ่งที่ถูกต้อง

4

3

2

1

☐

4B. ประสิทธิภาพทางการเมือง (Political Efficacy Scale)

4B.1 การเมืองและการปกครองจะซับซ้อนมาก
จนยากที่จะเข้าใจ

4

3

2

1

☐

4B.2 ประเทศถูกบริหารโดยคณะบุคคล

ซึ่งประชาชนธรรมดาไม่สามารถทำอะไรได้มาก

4

3

2

1

☐

	เห็นด้วย มากที่สุด	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ค่อย เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยเลย	
4B.3 ประชาชนธรรมดาอย่างเราไม่มีอิทธิพลใดๆ ต่อการทำงานของรัฐบาล	4	3	2	1	☐
4C. วัฒนธรรมการเมืองแบบอำนาจนิยม (Authoritarian Value)					
4C.1 ผู้นำรัฐบาลเปรียบเสมือนหัวหน้าครอบครัวใหญ่ ฉะนั้นเราควรจะทำตามการตัดสินใจของเขา	4	3	2	1	☐
4C.2 เป็นเรื่องธรรมดาที่คนรวยจะได้รับอภิสิทธิ์ จากกฎหมายมากกว่าคนจน	4	3	2	1	☐
4C.3 รัฐบาลควรเป็นผู้พิจารณาว่าจะอนุญาต ให้สังคมวิพากษ์วิจารณ์ (อภิปราย) เรื่องใดได้บ้าง	4	3	2	1	☐
4D. Ideological Cleavage					
4D.1 รัฐบาลควรรักษาความเป็นเจ้าของ รัฐวิสาหกิจ (เช่น การไฟฟ้า โทรศัพท์) ไว้เช่นเดิม	4	3	2	1	☐
4D.2 รัฐบาลควรมีอำนาจในการตัดสินใจ เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ของท้องถิ่นมากขึ้นกว่านี้	4	3	2	1	☐
4D.3 ประเทศของเราควรรักษาวัฒนธรรม ของเราไว้ แทนที่จะรับวัฒนธรรมของ ประเทศอื่นมาเป็นวัฒนธรรมของตน	4	3	2	1	☐
4D.4 เพื่อประเทศชาติและสังคมของเรา เราไม่ควรเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว	4	3	2	1	☐
4E. ความเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตย ระบบรัฐสภา					
4E.1 รัฐบาลไม่สามารถบรรลุผลการดำเนินงาน ได้ดีหากถูกตรวจสอบโดยฝ่ายนิติบัญญัติ (สภาฯ) ตลอดเวลา	4	3	2	1	☐
4E.2 เสียงของฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรแม้จะ มีอำนาจน้อยกว่า แต่จะช่วยควบคุมรัฐบาลมิให้ใช้อำนาจ ไปในทางที่ผิดได้	4	3	2	1	☐

	เห็นด้วย มากที่สุด	ค่อนข้าง เห็นด้วย	ไม่ค่อย เห็นด้วย	ไม่เห็น ด้วยเลย	
4E.3 การชุมนุมประท้วงของประชาชนนอกสภา ถือว่าเป็นการไม่เคารพสถาบันสภาผู้แทนราษฎร	4	3	2	1	☐
4E.4 การบัญญัติกฎหมายของสภาผู้แทนราษฎร เป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน	4	3	2	1	☐
4E.5 อำนาจอศาลควรได้รับการตรวจสอบจาก ประชาชน โดยเปิดโอกาสให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ ศาลได้	4	3	2	1	☐
4E.6 การอภิปรายกันในสภาผู้แทนราษฎร แม้จะ ทำให้การออกกฎหมายล่าช้า แต่มีความรัดกุมและ เป็นประโยชน์กว่า	4	3	2	1	☐
4F. การตรวจสอบทางการเมือง					
4F.1 การขุดคุ้ยและเปิดโปงเป็นเครื่องมือของ สื่อมวลชนและประชาชนในการกำจัดการเมือง ที่ฉ้อโกง	4	3	2	1	☐
4F.2 การทำประชาพิจารณ์มีประโยชน์ต่อกระบวนการ การตัดสินใจในการกำหนดนโยบายของชาติ	4	3	2	1	☐
4G. ความเชื่อต่อวิถีทางประชาธิปไตย (Beliefs in Procedural Norms of Democracy)					
4G.1 ผู้หญิงต้องได้รับโอกาสที่จะเป็นผู้นำ ประเทศเช่นเดียวกับผู้ชาย	4	3	2	1	☐
4G.2 คนเราเกิดมาถ้าปากท้องยังหิว ถึงมี ประชาธิปไตยก็ไม่มีความหมาย	4	3	2	1	☐
4G.3 ประชาชนที่มีศึกษาน้อยหรือไม่มี การศึกษาเลยก็สามารถแสดงความคิดเห็น ทางการเมืองได้เท่ากับผู้ที่มีการศึกษาสูง	4	3	2	1	☐

4H. ท่านคิดว่า กิจกรรมต่อไปนี้มีสำคัญต่อการเมืองเพียงใด

กิจกรรม	ระดับความสำคัญ					
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	ไม่จำเป็น	
4H.1 การบริจาคเงินสนับสนุนพรรคการเมือง	5	4	3	2	1	☐
4H.2 การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	5	4	3	2	1	☐
4H.3 การรณรงค์หาเสียงก่อนการเลือกตั้ง	5	4	3	2	1	☐
4H.4 การลงสมัครแข่งขัน เพื่อคัดเลือกเข้าไปเป็นตัวแทนของคนส่วนใหญ่	5	4	3	2	1	☐

5. ความรู้เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ

ท่านทราบหรือไม่ว่าท่านมีสิทธิและเสรีภาพดังต่อไปนี้ ถ้าทราบท่านเคยใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวหรือไม่ และถ้าเคยใช้ท่านพอใจหรือไม่พอใจ

5A เรียนฟรีถึง ม.6

5A.1 ท่านทราบหรือไม่ว่าประชาชนมีสิทธิ เรียนฟรีถึง ม.6 โดยไม่เสียค่าเล่าเรียน

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5A.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5B)

☐

5A.2 เคยมีบุคคลในครอบครัวใช้สิทธิเรียนฟรี ตามรัฐธรรมนูญหรือไม่

- 1 เคยใช้ (ถามต่อ 5A.3) 2 ไม่เคยใช้ (ข้ามไปถามข้อ 5B)

☐

5A.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่ ที่ประชาชนมีสิทธิเรียนฟรีโดยไม่เสียค่าเล่าเรียน

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5B ได้รับบริการรักษาพยาบาลที่ดี และทั่วถึง

5B.1 ท่านทราบหรือไม่ว่าประชาชนมีสิทธิ ได้รับบริการสาธารณสุข หรือรักษาพยาบาลที่ได้มาตรฐานและเท่าเทียมกับคนอื่น

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5B.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5C)

☐

5B.2 โดยปกติ ตามที่ท่านเคยใช้บริการในโรงพยาบาลหรือสถานอนามัย ท่านได้รับบริการที่ดีและได้มาตรฐานหรือไม่

- 1 ได้รับ (ถามต่อ 5B.3) 2 ไม่ได้รับ (ข้ามไปถามข้อ 5C)

☐

5C ผู้ยากไร้มีสิทธิ ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี

5C.1 ท่านทราบหรือไม่ว่า ผู้ยากไร้มีสิทธิ ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5C.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5D)

☐

5C.2 ในชุมชนของท่าน ท่านเคยเห็นว่า มีผู้ยากไร้ไปใช้สิทธิรักษาพยาบาลหรือไม่

- 1 เคยเห็น (ถามต่อ 5C.3) 2 ไม่เคยเห็น (ข้ามไปถามข้อ 5D)

☐

5C.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่ ต่อการที่ผู้ยากไร้มีสิทธิ ได้รับการรักษาพยาบาลฟรี

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5D ร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

5D.1 ท่านทราบหรือไม่ว่า ประชาชนมีสิทธิ ร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5D.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5E)

☐

5D.2 ทางราชการได้เคยให้สิทธิท่านหรือชุมชนของท่านร่วมดูแล รักษา และ ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น (ร่วมรับรู้ ร่วมคิด เสนอแนะ ร่วมวางแผน) หรือไม่

- 1 เคยให้ (ถามต่อ 5D.3) 2 ไม่เคยให้ (ข้ามไปถามข้อ 5E)

☐

5D.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่เมื่อได้ใช้สิทธิร่วมดูแล รักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5E ร่วมประชุมหารือโดยสงบ

5E.1 ท่านทราบหรือไม่ว่า ประชาชนมีสิทธิในการชุมนุมโดยสงบ ซึ่งทางราชการจะห้ามไม่ได้

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5E.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5F)

☐

5E.2 ท่านเคยใช้สิทธิร่วมชุมนุมดังกล่าว หรือไม่

- 1 เคยใช้ (ถามต่อ 5E.3) 2 ไม่เคยใช้ (ข้ามไปถามข้อ 5F)

☐

5E.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่ ที่เห็นประชาชนหรือตนเอง มีส่วนร่วมชุมนุมโดยสงบ

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5F ท่านมีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

5F.1 ท่านทราบหรือไม่ ว่าประชาชนมีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5F.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5G)

☐

5F.2 ท่านเคยใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายหรือไม่

- 1 เคยใช้ (ถามต่อ 5F.3) 2 ไม่เคยใช้ (ข้ามไปถามข้อ 5G)

☐

5F.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่ เมื่อได้ใช้สิทธิหรือเห็นประชาชนใช้สิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5G ท่านมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง

5G.1 ท่านทราบหรือไม่ว่าท่านมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5G.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5H)

☐

5G.2 ท่านเคยใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองหรือไม่

- 1 เคยใช้ (ถามต่อ 5G.3) 2 ไม่เคยใช้ (ข้ามไปถามข้อ 5H)

☐

5G.3 ท่านรู้สึกพอใจหรือไม่ เมื่อได้ใช้สิทธิหรือเห็นประชาชนใช้สิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมือง

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

5H ท่านมีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายเพื่อใช้ในท้องถิ่น

5H.1 ท่านทราบหรือไม่ ว่าท่านมีสิทธิเข้าชื่อเสนอเทศบัญญัติหรือข้อบัญญัติเพื่อใช้ในท้องถิ่น

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5H.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5I)

☐

5H.2 ท่านคิดว่า ชุมชนของท่านสามารถเข้าชื่อเสนอกฎหมายได้หรือไม่

- 1 ทำได้ (ถามต่อ 5H.3) 2 ไม่มีการทำได้ (ข้ามไปถามข้อ 5I)

☐

5I ท่านมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น

5I.1 ท่านทราบหรือไม่ว่าท่านมีสิทธิเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่น

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5I.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 5J)

☐

5I.2 ท่านคิดว่า ชุมชนของท่าน สามารถเข้าชื่อถอดถอนนักการเมืองท้องถิ่นได้หรือไม่

- 1 ทำได้ 2 ไม่มีการทำได้ (ข้ามไปถามข้อ 5J)

☐

5J ท่านมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารจากราชการ

5J.1 ท่านทราบหรือไม่ ว่าท่านมีสิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการ

- 1 ทราบ (ถามต่อ 5J.2) 2 ไม่ทราบ (ข้ามไปถามข้อ 6)

☐

5J.2 ท่านเคยใช้สิทธิขอรับข้อมูลข่าวสารจากราชการหรือไม่

- 1 เคยใช้ (ถามต่อ 5J.3) 2 ไม่เคยใช้ (ข้ามไปถามข้อ 6)

☐

5J.3 ท่านรู้สึกพอใจ ต่อการที่ประชาชนมีส่วนได้รับข้อมูลข่าวสารจากราชการ

- 1 พอใจ 2 ไม่พอใจ

☐

6. รัฐสภา

6A. ความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา

ข้อมูลที่ท่านเข้าใจเกี่ยวกับรัฐสภา

	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ (ไม่ต้องอ่าน)	
6A.1 รัฐสภาไทยประกอบด้วย 2 สภา คือสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา	2	1	0	☐
6A.2 ตามรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2540) รัฐสภา ประกอบด้วยสมาชิกทั้งสิ้น 500 คน	2	1	0	☐
6A.3 ประธานรัฐสภา คือ ประธานวุฒิสภา เพราะ เป็นผู้ทรงวุฒิ และมีประสบการณ์ทางการเมืองสูง	2	1	0	☐
6A.4 ร่างพระราชบัญญัติจะตราขึ้นเป็นกฎหมายได้ ต้องผ่านการให้คำแนะนำและยินยอมของรัฐสภา	2	1	0	☐
6A.5 วุฒิสภาไม่มีอำนาจตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล	2	1	0	☐
6A.6 บทบาทสำคัญของวุฒิสภาคือเป็นที่ปรึกษาให้สภาผู้แทนฯ เพราะได้รับการแต่งตั้งจากผู้ทรงคุณวุฒิแทบทั้งสิ้น	2	1	0	☐
6A.7 สภาผู้แทนราษฎรมีอำนาจตรวจสอบการทำงานของ ของรัฐบาลได้โดยการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ	2	1	0	☐
6A.8 รัฐสภาต้องมีผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรทุกครั้ง ควบคู่ไปกับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี	2	1	0	☐
6A.9 วุฒิสภามีบทบาทในการอนุมัติงบประมาณแผ่นดิน ให้รัฐบาลนำไปใช้จ่ายร่วมกับสภาผู้แทนราษฎร	2	1	0	☐

6B. ความพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล

ปัจจุบัน ท่านรู้จักและมีความพึงพอใจในระดับใดต่อบุคคลในตำแหน่งต่อไปนี้

6B.1.1 ท่านรู้หรือไม่ว่า ประธานรัฐสภาคนปัจจุบันมีชื่อว่าอะไร

(สำหรับผู้สัมภาษณ์ : คำตอบคือ นายอุทัย พิมพ์ใจชน)

1 ถูก

2 ผิด (ข้ามไปถามข้อ 6B2.1)

☐

6B1.2 ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของประธานรัฐสภาเพียงใด

4 พอใจมาก	3 ค่อนข้างพอใจ	2 ไม่ค่อยพอใจ
1 ไม่พอใจเลย	0 ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	

☐

6B1.3 ท่านมีความพึงพอใจกับความเป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่ของประธานสภาผู้แทนราษฎร

4 พอใจมาก	3 ค่อนข้างพอใจ	2 ไม่ค่อยพอใจ
1 ไม่พอใจเลย	0 ไม่ทราบ (ไม่ต้องอ่าน)	

☐

6B2.1 ท่านรู้หรือไม่ว่า ประธานวุฒิสภาคนปัจจุบันมีชื่อว่าอะไร

(สำหรับผู้สัมภาษณ์ : คำตอบคือ พลตรีมนูญกฤต รูปขจร)

1 ถูก	2 ผิด (ข้ามไปถามข้อ 6B3.1)

☐

6B2.2 ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของประธานวุฒิสภาเพียงใด

4 พอใจมาก	3 ค่อนข้างพอใจ	2 ไม่ค่อยพอใจ
1 ไม่พอใจเลย	0 ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	

☐

6B3.1 ท่านรู้หรือไม่ว่า ผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรมีชื่อว่าอะไร

(สำหรับผู้สัมภาษณ์ : คำตอบคือ นายชวน หลีกภัย)

1 ถูก	2 ผิด (ข้ามไปถามข้อ 6B4.1)

☐

6B3.2 ท่านมีความพึงพอใจในบทบาทและการทำหน้าที่ของผู้นำฝ่ายค้านในสภาผู้แทนราษฎรเพียงใด

4 พอใจมาก	3 ค่อนข้างพอใจ	2 ไม่ค่อยพอใจ
1 ไม่พอใจเลย	0 ไม่มีความเห็น/ไม่ตอบ	

☐

ปัจจุบันท่านมีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใดกับบทบาทหน้าที่ต่อไปนี้ของสมาชิกสภา

6C. สมาชิกสภา	ก. ท่านทราบหรือไม่ว่า ส.ส. มีหน้าที่.....		ข. การบริหารแล้วพอใจเพียงใด ถ้าไม่ทราบไม่ต้องตอบส่วนนี้					ก. ข	
	ทราบ (2)	ไม่ทราบ (1)	พอใจมาก (5)	ค่อนข้างพอใจ (4)	ไม่ค่อยพอใจ (3)	ไม่พอใจเลย (2)	ไม่มีความเห็น (1)	ก	ข
6C.1 การเข้าร่วมประชุมของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร								☐	☐
6C.2 การริเริ่มเสนอกฎหมาย								☐	☐
6C.3 อภิปรายแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างกฎหมาย								☐	☐
6C.4 การช่วยกลั่นกรองกฎหมายในฐานะกรรมการ/ผู้แทนเข้าประชุมสภา								☐	☐
6C.5 การแสดงบทบาทเป็นผู้แทนราษฎรของคนทั้งประเทศ								☐	☐
6C.6 การแสดงบทบาทเป็นผู้แทนราษฎร เพื่อสะท้อนความคิดเห็น และปกป้องผลประโยชน์ต่างๆ ให้แก่ประชาชนในเขตพื้นที่ของตน								☐	☐
6C.7 การตั้งกระทู้ถามเพื่อตรวจสอบการทำงานของผู้บริหาร								☐	☐
6C.8 การอภิปรายในนโยบายต่างๆ ของรัฐบาล								☐	☐
6C.9 การเสนอชื่อขอถอดถอนนักการเมืองและข้าราชการระดับสูง								☐	☐
6C.10 การตรวจสอบงบประมาณรายจ่ายของรัฐบาล								☐	☐
6C.11 การให้ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองแก่ประชาชน								☐	☐

6D. จุดสังเกต	ก. ผ่านทราบหรือไม่ว่า ส.ส. มีหน้าที่.....		ข. การนิทราแล้วพอใจเพียงใด ถ้าไม่ทราบไม่ต้องตอบส่วนนี้					ค	
	ทราบ (2)	ไม่ทราบ (1)	พอใจมาก (5)	ค่อนข้างพอใจ (4)	ไม่ค่อยพอใจ (3)	ไม่พอใจเลย (2)	ไม่มีความเห็น (1)	ก	ข
6D.1 การเข้าประชุมของสมาชิกวุฒิสภา								☐	☐
6D.2 การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติ								☐	☐
6D.3 การตั้งกระทู้ถามเพื่อสอบถามการบริหารราชการแผ่นดินของวุฒิสภา								☐	☐
6D.4 การแสดงบทบาทให้ผู้แทนราษฎร								☐	☐
6D.5 การเปิดอภิปรายทั่วไป เพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริง หรือชี้แจงปัญหาเกี่ยวกับการบริหารราชการแผ่นดิน								☐	☐
6D.6 การพิจารณาสอบสวน หรือศึกษาเรื่องใดๆ ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของสภา								☐	☐
6D.7 การแต่งตั้ง ให้คำแนะนำ หรือให้ความเห็นชอบ ให้บุคคลดำรงตำแหน่งในองค์กรต่างๆ ตามรัฐธรรมนูญ								☐	☐
6D.8 การใช้อำนาจในการออกอัยยบุคคลออกจากตำแหน่ง								☐	☐
6D.9 การพิจารณารายงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ								☐	☐

6D.10 ท่านคิดว่าการทำงานของส.ส. / ส.ว.	มีผลกระทบมาก.....4	
มีผลต่อชีวิตประจำวันของท่านมากน้อยแค่ไหน	มีผลกระทบบ้าง.....3	
	มีผลกระทบเล็กน้อย.....2	
	ไม่มีผลกระทบเลย.....1	☐

6E. ความคาดหวังต่อการทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา (ส.ส./ส.ว.)

6E.1 เมื่อเปรียบเทียบกับการทำงานของ ส.ส./ส.ว.	ดีขึ้นมาก.....5	
ในช่วงก่อนประกาศใช้รัฐธรรมนูญปัจจุบัน	ค่อนข้างดีขึ้น.....4	
ท่านคิดว่าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ในปัจจุบัน	เหมือนเดิม.....3	
เป็นอย่างไร	ค่อนข้างแย่ลง.....2	
	แย่ลงมาก.....1	☐
6E.2 ท่านคิดว่าการทำงานของ ส.ส./ส.ว. ในอีก	ดีขึ้นมาก.....5	
5 ปีข้างหน้า จะเป็นเช่นใด	ค่อนข้างดีขึ้น.....4	
	เหมือนเดิม.....3	
	ค่อนข้างแย่ลง.....2	
	แย่ลงมาก.....1	☐

6E.3 ท่านอยากให้ ส.ส. แสดงบทบาททางการเมืองใดมากที่สุด
(กรุณามอบมา 3 บทบาทหลัก)

1. _____
2. _____
3. _____

6E.4 ท่านอยากให้ ส.ว. แสดงบทบาททางการเมืองใดมากที่สุด
(กรุณามอบมา 3 บทบาทหลัก)

1. _____
2. _____
3. _____

7. รัฐบาล

7A. ข้อมูลที่ท่านเข้าใจเกี่ยวกับรัฐบาล	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ (ไม่ต้องอ่าน)	
7A.1 รัฐบาลทำหน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน	2	1	0	☐

	ใช่	ไม่ใช่	ไม่ทราบ (ไม่ต้องอ่าน)	
7A.2 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีจากบุคคลที่ ทั้ง ส.ส.และ ส.ว. เสนอชื่อ	2	1	0	☐
7A.3 บุคคลที่ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีต้องแสดงวิสัยทัศน์ต่อสภาก่อน	2	1	0	☐
7A.4 คนเป็นรัฐมนตรีไม่ต้องออกจาก ส.ส. ได้	2	1	0	☐
7A.5 รัฐมนตรีต้องจบการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี	2	1	0	☐
7A.6 คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบายและได้รับการไว้วางใจจากรัฐสภาด้วย	2	1	0	☐
7A.7 นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีไม่ต้องเป็นสมาชิกพรรคการเมืองก็ได้	2	1	0	☐
7A.8 รัฐมนตรีอาจเป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้นในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทได้	2	1	0	☐
7A.9 รัฐมนตรีมีสิทธิเข้าประชุมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมสภาฯ แต่ไม่มีสิทธิออกเสียงลงคะแนน	2	1	0	☐
7A.10 รัฐมนตรีทั้งคณะพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีการยุบสภาผู้แทนราษฎร	2	1	0	☐
7B. ความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล ท่านพอจะทราบเกี่ยวกับนโยบายของรัฐบาลปัจจุบัน (รัฐบาลทักษิณ) บ้างหรือไม่				
1 ทราบ				
2 ไม่ทราบเลย (ข้ามไปถามในหัวข้อที่ 8)				☐

รัฐบาลชุดปัจจุบัน โดย พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร แถลงนโยบายต่อรัฐสภาเมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2544 ไว้หลายด้าน ต่อไปนี้ เป็นนโยบายสำคัญที่มีการพูดถึงกันมาก ในความคิดเห็นของท่าน ท่านพอใจนโยบายของรัฐบาลเหล่านี้เพียงใด

	ไม่มี ความเห็น	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	
7B.1 พักชำระหนี้ให้เกษตรกรรายย่อย	0	4	3	2	1	☐

	ไม่มี ความเห็น	พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	
7B.2 จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน (หนึ่งล้านบาทต่อหนึ่งหมู่บ้าน)	0	4	3	2	1	☐
7B.3 โครงการธนาคารประชาชน	0	4	3	2	1	☐
7B.4 นโยบายการจัดการกับแรงงานต่างด้าว	0	4	3	2	1	☐
7B.5 นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค	0	4	3	2	1	☐
7B.6 ให้นักศึกษากู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา	0	4	3	2	1	☐
7B.7 การปฏิรูประบบราชการ	0	4	3	2	1	☐
7B.8 การกระจายอำนาจให้องค์กร ส่วนท้องถิ่น	0	4	3	2	1	☐
7B.9 การจัดระเบียบสังคมของรัฐมนตรีว่าการ กระทรวงมหาดไทย	0	4	3	2	1	☐
7B.10 หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	0	4	3	2	1	☐
7B.11 การปฏิรูปการศึกษา	0	4	3	2	1	☐
7B.12 การส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว	0	4	3	2	1	☐
7B.13ปราบปรามยาเสพติด	0	4	3	2	1	☐
7B.14 การปฏิรูปการเมือง	0	4	3	2	1	☐
7B.15 การปราบปรามการทุจริต คอร์รัปชัน ในระบบราชการ	0	4	3	2	1	☐
7B.16 การปฏิรูประบบสาธารณสุข	0	4	3	2	1	☐
7B.17 การแปรรูปรัฐวิสาหกิจหรือการให้ เอกชนเข้ามาดำเนินงานแทนภาครัฐ เช่น การผลิต กระแสไฟฟ้า น้ำประปา และการจัดการด้าน พลังงานอื่นๆ	0	4	3	2	1	☐
7B.18 นโยบายการแก้ปัญหาความยากจน	0	4	3	2	1	☐

7B.19 ท่านคิดว่านโยบายของรัฐบาลมีผลกระทบ มีผลกระทบอย่างมาก.....1
ต่อชีวิตประจำวันของท่านมากน้อยเพียงใด มีผลกระทบบ้าง.....2
มีผลกระทบเพียงเล็กน้อย.....3
ไม่มีผลกระทบเลย.....4 ☐

7B.20 โดยทั่วไป เมื่อมีการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลผ่านทางโทรทัศน์ ท่านติดตามชมเป็นประจำหรือไม่ ☐
2 เป็นประจำ 1 เป็นบางครั้งบางคราว 0 ไม่ค่อยได้ติดตาม

7B.20.1 เมื่อวันที่ 22-24 พฤษภาคม ที่ผ่านมา ท่านได้ติดตามชมหรือรับฟัง การอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐบาลผ่านทางใด ☐
2 วิทยุ 1 โทรทัศน์

7B.20.2 เมื่อวันที่ 22-24 พฤษภาคม ที่ผ่านมา ท่านได้ติดตามชมหรือรับฟัง การอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐบาลผ่านทางวิทยุ หรือโทรทัศน์ เป็นประจำหรือไม่ ☐
2 ทุกวัน 1 บางวัน 0 ไม่เลย

7B.21 เมื่อรัฐบาลของนายกฯ ทักษิณนำเสนอผลการปฏิบัติงานระยะ 1 ปี ผ่านทางโทรทัศน์ เมื่อเดือนมีนาคม 2545 ที่ผ่านมา ท่านได้ติดตามชมหรือไม่ ☐
1 ติดตามชม 0 ไม่ได้ติดตามชม

7B.22 ท่านคิดว่ารัฐบาลปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้ในระดับใด ☐
แก้ไขได้เป็นอย่างมาก.....4
แก้ไขได้บ้าง.....3
แก้ไขได้เพียงเล็กน้อย.....2
ไม่สามารถแก้ไขได้เลย.....1

8. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐและนักการเมือง

ในระยะเวลาสามปีเมื่อมีปัญหา ท่านเคยทำสิ่งต่อไปนี้หรือไม่

	เคยมากกว่า หนึ่งครั้ง	ความถี่ เคยเพียง ครั้งเดียว	ไม่เคยเลย	
1. ติดต่อกับข้าราชการในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง	2	1	0	☐
2. ติดต่อกับข้าราชการระดับสูง	2	1	0	☐
3. ติดต่อ ส.ส.	2	1	0	☐
4. ติดต่อ ส.ว.	2	1	0	☐

9B.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของศาลรัฐธรรมนูญตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9B.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อศาลรัฐธรรมนูญในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อกั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อกั่น 1 ไม่เชื่อกั่น

☐

9B.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของศาลรัฐธรรมนูญเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9C ศาลปกครอง

9C.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของศาลปกครองหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9D)

☐

9C.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของศาลปกครองตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9C.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อศาลปกครองในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อกั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อกั่น 1 ไม่เชื่อกั่น

☐

9C.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของศาลปกครองเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9D ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา

9D.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9E)

☐

9D.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9D.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อกั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อกั่น 1 ไม่เชื่อกั่น

☐

9D.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9E คณะกรรมการการเลือกตั้ง

9E.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) หรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9F)

☐

9E.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของคณะกรรมการการเลือกตั้งตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9E.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการการเลือกตั้งในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่่อมั่น 1 ไม่เชื่่อมั่น

☐

9E.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการการเลือกตั้งเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9F คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.)

9F.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9G)

☐

9F.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9F.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่่อมั่น 1 ไม่เชื่่อมั่น

☐

9F.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9G คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน (ค.ต.ง.)

9G.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9H)

☐

9G.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9G.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่่อมั่น 1 ไม่เชื่่อมั่น

☐

9G.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9H คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

9H.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9I)

☐

9H.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9H.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

9H.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9I สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

9I.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติหรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 9J)

☐

9I.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9I.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

9I.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

9J คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน (ป.ป.ง.)

9J.1 ท่านรู้จักบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน หรือไม่

1 รู้จัก 0 ไม่รู้จัก (ข้ามไปข้อ 10)

☐

9J.2 ท่านรู้หรือไม่ว่ามีสำนักงานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินตั้งอยู่ที่ใด

1 รู้ 0 ไม่รู้

☐

9J.3 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินในระดับใด

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

9J.4 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการฟอกเงินเพียงใด

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10. ความเชื่อมั่นและความพึงพอใจต่อสถาบันทางการเมือง

10A รัฐบาล

10A.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลชุดนี้ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10A.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของรัฐบาลชุดนี้ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10B นายกรัฐมนตรี

10B.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อนายกรัฐมนตรี โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10B.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของนายกรัฐมนตรี โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10C รัฐสภาโดยรวม

10C.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อรัฐสภา โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10C.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของรัฐสภา โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10D สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยรวม

10D.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10D.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดนี้ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10E สมาชิกวุฒิสภาโดยรวม

10D.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10D.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของสมาชิกวุฒิสภาชุดนี้ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10F ฝ่ายค้านโดยรวม

10F.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อฝ่ายค้านชุดนี้ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น ☐

10F.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของฝ่ายค้านชุดนี้ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย ☐

10G ข้าราชการโดยรวม

10G.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อข้าราชการ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น ☐

10G.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของข้าราชการ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย ☐

10H ตำรวจ

10H.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อตำรวจ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น ☐

10H.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของตำรวจ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย ☐

10I ทหาร

10I.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อทหาร โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น ☐

10I.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของทหารโดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย ☐

10J พรรคการเมือง

10J.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อพรรคการเมือง โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น ☐

10J.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของพรรคการเมือง โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย ☐

10K หนังสือพิมพ์

10K.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อหนังสือพิมพ์ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10K.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของหนังสือพิมพ์ โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10L โทรทัศน์

10L.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อโทรทัศน์ โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10L.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของโทรทัศน์โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10M องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs)

10M.1 ท่านให้ความเชื่อมั่นต่อ NGOs โดยภาพรวม

4 เชื่อมั่นมาก 3 ค่อนข้างเชื่อมั่น 2 ไม่ค่อยเชื่อมั่น 1 ไม่เชื่อมั่น

☐

10M.2 ท่านพอใจในการทำงานที่ผ่านมาของ NGOs โดยภาพรวม

4 พอใจมาก 3 ค่อนข้างพอใจ 2 ไม่ค่อยพอใจ 1 ไม่พอใจเลย

☐

10N ท่านรู้จักสถาบันพระปกเกล้าหรือไม่

1 รู้จัก จาก _____

2 ไม่รู้จัก

☐

11. การทำงานโดยภาพรวมของกระทรวงต่อไปนี้ เป็นอย่างไร

กระทรวง		ระดับความพอใจ					
		พอใจ มาก	ค่อนข้าง พอใจ	ไม่ค่อย พอใจ	ไม่พอใจ เลย	ไม่ทราบ (ไม่ต้องอ่าน)	
11.1	กระทรวงมหาดไทย	4	3	2	1	0	☐
11.2	กระทรวงกลาโหม	4	3	2	1	0	☐
11.3	กระทรวงยุติธรรม	4	3	2	1	0	☐
11.4	กระทรวงการต่างประเทศ	4	3	2	1	0	☐
11.5	กระทรวงคมนาคม	4	3	2	1	0	☐
11.6	กระทรวงพาณิชย์	4	3	2	1	0	☐
11.7	กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	4	3	2	1	0	☐
11.8	กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม	4	3	2	1	0	☐
11.9	กระทรวงศึกษาธิการ	4	3	2	1	0	☐
11.10	กระทรวงแรงงานและสวัสดิการ สังคม	4	3	2	1	0	☐
11.11	กระทรวงสาธารณสุข	4	3	2	1	0	☐
11.12	กระทรวงอุตสาหกรรม	4	3	2	1	0	☐
11.13	สำนักนายกรัฐมนตรี	4	3	2	1	0	☐
11.14	ทบวงมหาวิทยาลัย	4	3	2	1	0	☐

12. ประสบการณ์เกี่ยวกับคอร์รัปชัน

12A ท่านมีความคิดเห็นต่อพฤติกรรมเหล่านี้อย่างไร

12A.1 การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับใดก็ตาม ให้เพื่อนหรือญาติเข้าทำสัญญาสัมปทานหรือ รับเหมาจากรัฐ	ไม่เป็นสิ่งเสียหาย.....	1	
	เป็นการติดสินบน.....	2	
	เป็นการคอร์รัปชัน.....	3	
	ไม่ตอบ.....	4	☐
12A.2 การให้เงินหรือให้ของขวัญแก่ชาวบ้าน ระหว่างมีการเลือกตั้ง	เป็นแค่ของขวัญ.....	1	
	เป็นการติดสินบน.....	2	
	เป็นการคอร์รัปชัน.....	3	
	ไม่ตอบ.....	4	☐
12A.3 การให้เงินบริจาคแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ ในโอกาสขึ้นปีใหม่ หรือ กิจกรรมอื่นๆ	เป็นแค่ของขวัญ.....	1	
	เป็นการติดสินบน.....	2	
	เป็นการคอร์รัปชัน.....	3	
	ไม่ตอบ.....	4	☐
12A.4 การให้ของขวัญหรือทำสิ่งอื่นเพื่อให้ เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจให้เข้าทำสัญญากับรัฐพอใจ	เป็นแค่ของขวัญ.....	1	
	เป็นการติดสินบน.....	2	
	เป็นการคอร์รัปชัน.....	3	
	ไม่ตอบ.....	4	☐
12A.5 บางครั้งการคอร์รัปชันในรัฐบาลก็มี ความจำเป็นเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้	ไม่ตอบ.....	0	
	เห็นด้วยมากที่สุด.....	1	
	ค่อนข้างเห็นด้วย.....	2	
	ไม่ค่อยเห็นด้วย.....	3	
	ไม่เห็นด้วยเลย.....	4	☐

12B ความคิดเห็นต่อคอร์รัปชันและการรับสินบนในประเทศไทย

12B.1 ท่านคิดว่าการคอร์รัปชันและการรับสินบน ในการปกครองส่วนท้องถิ่นของท่านมีมากแค่ไหน	แทบจะไม่มีใครเกี่ยวข้อง.....	1	
	เจ้าหน้าที่บางคนคอร์รัปชัน.....	2	
	เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่คอร์รัปชัน.....	3	
	คอร์รัปชันเกือบทุกคน.....	4	☐

- 12B.2 ท่านคิดว่าการคอร์รัปชันและการรับสินบน 1
 ในการปกครองระดับประเทศในปัจจุบันมีมากแค่ไหน 2
 เจ้าหน้าที่บางคนคอร์รัปชัน 3
 เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่คอร์รัปชัน 4
 คอร์รัปชันเกือบทุกคน 4

12C ในปีที่ผ่านมาท่านเคยพบเห็นเกี่ยวกับการคอร์รัปชันหรือการรับสินบน
 ของเจ้าหน้าที่รัฐหรือไม่ (ตอบได้หลายคำตอบ)

- เคยพบเห็นด้วยตัวเอง 1
 สมาชิกในครอบครัวที่เคยพบเห็นเล่าให้ฟัง 2
 เพื่อนที่เคยพบเห็นเล่าให้ฟัง 3
 ไม่เคยพบเห็นด้วยตัวเอง 4

ขอขอบพระคุณในทุกความคิดเห็นของท่าน ที่มีส่วนในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย

สำหรับผู้สัมภาษณ์

ลงชื่อ _____

ผู้สัมภาษณ์

ลงชื่อ _____

หัวหน้าทีมผู้ตรวจทาน

____/____/ 2545

วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์

ภาคผนวก ข
การทดสอบและการตรวจสอบคุณภาพ
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐบาล
RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

คำอธิบายตัวแปร

1. รัฐบาล 1 หน้าที่บริหารราชการแผ่นดิน
2. รัฐบาล 2 พระมหากษัตริย์ทรงแต่งตั้งนายกรัฐมนตรี
3. รัฐบาล 3 นายกรัฐมนตรีต้องแสดงวิสัยทัศน์ต่อสภา
4. รัฐบาล 4 รัฐมนตรีไม่ต้องออกจากการเป็น ส.ส.
5. รัฐบาล 5 รัฐมนตรีต้องจบไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี
6. รัฐบาล 6 คณะรัฐมนตรีต้องแถลงนโยบาย
7. รัฐบาล 7 นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีไม่เป็นสมาชิกพรรคการเมือง
8. รัฐบาล 8 รัฐมนตรีเป็นหุ้นส่วนในบริษัทได้
9. รัฐบาล 9 รัฐมนตรีประชุมในสภาแต่ไม่มีสิทธิออกเสียง
10. รัฐบาล 10 รัฐมนตรีพ้นตำแหน่งทั้งคณะเมื่อยุบสภา

	Mean	Std Dev	Cases
1. รัฐบาล 1	1.9200	.3939	100.0
2. รัฐบาล 2	1.6900	.6466	100.0
3. รัฐบาล 3	1.3500	.8689	100.0
4. รัฐบาล 4	1.0500	.7703	100.0
5. รัฐบาล 5	1.7200	.6208	100.0
6. รัฐบาล 6	1.5300	.8097	100.0
7. รัฐบาล 7	.9800	.6814	100.0
8. รัฐบาล 8	.9600	.6655	100.0
9. รัฐบาล 9	1.0300	.8582	100.0
10. รัฐบาล 10	1.7400	.6609	100.0

Statistics for	N of			
	Mean	Variance	Std. Dev	Variables
SCALE	13.9700	16.7567	4.0935	10

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
รัฐบาล 1	12.0500	15.7449	.2740	.7757
รัฐบาล 2	12.2800	14.9309	.2817	.7765
รัฐบาล 3	12.6200	12.1168	.6422	.7269
รัฐบาล 4	12.9200	14.0945	.3576	.7698
รัฐบาล 5	12.2500	14.5732	.3793	.7654
รัฐบาล 6	12.4400	12.9560	.5395	.7440
รัฐบาล 7	12.9900	13.4443	.5700	.7418
รัฐบาล 8	13.0100	14.3938	.3802	.7654
รัฐบาล 9	12.9400	12.3398	.6104	.7324
รัฐบาล 10	12.2300	14.5021	.3611	.7677

Reliability Coefficients

N of Cases = 100.0

N of Items = 10

Alpha = .7767

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความพอใจต่อนโยบายรัฐบาล
RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

คำอธิบายตัวแปร

1. นโยบาย 2 พักชำระหนี้
2. นโยบาย 3 กองทุนหมู่บ้าน
3. นโยบาย 4 ธนาคารประชาชน
4. นโยบาย 5 แรงงานต่างด้าว
5. นโยบาย 6 นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค
6. นโยบาย 7 กู้ยืมเงินเพื่อการศึกษา
7. นโยบาย 8 ปฏิรูประบบราชการ
8. นโยบาย 9 กระจายอำนาจให้องค์กรท้องถิ่น
9. นโยบาย 10 จัดระเบียบสังคม
10. นโยบาย 11 ห้างตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
11. นโยบาย 12 ปฏิรูปการศึกษา
12. นโยบาย 13 ส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว
13. นโยบาย 14 ปราบปรามยาเสพติด
14. นโยบาย 15 ปฏิรูปการเมือง
15. นโยบาย 16 ปราบปรามทุจริต คอร์รัปชันในระบบราชการ
16. นโยบาย 17 ปฏิรูประบบสาธารณสุข
17. นโยบาย 18 แปรรูปรัฐวิสาหกิจ
18. นโยบาย 19 แก้ปัญหาความยากจน

	Mean	Std Dev	Cases
1. นโยบาย 2	3.2800	1.5769	100.0
2. นโยบาย 3	3.3400	1.4786	100.0
3. นโยบาย 4	3.2400	1.5899	100.0
4. นโยบาย 5	2.5900	1.7701	100.0
5. นโยบาย 6	3.3400	1.4370	100.0
6. นโยบาย 7	3.8800	1.1396	100.0
7. นโยบาย 8	2.8500	1.6840	100.0
8. นโยบาย 9	3.0900	1.6336	100.0

	Mean	Std Dev	Cases
9. นโยบาย 10	3.7700	1.3988	100.0
10. นโยบาย 11	3.4900	1.4668	100.0
11. นโยบาย 12	3.0500	1.7137	100.0
12. นโยบาย 13	3.1100	1.7285	100.0
13. นโยบาย 14	3.5600	1.2896	100.0
14. นโยบาย 15	2.7000	1.8395	100.0
15. นโยบาย 16	3.1700	1.5703	100.0
16. นโยบาย 17	2.9900	1.5275	100.0
17. นโยบาย 18	2.3300	1.7236	100.0
18. นโยบาย 19	2.9100	1.5380	100.0

Statistics for	N of			
	Mean	Variance	Std Dev	Variables
SCALE	56.6900	537.7514	23.1895	18

Item-total Statistics				
	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
นโยบาย 2	53.4100	480.8504	.7868	.9698
นโยบาย 3	53.3500	481.5631	.8322	.9693
นโยบาย 4	53.4500	482.7753	.7507	.9703
นโยบาย 5	54.1000	473.6263	.7916	.9699
นโยบาย 6	53.3500	488.0682	.7500	.9703
นโยบาย 7	52.8100	498.4989	.7459	.9706
นโยบาย 8	53.8400	473.2267	.8420	.9691
นโยบาย 9	53.6000	479.3939	.7785	.9700
นโยบาย 10	52.9200	495.6703	.6442	.9715
นโยบาย 11	53.2000	482.6465	.8217	.9695

นโยบาย 12	53.6400	471.9095	.8449	.9691
นโยบาย 13	53.5800	473.2360	.8181	.9695
นโยบาย 14	53.1300	490.3163	.8015	.9699
นโยบาย 15	53.9900	468.2120	.8310	.9694
นโยบาย 16	53.5200	477.9693	.8348	.9692
นโยบาย 17	53.7000	477.9091	.8611	.9689
นโยบาย 18	54.3600	471.2024	.8496	.9690
นโยบาย 19	53.7800	481.3653	.8004	.9697

Reliability Coefficients

N of Cases = 100.0

N of Items = 18

Alpha = .9714

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดความรู้เกี่ยวกับรัฐสภา
RELIABILITY ANALYSIS-SCALE (ALPHA)

คำอธิบายตัวแปร

1. รัฐสภา 1	รัฐสภาประกอบด้วย 2 สภา
2. รัฐสภา 2	รัฐสภามีสมาชิก 500 คน
3. รัฐสภา 3	ประธานรัฐสภาคือประธานวุฒิสภา
4. รัฐสภา 4	กฎหมายต้องผ่านการยินยอมโดย 2 สภา
5. รัฐสภา 5	วุฒิสภาไม่มีอำนาจตรวจสอบรัฐบาล
6. รัฐสภา 6	วุฒิสภาเป็นที่ปรึกษาให้สภาผู้แทนผู้แทนราษฎร
7. รัฐสภา 7	สภาผู้แทนราษฎรเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ
8. รัฐสภา 8	รัฐสภาต้องมีผู้นำฝ่ายค้านคู่กับนายกรัฐมนตรี
9. รัฐสภา 9	วุฒิสภามีอำนาจอนุมัติงบประมาณแผ่นดิน

	Mean	Std Dev	Cases
1. รัฐสภา 1	1.6100	.7640	100.0
2. รัฐสภา 2	1.0100	.9481	100.0
3. รัฐสภา 3	1.2800	1.5769	100.0
4. รัฐสภา 4	1.3200	.9415	100.0
5. รัฐสภา 5	.8900	.6651	100.0
6. รัฐสภา 6	1.1900	.9287	100.0
7. รัฐสภา 7	1.6400	.7320	100.0
8. รัฐสภา 8	1.6400	.7456	100.0
9. รัฐสภา 9	.8300	.9217	100.0

Statistics for	N of			Variables
	Mean	Variance	Std. Dev	
SCALE	11.4100	24.5070	4.9505	9

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
รัฐสภา 1	9.8000	20.9293	.4283	.7323
รัฐสภา 2	10.4000	20.8485	.3187	.7480
รัฐสภา 3	10.1300	17.1647	.3716	.7690
รัฐสภา 4	10.0900	19.2948	.5230	.7155
รัฐสภา 5	10.5200	20.5754	.5783	.7174
รัฐสภา 6	10.2200	19.6683	.4827	.7222
รัฐสภา 7	9.7700	20.8052	.4742	.7272
รัฐสภา 8	9.7700	20.7849	.4657	.7280
รัฐสภา 9	10.5800	19.5794	.4999	.7195

Reliability Coefficients

N of Cases = 100.0

N of Items = 9

Alpha = .7531

การหาค่าความเชื่อมั่นของ
แบบวัดความพึงพอใจต่ออำนาจหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

คำอธิบายตัวแปร

1. พอใจ 1	การเข้าประชุมของ ส.ส.
2. พอใจ 2	เริ่มเสนอกม.
3. พอใจ 3	แสดงความคิดเห็นร่างกฎหมาย
4. พอใจ 4	กลั่นกรองกฎหมาย
5. พอใจ 5	เป็นผู้แทนฯ คนทั้งประเทศ
6. พอใจ 6	สะท้อนความคิดและปกป้องผลประโยชน์
7. พอใจ 7	ตั้งกระทู้ตรวจสอบการทำงาน
8. พอใจ 8	อภิปรายนโยบายต่างๆ
9. พอใจ 9	เสนอชื่อถอดถอนนักการเมือง
10. พอใจ 10	ตรวจสอบงบประมาณรายจ่าย
11. พอใจ 11	ให้ความรู้เข้าใจการเมืองแก่ประชาชน

	Mean	Std Dev	Cases
1. พอใจ 1	3.9500	1.1492	100.0
2. พอใจ 2	5.3100	2.0136	100.0
3. พอใจ 3	5.4800	2.0075	100.0
4. พอใจ 4	6.4400	2.0167	100.0
5. พอใจ 5	4.4300	1.6591	100.0
6. พอใจ 6	4.6500	1.9560	100.0
7. พอใจ 7	5.6700	2.0746	100.0
8. พอใจ 8	5.2200	1.9724	100.0
9. พอใจ 9	5.8000	2.0151	100.0
10. พอใจ 10	5.5500	2.1479	100.0
11. พอใจ 11	4.5900	2.0405	100.0

Statistics for	Mean	N of Variance	Std Dev	Variables
SCALE	57.0900	160.8706	12.6835	11

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
พอใจ 1	53.1400	157.9600	.0550	.8314
พอใจ 2	51.7800	134.3956	.4802	.8050
พอใจ 3	51.6100	125.3514	.7005	.7827
พอใจ 4	50.6500	131.3207	.5513	.7979
พอใจ 5	52.6600	144.5903	.3390	.8166
พอใจ 6	52.4400	141.4812	.3345	.8185
พอใจ 7	51.4200	125.0541	.6791	.7843
พอใจ 8	51.8700	128.2759	.6425	.7890
พอใจ 9	51.2900	126.4504	.6699	.7858
พอใจ 10	51.5400	132.9782	.4699	.8064
พอใจ 11	52.5000	141.0606	.3228	.8203

Reliability Coefficients

N of Cases = 100.0

N of Items = 11

Alpha = .8191

การหาค่าความเชื่อมั่นของ
แบบวัดความพึงพอใจต่ออำนาจหน้าที่สมาชิกวุฒิสภา
RELIABILITY ANALYSIS - SCALE (ALPHA)

คำอธิบายตัวแปร

1. พอ 1 การเข้าประชุมของ ส.ว.
2. พอ 2 พิจารณาร่างกฎหมาย
3. พอ 3 ตั้งกระทู้ถามรัฐมนตรี
4. พอ 4 เป็นตัวแทนของประชาชน
5. พอ 5 เปิดอภิปรายทั่วไป
6. พอ 6 พิจารณาลอบสวน
7. พอ 7 แต่งตั้งบุคคลในองค์กรตามรัฐธรรมนูญ
8. พอ 8 ถอดถอนบุคคลที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ
9. พอ 9 พิจารณารายงานขององค์กรตามรัฐธรรมนูญ
10. พอ 10 ตรวจสอบงบประมาณรายจ่าย
11. พอ 11 ให้ความรู้เข้าใจการเมืองแก่ประชาชน

	Mean	Std Dev	Cases
1. พอ 1	4.1414	1.4984	99.0
2. พอ 2	6.0202	2.0995	99.0
3. พอ 3	6.3232	2.0295	99.0
4. พอ 4	4.6263	1.8767	99.0
5. พอ 5	5.7677	2.0595	99.0
6. พอ 6	6.4848	1.9554	99.0
7. พอ 7	6.7778	1.9823	99.0
8. พอ 8	5.7778	2.0482	99.0
9. พอ 9	6.5051	1.9711	99.0

N of				
Statistics for	Mean	Variance	Std. Dev	Variables
SCALE	52.4242	107.5529	10.3708	9

Item-total Statistics

	Scale Mean if Item Deleted	Scale Variance if Item Deleted	Corrected Item- Total Correlation	Alpha if Item Deleted
พอ 1	48.2828	105.3682	-.0020	.7944
พอ 2	46.4040	79.0800	.6445	.7099
พอ 3	46.1010	79.9489	.6471	.7104
พอ 4	47.7980	100.2037	.1019	.7910
พอ 5	46.6566	88.2074	.3904	.7525
พอ 6	45.9394	84.2616	.5423	.7286
พอ 7	45.6465	81.5778	.6156	.7164
พอ 8	46.6465	84.0880	.5130	.7328
พอ 9	45.9192	84.5036	.5288	.7306

Reliability Coefficients

N of Cases = 99.0

N of Items = 9

Alpha = .7655

ภาคผนวก ค
ตารางสรุปผลการเก็บข้อมูลภาคสนาม

สรุปผลการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. ทีมเก็บข้อมูลภาคสนามของ รศ.ทศพร สมพงษ์ (เก็บข้อมูลจำนวน 593 ฉบับ)

สถานที่เก็บข้อมูล	วัน เดือน ปี
อุดรธานี - หนองคาย	19-20 ก.ค. 2545
ร้อยเอ็ด - ยโสธร	27-28 ก.ค. 2545
มหาสารคาม - ขอนแก่น	2-4 ส.ค. 2545
อุบลราชธานี	5-6 ส.ค. 2545
ชัยภูมิ	8-9 ส.ค. 2545
นครราชสีมา	10-12 ส.ค. 2545
สุรินทร์	15-16 ส.ค. 2545
บุรีรัมย์	20-23 ส.ค. 2545
ศรีสะเกษ	29-31 ส.ค. 2545

2. ทีมเก็บข้อมูลภาคสนามของ รศ.ประชัน รักพงษ์ (เก็บข้อมูลจำนวน 358 ฉบับ)

สถานที่เก็บข้อมูล	วัน เดือน ปี
อ.เขียงของ จ.เขียงราย	12-31 ส.ค. 2545
อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	5-23 ส.ค. 2545
อ.ฮอด จ.เชียงใหม่	5-23 ส.ค. 2545
อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่	5-23 ส.ค. 2545
อ.เมือง จ.พิษณุโลก	15-30 ส.ค. 2545
อ.วังทอง จ.พิษณุโลก	15-30 ส.ค. 2545
อ.เมือง จ.เพชรบูรณ์	22-30 ก.ค. 2545
อ.สอง จ.แพร่	13-30 ส.ค. 2545
อ.ร้องกวาง จ.แพร่	13-30 ส.ค. 2545
อ.เถิน จ.ลำปาง	1-30 ส.ค. 2545
อ.สบปราบ จ.ลำปาง	1-30 ส.ค. 2545
อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	19-31 ส.ค. 2545

3. ทีมเก็บข้อมูลภาคสนามของ รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ (เก็บข้อมูลจำนวน 1,049 ฉบับ)

สถานที่เก็บข้อมูล	วัน เดือน ปี
จ.ปทุมธานี	19 ก.ค. 2545
จ.กำแพงเพชร	20-21 ก.ค. 2545
จ.อุทัยธานี	22 ก.ค. 2545
จ.นครสวรรค์	23-24 ก.ค. 2545
จ.ลพบุรี	25 ก.ค. 2545
จ.สระบุรี	26 ก.ค. 2545
จ.พระนครศรีอยุธยา	29 ก.ค. 2545
จ.อ่างทอง	30 ก.ค. 2545
จ.นครปฐม	31 ก.ค. - 1 ส.ค. 2545
จ.ปราจีนบุรี	4-5 ส.ค. 2545
จ.ตราด	5-6 ส.ค. 2545
จ.จันทบุรี	6-7 ส.ค. 2545
จ.ระยอง	7-8 ส.ค. 2545
จ.ชลบุรี	9-10 ส.ค. 2545

ตารางสรุปพื้นที่เก็บข้อมูล

“โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล รัฐสภาและองค์กรอิสระ”

1. กรุงเทพมหานคร

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
1	ช.อัครนิยต์อารีห์ แขวงถนนนครไชยศรี เขตดุสิต กรุงเทพฯ	11
2	ถ.พระราม 9 แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง กรุงเทพฯ	14
3	ถ.ริมทางรถไฟสายชองนนทรี แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพฯ	14
4	ช.ลาดพร้าว 94 (ปัญจมิตร) แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ	37
5	หมู่บ้านที่ 8 แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ	9
6	หมู่บ้านที่ 18 แขวงสามวาตะวันออก เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ	5
7	หมู่บ้านที่ 2 แขวงบางมด เขตทุ่งครุ กรุงเทพฯ	44
รวม		134

ตารางสรุปพื้นที่เก็บข้อมูล

“โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ”

2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
1	หมู่บ้านที่ 11 ต.คำแคน อ.มัญจาคีรี จ.ขอนแก่น	7
2	หมู่บ้านที่ 14 ต.พระยืน อ.พระยืน จ.ขอนแก่น	28
3	หมู่บ้านที่ 14 ต.นางแดด อ.หนองบัวแดง จ.ชัยภูมิ	25
4	หมู่บ้านที่ 9 ต.แหลมทอง อ.ภักดีชุมพล จ.ชัยภูมิ	12
5	หมู่บ้านที่ 6 ต.โชคชัย อ.โชคชัย จ.นครราชสีมา	38
6	หมู่บ้านที่ 4 ต.หนองตะโก อ.หนองบุญนาถ จ.นครราชสีมา	32
7	หมู่บ้านที่ 13 ต.เทพาลัย อ.คง จ.นครราชสีมา	5
8	หมู่บ้านที่ 13 ต.กระทุ่มราย อ.ประทาย จ.นครราชสีมา	9
9	หมู่บ้านที่ 8 ต.โพนทอง กิ่งอำเภอสีดา จ.นครราชสีมา	8
10	หมู่บ้านที่ 2 ต.ลำดวน อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์	30
11	หมู่บ้านที่ 4 ต.ห้วยสำราญ อ.กระสัง จ.บุรีรัมย์	14
12	หมู่บ้านที่ 9 ต.ตาเสา อ.ห้วยราช จ.บุรีรัมย์	12
13	หมู่บ้านที่ 7 ต.วังยาว อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม	18
14	หมู่บ้านที่ 6 ต.เขื่อน อ.โกสุมพิสัย จ.มหาสารคาม	24
15	หมู่บ้านที่ 9 ต.กุดรัง กิ่งอำเภอกุดรัง จ.มหาสารคาม	14
16	หมู่บ้านที่ 10 ต.โนนเปือย อ.กุดชุม จ.ยโสธร	15
17	หมู่บ้านที่ 4 ต.โคกนาโก อ.ป่าดัว จ.ยโสธร	20
18	หมู่บ้านที่ 5 ต.โคกม่วง อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	8
19	หมู่บ้านที่ 7 ต.วังสามัคคี อ.โพนทอง จ.ร้อยเอ็ด	12
20	หมู่บ้านที่ 5 ต.จาน อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ	11
21	หมู่บ้านที่ 2 ต.น้ำคำ อ.เมืองศรีสะเกษ จ.ศรีสะเกษ	21
22	หมู่บ้านที่ 8 ต.บางไผ่ อ.ราชันไศล จ.ศรีสะเกษ	9

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
23	หมู่บ้านที่ 1 ต.ยางชุมน้อย อ.ยางชุมน้อย จ.ศรีสะเกษ	20
24	หมู่บ้านที่ 10 ต.โคดม่วง อ.ศีลาลาด จ.ศรีสะเกษ	8
25	หมู่บ้านที่ 5 ต.เมืองแคน อ.ราชีไศล จ.ศรีสะเกษ	8
26	หมู่บ้านที่ 3 ต.ดม อ.สังขะ จ.สุรินทร์	29
27	หมู่บ้านที่ 6 ต.บ้านขบ อ.สังขะ จ.สุรินทร์	21
28	หมู่บ้านที่ 7 ต.กอนาง อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย	17
29	หมู่บ้านที่ 10 ต.ท่าบ่อ อ.ท่าบ่อ จ.หนองคาย	12
30	หมู่บ้านที่ 3 ต.สะแบง อ.หนองหาน จ.อุดรธานี	34
31	หมู่บ้านที่ 5 ต.หนองสระปลา อ.หนองหาน จ.อุดรธานี	20
32	หมู่บ้านที่ 2 ต.แก้งกอก อ.ศรีเมืองใหม่ จ.อุบลราชธานี	20
33	หมู่บ้านที่ 5 ต.โขงเจียม อ.โขงเจียม จ.อุบลราชธานี	12
34	หมู่บ้านที่ 2 ต.นิคมลำโดมน้อย อ.สิรินธร จ.อุบลราชธานี	20
รวม		593

ตารางสรุปพื้นที่เก็บข้อมูล

“โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐสภา รัฐบาลและองค์กรอิสระ”

3. ภาคเหนือ

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
1	หมู่บ้านที่ 4 ต.สถาน อ.เชียงของ จ.เชียงราย	39
2	หมู่บ้านที่ 2 ต.ห้วยยาว อ.เวียงแก่น จ.เชียงราย	16
3	หมู่บ้านที่ 6 ต.ช้างเค็ง อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	29
4	หมู่บ้านที่ 3 ต.บ้านตาล อ.ฮอด จ.เชียงใหม่	21
5	หมู่บ้านที่ 18 ต.อมก๋อย อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่	9
6	หมู่บ้านที่ 7 ต.วัดพริก อ.เมืองพิษณุโลก	16
7	หมู่บ้านที่ 9 ต.หนองพระ อ.วังทอง จ.พิษณุโลก	11
8	หมู่บ้านที่ 6 ต.ซอนไพร อ.เมืองเพชรบูรณ์ จ.เพชรบูรณ์	34
9	หมู่บ้านที่ 1 ต.บ้านกลาง อ.สอง จ.แพร่	14
10	หมู่บ้านที่ 7 ต.น้ำเลา อ.ร้องกวาง จ.แพร่	18
11	หมู่บ้านที่ 4 ต.เวียงมอก อ.เถิน จ.ลำปาง	44
12	หมู่บ้านที่ 2 ต.สบปราบ อ.สบปราบ จ.ลำปาง	36
13	หมู่บ้านที่ 6 ต.แม่ลิน อ.ศรีสัชนาลัย จ.สุโขทัย	31
14	หมู่บ้านที่ 4 ต.ศรีนคร อ.ศรีนคร จ.สุโขทัย	40
รวม		358

ตารางสรุปพื้นที่เก็บข้อมูล

“โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาล รัฐสภา และองค์กรอิสระ”

4. ภาคใต้

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
1	หมู่บ้านที่ 5 ต.บางน้ำจืด อ.หลังสวน จ.ชุมพร	4
2	หมู่บ้านที่ 8 ต.พะโต๊ะ อ.พะโต๊ะ จ.ชุมพร	19
3	หมู่บ้านที่ 3 ต.สามตำบล อ.จุฬาภรณ์ จ.นครศรีธรรมราช	30
4	หมู่บ้านที่ 11 ต.สุโขทัย อ.สุโขทัย จ.นราธิวาส	15
5	หมู่บ้านที่ 1 ต.ท่ามิหรำ อ.เมือง จ.พัทลุง	8
6	หมู่บ้านที่ 2 ต.ชัยบุรี อ.เมือง จ.พัทลุง	26
7	หมู่บ้านที่ 7 ต.คลองขุด อ.เมืองสตูล จ.สตูล	44
8	หมู่บ้านที่ 4 ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนกาหลง จ.สตูล	23
9	หมู่บ้านที่ 8 ต.กะแดะ อ.กาญจนดิษฐ์ จ.สุราษฎร์ธานี	45
10	หมู่บ้านที่ 5 ต.ชลคราม อ.ดอนสัก จ.สุราษฎร์ธานี	10
รวม		224

ตารางสรุปพื้นที่เก็บข้อมูล

“โครงการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระ”

5. ภาคกลางและภาคตะวันออก

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
1	หมู่บ้านที่ 5 ต.ลุ่มสุม อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี	12
2	หมู่บ้านที่ 10 ต.พรานกระต่าย อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร	33
3	หมู่บ้านที่ 5 ต.ห้วยยั้ง อ.พรานกระต่าย จ.กำแพงเพชร	10
4	หมู่บ้านที่ 8 ต.เพชรชมพู กิ่งอำเภอโกสุมพินคร จ.กำแพงเพชร	6
5	หมู่บ้านที่ 3 ต.บ้านหลวง อ.ดอนตูม จ.นครปฐม	28
6	หมู่บ้านที่ 4 ต.บางภาษี อ.บางเลน จ.นครปฐม	25
7	หมู่บ้านที่ 3 ต.ไผ่หลวง อ.บางเลน จ.นครปฐม	21
8	หมู่บ้านที่ 1 ต.ตาคลี อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์	31
9	หมู่บ้านที่ 2 ต.ลาดทิพรส อ.ตาคลี จ.นครสวรรค์	21
10	หมู่บ้านที่ 5 ต.บางพูด อ.เมืองปทุมธานี จ.ปทุมธานี	29
11	หมู่บ้านที่ 8 ต.บ่อตาโล่ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา	19
12	หมู่บ้านที่ 2 ต.อุทัย อ.อุทัย จ.พระนครศรีอยุธยา	7
13	หมู่บ้านที่ 3 ต.หนองน้ำใส อ.ภาชี จ.พระนครศรีอยุธยา	12
14	หมู่บ้านที่ 9 ต.โคกตูม อ.เมืองลพบุรี จ.ลพบุรี	16
15	หมู่บ้านที่ 5 ต.กระดังงา อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม	8
16	หมู่บ้านที่ 1 ต.อัมพวา อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม	12
17	ถ.บางกะพ้อม ต.อัมพวา เทศบาลตำบลอัมพวา จ.สมุทรสงคราม	11
18	หมู่บ้านที่ 5 ต.ลำพญากลาง อ.มวกเหล็ก จ.สระบุรี	32
19	หมู่บ้านที่ 4 ต.หินช้อน อ.แก่งคอย จ.สระบุรี	8
20	หมู่บ้านที่ 4 ต.ยางซ้าย อ.โพธิ์ทอง จ.อ่างทอง	27
21	หมู่บ้านที่ 3 ต.สามโก้ อ.สามโก้ จ.อ่างทอง	18
22	หมู่บ้านที่ 2 ต.โนนเหล็ก อ.เมืองอุทัยธานี จ.อุทัยธานี	8

พื้นที่เก็บข้อมูล		จำนวนตัวอย่าง
23	หมู่บ้านที่ 8 ต.ทัพทัน อ.ทัพทัน จ.อุทัยธานี	15
24	หมู่บ้านที่ 9 ต.หนองหลวง อ.สว่างอารมณ์ จ.อุทัยธานี	13
25	หมู่บ้านที่ 3 ต.ทุ่งเบญจา อ.นายายอาม จ.จันทบุรี	36
26	หมู่บ้านที่ 6 ต.สนามไชย อ.นายายอาม จ.จันทบุรี	18
27	หมู่บ้านที่ 9 ต.หน้าพระธาตุ อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี	13
28	หมู่บ้านที่ 9 ต.หนองปรือ อ.พนัสนิคม จ.ชลบุรี	26
29	หมู่บ้านที่ 3 ต.ท่าบุญมี กิ่งอำเภอกะจันทร์ จ.ชลบุรี	22
30	หมู่บ้านที่ 6 ต.แสนตุ้ง อ.เขาสมิง จ.ตราด	21
31	หมู่บ้านที่ 3 ต.น้ำเชี่ยว อ.แหลมงอบ จ.ตราด	21
32	หมู่บ้านที่ 12 ต.เมืองเก่า อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี	23
33	หมู่บ้านที่ 3 ต.บ่อทอง อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี	41
34	หมู่บ้านที่ 6 ต.ทางเกวียน อ.แกลง จ.ระยอง	25
35	หมู่บ้านที่ 2 ต.คลองปูน อ.แกลง จ.ระยอง	23
รวม		691

ภาคผนวก ง
รายงานการประชุม

การประชุมนักวิจัย
โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของ
ของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2546 เวลา 09.30-11.30 น.

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.กวิลวดี บุรีกุล
2. รองศาสตราจารย์ ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ
3. นายเลขา วัลไพจิตร
4. นางสาวปัทมา สุกกำบัง
5. นายสตีล ธนานิธิโชติ

เปิดประชุมเวลา 09.30 น.

พิจารณาร่างรายงานการศึกษาวิจัย และมีการแก้ไขเพิ่มเติม ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

- อธิบายกรอบการศึกษาวิจัย โดยที่ กรอบที่ 1.1-1.4 อธิบายสรุปไปยังกรอบที่ 1.5 โดยที่ใช้เรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระเป็นหลัก ถ้าประชาชนมีส่วนร่วมมาก พอใจการทำงานของรัฐบาลและองค์กรอิสระมาก แสดงว่าบรรลุเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

- Run ข้อมูลแล้วนำไปใส่ไว้ในบทสรุป
- ระบุว่าตัวแปรต้น ตัวแปรตามคืออะไร
- ข้อ 1.6 แก้ไขเป็น “ตัวแปรและนิยามปฏิบัติการ” และอธิบายเป็น descriptive

บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม

- ให้พิจารณาแก้ไขตัดทอนวรรณกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาวิจัย

บทที่ 4 ผลการศึกษาวิจัย

- ให้เรียงลำดับการนำเสนอรายงานโดยนำข้อมูลพื้นฐาน ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยการมีส่วนร่วมทางการเมือง รัฐบาล (ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นต่อรัฐบาลและองค์กรอื่นๆ ความพึงพอใจต่อรัฐบาลและกระทรวงต่างๆ) องค์กรอิสระ (ความเข้าใจ ความเชื่อมั่น ความพึงพอใจต่อการทำงานของรัฐบาล)

บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

- พิจารณาเสนอบทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยที่นำเสนอบทสรุปตามผลการศึกษาวิจัยในบทที่ 4
ในการนี้ให้ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมร่างรายงานการศึกษาวิจัยตามข้างต้นและส่งให้ ร.ศ.ดร.พิชิต เพื่อพิจารณา
หากมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้ส่งข้อมูลมาเพื่อดำเนินการแก้ไขต่อไป

ปิดประชุมเวลา 11.30 น.

ปัทมา สุกกำปัง
ผู้บันทึกการประชุม

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมทางทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาล

หน้า 1

สถาบันพระปกเกล้า		บันทึกการประชุมโครงการย่อย "การมีส่วนร่วมทาง การเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงาน"	
ผู้เข้าร่วมประชุม:		วันที่ประชุม: วันอังคารที่ 17 ธันวาคม 2545	
1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล		เวลาประชุม: 13.00-14.00 น.	
2. รศ.ดร.พิชิต พัทธกะเพสสมบัติ		สถานที่ประชุม: ณ ห้องประชุม 3	
3. นายเสนา วัลโลห์จิตร		สถาบันพระปกเกล้า	
4. นางสาวปัทมา สุกก่าเป็ง			
5. นายสตีล ธนาธิปไตย			
6. นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์			
วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ
1	เพื่อพิจารณา	เปิดประชุมเวลา 13.00 น. 1. ปรับคำว่า "ร่างรายงานการศึกษาวิจัยโครงการฯ" เปลี่ยนเป็น "รายงานความก้าวหน้าครั้งที่ 2" พร้อมทั้งให้ทั้งสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยด้วย 2. ส่วนเนื้อหาในบทที่ 4 และบทที่ 5 ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้นควรมีการรับและเพิ่มเติมดังต่อไปนี้ - หัวข้อที่ 4.2 เรื่องการเปิดรับสื่อ ขอให้ อ.พิชิตช่วยเขียนอธิบายเนื้อหาในส่วนของตารางที่ 5 และตารางที่ 6 3. ย้ายตารางที่ 11 ร้อยละของการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งและผู้สมัครรับเลือกตั้งจากสื่อ นำไปต่อตารางที่ 6 ร้อยละของแหล่งการติดตามข่าวสารการเมือง หัวข้อที่ 4.2 การเปิดรับสื่อ และเปลี่ยนจากตารางที่ 11 เป็นตารางที่ 7 4. จากตารางที่ 12 ร้อยละของปัจจัยการไปลงคะแนนเลือกตั้งและปัจจัยในการพิจารณาผู้สมัครเข้าปดเลือกตั้ง 10 ร้อยละของการเลือกตั้ง สส/สว. ใหม่และการไปใช้สิทธิเลือกตั้งใหม่	คุณปัทมา รศ.ดร.พิชิต คุณปัทมา และคุณสตีล คุณปัทมา และคุณสตีล

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา

หน้า 2

วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันที่แล้วเสร็จ
		5. ปรับปรุงคำจากตารางที่ 17 เป็นร้อยละของความคิดเห็นต่อคุณค่าทางวัฒนธรรม (Tradition Value)	คุณปัทมา และคุณสตีร์	
		6. ปรับปรุงคำจากตารางที่ 18 เป็นร้อยละของความคิดเห็นต่อความแตกต่างทางความคิด (Ideological Cleavage)	คุณปัทมา และคุณสตีร์	
		7. หัวข้อที่ 4.4 โลกทัศน์ และความเห็นทางการเมือง ตั้งแต่ตารางที่ 14 ร้อยละของความคิดเห็นต่อการสนับสนุนต่อระบบการเมือง จนถึงตารางที่ 24 ร้อยละของการขอให้นักการเมืองช่วยเหลือผ่านคนที่ทำนุรู้จักเข้าโรงเรียน/ทำงาน เขียนอธิบายเพิ่มเติม โดย ดร.ฉวีลวด	ดร.ฉวีลวด	
		8. หัวข้อที่ 4.5 ความรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ตั้งแต่ตารางที่ 25 ร้อยละของการทราบและไม่ทราบสิทธิและหน้าที่ของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ จนถึงตารางที่ 35 ร้อยละของความพึงพอใจกับบทบาทหน้าที่ของตุลาการ เขียนอธิบายเพิ่มเติมโดย อ.พิชิต	รศ.ดร.พิชิต	
		9. หัวข้อที่ 12 ประสิทธิภาพเกี่ยวกับคอร์รัปชัน ตั้งแต่ตารางที่ 52 ร้อยละของความคิดเห็นต่อพฤติกรรมการที่เจ้าหน้าที่ระดับได้ติดตามให้เพื่อนหรือญาติเข้าทำสัมพันธหรือรับเหมากับรัฐ จนถึงตารางที่ 56 ร้อยละของความคิดเห็นในปีที่ผ่านมาต่อประสิทธิภาพเกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการรับสินบนของเจ้าหน้าที่รัฐ เขียนอธิบายเพิ่มเติมโดย ดร.ฉวีลวด	ดร.ฉวีลวด	
		10. นำข้อมูลจากเอกสารที่แจกในการประชุมวิชาการของสถาบันฯ ครั้งที่ 4 โดยนำตารางที่ 9 การวิเคราะห์ถดถอยพบการมีส่วนร่วมทางการเมือง ย้ายไปต่อท้ายข้อมูลที่ อ.พิชิต เขียนอธิบาย	คุณสตีร์	
		11. นำข้อมูลจากเอกสารที่แจกในการประชุมวิชาการของสถาบันฯ ครั้งที่ 4 ภาพที่ 1.5		

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมทางทหารเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล

หน้า 3

วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันที่แล้วเสร็จ
	หัวข้อ	ความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ย้ายไม่ไว้ในส่วนของสรุป 12. เขียนบรรยายภาพที่ 1.6 กรอบแนวคิด “การบรรลุผลตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ” โดย ดร.ถวิลวดี 13. ข้อมูลในส่วนที่ อ.พิชิต รับผิดชอบ อาจารย์จะดำเนินการส่งภายในสัปดาห์แรกของเดือนมกราคม พ.ศ. 2546	ดร.ถวิลวดี	สัปดาห์แรกของเดือนมกราคม 2546

(นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์)
ผู้บันทึกการประชุม

(นางสาวปัทมา สุนท้าน)
ผู้ตรวจบันทึกการประชุม

สรุปการประชุมมีส่วนร่วมทางการเมืองการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา

หน้า 1

สถาบันพระปกเกล้า		บันทึกการประชุมโครงการย่อย “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา”	
ผู้เข้าร่วมประชุม:		วันที่ประชุม: วันอังคารที่ 29 ตุลาคม 2545	
1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล 2. รศ.ดร.พิชิต ทิพย์เทพสมบัติ 3. นายเสนา วัชโรจิตร 4. นางสาวไพฑูรย์ สุภักดิ์ 5. นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์	ผู้อำนวยความสะดวกและผู้ช่วยวิจัย	สถานที่ประชุม: ณ ห้องประชุม 3	
		สถาบันพระปกเกล้า	
		ผู้รับผิดชอบโครงการ	
		วันสิ้นสุดเสร็จ	
วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	
1	เพื่อพิจารณา	1. นำเสนอข้อมูลเบื้องต้นในส่วนที่ รศ.ดร.พิชิต ประมวลมาไว้ในรายงานวิจัยตอนที่ 4 โดยขอให้อาจารย์ช่วยส่งไฟล์ภายในวันที่ 30 ตุลาคม 2545 2. นำรูปภาพการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามและแบบสอบถามมาใส่ไว้ในภาคผนวก 3. นำรายละเอียดระเบียบวิธีวิจัยให้ รศ.ดร.พิชิต ช่วยตรวจดู 4. วันที่ 31 ตุลาคม 2545 รศ.ดร.พิชิต จะส่งข้อมูลที่ได้วิเคราะห์แล้วเบื้องต้นให้ เพื่อนำมาใส่ในรายงานวิจัย และในรายงานที่จะแจกในงานประชุมวิชาการ รวมทั้งข้อมูลที่จะทำ Power Point ในงานประชุมวิชาการ 5. ดร.ถวิลวดี รับผิดชอบเนื้อหาในส่วนของการคัดย่อ 6. ขอให้ รศ.ดร.พิชิต ช่วยส่งไฟล์ประวัติภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เพื่อจะได้นำไฟล์มาปรับให้เข้าตามแบบฟอร์มในงานประชุมวิชาการ 7. เปลี่ยนแปลงภาพความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ และความเชื่อมโยงกับเจตนาของรัฐธรรมนูญ โดยเพิ่มเติมกรอบแนวคิด การบรรลุผลตามเจตนาของรัฐธรรมนูญ ให้เป็นอีก 1 รูป	

(นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์)

ผู้ช่วยวิจัย/ผู้สรุปรายงานการประชุม

การประชุมนักวิจัย ครั้งที่ 8
โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงาน
ของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
วันที่ 17 ตุลาคม 2545 เวลา 11.00-12.00 น.

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล
2. นางสาวปัทมา สุปก่าปึง
3. นายสตีล รัตนวิชัย

เปิดประชุมเวลา 11.00 น.

พิจารณาร่างรายงานการศึกษาวิจัย และมีการปรับแก้ ดังนี้

- ปรับระเบียบวิธีศึกษาวิจัย ให้เป็นไปตามลำดับขั้นตอนของการดำเนินการ โดยปรับวิธีดำเนินการศึกษาวิจัยให้สอดคล้องกับแผนงาน (น.11) ระบุชื่อผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งพิจารณาเสนอคำแนะนำเกี่ยวกับแบบสอบถาม และย้ายไปไว้ในบทที่ 3
- การมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญในด้านต่างๆ ให้เพิ่มมาตราตามรัฐธรรมนูญใส่ลงไว้ตอนท้าย
- เพิ่มเติมแบบสอบถาม เอกสารประกอบการสัมภาษณ์นำเสนอผลการศึกษาวิจัย รูปภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม และข่าวเกี่ยวกับการนำเสนอผลการวิจัยไว้ในภาคผนวก
- นำสรุปรายงานการเก็บข้อมูลไปใส่หน้า 84
- ผลการศึกษาเบื้องต้น ส่วนแรกเป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ตอบแบบสอบถาม ให้รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ เป็นผู้รับผิดชอบ ส่วนที่สองเป็นข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นศึกษาวิจัยจากการ run frequency

ปิดประชุมเวลา 12.00 น.

ปัทมา สุปก่าปึง
ผู้บันทึกการประชุม

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของรัฐบาล

หน้า 1

สถาบันพระปกเกล้า		บันทึกการประชุมโครงการย่อย “การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการดำเนินงาน	
ผู้เข้าร่วมประชุม:		วันที่ประชุม: วันที่ 25 กันยายน 2545	
1. ดร.อภิชาติ บุรีกุล 2. รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ 3. นายเลขา วัลโลจิตร 4. นางสาวปัทมา สุกกัปป์ 5. นายลัดติธ อนุอิทธิโชติ 6. นางสาวรัชตวรรณ เกษรบัว 7. นางสาวประภาพร วัฒนพงษ์	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา นักวิจัยโครงการวิจัยการมีส่วนร่วม ผู้ช่วยนักวิจัยโครงการวิจัยการมีส่วนร่วม นักวิชาการ นักวิชาการ พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้ช่วยวิจัย	เวลาประชุม: 14.00-16.00 น	
		สถานที่ประชุม: ณ ห้องประชุม 2	
		สถาบันพระปกเกล้า	
วาระที่	หัวข้อ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันที่แล้วเสร็จ
1	1. โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะนำเสนอผลงานวิจัยในวันที่ 30 กันยายน 2545 เป็นเรื่องที่ 2 ในช่วงเช้า 2. ส่วนเอกสารที่จะแจ้งในการแถลงผล ประมาณ 4-5 แผ่น ซึ่งควรประกอบไปด้วย - ผลเบื้องต้น เช่น ความพึงพอใจต่อรัฐบาล การประเมินผลของรัฐบาล และความเชื่อมั่นต่อสถาบันต่างๆ - ผลักการและเหตุผลของโครงการ 3. ให้ รศ.ดร.พิชิต เป็นผู้นำเสนอเกี่ยวกับภาพรวมผลเบื้องต้น โดยจะนำเสนอในรูปแบบแผ่นใส 4. ให้คุณลัดติธ ช่วยทำ Power Point เพื่อจะนำเสนอผลงานวิจัยในวันที่ 30 กันยายน และ 1 ตุลาคม 2545 โดยมีรูปภาพแผนที่ประเทศไทย ระบุชี้ให้เห็นพื้นที่ที่ทำการสัมผัสดังกล่าว และ Scan รูปภาพจากเก็บข้อมูลภาคสนาม	การดำเนินการ	

วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันสิ้นสุดเสร็จ
		5. ส่วนข้อมูลที่ได้ให้รับทราบแก้ไขโดยด่วนเพื่อจะได้ให้ รศ.ดร.พิชิต เพื่อจะได้รวมไฟล์ในส่วนของ รศ.ดร.พิชิต และจะได้นำไปประมวลผลต่อไป โดยให้ศูนย์วิจัยความร่วมมือในวันพรุ่งนี้ (26 กันยายน 2545) 6. หลังจากแสดงผลงานวิจัยแล้ว เตรียมนัดประชุมครั้งต่อไปเพื่อคุยรายละเอียดของการนำเสนอในงานประชุมวิชาการของสถาบันฯ 7. ในส่วนรายงานเกี่ยวกับกรมการประมวลผลขอให้ รศ.ดร.พิชิต เป็นผู้รับผิดชอบ 8. และหลังจากที่ส่งข้อมูลให้ รศ.ดร.พิชิต แล้วขอให้อาจารย์ช่วยส่งข้อมูลให้อาจารย์ประมวลแล้วให้ภายในวันศุกร์ที่ 27 กันยายน 2545 9. และส่วนคำถามปลายเปิดในแบบสอบถามให้ทำการสุ่มแบบสอบถามประมาณ 10% ของแบบสอบถามทั้งหมด เพื่อตั้งตัวแปร		

(นางสาวประภาพร วัฒนพงษ์)
ผู้ช่วยวิจัย/ผู้สรุปรายงานการประชุม

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำางานของรัฐสภา หน้า 1

สถานียพระปกเกล้า		บันทึกการประชุมโครงการย่อย "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำางาน"	
ผู้เข้าร่วมประชุม:		วันที่ประชุม: วันอังคารที่ 17 กันยายน 2545	
1. ดร.อภิชาติ ยุกิต 2. นางสาวปัทมา สุนทัก 3. นายสิทธิร อภิชาติ 4. นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์	หัวหน้าโครงการ / ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา ผู้ช่วยวิจัย ผู้ช่วยวิจัย	เวลาประชุม: 16.00-17.00 น.	
		สถานที่ประชุม: ณ ห้องผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา	
		สถาบันพระปกเกล้า	
วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ
1	เพื่อทราบ	1. วางแผนการนำเสนอผลงานวิจัยในวันที่ 30 กันยายน - 1 ตุลาคม 2545 ซึ่งจะประกอบด้วย ผลการศึกษางานส่วน จากการศึกษา การ frequency, co-occurences โดยส่วนนี้ให้อาจารย์ที่จัดเป็นผู้จัดทำ 2. เตรียมจัดประชุมกับทีม ดร.พิชิต เพื่อเตรียมข้อมูลในการนำเสนอผลงานวิจัย ภายในอาทิตย์หน้า 3. ติดต่อให้ อ.ประจักษ์ (ภาคเหนือ) และ อ.ทศพล (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ช่วยส่งข้อมูลเกี่ยวกับวันที่ต้องพึ่งเกี่ยวกับข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำมาประกอบในรายงานวิจัย 4. เนื่องจากในสัปดาห์ก่อนจะส่งข้อมูลเกี่ยวกับวันที่ต้องพึ่งเกี่ยวกับข้อมูลภาคสนาม จึงทำให้ไม่ในการเก็บข้อมูลภาคสนามบางจังหวัด ส่งผลให้ได้รับแบบสอบถามล่าช้า จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ แต่มีมติให้วิเคราะห์ในส่วนที่มีอยู่ก่อนส่งจำนวนที่ได้ เพื่อให้ดำเนินการในวันนำเสนอผลงาน 5. เสร็จสิ้นการเตรียมเอกสารนำเสนอข้อมูลค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูลภาคสนาม	วันที่แล้วเสร็จ

(นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์)
ผู้สรุปรายงานการประชุม

สรุปการประชุมโครงการมีส่วนร่วมร่วมทางทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา

หน้า 1

สถาบันพระปกเกล้า		บันทึกการประชุมโครงการย่อย "การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา"	
ผู้เข้าร่วมประชุม:		วันที่ประชุม: วันพุธที่ 17 กรกฎาคม 2545	
1. ดร.อภิชาติ บุรีกุล 2. รศ.ดร.พิเชิด พิชัยพงษ์ 3. นายเสนา วัชรกุล 2. นางสาวปัทมา สุกอัม 3. นายสตีล วัฒนศิริ 4. นางสาวประภาพร วัฒนพงศ์ 5. นางสาวกรวิณี แก้วแก้ว 6. นางสาวอรุณ หอมจันทร์ 7. นางสาวรัชดาพร เกษมบัว 8. นายธนากร เล้งชัย 9. นายอัมพร จันทบุรี	ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนา นักวิจัยโครงการวิจัยการมีส่วนร่วม ผู้อำนวยการ นักวิชาการ ผู้ช่วยวิจัย พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม พนักงานเก็บข้อมูลภาคสนาม	สถานที่ประชุม: ณ ห้องประชุม 1	
		สถาบันพระปกเกล้า	
วาระที่	หัวข้อ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันที่แล้วเสร็จ
1	เพื่อทราบ	การดำเนินการ 1. แก้ไขตัวอักษรหน้าข้อแบบสอบถาม ข้อ 5J จาก 5H.2 และ 5H.3 เป็น 5J.2 และ 5J.3 และข้อ 11 จาก 10.1 - 10.14 เป็น 11.1 - 11.14 2. จะเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามในคืนวันที่ 19 กรกฎาคม 2545 โดยจะเริ่มเก็บข้อมูลภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามด้วยภาคใต้ และกรุงเทพฯ (ตั้งเอกสารแนบท้าย) 3. จะดำเนินการโอนเงินในส่วนของรศ.ดร.พิเชิดคำกล่าวเกี่ยวกับข้อมูล คำพยาน คำจัดพิมพ์แบบสอบถาม คำเครื่องเขียนของนักวิจัย คำเบี่ยงเบนนักวิจัย/ผู้ช่วยนักวิจัย	

สรุปการประเมินโครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงานของรัฐสภา หน้า 2

วาระที่	หัวข้อ	การดำเนินการ	ผู้รับผิดชอบโครงการ	วันทีแล้วเสร็จ
		ค่าที่พัก ค่าเช่ารถตู้ รวมน้ำมัน จำนวน 485,290 บาท รวมทั้งของ ผศ.ประชัน จำนวน 146,780 บาท และของ ผศ.ทศพล จำนวน 243,130 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 875,200 บาท ในวันที่ 18 กรกฎาคม 2545 4. ทำหนังสือรับรองการปฏิบัติงานของพนักงานเก็บเก็บข้อมูล พร้อมป้ายชื่อพนักงานเก็บข้อมูล		

(นางสาวประภาพร วัฒนพงษ์)
ผู้ช่วยวิจัย/ผู้สรุปรายงานการประเมิน

การประชุมนักวิจัย ครั้งที่ 4
โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงาน
ของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
วันที่ 17 พฤษภาคม 2545 เวลา 10.30-12.45 น.
ณ ห้องประชุมหมายเลข 2

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล
2. รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ
3. นายเลขา วัลไพจิตร
4. นางสาวปัทมา สุกกำปิง
5. นายสตีธร ธนานิธิโชติ
6. นางสาวปิยะนาถ แสงทอง

เปิดประชุมเวลา 10.30 น.

- (1) มีการรายงานความก้าวหน้าของการดำเนินโครงการฯ ดังนี้
 - ร่างแบบสอบถาม ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาแก้ไข และปรับแก้ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิเรียบร้อยแล้ว
 - สุ่มตัวอย่างจำนวน 2,000 ตัวอย่าง เรียบร้อยแล้ว และจะส่งให้ รศ.ดร.พิชิต เพื่อดำเนินการต่อไป
 - การทบทวนวรรณกรรม ยังขาดส่วนเรื่องรัฐบาลและองค์กรอิสระ ส่วนเรื่องการมีส่วนร่วม นั้นมีข้อมูลแล้ว
- (2) การทดสอบแบบสอบถามเบื้องต้น (Pretest)
 - จะทดสอบแบบสอบถามเบื้องต้น จำนวน 50 ราย โดยให้ รศ.ดร.พิชิต และคณะรับผิดชอบดำเนินการในช่วงปลายเดือนพฤษภาคม 2545 หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์และปรับแก้แบบสอบถาม ประชุมทีมที่จะเก็บแบบสอบถาม และดำเนินการเก็บข้อมูลจริงในต้นเดือนมิถุนายน 2545 - เดือนกรกฎาคม 2545
- (3) พิจารณาปรับแผนการทำงานให้เหมาะสมตามจริง
- (4) พิจารณาปรับแก้แบบสอบถาม (ตั้งเอกสารแนบ) และให้นายสตีธร ดำเนินการปรับแก้ให้เรียบร้อยตามที่ประชุมให้ความเห็น

(5) ติดต่อทำปากกาตอบแทนผู้ตอบแบบสอบถาม โดยให้ปัทมา รับผิดชอบดำเนินการ

ปิดประชุมเวลา 14.00 น.

ปัทมา สืบคำปึง
ผู้บันทึกการประชุม

การประชุมนักวิจัย
โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงาน
ของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
วันที่ 20 มีนาคม 2545 เวลา 12.30-14.00 น.
ณ ห้องประชุมหมายเลข 2

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล
2. รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ
3. นายเลขา วัลไพจิตร
4. นางสาวปัทมา สุกงำปึง
5. นายสตีธร ธนานิธิโชติ
6. นางสาวปิยะนาถ แท่งทอง
7. นายอัศเรศ พันธ์กุล

เปิดประชุมเวลา 12.30 น.

ที่ประชุมพิจารณาให้ความเห็นชอบเรื่องต่างๆ ตามลำดับดังต่อไปนี้

1. พิจารณาและรับรองรายงานการประชุม เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2545
2. พิจารณาปรับแก้โครงการวิจัย

พิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมเค้าโครงการวิจัย โดยที่นำโครงร่างของ รศ.ดร.พิชิต มาพิจารณา ประกอบกับโครงร่างที่ยกร่างขึ้นในการประชุมเมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2545 และ รศ.ดร.พิชิต จะช่วยเขียน ในส่วนของระเบียบวิธีวิจัย โดยมีนายอัศเรศเป็นผู้ช่วย

3. พิจารณา integrate แบบสอบถาม

ที่ประชุมพิจารณาแบบสอบถามของ รศ.ดร.พิชิต และแบบสอบถามของทางสถาบันพระปกเกล้า ได้ข้อสรุปในแนวทางการจัดทำแบบสอบถาม แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

◆ ข้อมูลพื้นฐาน

◆ ความคิดเห็น

- การทำงานของรัฐบาล
- การทำงานขององค์กรอิสระ
- การทำงานของ สส. และ สว.

- ◆ การมีส่วนร่วม
- ◆ ความรู้
 - รัฐบาล
 - องค์การอิสระ
 - สส. และ สว.
 - รัฐธรรมนูญ
- ◆ การคาดการณ์อนาคต

โดยที่ให้นายสถิตร์ ดำเนินการปรับแก้แบบสอบถามให้เป็นไปตามแนวทางดังกล่าวข้างต้น และ
ประชุมพิจารณาแบบสอบถามอีกครั้ง

ปิดประชุมเวลา 14.00 น.

ปัทมา สืบกำลัง
ผู้จัดบันทึกการประชุม

การประชุมนักวิจัย
โครงการการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และความคิดเห็นต่อการทำงาน
ของรัฐบาลและองค์กรอิสระ
วันที่ 5 มีนาคม 2545 เวลา 16.30-18.00 น.
ณ ห้องประชุมหมายเลข 1

ผู้เข้าร่วมประชุม

1. ดร.ถวิลวดี บุรีกุล
2. รศ.ดร.พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ
3. นายเลขา วัลไพจิตร
4. นางสาวปัทมา สุกงำปึง
5. นายสตีธร ธนานิธิโชติ
6. นางสาวปิยะนาถ แท่งทอง

เปิดประชุมเวลา 16.30 น.

1. เรื่องการเบิกจ่ายค่าจ้างและค่าใช้จ่าย

ผู้ช่วยนักวิจัยให้จ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเดือน นักวิจัยจ่ายค่าตอบแทนเป็นงวดๆ โดยที่ให้เริ่มจ่ายในเดือนมีนาคม 2545 ส่วนค่าใช้จ่ายต่างๆ ให้เบิกจ่ายตามที่ใช้จ่ายจริง

2. การทบทวนวรรณกรรม

มีการ review วรรณกรรมในส่วนของการมีส่วนร่วม และองค์กรอิสระไปบ้างแล้ว ให้นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย review ในส่วนของการทำงานของรัฐบาล โดยที่พิจารณาในมิติของนโยบายของรัฐบาล

3. พิจารณาแผนการทำงาน

เนื่องจากการดำเนินโครงการล่าช้าออกไปจากที่กำหนดไว้แต่เดิม ดังนั้น ให้นายสตีธร ปรับแผนการทำงานใหม่อีกครั้ง

4. ประชากรกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2,000 ตัวอย่าง โดยที่ไม่ต้องแยกเมือง-ชนบท แต่ให้ใช้ระบบ Multistage Sampling และให้นายสตีธร รับผิดชอบในการสุ่มตัวอย่าง โดยมีนักวิจัยผู้ช่วยเป็นผู้ช่วย

5. การเก็บข้อมูล

สถาบันฯ มีเครือข่ายในภาคอีสานและภาคเหนืออยู่แล้ว จึงให้เครือข่าย ได้แก่ อาจารย์ประชัน รัชพงษ์ และอาจารย์ทศพร สมพงษ์ เก็บข้อมูลในภาคเหนือและภาคอีสานตามลำดับ ส่วนภาคใต้และ

ภาคกลางให้คุณเลขา วิลไพจิตร หาทีมเก็บข้อมูลในภาคดังกล่าว

6. พิจารณาจัดทำร่างรายงาน

ที่ประชุมพิจารณาจัดทำร่างรายงาน ดังนี้

1. บทนำ
2. ทบทวนวรรณกรรม
 - การมีส่วนร่วม
 - รัฐบาล (บทบาทหน้าที่และนโยบายของรัฐบาล poll จากสำนักต่างๆ)
 - องค์การอิสระ (ปีทมา)
3. ระเบียบวิธีวิจัย (Formate จากอาจารย์พิชิต)
 - การเลือกตัวอย่าง
4. ผลการวิจัย
 - ลักษณะของตัวอย่าง
 - ตัวแปร 1 ตัว (การมีส่วนร่วม ผลงานรัฐบาล ฯลฯ)
 - ตัวแปรมากกว่า 1 ตัว
 - การบรรลุเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ
5. สรุปและเสนอแนะ (ปัญหาและอุปสรรค)

หลักการเขียนรายงานวิจัย ใช้เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญในส่วนของสิทธิรภาพของรัฐบาล การมีส่วนร่วม และการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐเป็นหลัก แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อวัดความพึงพอใจของประชาชน

ปิดประชุมเวลา 18.00 น.

ปีทมา สิบกำปิง
ผู้จัดบันทึกการประชุม

ภาคผนวก จ
รูปภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

รูปภาพการเก็บข้อมูลภาคสนาม

พิมพ์ที่โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [4711-184/1,000(2)]

โทร. 0-2218-3557, 0-2218-3563, 0-2215-3612

นางศรินทิพย์ นิมิตรมงคล ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พฤศจิกายน 2547

<http://www.cuprint.chula.ac.th>

สถาบันพระปกเกล้า

KING PRAJADHIPOK'S INSTITUTE

47/101 อาคารศูนย์สัมมนา 3 ชั้น 5 สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน
ถนนติวานนท์ ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง นนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2527-7830-9 โทรสาร 0-2527-7828

e-mail : kpioffice@kpi.ac.th <http://www.kpi.ac.th>